

BETÆNKNING

om

fællesnordiske regler om erhvervelse af
løsøre i god tro
(eksstinktiv erhvervelse af løsøre)

*Afgivet af den ved justitsministeriets skrivelse
af 30. september 1959 udpegede delegerede*

~~Det Retsvidenskabelige Institut
ved Københavns Universitet~~

BETÆNKNING NR. 370

KØBENHAVN 1964

Indhold

Indledning	5
Afsnit 1. De gældende regler om erhvervelse af løsøre i god tro i Danmark, Norge, Sverige og Finland	7
<i>Tillæg 1:</i> Oversigt over højesteretsdomme med tilhørende uddrag af højesterets voteringsprotokoller	44
<i>Tillæg 2:</i> Oversigt over arten af genstande samt tredjemands erhvervsmåde i de retstilfælde, som er refereret i danske domssamlinger	56
Afsnit 2. Oversigt over fremmed ret	57
Afsnit 3. Principielle overvejelser om en ny lovgivning	64
Afsnit 4. De nordiske lovudkast	73
Afsnit 5. Bemærkninger til det danske lovudkast	76
Afsnit 6. Redegørelse for de fra erhvervsorganisationer m.v. indhentede udtalelser	93
Forkortelser	121
Litteraturfortegnelse	121

Indledning

Ved skrivelse af 17. februar 1959 (Nordiska Rådet, 7:e sessionen, 1959, p. 1874-75) henstillede Nordisk Råds præsidium til de nordiske landes regeringer at indlede et samarbejde med henblik på tilvejebringelse af ensartede regler om eksstinktiv erhvervelse af løsøre.

I skrивelsen henviste præsidiets bl. a. til, at de delegerede for nordisk samarbejde på lovgivningens område havde fundet spørgsmålet velegnet som genstand for nordisk samarbejde. De delegerede havde videre udtalt, at arbejdet burde tage sigte på praktiske tilfælde, såsom tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om vindikation af stjålne genstande, af hittegods eller af ting, som har været genstand for lån, leje, håndpant, overdragelse med ejendomsforbehold eller dobbeltsalg. Tilvejebringelse af ensartede regler på dette område ville efter de delegeredes opfattelse indebære en betydningsfuld tilføjelse til den ensartethed, som ved de nordiske gælds-brevslove er tilvejebragt med hensyn til spørgsmålet om eksstinktiv erhvervelse af værdipapirer.

På baggrund heraf besluttedes det på det nordiske justitsministermøde i Stockholm i juni 1959, at der for hvert af de nordiske lande skulle udpeges en sagkyndig til at udarbejde en redegørelse vedrørende de gældende retsregler om det nævnte spørgsmål og til at afgive en udtalelse om, efter hvilke principielle retningslinier der eventuelt kunne tilvejebringes nordisk retsenhed på området. Det besluttedes endvidere, at den danske sagkyndige skulle forestå koordinationen af dette arbejde.

I *Danmark* blev professor ved Københavns universitet dr. jur. W. E. von Eyben den 30. september 1959 anmodet om som sagkyndig at deltage i og forestå koordinationen af dette arbejde.

I *Finland* blev professor ved Helsingfors universitet Simo Zitting den 11. april 1960 udpeget som sagkyndig.

I *Norge* blev professor ved universitetet i Oslo Knut Robberstad den 23. oktober 1959 udpeget som sagkyndig.

I *Sverige* blev professor ved universitetet i Uppsala Henrik Hessler den 12. februar 1960 udpeget som sagkyndig.

I dagene fra den 17. til den 19. januar 1961 afholdt de delegerede et orienterende møde i København, hvor de som arbejdsgrundlag tilvejebragte oversigter over gældende ret i de nordiske lande blev gennemgået. Samarbejdet blev fortsat på møder i Stockholm den 28. og 29. november 1961, i Oslo den 23. og 24. august 1962 og i Helsingfors den 4. og 5. december 1962, hvorefter et afsluttende møde afholdtes i København den 5. og 6. december 1963.

Som resultat af de delegeredes arbejde foreligger fra dansk side denne betænkning, bestående af en redegørelse for nordisk ret på det her behandlede område, en oversigt over fremmed ret, udarbejdet af den svenske sekretær, hovrättsfiskal jur. lic. Stig Strömholm, de principielle overvejelser om en ny lovgivning samt de nordiske lovudkast med bemærkninger til det danske udkast. I et sidste afsnit er refereret de fra en række erhvervsorganisationer m. v. indhentede udtalelser.

Tilsvarende betænkninger foreligger samtidig fra den finske og svenske delegerede, hvorimod der intet er oplyst om, hvornår den norske betænkning forventes afgivet.

Fuldmægtig i justitsministeriet Palle Kiil har fungeret som sekretær for den danske delegerede.

København i december 1964

W. E. von Eyben

/Palle Kiil
sekretær

AFSNIT 1

De gældende regler om erhvervelse af løsøre i god tro i Danmark, Norge, Sverige og Finland¹⁾

Indledende bemærkninger.

Spørgsmålet om virkningen af uberettigede dispositioner over løsøregenstande hører til de klassiske problemer inden for nordisk og fremmed formueret. Konflikten opstår, hvor nogen i god tro erhverver ret over en løsøregenstand ved aftale med besidderen, men denne ikke havde ret til at disponere som sket, og konflikten løses traditionelt ved enten at antage, at den oprindelig berettigedes ret går tabt til fordel for erhververen (eksstinktion), eller at den oprindelig berettigede bevarer sin ret til tingen og kan fordre denne udleveret fra erhververen (vindikation).

Medens *romerretten* som hovedregel gav ejeren ret til at vindicere tingen fra den godtroende erhverver (*ubi rem meam invenio, ibi vindicio*), er *ældre germansk rets* standpunkt i så henseende ikke fuldt klarlagt, omend det synes overvejende sandsynligt, at vindikation også her var hovedreglen. I tysk middelalderret vandt princippet *Hand wahre Hand* (d. v. s. den ene hånd - besidderens - må beskytte den anden - ejerens) imidlertid indpas. For de her behandlede konflikter indebar princippet, at den, som i god tro havde fået tingen overgivet fra nogen, som ejeren havde betroet den til, ikke var pligtig at udlevere den til ejeren.

Fra nordtysk ret synes dette princip i løbet af senmiddelalderen at have vundet fodfæste i

Skandinavien. Udviklingen i de nordiske lande er imidlertid derefter gået i hver sin retning: i Sverige og Finland modstod eksstinktionsprincippet den romerretlige indflydelse, som gjorde sig gældende med særlig styrke i det 17. århundrede, hvorimod vindikationsgrundsætningen gik af med sejren i Danmark og Norge.

Omend det således må stille sig tvivlsomt, hvorvidt ældre dansk og norsk ret har hjemlet en vidtgående vindikationsret eller ej, har den overvejende opfattelse i teori og praksis såvel i Danmark som i Norge i de seneste århundreder været, at hovedreglen er ejerens vindikationsret. De i Danske Lov og Norske Lov indeholdte enkeltregler, som klart hjemler ejeren vindikationsret i nogle nærmere angivne tilfælde, jfr. nedenfor, synes således gennem meget lang tid at være taget som udtryk for en almindelig vindikationsgrundsætning. Hovedreglen er imidlertid hverken i dansk eller norsk ret absolut og tør måske ikke længere betegnes som en hovedregel. I begge lande udviser nyere lovgivning og retspraksis flere tilfælde af eksstinktion til fordel for den godtroende erhverver og dermed en vis udvikling bort fra vindikationsreglen.

Svensk og finsk ret indtager et i forhold til dansk og norsk ret principielt modsat standpunkt. Bestemmelserne i 11. kap. 4 § og 12. kap. 4 § i handelsbalken i 1734 års lag, jfr. nærmere nedenfor, har både i Sverige og Finland dannet grundlag for en udvikling i praksis, der ved at tillægge erhververens gode tro betydning i langt flere tilfælde end de i handelsbalken direkte omhandlede for så vidt kan siges at være resulteret i antagelsen af en almindeligt gældende, omend ikke undtagelsesfri eksstinktionsgrundsætning.

¹⁾ Fremstillingen af gældende ret i afsnit 1 er for svensk og finsk rets vedkommende udarbejdet på grundlag af oplysninger fra og i nøje samarbejde med den svenske og finske delegerede, hvorimod tilsvarende oplysninger og samarbejde ikke har kunnet tilvejebringes for norsk rets vedkommende. Fremstillingen heraf har derfor måttet udarbejdes på andet grundlag.

Fælles for retstilstanden i de nordiske lande på det her behandlede område er manglen på *almindelige* lovbestemmelser til løsning af de konflikter, der opstår ved uberettigede dispositioner over løsøregenstande. I fremstillingen af gældende ret må der derfor — i overensstemmelse både med traditionel teoretisk behandling af emnet og med de delegeredes kommissorium - foretages gennemgang af en række forskellige tilfældegrupper. Sondringen mellem

disse grupper sker hovedsagelig efter det grundlag, hvorved den uretmæssigt disponerende har erhvervet besiddelsen af tingen (Kap. 1). En fremstilling af gældende ret må endvidere omfatte en gennemgang af de almindelige betingelser for erhvervelser i god tro samt andre generelle synspunkter (Kap. 2). I den følgende fremstilling er endelig nogle specielle tilfælde udsendt til særskilt behandling (Kap. 3).

KAPITEL 1

Forskellige tilfælde af kompetencemangel, i hvilke den disponerende optræder som ejer

De tilfældegrupper, der omhandles i dette kapitel, er de grupper, som traditionelt behandles i de teoretiske fremstillinger af reglerne om vindikation og eksstinktion af løsøre.

Fælles for disse grupper er, at den disponerende (B) over for erhververen (C) optræder som *ejer* af den ting, der overdrages, og som (A) hævder ret til. Sondringen mellem de enkelte grupper sker som foran nævnt hovedsagelig efter det grundlag, hvorved den disponerende (B) har erhvervet besiddelsen af tingen.

A. Tilfælde af betroelse.

Gruppen omfatter en række tilfælde, i hvilke ejeren (A) af en ting frivilligt har overladt besiddelsen af denne til en anden (B), typisk som *lån*, *leje*, *håndpant* eller til *forvaring*. Til gruppen henregnes dog ikke de tilfælde, hvor tingen er solgt til (B) under ejendomsforbehold, jfr. herom nedenfor under B. Konflikten opstår, hvor (B) uretmæssigt disponerer over tingen til fordel for tredjemand (C).

1. Danmark.

Det er fast antaget i teori og praksis, at ejeren (A) i disse tilfælde kan vindicere tingen fra den godtroende erhverver (C). For lån og håndpant vedkommende har resultatet støtte i bestemmelserne i D. L. 5-8-12 og 5-7-4. Efter den førstnævnte bestemmelse kan långiveren kræve den udlånte genstand tilbage fra den, til hvem låntageren har solgt eller pantsat den, og efter den sidstnævnte bestemmelse kan pantsæt-

teren kræve pantet tilbage mod betaling af pantegælden, selv om panthaveren har overdraget eller frempantsat det for et højere beløb. I andre tilfælde af betroelse vil bestemmelserne formentligt være analogt anvendelige.

En række afgørelser har statueret vindikation i disse tilfælde. Som eksempel herpå kan nævnes:

U. 1941. 861 0:

Frk. A udlånte 3 malerier, deriblandt genrebilledet »Skibsgrisens flugt«, til B, som angav at skulle bruge malerierne til reproduktion til offentliggørelse af et værk om kendte kunstneres ukendte værker. B solgte imidlertid billederne. »Skibsgrisens flugt« blev købt af en kunsthändler, der videresolgte billedet, og efter at have skiftet ejer flere gange blev billedet til sidst købt af muremester C, der utvivlsomt var i god tro.

Ved Ø.L.D. dømtes C til at udlevere billedet til frk. A, hvis »ejendomsret til billedet, uanset det senere passerede, må anses bevaret i medfør af bestemmelsen i D.L. 5-8-12«.

Det antages almindeligvis, at særlige omstændigheder kan bevirke, at der indtræder eksstinktion i disse tilfælde, således navnlig hvis ejeren (A) udstyrer (B) med en særlig legitimation, der over for omverdenen legitimerer ham som ejer af tingen. Synspunktet, der er nøje sammenhængende med det nedenfor i kap. 2, D, omtalte spørgsmål om betydningen af den oprindelig berettigedes adfærd, er formentlig også akcepteret i retspraksis, der dog næppe giver grundlag for en nærmere afgrænsning af kravene til legitimationen. Som eksempler på tilfælde, hvor synspunktet er blevet fremført, men dog ikke taget til følge, kan nævnes:

U. 1950. 691 H:

Arbejdsmand A, der var ejer af en til privat brug indregistreret motorcykel, udlejede denne for et halvt år til den ham ubekendte B, der samtidig fik udleveret en række papirer motorcyklen vedrørende samt A's dåbsattest og førerbevis, idet han angav at skulle bruge papirerne for at få motorcyklen indregistreret til udlejning i A's navn. B solgte imidlertid samme dag motorcyklen til kartoffelhandler C, idet han som legitimation benyttede de nævnte papirer, deriblandt også A's førerbevis, hvori han havde indsat sit eget fotografi.

Ved V.L.D., der stadfæstedes af højesteret i henhold til grundene, blev C tilpligtet at udlevere motorcyklen til A. I dommen hedder det bl. a.: »Da B kun ved at udgive sig for at være A . . . har kunnet benytte de ham . . . overgivne dokumenter til at legitimere sig som ejer af motorcyklen, og da A efter alt foreliggende ikke kunne påregne en sådan handle-måde, findes A's ejendomsret til motorcyklen ikke at være gået tabt ved C's køb af denne, uanset om C måtte have været i god tro med hensyn til overdrage-rens ret.«

(En dissens fandt, at A havde udvist en så ufor-sigtig adfærd, at han ikke burde kunne fordr motor-cyklen udleveret).

U. 1960. 563 H:

Montør A indsatte sin personvogn til udlejning uden fører i 7 måneder hos firma B. I den mellem A og B oprettede lejekontrakt hed det bl. a.: »Såfremt en kunde ønsker at købe vognen, er prisen kontant d. kr. 14.000«. - Samtidig med vognens aflevering og kontraktens oprettelse afleverede A motor- og told-attest samt carnet til B, idet vognpapirerne var nød-vendige ved kørsel til udlandet.

Samme dag, vognen var afleveret, solgte B imid-tertid denne til en automobilhandler, der kort efter videresolgte vognen til håndværker C, der ved købet var i god tro.

Under den af A mod C anlagte sag til udlevering af vognen blev det bl. a. lagt til grund, at den i leje-kontrakten indføjede »salgsklausul« ikke indeholdt nogen salgsfuldmagt for B, og at B havde gjort brug af en falsk fuldmagt ved salget til automobilhand-leren.

Ved Ø.L.D. blev A's påstand taget til følge. I dommen hedder det bl. a.: »Selv om det må medgives C, at A ved at overlade B omhandlede automobil og de dette vedrørende papirer har handlet ufor-sigtigt, findes det dog betænkeligt at statuere, at A's optræden har været så skødesløs, at han herved skulle have mistet den vindikationsret, der i øvrigt måtte tilkomme ham efter grundsætningerne i D.L. 5-8-12 og 5-7-4 også over for en person, der som C har erhvervet automobilet i god tro fra en automobilhandler. . . .«.

Højesteret stadfæstede landsrettens afgørelse »af de i dommen anførte grunde«. - (For højesteret gjorde C alene gældende, at A ved at overlade B vognen og dens papirer havde udvist en sådan ufor-sigtighed, at han måtte have mistet sin ret til vindikation).

Det er næppe hverken muligt eller nødven-digt at opregne alle tænkelige situationer, i hvilke de for betroelsestilfældene gældende

»regler« kommer til anvendelse. Foruden de allerede nævnte tilfælde af lån og håndpant kan nævnes leje og forvaring samt muligvis tilfælde, hvor den disponerende (B) har tingen i sin besiddelse i kraft af et ansættelsesforhold hos tingens ejer, eller hvor tingen er overladt ham til reparation.

Et specielt tilfælde af betroelse omhandles i § 14 i lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteska-bets retsvirkninger, der indeholder en særregel om eksstinktion i tilfælde, hvor en ægtefælle foretager uberettigede dispositioner over løsøre, som er undergivet den anden ægtefælles rådig-hed, men med dennes samtykke inddraget til benyttelse under en erhversvirksomhed, som den uberettiget disponerende ægtefælle driver. Sær-reglen er baseret på antagelsen af vindikation som den almindelige regel i betroelsestilfælde-ne og begrundes med, at der mellem ægtefæl-ler består et så nært økonomisk fællesskab, at det i forhold til den godtroende tredjemand ville være uretfærdigt, om den ægtefælle, der ved at overlade sine ejendele til brug i den an-den ægtefælles erhvervsvirksomhed selv har gi-vet denne skinneth af at være dispositionsberet-tiget, skulle kunne vælte tabet ved uberettigede dispositioner over på tredjemand.

2. Norge.

Det er hovedreglen, at der i disse tilfælde til-kommer ejeren vindikationsret. For lån og håndpant's vedkommende følger dette af be-stemmelserne i N. L. 5-8-15 og 5-7-14, der er overensstemmende med de foran omtalte be-stemmelser i D. L. 5-8-12 og 5-7-4. For an-dre betroelsestilfælde findes ikke lovregler, men det antages, at bestemmelserne i N. L. i de fle-ste tilfælde kan anvendes analogt, således ved leje, deponering og ved udlevering af løsøre, f. eks. værktøj eller demonstrationsgenstande, til arbejdere og funktionærer til brug i deres er-hverv.

Som eksempel på vindikation af deponeret løsøre kan nævnes afgørelsen i:

Rt. 1933. 1034:

A lejede af B et lagerrum til lagring af et parti klipfisk. En repræsentant for A tilså lagringen og havde fået nøglerne til lageret, hvor der ikke fandtes andre fisk end A's. Senere udstedte B til A speci-fi-ceret lagerbevis for partiet og fik omtrent samtidig nøglerne til lageret udleveret.

B søgte nu optaget lån på 10.000 kr. hos banken G mod at deponere 2.000 »vekter« klipfisk. C sikrede sig, at der på lageret fandtes mere end den angivne mængde klipfisk, men fik ikke at vide, at partiet til-

hørte A og ikke B. Lånet blev herefter ydet, men mod deponering af 3.000 »veker« klipfisk.

Byretten gav C medhold i, at pantsætningen var bindende og måtte respekteres af A. Vel kunne B ikke anses som A's salgskommissionær, men der havde dog bestået en sådan fast forretningsforbindelse mellem dem, at stillingen ikke var langt fra en salgskommissionærs.

Høyesterett kom til det modsatte resultat. Kommissionen kunne ikke finde anvendelse, da der ikke forelå et kommissionsforhold, og heller ikke i øvrigt forelå noget forhold, hvoraf kunne udledes en befyndelse for B til at foretage pantsætning af partiet.

En undtagelse fra vindikationsreglen i betroelsestilfældene findes i § 10 i lov om ektefellers formuesforhold af 20. maj 1927, hvorefter løsøre, som den ene ægtefælle har fået overladt af den anden til brug i sin erhvervsvirksomhed, ikke kan vindiceres fra godtroende tredjemand, jfr. om den tilsvarende danske bestemmelse foran under 1.

3. Sverige.

Allerede på et tidligt tidspunkt blev eksstinktion løsningen i svensk ret for de her omhandlede tilfælde. 11. kap. 4 § handelsbalken i 1734 års lag hjemler således kun ejeren af ting, som han har udlånt, og som låntageren uberettiget har disponeret over ved salg, pantsætning eller gave, mulighed for at få tingen tilbage fra den godtroende tredjemand mod betaling af »lösen« (erstatning, jfr. nærmere nedenfor kap. II, F). I 12 kap. 4 § handelsbalken om deponeret gods er indsat en henvisning til 11. kap. 4 §.

Bestemmelserne i handelsbalken har været grundlaget for en retsudvikling, hvorefter den almindeligt gældende regel er eksstinktion, omend med »lösningssrätt« for ejeren, i alle tilfælde, i hvilke ejeren frivilligt har ladet tingen komme ud af sin besiddelse. Uden i øvrigt at tilsigte nogen udtømmende angivelse af disse tilfælde kan nævnes, at reglen antages at gælde ikke blot ved lån og forvaring, men også ved pantsætning, overdragelse til sikkerhed og leje. Det antages endvidere, at reglen finder anvendelse ved uberettigede dispositioner over løsøre, der er i sameje mellem to eller flere, i hvert fald hvor delejeren har tingen i sin besiddelse og over for tredjemand optræder som (ene)ejers af denne.

En nærmere undersøgelse af praksis har navnlig interesse med henblik på at konstatere, med hvilken begrundelse reglen om eksstinktion i visse tilfælde er fraveget. Den *principielle* eksstinktionsmulighed har derimod næp-

pe nogensinde været genstand for tvist. En gennemgang af sådanne tilfælde viser, at den uden sammenligning hyppigste begrundelse har været antagelsen af ond tro hos erhververen.

Fra praksis kan henvises til afgørelserne i NJA 1930:134, 1937:546 og 1952:256.

Svensk ret indeholder ikke nogen regel, svarende til den danske bestemmelse i § 14 i lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteskabets retsvirkninger (foran under 1) og den norske bestemmelse i § 10 i lov om ektefellers formuesforhold af 20. maj 1927 (foran under 2). Den situation, at en ægtefælle uberettiget disponerer over den anden ægtefælles løsøre, må imidlertid utvivlsomt bedømmes efter reglen i 11. kap. 4 § handelsbalken, såfremt den disponerende ægtefælle optræder som ejer af tingen. Resultatet vil således blive eksstinktion til fordel for den godtroende erhverver også uden for den specielle situation, som omhandles i de danske og norske bestemmelser.

4. Finland.

Som i Sverige er i Finland de vigtigste bestemmelser om eksstinktiv erhvervelse af løsøre kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 i Handels Balken i 1734 års lag. (Om indholdet af disse bestemmelser henvises til foran under 3).

Bestemmelserne anvendes i almindelighed analogt ved løsningen af alle de i de forskellige tilfældegrupper omhandlede konflikter, medmindre tilfældet er reguleret ved positiv lovbestemmelse, og finder således anvendelse også i andre tilfælde af betroelse end lån og forvaring. Resultatet er herefter eksstinktion, men med »lösningssrätt« for den oprindelige ejer.

I modsætning til svensk ret har finsk ret i § 58 i Äktenskapslag af 13. juni 1929 en specialbestemmelse om det tilfælde, at en ægtefælle uden den anden ægtefælles samtykke afhænder eller pantsætter »denne tilhørigt eller samfällt lösöre«. Bestemmelsen giver ægtefællen ret til at fordre tingen tilbage mod betaling af »lösen«. Var erhververen ikke i god tro, eller er der ikke betalt vederlag for tingen, skal »lösen« dog ikke betales. Resultatet er således i det væsentlige overensstemmende med svensk rets standpunkt.

Äktenskapslagen indeholder i § 39 en til § 19 i den danske retsvirkningslov svarende bestemmelse, hvorefter en ægtefælle ikke uden den anden ægtefælles samtykke må afhænde eller pant-

sætte løsøre, i hvilket den anden ægtefælle har »giftorätt«, og som hører til det fælles indbo eller til dennes nødvendige arbejdsredskaber eller tjener til børnenes personlige brug. En disposition i strid med denne bestemmelse bliver ugyldig, hvis erhververen ikke var i god tro, og den anden ægtefælle fremsætter indsigelse inden visse frister. Har erhververen imidlertid i et sådant tilfælde videreoverdraget tingen, er det i teorien antaget, at den senere erhverver kan opnå godtrosbeskyttelse under de i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 nævnte forudsætninger, men uden »lösningrätt« for den anden ægtefælle.

B. Ejendomsforbehold.

Gruppen omfatter tilfælde, i hvilke ejeren (A) af en løsøregenstand har solgt denne til køberen (B), men ved salget har forbeholdt sig ejendomsretten til tingen, indtil købesummen er betalt. Konflikten opstår, hvor (B) uretmæssigt disponerer - normalt ved salg eller pantsætning - over tingen til fordel for tredjemand (C) uden at have betalt (A) (rest) købesummen.

Der er tale om en talmæssig betydningsfuld gruppe, omfattende navnlig de i nutiden hyppigt forekommende salg på afbetaling med ejendomsforbehold.

Det er nærliggende at betragte salg med ejendomsforbehold som et tilfælde af betroelse: ejeren overlader frivilligt tingen i køberens besiddelse - betror ham tingen — skønt den ikke er betalt. En fuldstændig sidestilling af de to grupper er dog ikke berettiget, bl. a. fordi faren for, at (B) skal misbruge sin rådighed over tingen, er betydeligt større ved salg med ejendomsforbehold, hvor meningen er, at han til sin tid skal blive ejer, end ved de foran under A nævnte betroelsestilfælde, hvor tingen til sin tid skal tilbageleveres ejeren.

1. Danmark.

Det er hovedreglen i dansk ret, at sælgeren, der har taget et gyldigt ejendomsforbehold, kan kræve salgsgenstanden tilbage fra tredjemand, til hvem køberen har overdraget tingen, uanset om tredjemand er i god eller ond tro.

Det principielle udgangspunkt er således sælgerens vindikationsret, som er fastslået i talrige afgørelser både ved de almindelige domstole og ved fogedretterne. Som eksempel herpå kan nævnes følgende to afgørelser:

U.1932. 43 H

Snedkermester A solgte på afbetaling med ejendomsforbehold nogle møbler til grosserer B, som inden købesummens betaling gav en del af møblerne til opbevaring hos en kvindelig bekendt. En af dennes kreditorer foretog i hendes fravær udlæg i møblerne og lod disse bortsælge ved tvangsauktion, hvor murermester C erhvervede dem i god tro.

K.B. nægtede A ret til at vindicere møblerne fra C, da denne i god tro havde købt disse på offentlig auktion, der havde været bekendtgjort på lovlig måde, og da A under hensyn til, at kontrakten med B havde været misligholdt i godt 3 måneder forud for auktionen, havde haft al anledning til at eftersøge møblerne og hindre deres bortsalg ved auktion.

Ved Ø.L.D., der stadfæstedes af højesteret i henhold til grundene, ændredes afgørelsen imidlertid. Det hedder i Ø.L.D. bl.a.: »Selvom der nu må gås ud fra, at C ved dette køb har været uvidende om det af A ved salget til B tagne ejendomsforbehold, kan A's ret ifølge dette under fornævnte omstændigheder ikke antages at være gået tabt, og C må derfor være pligtig til at levere bemeldte møbler tilbage til A.«

U. 1954.507 H :

Automobilforretningen A solgte ved købekontrakt med ejendomsforbehold en brugt varevogn til en person B, der angav at være repræsentant og at skulle bruge vognen i sin virksomhed. Uden at have betalt købesummen solgte B imidlertid få dage senere bilen til en automobilhandler, der videresolgte den til vognmand C. Efter det oplyste var både automobilhandleren og C ved købet i god tro. For landsretten blev det oplyst, at B i nogen tid forud for købet havde handlet med biler, og at han i telefonbogen var opført som: »... hdlmd., autoforhdl. ...«

Medens ØL under hensyn til, at A havde overladt B bilen uden nogen som helst undersøgelse af hans forhold, fandt, at ejendomsforbeholdet ikke burde opretholdes overfor C, stadfæstede højesteret med 8 stemmer mod 1 den afsagte fogedkendelse, hvorefter A ville være at indsætte i besiddelsen af vognen. (Een dommer ville have stadfæstet landsrettens dom).

I højesterets dom hedder det: »Efter det foreliggende var A ikke bekendt med, at B i et vist omfang havde handlet med brugte automobiler, og gik ud fra, at B købte vognen til eget brug. Idet dernæst de i sagen foreliggende oplysninger om de nærmere omstændigheder ved A's salg og vilkårene for dette ikke findes at kunne medføre, at A ved at undlade at søge tilvejebragt nærmere oplysninger om B's forhold skulle have mistet retten til at gøre ejendomsforbeholdet gældende, stemmer disse dommere for at stadfæste fogedrettens kendelse ...«.

Som det antydningssvis fremgår af den sidste af de refererede afgørelser, er reglen om ejendomsforbeholdssælgerens vindikationsret kun en hovedregel, fra hvilken der i nyere retspraksis er gjort undtagelser.

Som den vigtigste undtagelse nævnes almindeligvis tilfælde, hvor løsøre er leveret køberen (B) i konsignation. Forskellen mellem konsignation og almindeligt salg med ejendomsforbe-

hold består navnlig i, at køberen (B) trods ejendomsforbeholdet er berettiget til at videresælge det købte. Tilfældet ligger således nær op ad kommissionsforholdet, for hvilket der i kommissionslovens §§ 54 og 55 er givet positive eksstinktionsbestemmelser for salgs- og indkøbskommissionærens ubeføjede dispositioner over kommissionsgodset, henholdsvis under kommissionsforholdets beståen og efter hvervets ophør. Denne lighed taler for en analog anvendelse af kommissionslovens eksstinktionsbestemmelser på konsignationsforhold.

Når konsignationsforholdet som nævnt karakteriseres ved, at køberen (konsignatøren) trods ejendomsforbeholdet har en udtrykkelig eller stiltiende tilladelse til videresalg, er det åbenbart, at det blotte videresalg i overensstemmelse hermed ikke giver anledning til noget eksstinktionsproblem. Tredjemand, som får tingen overdraget, bliver ejer af denne, uanset om han kendte ejendomsforbeholdet eller ej.

Et eksstinktionsproblem opstår derimod dels i tilfælde, hvor konsignatøren i strid med bemyndigelsen pantsætter det erhvervede, dels i tilfælde, hvor den oprindelige sælger (konsignanten) har betinget videresalg af visse vilkår, som tredjemand skal respektere, men som konsignatøren undlader at stille ved videresalg.

Det er den overvejende antagelse i teorien, at den godtroende tredjemand i disse tilfælde eksstingverer konsignantens ejendomsret, et resultat, som støttes dels på den føromtalt analogi af kommissionslovens §§ 54 og 55, dels på fuldmagtssynspunkter, jfr. aftalelovens § 10, stk. 2, og § 11, stk. 1.

Resultatet kan imidlertid næppe siges at have ganske sikker støtte i praksis. Problemet har været forelagt højesteret i følgende to afgørelser, begge omhandlende konsignatørens uberettede pantsætning af konsignationsgods:

U. 1923.1 H:

Grosserer A leverede cykelhandler B to motorcykler i kreditkonsignation i 3 måneder, således at de, hvis de ikke var solgt i løbet af de 3 måneder, skulle føres i fast regning for B. Inden udløbet af de 3 måneder håndpantede B motorcyklerne til cykelhandler C og gik kort efter konkurs, hvorefter A påstod C dømt til at udlevere motorcyklerne.

For sø- og handelsretten procederede C alene på, at A ikke havde fremsat sit udleveringskrav inden udløbet af de 3 måneder, i hvilke cyklerne var givet i konsignation, og at B efter udløbet af de 3 måneder var blevet ejer af maskinerne, hvorved pantsætningen var blevet gyldig.

Sø- og handelsretten forkastede denne betragtning og tilpligtede C at udlevere motorcyklerne til A, da B

ved at pantsætte maskinerne inden udløbet af de 3 måneder havde »brudt forudsætningen for overhovedet at kunne blive ejer af maskinerne efter tremånedersfristens udløb«.

Højesteret stadfæstede dommen med bemærkning, at det i henhold til de i så henseende anførte grunde med rette var antaget, »at den af appellanten C i forrige instans fremsatte indsigelse ikke kan føre til hans frifindelse«. Det hedder herefter videre i højesteretsdommen: »For højesteret har appellanten imidlertid med rettens tilladelse endvidere gjort gældende, at han må frifindes i henhold til bestemmelsen i lov nr. 243 af 8. maj 1917 § 54, 2. stk., idet han var i god tro, dengang motorcyklerne blev pantsat til ham. Det findes dog ikke, at den nævnte bestemmelse kan komme til anvendelse i det foreliggende tilfælde, hvor køberen, Jacobsen, ikke stod som salgskommissionær, men som egentlig konsignatar«.

U. 1929. 262 H:

Aktieselskabet A havde ved overenskomst med automobilforretningen B overladt denne forhandlingen af Renault turistvogne i Varde. B var i forvejen eneforhandler af Chevroletbiler sammesteds.

I overenskomsten hed det bl.a.: »Købet af vognene sker i fast regning, og der udfærdiges sædvanlig købekontrakt . . . for hver vogn . . . Betalingen skal finde sted senest ½ år fra leveringen. Bliver nogle af vognene solgt inden den tid, er det selvfølgelig, at dette kun kan ske, når restkøbesummen samtidig indbetales til selskabet i henhold til købekontrakten eller tiltransp. af kundens købekontrakt.«

I henhold til en senere købekontrakt aftog B derefter et Renault-automobil. I kontrakten forbeholdt A sig ejendomsretten over bilen, indtil købesummen var betalt, og i kontraktens punkt 5 hed det: »I henhold til punkt 4 er køberen af ovenstående grunde hverken berettiget til at sælge, pantsætte, udleje eller udlåne genstandene til andre, før købesummen er betalt.«

Uden at have betalt købesummen gav B imidlertid bilen i håndpant til vognmand C til sikkerhed for et B kort forinden ydet lån. - Da købesummen ikke blev betalt ved forfaldstid, begærede A vognen udleveret fra C.

Fogedretten nægtede forretningen fremme, »idet håndpantlægningen ikke vil kunne anfægtes af A, da C i god tro har modtaget automobilen af B, der er eneforhandler af Renault automobiler her i byen, således at de almindelige betingelser for eksstinktive godtroenhedserhvervelser foreligger.«

V.L. stadfæstede fogedrettens afgørelse, da bilen var overgivet B til videreforhandling, og da C's forklaring om at have været i god tro med hensyn til B's berettigelse til at disponere som sket ikke kunne forkastes, hvorfor der »under hensyn til grundsætningen i lov nr. 243 af 8. maj 1917 § 54 findes at være stiftet en gyldig håndpanteret for C.«

Til brug for højesteret blev der afgivet nye forklaringer, på grundlag af hvilke højesteret statuerede, at C ikke havde været i begrundet god tro. »Herefter må hans panteret vige for A's ret over automobilen.«

I flere af de teoretiske fremstillinger er den sidst refererede afgørelse blevet fortolket således, at højesteret hermed fraveg det i den tidligere afgørelse indtagne standpunkt og akcepte-

rede analogien af kommissionslovens § 54. Af højesterets voteringsprotokoller (jfr. nedenfor i tillæg 1 til afsnit 1) fremgår imidlertid, at retten ved at begrunde afgørelsen alene med tredjemands manglende gode tro valgte at lade spørgsmålet om analogiens berettigelse stå åbent, uanset at enkelte af de voterende fremhævede betydningen af, at retten over for underinstanserne klargjorde spørgsmålet.

Uden for konsignationsforhold har teorien - med sikker støtte i retspraksis - formuleret en grundsætning, ofte betegnet »forhandlergrundsætningen«, der betyder en klar undtagelse fra hovedreglen om ejendomsforbeholdssælgerens vindikationsret. Herefter indtræder eksstinktion til fordel for den godtroende tredjemand (C), såfremt ejendomsforbeholdssælgeren (A) vidste eller burde vide, enten at køberen (B) var forhandler af genstande som den solgte, eller at (B) ville videreoverdrage genstanden. I disse tilfælde foreligger i og for sig ikke som i konsignationsforholdet nogen tilladelse til videresalg fra A's side, men hans kendskab til B's forhold - eller den kendskab herom, som han burde have — gør det naturligt enten at præsumere en sådan tilladelse eller dog at lade ham som den nærmeste bære risikoen for uberettigede dispositioner fra B's side.

Grundsætningen har som nævnt sikker støtte i retspraksis. Som eksempler kan anføres:

U. 1957.1 H (jfr. H.R.T. 1956.733):

En repræsentant for et automobilfirma A solgte på afbetaling med ejendomsforbehold en brugt varevogn til en person B, som både i slutsedlen og den senere udfærdigede købekontrakt betegnedes som brændselshandler. B videresolgte vognen uden at have betalt restgælden, og efter at have skiftet ejer flere gange blev vognen tilsidst købt af chauffør C.

I V.L.D., der stadfæstede af højesteret i henhold til dens grunde, udtales: »Idet Regnar Jensen (A's repræsentant) herefter måtte gå ud fra, at B købte vognen for at videresælge den, findes det ved salget tagne ejendomsforbehold til fordel for A ikke at kunne gøres gældende overfor C, der ved sit køb af vognen var i god tro med hensyn til dette....«

U. 1964. 824 H :

A solgte med ejendomsforbehold en bil til autoforhandler B, der gennem mellemled videresolgte vognen til C. En transporthaver ifølge købekontrakten kunne forlange vognen udleveret fra C, idet ejendomsforbeholdet ikke ansås bortfaldet, da det ikke kunne antages, »at A ved handlens indgåelse har vidst eller burde vide, at B var autoforhandler«.

Der henvises endvidere til den foran p. 11 refererede afgørelse i U. 1954. 507 H.

2. Norge.

Det er hovedreglen i norsk ret, at sælgeren, der har taget gyldigt ejendomsforbehold, kan

vindicere salgsgenstanden fra godtroende tredjemand.

Om hovedreglen fraviges i tilfælde, hvor tingen af ejeren (A) er overladt (B), for at han på nærmere bestemte vilkår skal sælge den, lader sig ikke med sikkerhed besvare. Der foreligger ingen højesteretsafgørelser, som direkte har taget stilling til denne konfliktsituation. De domme, som findes, er stærkt konkret begrundede. I retning af eksstinktion peger dog domme vedrørende forholdet mellem leverandøren (A) og forhandlerens kreditorer, hvor resultatet oftest er i kreditorernes favør.

Til belysning af det anførte kan nævnes følgende to afgørelser:

Rt. 1925. 132:

A solgte med ejendomsforbehold en bådmotor til et skibsbyggeri B, som monterede motoren i en slæbebåd og derpå solgte båden til godtroende tredjemand C. B gik derefter konkurs uden at have betalt A. Byretten fandt, at ejendomsforbeholdet kunne gøres gældende mod C. Højesteret kom til det modsatte resultat, da A trods kendskab om salget til C havde undladt at gøre denne opmærksom på forbeholdet. Retten tog afstand fra en udtalelse i byrettens dom om, at salg af skibsmotorer med ejendomsforbehold var en så almindelig foreteelse, at dette burde være bragt på det rene, idet en sådan sædvane ikke ansås godtgjort.

R.G. 1958.472 (Frosta):

Firma A leverede radioforhandler B radioapparater til videresalg, således at A forbeholdt sig ejendomsretten til apparaterne, indtil videresalg fandt sted. B gik konkurs, og det antoges, at apparaterne måtte indgå i boet, idet der forelå et forsøg på omgåelse af forbudet mod underpant i løsøre.

3. Sverige.

Svensk ret knytter i flere henseender retsvirkninger til et gyldigt ejendomsforbehold. Spørgsmålet om, under hvilke forudsætninger et sådant forbehold er gyldigt inter partes og over for tredjemand, skal ikke nærmere berøres her. Men det er uomtvistet, at sælgerens ejendomsret i henhold til forbeholdet eksstingveres af godtroende tredjemand. Salg med ejendomsforbehold betragtes i denne henseende som et af de tilfælde, på hvilke de i handelsbalken 11 kap. 4 § og 12 kap. 4 § indeholdte bestemmelser er analogt anvendelige.

Som eksempel herpå kan nævnes følgende afgørelse:

NJA 1931:741.

En person, A, hade med äganderättsförbehåll sålt en bil till B; innan köpeskillingen tillfullo guldits, sålde B i sin tur bilen genom avbetalningsköp till X. Samtidigt överlät B sin rätt enligt avtalet med X till

en bank, C, vilken överlåtelse särskilt godkändes av X, som då hade bilen i sin besittning. Sedermera tvangs X, som icke förmådde uppfylla sina betalningsförpliktelser mot C, att återlämna bilen till denna. Enär såväl X som C varit i god tro vid transaktionen med B, ansågs A endast mot lösen till C äga behålla bilen, som kommit i hans besittning.

Resultatet medförer, at det for det her behandlede spørgsmål har mindre interesse at udskille og specielt undersøge de tilfælde, i hvilke køberen trods ejendomsforbeholdet har tilladelse til at videresælge eller forbruge tingen.

Eksstinktionsreglen betyder ligeledes, at en undersøgelse af retspraksis på det her behandlede område i alt væsentligt kun har interesse til belysning af godtroskravet. Undersøgelsen synes at vise, at domstolene — i hvert fald for så vidt angår genstande, som typisk sælges på afbetaling — med ret stor strengthed opretholder dette krav og tenderer mod at pålægge tredjemand en positiv undersøgelsespligt som betingelse for, at god tro antages at foreligge. Til belysning af det anførte skal refereres følgende afgørelse:

NJA 1961:567:

A solgte ved slutseddel af 17/2 1959 en brugt personvogn, årgang 1948, til B. Købesummen 1000 kr. skulle betales i afdrag, og ejendomsretten forbeholdtes. Den 9/5 1959 gav B vognen i bytte mod en anden vogn til bilfirmaet C, uagtet restkøbesummen ikke var betalt.

Da B ikke kunne betale restkøbesummen, og C havde videresolgt bilen, udtog A den 6/2 1960 stævning mod C til betaling af restkøbesummen.

Det var ubestridt:

at B overfor C såvel mundtligt som skriftligt havde erklæret at være ejer af bilen,

at B havde underskrevet en købekontrakt med C, hvori han forsikrede, at bilen var betalt,

og at B ved overdragelsen til C havde været i besiddelse af »besiktningsinstrument« og skattekvittering for bilen.

RR. og Hov.R. frifandt begge C, da man fandt, at det, der var foregået under B's og C's handel, havde været egnet til at give C opfattelsen af, at B havde ret til at disponere over bilen, og der forelå ikke noget forhold, som kunne give C anledning til i videre omfang at undersøge B's adkomst. - Hov.R. henviste i denne forbindelse yderligere til bilens alder (årgang 1948) og lave salgsværdi (1000 kr.).

HD. kendte derimod med 3 stemmer mod 2 A den påståede erstatning.

Det anførtes:

at C, som erhvervsmæssigt drev handel med brugte biler, åbenbart vidste, at der særligt i de senere år i stort omfang sælges selv forholdsvis gamle og mindre værdifulde biler på afbetaling med ejendomsforbehold. Bilens alder og lave salgsværdi kunne derfor i og for sig ikke give C anledning til at regne med, at B kunne disponere,

at der intet kunne slutes af den omstændighed, at B var i besiddelse af »besiktningsinstrument« og skattekvittering,

at der ikke kunne tillægges det nævneværdig betydning, at B havde underskrevet en købekontrakt med trykt klausul om, at han havde betalt bilen, og at den var hans ejendom,

at heller ikke B's mundtlige oplysning herom kunne fritage C for at foretage rimelig kontrol af, om B var berettiget til at disponere, og endelig at kontrakten mellem B og C, der var skrevet på en formular udarbejdet af automobilhandlerforbundet, hvoraf C var medlem, havde en særlig rubrik, hvori skulle anføres oplysning om, af hvem B havde købt bilen. Denne rubrik var ikke udfyldt, og C havde oplyst, at man ikke havde spurgt B herom. Lagttagelse heraf ville imidlertid antagelig have medført, at C var blevet klar over, at bilen var solgt til B knapt 3 måneder tidligere på afbetaling med ejendomsforbehold og endnu ikke betalt.

(Dissensen sluttede sig i alt væsentligt til de foregående instanser og lagde navnlig vægt på bilens alder og lave pris.²⁾)

4. Finland.

Finsk ret sonder mellem to grupper af ejendomsforbehold. Den første gruppe omfatter det egentlige afbetalingskøb og køb, der minder herom, hvor køberen ikke har ret til videresalg. Den anden gruppe omfatter sådanne tilfælde, hvor det ikke har været parternes hensigt, at køberen skulle være afskåret fra videresalg. Disse tilfælde benævnes ofte »köp i fast räkning«, hvorimod ordet »konsignation« ikke har vundet rodfæste i juridisk sprogbrug i Finland.

Det er fast antaget i teori og praksis, at der i de tilfælde, som hører til første gruppe, indtræder eksstinktion til fordel for den godtroende tredjemand, til hvem køberen overdrager tingen til eje eller pant. Resultatet støttes som i svensk ret på en analogi fra reglerne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4. I hvilket omfang godtroskravet efter disse bestemmelser pålægger tredjemand en egentlig undersøgelsespligt, lader sig ikke klart besvare på grundlag af den foreliggende litteratur og civilretlige praksis. Nyere strafferetlige afgørelser synes derimod klart at tendere mod at pålægge erhververen en relativ streng undersøgelsespligt ved erhvervelsen af genstande, hidrørende fra en forbrydelse.

Da resultatet støttes på den førnævnte analo-

²⁾ Om godtroskravet henvises i øvrigt til nedenfor i kap. 2, E.

gi, er det i praksis antaget, at der også i disse tilfælde tilkommer ejeren den i Handels Balken hjemlede »løsningsrätt«. Fra et rent økonomisk synspunkt kan denne ret få betydning, hvis man - hvad der er den overvejende opfattelse - ved beregningen af »losesummen« lægger den pris til grund, som tredjemand har betalt.

Medens resultatet i de tilfælde, som omfattes af første gruppe, således ikke frembyder tvivl, er forholdet et andet i de tilfælde, som hører til den anden gruppe. Disse tilfælde minder om salgskommission, hvorfor det naturlige udgangspunkt for undersøgelsen er den beskyttelse af tredjemands gode tro, som forekommer ved salgskommission.

Det er i så henseende særegent for finsk ret i modsætning til skandinavisk ret i øvrigt, at spørgsmålet ikke er løst ad lovgivningens vej. En kommissionslov svarende til den danske, norske og svenske findes ikke i Finland. Løsningen må derfor søges i analogislutninger fra andre bestemmelser, dels bestemmelserne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4, dels bestemmelserne om fuldmagt i avtalslagen kap. 2.

Omend forskellige teoretiske opfattelser gør sig gældende, synes det dog den overvejende antagelse, at der ikke kan gives noget almengyldigt svar på spørgsmålet om beskyttelse af tredjemands gode tro ved salgskommission, men at der må sondres dels mellem handelskommission og civil kommission, dels mellem tilfælde, hvor kommissionæren sælger virkeligt kommissionsgods, og tilfælde, hvor salget angår ting, som han har lånt, modtaget til forvaring eller lignende.

Ved handelskommission, hvor kommissionæren sælger virkeligt kommissionsgods, er en analogi fra fuldmagtsreglerne nærliggende, idet den legitimation, som ligger i handelskommissionærens besiddelse af kommissionsgodset, til en vis grad kan sidestilles med en stillingsfuldmagt. Analogien fører til, at den godtroende tredjemand i dette tilfælde opnår en beskyttelse, som ikke begrænses af »løsningsrätten«, og som er uafhængig af, om han har fået godset i sin besiddelse.

Ved civil kommission skaber besiddelsen af en løsøregenstand derimod ikke nogen tilsvarende legitimation for kommissionæren. Besiddelsen kan i dette tilfælde kun legitimere ham som ejer af tingen. Har tredjemand imidlertid med føje antaget, at sælgeren var ejer, beskyttes hans gode tro af bestemmelserne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4. Optræder sæl-

geren derimod som kommissionær, er forudsætningen for anvendelsen af bestemmelserne i Handels Balken ikke opfyldt, og tredjemand må da bære risikoen for, at den, som optræder som kommissionær, overskrider sin beføjelse eller måske i virkeligheden ikke er kommissionær.

De tilfælde af salg med ejendomsforbehold, som hører til den tidligere nævnte anden gruppe, omfatter tilfælde, der minder såvel om handelskommission som om civil kommission. Nogen generel løsning for samtlige disse tilfældes vedkommende lader sig derfor ikke opstille. I tilfælde, som minder om handelskommission, kan en analogislutning fra bestemmelserne i avtalslagen kap. 2 antagelig føre til eksstinktion af ejendomsforbeholdssælgerens ret, endog inden tredjemand har fået tingen i sin besiddelse, og uden »løsningsrätt« for ejeren. Ved species-køb indtræder beskyttelsen ved aftalens indgåelse, ved genuskøb først, når bestemte genstande er udskilt for tredjemands regning. - I tilfælde, som minder om civil kommission, kan eksstinktion indtræde som følge af en analogislutning fra bestemmelserne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4. Men den eksstinktive erhvervelse er her betinget af, at tredjemand får tingen i sin besiddelse, og begrænses af ejerens »løsningsrätt«.

C. Dobbelt dispositioner.

Gruppen omfatter de tilfælde, i hvilke ejeren (A) af en løsøregenstand overdrager denne til eje eller pant til (B), således at tingen (midlertidigt) forbliver i (A)s besiddelse. Konflikten opstår, hvor (A) herefter i strid med den med (B) indgåede aftale disponerer over tingen til fordel for tredjemand (C).

Medens konflikten i de øvrige i dette kapitel omhandlede tilfældegrupper er en konflikt mellem på den ene side (A) og på den anden side (C), der afleder sin ret fra (B), opstår konflikten i de her omtalte tilfælde mellem (B) og (C), der begge afleder deres ret fra (A). Den »uretmæssigt disponerende« er således i disse tilfælde (A), hvis senere disposition til fordel for (C) er uforenelig med den med (B) tidligere indgåede aftale.

1. Danmark.

Det må anses for usikkert, hvorledes konflikten løses i dansk ret. I teorien gør forskellige opfattelser sig gældende, og retspraksis kan næppe siges at have taget endeligt standpunkt til fordel

for den ene eller den anden løsning, omend der måske i nyere praksis kan spores en vis tendens til at foretrække den senere erhverver, der får tingen i sin besiddelse i god tro. Vurderingen af praksis - specielt ældre praksis - må imidlertid foretages med varsomhed, fordi resultatet i de tilfælde, som falder ud til (C) s fordel, ikke ubetinget betyder en anerkendelse af, at der indtræder eksstinktion. Begrundelsen for resultatet kan være, at der efter rettens opfattelse endnu ikke var stiftet nogen ret for (B), som kunne gøres gældende over for (C).

Tilfældene ligger nær op ad betroelsestilfældene, hvad der taler for den opfattelse, at (B) kan vindicere tingen fra (C). Muligt indtræder der dog eksstinktion, hvis der *enten* er tvivl om, hvorvidt der allerede er indgået en bindende aftale mellem (A) og (B), *eller* der er tvivl om, hvorvidt en sådan aftale vil blive gennemført, *eller* aftalen ikke har karakter af normal handelsomsætning.

Hvis aftalen mellem (A) og (B) ikke er en salgsaftale, men en aftale om håndpantsettning, skulle det anførte begrunde eksstinktion, da dispositionen ikke kan opfattes som normal handelsomsætning. Imidlertid er det i begrænset omfang akcepteret, at pantsætteren for en kortere tid beholder eller på ny opnår rådighed over det pantsatte, hvorfor man formentlig også under sådanne omstændigheder må komme til det resultat, at der er beskyttelse mod godtroende aftaleerhververe, medmindre pantsætningsaftalen er af tvivlsom karakter eller dens gennemførelse usikker.

Fra praksis kan nævnes følgende afgørelser:

U. 1926.515:

Smed A og gårdejer B indgik handel om en vogn, som A var ved at lave. Der opstod imidlertid uenighed mellem dem om vederlaget, hvorefter A foretog visse ændringer ved vognen og solgte den til boelsmand C, der betalte og fik den overleveret.

Ved V.L.D. frifandtes C for B's krav om udlevering af vognen, da B »som følge af, at vognen..... ikke var færdig til levering til ham, da C - som det må antages - i god tro købte den, ikke da (kunne) anses at have været ejer af vognen«.

U. 1950.441:

Ingeniør B hævdede i overensstemmelse med den tjekkiske sælger A's forklaring, at han den 1. oktober 1947 i Praha havde købt 80 kolli laboratorieinstrumenter, som befandt sig i transitlager. De 65 kolli ankom da også til København med en af A bestilt flyvemaskine, hvorimod de resterende 15 kolli først ankom til København nogle dage senere med den ordinære flyvemaskine og da var adresseret til en norsk køber. Efter A's forklaring havde han nemlig den 2.

oktober 1947 under tvang måttet sælge disse 15 kolli til et svensk firma C, der havde åbnet rembours for købesummen, som den 9. oktober 1947 var blevet udbetalt til A mod en af en tjekkisk speditør i henhold til A's instruktion udstedt forwarding agents receipt. C havde videregivet de 15 kolli til den norske køber, men ved varenes førømtalte ankomst til København foranledigede B nedlagt fagedforbud mod deres videreforsendelse.

I S.H.D. udtales bl.a.: »Retten anser det ikke for fyldestgørende bevist, at der foreligger en overdragelse af de omstridte 15 kolli til B.... Allerede som følge heraf må det nedlagte forbud anses for ulovligt, men retten må yderligere antage, at der, selv om B's forudgående købsaftale om partiet måtte anses for bevist, er indtrådt en eksstinktiv godtroserhvervelse for den norske køber« (idet vel ikke udlevering af luftfragtbrev berøvede afsenderen dispositionsretten, men luftfragtbrevet angav ikke A, men den tjekkiske speditør som afsender, og denne havde afgivet forwarding agents receipt og Zollbegleitschein til C's repræsentant). »Det nedlagte forbud vil herefter være at opheve....«.

U. 1952.716H:

A, der dels handlede med brugte biler, dels i kompagni med B drev en benzintank m.v., solgte ved købekontrakt med ejendomsforbehold en brugt bil til B og transporterede straks kontrakten til banken D. Nogen tid senere solgte A den samme bil til slagtermester C, der betalte og fik vognen udleveret, uden at B, da han erfarede noget om salget, foretog sig noget, men tværtimod fortsat i nogen tid betalte afdrag og renter til D.

Motsat V.L. statuerede højesteret, at ejendomsforbeholdet ikke kunne gøres gældende mod C, da det måtte »anses godtgjort, at der ikke ved købekontrakten.... har været tilsigtet nogen reel overdragelse af automobilet til B, og at C ved erhvervelsen af automobilet fra A har været uden kendskab til købekontrakten og dennes transport til D«.

2. Norge.

I norsk teori har »det svikagtige dobbeltsalg« været genstand for indgående debat, og mange forskellige opfattelser er blevet forfægtet.

Det synes dog nu at være den overvejende opfattelse, at det afgørende moment ved konflikstens løsning er tingens overgivelse: den, som først får tingen i sin besiddelse i god tro, erhverver den tilsagte ret. Resultatet bliver med andre ord, at den senere erhverver, som i god tro får tingen overgivet, eksstingverer den første erhververs ret.

Resultatet er utvivlsomt i de tilfælde, hvor første erhververs ret er en panteret. Efter panteloven av 12. oktober 1857 § 1 kan rørligt gods alene pantsættes ved overlevering i panthaverens besiddelse. Har sådan overgivelse ikke fundet sted, er panteretten uden beskyttelse. Og er der

givet første erhverver underpant i ting som tilbehørspant efter panteloven av 1895 eller som forlagspant efter lov av 8. mars 1946, opnår han ved tinglysning af panteretten alene beskyttelse mod pantsætterens kreditorer, ikke mod godtroende aftaleerhververe, som får tingen overgivet, jfr. panteloven av 1895 § 4 og panteloven av 8. mars 1946 § 4, stk. 3.

Heller ikke i de tilfælde, hvor første erhververs ret er en anden begrænset ret, såsom brugsret, forkøbsret eller lignende, er løsningen tvivlsom. Beskyttelsen indtræder først med besiddelsen af tingen.

Tingens overgivelse antages endelig også i nyere teori at være afgørende i de tilfælde, hvor første erhverver er køber. Lader han tingen forblive i sælgerens besiddelse, er det den overvejende opfattelse, at han selv bør bære risikoen for misbrug.

Resultatet støttes af en nyere afgørelse, der angik et klart tilfælde af dobbeltsalg:

RG. 1954.189:

A, der handlede med udstyr til både, solgte i juni 1948 en ny bådmotor til B, som betalte købesummen 6.400 kr. kontant. Da B ikke med det samme havde brug for motoren, blev denne indtil videre stående på et lejet lager i den originale kasse. Hverken motoren eller kassen blev mærket med B's navn eller på anden måde. Godt et år senere — i august 1949 — forlangte B motoren udleveret, men det oplystes da, at A havde solgt den for 7.500 kr. til C, som i god tro havde fået den overgivet. A blev erklæret konkurs og emigrerede til Canada..

Oslo byrett tilpligtede C at udlevere motoren til B. *Lagmannsretten* gav derimod enstemmigt C medhold, omend på forskellige præmisser: Formanden (*Aasgaard*) byggede resultatet på risikobetragtinger, idet han fandt, at B ikke havde gjort noget for at forhindre, at konflikten overhovedet opstod, hvorfor han selv var nærmest til at bære risikoen for det skete. En dommer (*Høyer*) lagde til grund, at B kun havde erhvervet en »eventuel« ejendomsret og derfor ikke havde opnået beskyttelse af sin ret under nogen form. Den tredje dommer (professor *Kristen Andersen*) udtalte endelig, at foretningmæssige hensigtsmæssighedsgrunde tilsagde, »at den af flere købere, som først får sit kjøp avviklet og dermed skaffet seg eksklusiv rådigheds- og disposisjonsadgang over salgs- genstanden, får beholde den som eier«.

3. Sverige.

I den endnu gældende bestemmelse i 1. kap. 5 § handelsbalken i 1734 års lag findes en regel for den situation, at samme ting er solgt til to forskellige købere. Herefter »behålle den godset, som först köpte«. I teorien råder der rela-

tiv enighed om, at bestemmelsen i princippet fastslår den første købers fortrinsret.

Bestemmelsen antages i hvert fald nu at forudsætte, at ingen af de to købere har fået tingen overgivet. Tidligere blev det anset for afgørende, hvorledes spørgsmålet om »ejendomsrettens overgang« måtte besvares, og da køberen efter traditionel opfattelse erhvervede ejendomsret til tingen ved aftalens indgåelse, antoges der i det tilfælde, at den senere køber havde fået tingen i sin besiddelse, at foreligge en situation, som opfyldte forudsætningerne for anvendelse af bestemmelsen i 11. kap. 4 § handelsbalken, idet sælgeren, som efter den med første køber indgåede aftale ikke længere var ejer af tingen, fortsat havde denne i sin besiddelse med ejerens samtykke og herunder uretmæssigt disponerede til fordel for den senere køber. Sådanne konstruktioner savner imidlertid interesse i nyere svensk ret, hvorefter den senere erhververs stilling i alle tilfælde må bedømmes efter reglerne i 11. kap. 4 § og 12. kap. 4 § handelsbalken. Resultatet bliver således eksstinktion til fordel for den senere køber, som i god tro får tingen overgivet til sig, men med »lösningssrätt« for den første køber.

Fra praksis kan nævnes:

NJA 1932:107:

En musiker B hade träffat överenskommelse med en instrumentmakare A om inköp av en violoncell, som emellertid skulle avhämtas och betalas först någon månad senare, då instrumentet blivit helt färdigt. Det dröjde emellertid över ett halvår innan A fullbordade arbetet. Han sålde då violoncellen till en annan musiker C, som i god tro fick den i sin besittning. B yrkade i första hand förpliktelse för C att utan lösen utlämna instrumentet; i andra hand - därest besittaren befunnas ha varit i god tro - yrkades utgivande av violoncellen mot lösen, motsvarande C's köpeskilling. Underrätten - Stockholms rådhusrätt - fann god tro ha förelegat men biföll andrahandsyrkandet. Svea hovrätt, dit C väddat, förklarade B ej ens mot lösen berättigad att utfå instrumentet. I Högsta domstolen fastställde majoriteten rådhusrättens dom, medan två justitieråd ej ville göra ändring i hovrättens avgörande.

4. Finland.

Retsstillingen i Finland er i alt væsentligt overensstemmende med svensk ret. Bestemmelsen i Handels Balken kap. 1 § 5, der giver første køber lov til at beholde tingen, antages som i Sverige kun at gælde tilfælde, hvor enten første køber har fået tingen i sin besiddelse, eller denne endnu er i sælgerens besiddelse. Har den senere køber derimod fået tingen overgivet til

sig i god tro, fører analogien af bestemmelserne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 til, at han eksstingverer første købers ret.

Det er den overvejende opfattelse og synes også anerkendt i praksis, at første erhverver har »lösningrätt«, og at »losesummen« må fastsættes til det beløb, for hvilket tingen er overdraget til den senere erhverver.

D. Ugyldighedstilfælde m. v.

Gruppen omfatter en række tilfælde, i hvilke ejeren (A) af en løsøregenstand har overdraget denne til (B), men overdragelsen rammes af en ugyldighedsgrund. Konflikten opstår, hvor (B), der formelt er ejer af tingen, overdrager denne til eje eller pant til godtroende tredjemand (C), og (A) herefter påstår overdragelsen til (B) kendt ugyldig. Under denne gruppe redegøres endvidere for tilfælde, hvor overdragelsen fra (A) til (B) kan anfægtes på grund af urigtige eller bristende forudsætninger eller på grund af svigtende betingelser.

1. Danmark.

Inden for ugyldighedsgrundene sonderer dansk teori traditionelt mellem stærke og svage ugyldighedsgrunde. Medens de såkaldt stærke ugyldighedsgrunde ubetinget gør løfter ugyldige, d. v. s. selv om løftemodtageren var i god tro, bliver et løfte, som rammes af en svag ugyldighedsgrund, kun ugyldigt, hvis løftemodtageren var i ond tro.

Til de stærke ugyldighedsgrunde hører bl.a. mekanisk tvang og voldelig kompulsiv tvang (aftalelovens § 28) samt umyndighed og fornuftmangel (myndighedslovens § 65). - Falskindsigelsen har derimod næppe nogen selvstændig betydning ved overdragelse af løsøre.

De svage ugyldighedsgrunde er navnlig de i aftalelovens §§ 29—32 omhandlende grunde (ikke voldelig tvang, svig, udnyttelse og uoverensstemmelse mellem vilje og erklæring).

Der er i teorien almindelig enighed om, at de stærke ugyldighedsgrunde kan gøres gældende mod godtroende tredjemand, fra hvem tingen således kan vindiceres. Til støtte herfor henvises til, at disse indsigelser endog kan gøres gældende mod den umiddelbare erhverver, der er i god tro, for umyndighedsindsigelsens vedkommende tillige til, at retsordenen har villet skabe en særlig effektiv beskyttelse for den pågældende. - Retspraksis kan næppe siges klart at have taget stilling til denne konfliktsituation.

Hvad de svage ugyldighedsgrunde angår, er resultatet tvivlsomt. Enkelte forfattere har ment, at der måtte indtræde eksstinktion som en konsekvens af bestemmelserne i aftalelovens §§ 29 ff., hvorefter disse indsigelser end ikke kan gøres gældende mod den umiddelbare erhverver, der er i god tro. Slutningen må imidlertid forkastes, da det ikke ved udarbejdelsen af aftaleloven har været hensigten at afgøre dette spørgsmål, og retsefterfølgerens gode tro ikke som almindelig regel kan erstatte god tro hos løftemodtageren.

Der kan herefter næppe opstilles nogen almindelig regel for disse tilfælde. Hvis imidlertid den oprindelige løftegiver (A) måtte regne med, at der ville ske videresalg, har flere domme statueret eksstinktion. Som eksempel herpå kan nævnes:

U. 1906.56:

Firma A solgte til aktieselskab B ca. 1000 stk. amerikanske klokker, hvoraf hovedparten straks efter af B videresolgtes til C.

For købesummen udstedte B til A to 3 mdr.-veksler, som A til sikkerhed for købesummens betaling forlangte endosseret af svigerfaderen til B's administrerende direktør. Denne forsynede imidlertid vekslerne med falsk endossement.

Ved H.St.D. statueredes, at A ikke kunne vindicere de til C solgte klokker, da »det må være en følge af klockernes egenskab af handelsvarer, der af A uden forbehold af deres ejendomsret var overdraget til B, for at dette kunne disponere over dem og omsætte dem gennem den af B drevne forretning, at A overfor godtroende tredjemand må respektere B's ved dets administrerende direktør trufne dispositioner over klockerne og altså også det stedfundne salg og overdragelsen af disse til C«.

En enkelt afgørelse synes at være gået videre i retning af at statuere eksstinktion i disse tilfælde:

U. 1908.101:

Boghandler A leverede til B, der havde opgivet falsk navn og falskelig udgivet sig for løjtnant, forskellige bøger, som B straks solgte til antikvarboghandler C.

Ved H.St.D. statueredes, at A ikke kunne vindicere bøgerne fra C, da A's salg til B ikke kunne betragtes som et kontant salg, da den omstændighed, at salget til B skyldtes et bedrageri, ikke kunne give A ret til at kræve bøgerne tilbage fra C, og da der intet kunne bebrejdes C ved købet af bøgerne.

Nogen almindelig regel lader sig heller ikke opstille i tilfælde, hvor overdragelsen kan anfægtes på grund af urigtige eller bristende forudsætninger, eller hvor der til overdragelsen er

knyttet betingelser. Formentlig vil dog eksstinktion også her kunne indtræde, hvis den oprindelig berettigede måtte regne med, at der ville ske videreoverdragelse.

Stillingen i praksis må anses for ubestemt. En ældre afgørelse, der sædvanligvis nævnes som eksempel på en overdragelse, hvortil der var knyttet en betingelse, er næppe nogen klar afgørelse af de her omhandlede tilfælde, idet resultatet nærmest synes begrundet med den dengang almindeligt antagne ubetingede regel om vindikation. Afgørelsen er refereret i:

U. 1883.796 H:

En gulddåse med kejser Napoleon I's portræt var ved testamente skænket et baroni A. Den sidst afdøde lensbesidder, baron B, havde før sin død foræret dåsen bort. Modtageren havde senere solgt dåsen til en antikvitethandler, som videresolgte den til en mand, af hvem lensgreve C købte den. Under sagen påstod administrationskommissionen for baroniet dåsen udleveret fra C.

I testamentets post 5 hed det bl.a.: »Min gulddåse med Kejser Napoleons Portræt skal stedse følge Baroniet, som et fra min Slægt uadskilleligt Minde om denne store Mand, hos hvilken jeg tvende Gange har været akkrediteret som Gesandt fra min Konge, og af hvis Haand jeg har modtaget de tvende af ham i mit Bo værende Portrætter, det ene 1811 i Paris og det andet 1813 i Dresden. De øvrige Pretiosa og andre forefindende Småting overlades det til min Hustru og min Datter at disponere over efter Behag; dog må det andet Portræt af Kejser Napoleon i en simpel Indfatning ikke sælges, men skal følge daasen«.

Ved H.St.D. blev C tilpligtet at udlevere dåsen, idet den antoges at være blevet et tilbehør til baroniet, således at den skulle gå i arv til alle følgende besiddere af lenet. B havde herefter alene »besiddet« dåsen* med en således begrænset ret, »og dersom han derfor måtte have afhændet Gulddaaen, maa en saadan Disposition erkjendes at have været uberettiget som liggende udenfor den ham tilkommende Raadighed over den og stridende mod de senere Lehnbesidderes Ret, og Baroniet eller sammes Besidder maa saaledes være beføjet til at reklamere Gulddaaen som en Baroniet tilkommende Ejendomsgegenstand«.

Højesteret stadfæstede afgørelsen i det væsentlige i henhold til grundene.

2. Norge.

Heller ikke norsk ret har nogen almindelig regel for ugyldighedstilfældene. Der foreligger ingen retspraksis på området, men det er den overvejende opfattelse i teorien, at der kan vindiceres ved de grovere ugyldighedsgrunde: grov tvang, umyndighed og fornøftmangel, medens godtroende erhververe eksstingverer ved de svage ugyldighedsgrunde i avtalelovens §§ 29–33.

I tilfælde af bristende forudsætninger antages resultatet ligeledes at være eksstinktion, idet forholdet ligger nær det i avtalelovens § 33

omhandlede forhold. Samme løsning antages i tilfælde, hvor der til overdragelsen er knyttet betingelser i form af forbehold, som indskrænker erhververens rådighed, idet man ikke kan stifte servitutter i løsøre, ikke engang gennem forbehold ved afhændelse af tingen.

3. Sverige.

Spørgsmålet om muligheden for godtroserhvervelser i ugyldighedstilfældene er kun sparsomt behandlet i svensk teori, og praksis til belysning af spørgsmålet findes så godt som ikke. Af interesse er imidlertid udtalelsen i *Almén-Eklunds* kommentar til avtalslagen, der bygger på forarbejderne til loven: »När en rättshandling, varigenom någon åtkommit fast eller lös egendom eller ock förvärvat skuldebrev eller annan handling, varå fordran eller annan rättighet grundas, är ogiltig, uppstår fråga, huruvida ogiltigheten kan åberopas gent emot tredje man, som i god tro fått egendomen eller handlingen till sig överlåten från förvärvaren. . . . När en ogiltighetsgrund - exempelvis det i 30 § upptagna fallet: att den som företog rättshandlingen blivit svikligen förledd därtill av tredje man - icke kan beaktas, med mindre medkontrahenten insåg eller bort inse förhållandet, kunde det tyckas, att ogiltigheten ej heller borde få åberopas gent emot den som utan sådan insikt från honom förvärvat vad han åtkommit genom rätts handlingen. Att uppställa en allmän regel av detta innehåll torde dock vara att gå för långt. Beträffande lösören finnes med hänsyn till den stora utsträckning, i vilken godtroshet förvärfv enligt svensk rätt skyddas, intet praktisk behov av en sådan regel, och vad angår fast egendom . . .«.

Af udtalelsen fremgår, at lovgiveren har begrænset sig til at konstatere, at en almindelig regel på dette område omfattende alle arter af ejendom ikke kan opstilles, men har forudsat, at de sædvanlige regler om godtroserhvervelse af løsøre i hvert fald kan anvendes.

Det må herefter anses klart, at man for samtlige de i 3. kap. avtalslagen opregnede ugyldighedsgrunde samt i tilfælde af urigtige eller bristende forudsætninger kan opstille den regel, at den senere erhverver under de sædvanlige objektive og subjektive betingelser for godtroserhvervelser beskyttes i medfør af analogien af bestemmelseerne i 11. kap. 4 § og 12. kap. 4 § handelsbalken. Resultatet er således eksstinktion med »lösneringsrätt«, uanset om ugyldighedsgrunden er »stærk« eller »svag«.

Samme resultat antages af teorien at gælde i umyndighedstilfældet, hvor bestemmelsen i 9. kap. 7 § föräldrabalken alene giver en regel om virkningen af en umyndigs aftale i forhold til den direkte medkontrahent, ikke i forhold til den tredjemand, til hvem medkontrahenten måtte have overdraget tingen. Med umyndighed må i så henseende ligestilles fornuftmangel (>rubbad själsverksamhet«).

Er den oprindelige overdragelse sket ved en pro forma-retshandel, gælder for tredjemands erhvervelse de i 34 § avtalslagen opstillede betingelser, for så vidt overdragelsen er sket ved en skriftlig viljeserklæring. Er dette ikke tilfældet, kan tredjemand i hvert fald påberåbe sig bestemmelserne i 11. kap. 4 § og 12. kap 4 § handelsbalken, men muligt kan også en analog anvendelse af fuldmagtsregler komme på tale.

4, Finland.

Som teorien i de øvrige nordiske lande forkaster også teorien i Finland en analog anvendelse af reglerne om godtrostbeskyttelse inter partes i avtalslagens §§ 29-33 på forholdet til senere erhververe. Det antages derimod, at bestemmelserne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 finder anvendelse også i disse tilfælde, medmindre andet følger af positive bestemmelser.

En bestemmelse, der i så henseende får betydning, findes i »Förordning om införande av straf flagen 19. 12. 1889« (SP) § 11, der hjemler ejeren af en løsøregenstand en egentlig vindikationsret i tilfælde, hvor han har mistet tingen ved »snatteri, stöld, rån eller utpressning« (tyveri af forskellig grovhed, røveri eller afpresning).

Da de her behandlede ugyldighedstilfælde forudsætter en - ganske vist ugyldig - overdragesretshandel mellem de oprindelige parter (A) og (B), er det åbenbart, at det kun er den som »utpressning« betegnede forbrydelse, som får betydning i denne forbindelse, idet de øvrige i SP § 11 nævnte forbrydelser karakteriseres ved en ensidig bemægtigelse fra »erhververens« side. Denne begrænsning indebærer, at bestemmelsen i SP § 11 i det højeste kan føre til et fra Handels Balkens regel afvigende resultat, hvor tvangsindsigelsen gøres gældende. For så vidt angår de øvrige ugyldighedsgrunde er resultatet således, at der indtræder eksstinktion til fordel for senere godtroende erhververe, modificeret af ejerens »lösneringsrätt«.

Hvor tvangsindsigelsen gøres gældende, er

resultatet derimod til en vis grad tvivlsomt. »Utpressning« forudsætter samme slags tvang som omhandlet i avtalslagens §§ 28 og 29, men disse bestemmelser kan eventuelt blive anvendelige også i tilfælde, hvor der ikke foreligger »utpressning«. I litteraturen har man lagt afgørende vægt på den omstændighed, om »utpressnings«-forbrydelsens gerningsindhold i det enkelte tilfælde er realiseret. Dette standpunkt synes i overensstemmelse med tendensen i retspraksis til at begrænse anvendelsesområdet for SP § 11.

Med dette udgangspunkt er det muligt, at en senere erhverver kan opnå godtrostbeskyttelse i tilfælde, hvor den oprindelige overdragelse er ugyldig på grund af ikke voldelig tvang. På den anden side er det heller ikke udelukket, at hververeren kan være beskyttet, selv om der foreligger grovere former for tvang. Det afgørende er som nævnt, hvorvidt den udøvede tvang konstituerer »utpressnings«-forbrydelsen, ikke i og for sig tvangens større eller mindre grovhed.

Bestemmelserne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 antages ligeledes at være anvendelige såvel i tilfælde, hvor umyndighedsindsigelsen kan gøres gældende over for den disponerende, som i tilfælde, hvor der foreligger urigtige eller bristende forudsætninger, eller der til overdragelsen er knyttet betingelser. Der indtræder således i disse tilfælde eksstinktion til fordel for godtroende tredjemand, dog med »lösneringsrätt« for ejeren.

E. Tyveri m. v.

Gruppen omfatter dels tilfælde, i hvilke ejeren (A) af en løsøregenstand har mistet denne ved tyveri eller anden lignende forbrydelse fra (B)s side (om afpresningsforbrydelsen henvises dog til foran under D), dels tilfælde, hvor der ved (B)s tilegnelse af tingen foreligger ulovlig omgang med hittegods.

Det er således karakteristisk for disse tilfælde sammenlignet med de hidtil behandlede grupper, at ejeren har mistet besiddelsen af tingen mod sin vilje og - til forskel fra afpresningsforbrydelsen — uden nogen formel overdragelse af ejendomsretten til denne til (B).

1. Danmark.

Efter gældende dansk ret er det utvivlsomt, at stjålne genstande kan vindiceres. Bestemmelsen i D.L. 6—17—5 indeholder sikker hjemmel for

vindikation i tyveritilfældet, hvorfor der kun sjældent forelægges domstolene sager herom.

Det må antages, at samme regel gælder ved røveri og - formentlig - ved ulovlig omgang med hittegods. Sælges hittegods ved auktion overensstemmende med reglerne i lov nr. 146 af 23. april 1952 om hittegods, er det antaget, at vindikation er udelukket:

U. 1963.673 0:

Et automobil, som firma A havde solgt på købekontrakt med ejendomsforbehold til B, der misligholdt kontrakten, blev nogle måneder efter salget afhentet af politiet som hittegods, efter at bilen gennem nogen tid havde stået henstillet samme sted i en københavnsk gade. På en senere auktion blev bilen som hittegods solgt til C. Det siges i ØLD: »Det tiltrædes, at A's ejendomsret . . . er bortfaldet, ved at automobillet er solgt som hittegods i overensstemmelse med reglerne i lov nr. 142 af 23. april 1952 om hittegods«.

2. Norge.

Også i norsk ret er ejerens vindikationsret i tilfælde af tyveri sikker. Reglen er klart forudsat i det nu ophævede kapitel »Om Tyveri« i N. L. 6-17.

Vindikation må ligeledes antages at være resultatet i tilfælde, hvor ejeren er frarøvet tingen eller har tabt denne. En undtagelse fra vindikationsreglen ved hittegods foreligger dog i loven om hittegods af 29. maj 1953, hvorefter ejeren mister sin vindikationsret, når tingen er solgt på auktion efter lovens regler.

3. Sverige.

Medens svensk ret før og i tiden nærmest efter 1734 års lag sandsynligvis indrømmede ejeren af en stjålet ting vindikationsret, har praksis siden midten af det 19. århundrede statueret eksstinktion til fordel for den godtroende erhverver, således at ejerens mulighed for at få tingen tilbage er betinget af, at han betaler den godtroende erhverver »lösen«.

Dette standpunkt blev endeligt fastslået ved to domme, afsagt af Högsta Domstolen i 1854 og 1855. Begge afgørelser fastslog, at ejeren af nogle stjålne heste, som en godtroende erhverver havde købt på marked, kun kunne forlange hestene udleveret mod »lösen«.

Retspraksis på dette område er righoldig, men som regel temmelig intetsigende. Fra praksis kan nævnes følgende afgørelser:

NJA 1876 not. B 354:

En person C, som i god tro på marknad tillbytt sig en häst, förklarades berättigad att erhålla lösen för

hästen, som visade sig ha varit stulen (och redan frivilligt återlämnats till den ursprunglige ägaren).

NJA 1878 not. B 165:

En pantlånerska C hade mottagit ett fickur från en person B, som tillgripit uret. Överrättarna ansågo ej styrkt, att C varit i ond tro, varför hon förklarades berättigad behålla uret.

Nyere retspraksis angår først og fremmest stjalne motorkøretøjer. Som ved søgsmål angående køretøjer, solgt med ejendomsforbehold, knytter hovedinteressen sig også her til udformningen af godtrokravet. Til belysning heraf kan nævnes:

NJA 1955:114:

En **biltjuv** B hade sålt den tillgripna bilen utan att kunna förete besiktningsinstrument. Föreskriven namnskyld hade likaså saknats. Köparen C, som icke vidtagit någon undersökning beträffande B's rätt att förfoga över bilen, ansågs icke kunna göra gällande godtrosförvärv.

Eksstinktionsreglen antages at gælde ikke blot tyveritilfældet, men overhovedet alle tilfælde, hvor den disponerende har fået tingen i sin besiddelse mod ejerens vilje, således også ved røveri og ulovlig omgang med hittegods.

4. Finland.

I modsætning til, hvad der blev tilfældet i svensk ret, blev det i Finland den herskende opfattelse, at bestemmelserne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 ikke kunne anvendes i tilfælde, hvor ejeren havde mistet sine ting ved tyveri, røveri eller anden lignende forbrydelse eller i øvrigt mod sin vilje. Dette standpunkt er siden blevet bekræftet gennem lovgivningen, idet »Förordning om införande av strafflagen 19. 12. 1889« (SP) § 11 som nævnt foran under D. udtrykkeligt hjemler ejeren af en løsørestand egentlig vindikationsret i tilfælde, hvor han har mistet tingen ved »snatteri, stöld, rån eller utpressning« (tyveri af forskellig grovhed, røveri eller afpresning). Medens det tidligere antoges, at denne bestemmelse måtte gælde overhovedet for alle tilfælde, hvor ejerens besiddelse ophørte mod hans vilje, er det nu fast antaget såvel i teori som praksis, at bestemmelsens anvendelse er begrænset til tilfælde, hvor en af de i bestemmelsen udtrykkeligt nævnte forbrydelser er realiseret, hvorimod de øvrige tilfælde må bedømmes efter reglerne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4. Ved ulovlig omgang med hittegods bliver resultatet således eksstinktion med »lösningssrätt«.

KAPITEL 2

Almindelige betingelser for eksstinktion og andre generelle spørgsmål

I det foregående kapitel er redegjort for en række forskellige tilfældegrupper, i hvilke eksstinktion efter omstændighederne *kan* indtræde, afhængig af det grundlag, hvorved den uretmæssigt disponerende har erhvervet besiddelsen af tingen. For samtlige disse tilfælde vedkommende gælder imidlertid visse almindelige betingelser for eksstinktionens indtræden, for hvilke der skal redegøres i det følgende. I forbindelse hermed foretages en gennemgang af visse andre generelle spørgsmål, såsom »løsningsrätt«, retten til tingens afkasting o. a.

A. Genstanden for eksstinktive erhvervelser.

1. Danmark.

Det er alene løsøre, som kan være genstand for eksstinktive erhvervelser efter de i det foregående omtalte regler. Begrænsningen hænger til dels sammen med det nedenfor omtalte krav om tingens overgivelse til den godtroende tredjemand, som normalt opstilles som betingelse for eksstinktion.

Begrebet løsøre er ikke nærmere defineret. Afgrænsningen synes imidlertid ikke at have givet anledning til vanskeligheder i praksis. Udenfor falder først og fremmest fast ejendom, for hvis vedkommende tinglysningsloven har knyttet eksstinktionsmuligheden til tinglysnings-systemet. Om løsøregenstande, som indføres i en fast ejendom, findes den særlige regel i tinglysningslovens § 38, hvorefter særskilt ret over de i bestemmelsen opregnede genstande under de der anførte betingelser ikke kan forbeholdes. For så vidt kan man her tale om en slags eksstinktiv erhvervelse af genstande, som eventuelt må betragtes som bestanddel af eller tilhører til en fast ejendom, men en eksstinktiv erhvervelse af speciel natur, uafhængig af god tro hos erhververen. Til fast ejendom henregnes - også i relation til eksstinktionsreglerne - bygninger, der tilhører en anden end grundens ejer, samt bygninger, der er opført på forstranden eller i øvrigt på søterritoriet og bestemt til varig forbliven på stedet, jfr. tinglysningslovens § 19.

For så vidt angår visse skibe samt luftfartøjer er der med tinglysningsloven som forbillede givet registreringsbestemmelser, hvortil eksstinktionsmulighederne er knyttet, og som derfor udelukker anvendelsen af de foran omtalte eksstinktionsregler, jfr. nærmere lov nr. 93 af 29. marts 1957 om skibsregistrering og lov nr. 135 af 31. marts 1960 om registrering af rettigheder over luftfartøjer.

Uden for området for de her behandlede eksstinktionstilfælde falder endelig dels omsætningen af penge, pengerepræsentativer, gældsbreve, værdipapirer m. v., for hvilke særlige regler er givet først og fremmest ved loven om gældsbreve nr. 146 af 13. april 1938, dels ophavsretligheder, patentrettigheder o. l.

2. Norge.

Også de i Norge gældende almindelige regler om eksstinktive erhvervelser har som objekt alene, hvad man i sædvanlig forstand forstår ved løsøre, og medtager ikke registreringspligtigt og andet løsøre, som er undergivet realregistrering. Uden for området falder endvidere penge, pengesedler og negotiable dokumenter, for hvilke særlige regler er givet, samt immaterielle rettigheder.

Til fast ejendom henregnes som i Danmark bygning på fremmed grund. Derimod har norsk ret ikke nogen til den danske tinglysningslovs § 38 svarende regel.

3. Sverige.

Ifølge en enig teori og fast praksis udgør »lösören« de normale objekter for godtroserhvervelse efter de her behandlede regler. Uden for reglerens anvendelsesområde falder således først og fremmest »fast egendom«. Hvad begrebet »fast egendom« omfatter, er nærmere angivet i »lag den 24. maj 1895 angående vad till fast egendom är att hänföra«. Efter lovens 1 § henføres hertil »jord å landet och i stad«, efter 2 § tilhører til jorden, såsom »därå uppförda hus, vattenverk och andra byggnader, för stadigvarande bruk i jorden anbragta ledningar och andra anläggningar, stängsel, å rot stående

träd och andra växter med tillhörande frukt, samt gödsel», og efter 3 § tilbehør til bygning, omfattende dels genstande, som er fast forbundet med bygningen, dels genstande, som er bestemt til vedvarende brug i forbindelse med bygningen.

For det her behandlede spørgsmål har lovens regler alene interesse i visse specielle konflikt-situationer. Som hovedregel kan formentlig siges, at genstande, som udgør tilbehør til »fast egendom«, ikke selvstændigt kan være objekt for egentlige dispositioner, således at godtroserhvervelse af sådant tilbehør ikke kan forekomme.

Bestemmelsen i 4 § 1895 års lag betegner en modifikation af bestemmelserne om tilbehør i 2 og 3 §§. Herefter gælder bl. a., at om nogen »efter særskilt stadgande eller på annan emot en var gällande grund« har »äganderätt til byggnad eller annat, som, efter ty i 2 eller 3 § sågs, skulle till annans fasta egendom höra, då må det ej till den fasta egendomen räknas«. Har en forpagter således opført et hus eller en lejer installeret et køleskab, anses disse ting ikke for »fast egendom«. Ejendomsforbehold til genstande, som er indføjjet i en ejendom på en sådan måde, at genstanden objektivt må betragtes som tilbehør, anses derimod ikke for at udgøre en sådan »emot en var gällande grund« som omhandlet i 4 §. I praksis er det således antaget, at et sådant forbehold ikke kan gøres gældende mod ejerens konkursbo eller mod den, som har erhvervet ejendommen på tvangsauktion. Sandsynligvis gælder det samme i forhold til ejerens successorer i øvrigt. Er tingen derimod købt og indføjjet i ejendommen af en anden end ejendommens ejer, synes forbeholdet at bevare sin gyldighed. Det samme gælder utvivlsomt - uanset om afbetalingskøberen er ejer af ejendommen eller ej — såfremt tingen ikke objektivt har antaget karakteren af tilbehør.

De løsninger, som praksis på dette område er nået frem til, må forventes i det væsentlige at blive lovfæstede i den nye jordabalk, som er under udarbejdelse.

Spørgsmålet om, hvorvidt og hvornår tilbehør som træer på roden eller anden afgrøde, jfr. lovens 2 §, er således adskilt fra ejendommen, at det ikke længere kan betragtes som tilbehør, men kan være genstand for godtroserhvervelse, må afgøres fra tilfælde til tilfælde på grundlag af de konkret foreliggende omstændigheder. Spørgsmålet har været fremme bl.a. i følgende afgørelse:

SvJT 1944 rf. s. 20:

En person A, som genom försäljning avhänt sig sin fastighet till B, men ännu haft denna i sin besittning, hade sålt skog på rot till godtroende C, som sedermera även avverkat de ifrågavarande träden. B instämde C med yrkande, dels att B måtte förklaras ha bättre rätt än denne till å fastigheten kvarliggande virke, dels ock att ersättning måtte tillerkännas för redan bortfört virke. C gjorde gällande god tro. Hå-radsrätten, vars dom ej ändrades av Svea hovrätt, fann, att god tro i detta fall icke kunde skapa någon bättre rätt för C vid det förhållande att fastigheten vid tidpunkten för standskogsförsäljningen tillhört B. C's i hovrätten framställda argument, att det avgörande måste vara, huruvida egendomen vore fast eller lös vid besittningsövergången, tillmättes icke något avseende av hovrätten.

Der råder i teorien almindelig enighed om, at »fasta saker« af »lös egendoms« karakter som de i 4 § 1895 års lag omhandlede, således først og fremmest bygninger på fremmed grund, ikke er genstand for godtroserhvervelse efter de regler, som her omtales. Retspraksis har bekræftet dette standpunkt i flere afgørelser. Den ledende afgørelse er den i *NJA 1912: 311* refererede afgørelse, der angik et tilfælde af dobbeltsalg, men som i øvrigt ikke her skal omtales nærmere. Standpunktet er opretholdt i senere praksis. Blandt de seneste års afgørelser kan nævnes:

NJA 1952:407:

Säkerhetsöverlåtelse av byggnad å annans grund ansågs gällande mot senare köpare, ehuru denne var i god tro och tillträtt byggnaden. I sina domskäl uttalade Högsta domstolen enhälligt bl.a.: »Beträffande köp av byggnad å annans grund gäller ej lösöreköps-förordningen, och ej heller rättsreglerna om godtros-förvärv äro tillämpliga i fråga om sådan egendom«.

Skibe og luftfartøjer omfattes af begrebet »lös egendom«. De særlige regler om offentlig registrering af visse skibe samt luftfartøjer gør det imidlertid nærliggende at antage, at de allerede på grund af de krav, som rimeligvis må stilles vedrørende erhververens gode tro, i praksis næppe vil kunne være genstand for godtroserhvervelse i sædvanlig forstand.

I begrebet »lös egendom« - men derimod ikke i begrebet »lösören« - indgår endelig samtlige andre formuerettigheder, som ikke omfattes af beskrivelsen i 1895 års lag, såsom gældsbreve, værdipapirer, immaterielle rettigheder m. v. Sådan ejendom er imidlertid undergivet særlig lovgivning, der for så vidt angår vær-

dipapirer regelmæssigt indeholder eksstinktionsbestemmelser. Hvad immaterielle rettigheder angår, synes det overvejende sandsynligt, at de her behandlede regler om erhvervelser i god tro ikke kan anvendes.

4. Finland.

De godtroserhvervelser, som er hjemlet i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 eller disse bestemmelsers analogi, har som objekt »löst gods«. Dette er et snævrere begreb end »løs egendom«, som udgør modsætningen til »fast egendom«.

Finsk ret har ikke som svensk ret nogen almindelig bestemmelse om, hvad der hører til »fast egendom«. En vis vejledning kan hentes dels i specialbestemmelser (Byggninga Balken i 1734 års lag, lag om lega av jord på landet 19. 6. 1902 m. fl.), dels i retspraksis. I litteraturen anses som »fast egendom« foruden ejendomsretten til jorden med dertil hørende bygninger (»fastigheter«) også visse ejendomsretten nærstående rettigheder over jord eller »fastigheter«. Alle andre formuerettigheder betragtes derimod som »løs egendom«. Da bestemmelserne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 imidlertid tillægger overdragerens besiddelse af tingen betydning som legitimerende ham til at foretage dispositioner herover, kan bestemmelserne ikke anvendes på al »løs egendom«.

Bestemmelsernes anvendelsesområde er løsøre (»lösa saker«) i egentlig forstand. Det er derimod uklart, hvorvidt de også kan anvendes på genstande, som har karakter af tilbehør til eller bestanddele af fast ejendom og på »lösa saker« af speciel art.

Sondringen mellem bestanddele af og tilbehør til fast ejendom kan groft siges at bero på, om tingen er fysisk (bestanddel) eller kun økonomisk (tilbehør) forbundet med ejendommen. I praksis er der tillagt denne sontring betydning. Udviklingen synes at pege mod en begrænsning af tilbehørsbegrebet. Fra praksis kan nævnes følgende afgørelse:

HD 195 6 II 97:

Enär en fabriksbyggnad icke planerats och byggts enkom för ifrågavarande maskiner, voro dessa maskiner, fastän de voro anbragta på ett särskilt underlag, icke att anse som delar av byggnaden och då de ej voro nödvändiga för byggnadens ändamålsenliga nyttjande kunde de ej heller anses som tillbehör till byggnaden.

Spørgsmålet om, hvornår en »løs sak« op-hører med at være et selvstændigt retsobjekt, har navnlig været fremme i forbindelse med sager om virkningen af ejendomsforbehold. Det er antaget, at et sådant forbehold ikke var bindende for den, som på tvangsauktion havde købt en bygning, da de elevatorer, som ejendomsforbeholdssælgeren havde leveret, ved indføjelse i ejendommen måtte anses som tilbehør til denne (HD 1932 I 70). På samme måde er det antaget, at genstande som ovne, rør, badekar, vaskemaskiner m. v. måtte anses som bestanddele af bygninger, uanset om det ville være lettere eller sværere at løsgøre dem fra denne (HD 1932 II 373). Det er videre antaget, at ejendomsretten til ovne, varmeapparater, ventiler m. v., der er solgt med ejendomsforbehold, og som af entreprenøren er anbragt i bygningen, er overgået til ejeren af denne samtidig med, at de er anbragt på deres respektive pladser i huset og således er blevet dele af ejendommen (HD 1932 I 51). I nogle tilfælde har man tillagt det betydning, om ejeren af bygningen kendte vilkåret (HD 1931 II 347, 1933 II 171).

Bygninger på fremmed grund har med nogle få undtagelser karakter af »løs egendom«. Det er imidlertid i praksis antaget, at sådanne bygninger ikke er genstand for godtroserhvervelse efter Handels Balkens regler, jfr. følgende to afgørelser:

HD 1929 I 60:

A hade till makama B sålt en på legotomt uppförd byggnad med villkor att äganderätten därtill skulle övergå först då köpeskillingen i sin helhet erlagts. B lämnade en del därav obetald och sålde huset jämte legorätt till C. HD ålade efter omröstning C att flytta på den grund att äganderätten till huset icke slutligt övergått till B och dessa ej heller annars haft rätt att överlåta detsamma, (1 justitieråd ansåg att C, vilka varit i god tro, voro berättigade till lösen).

HD 1930 156:

Rättsfallet gällde tvesalu av en legorätt till ett område jämte äganderätten till därpå uppförda byggnader. HD ålade secundus C att utan lösen överlämna området till primus B, emedan byggnaderna jämte legorätten icke utgjorde sådan lös egendom att C enligt lag hade rätt att återfå köpeskillingen av B. C's påstådda goda tro saknade därför betydelse.

Efter »lagen om lösöreinteckning av 17. 2. 1923« kan visse i loven nærmere angivne arter af »lösejendom« underpantesættes ved »intekning«, nemlig »lösejendom« til industrielt eller dermed lignende brug (bygninger, maskiner, råvarer, hel- og halvfabrikata m. m.) samt »lösejendom« hørende til en landbrugsvirksomhed

(bygninger, maskiner, dyr, redskaber, produkter m. m.). Såfremt sådan ejendom imidlertid hører til den kategori af ejendom, som kan pantsættes efter reglerne om pant i fast ejendom (inteckningsförordningen 1868), omfattes den ikke af »lösöreinteckningen«. Det samme gælder landbrugsprodukter og - fornødenheder, hvis de må anses for tilbehør til en fast ejendom.

Den af pantsætningen omfattende »lösegen- dom« hæfter til sikkerhed for gælden, så længe tingene findes på vedkommende virksomheds område eller på særlig anmeldt oplagsplads. Føres tingene derimod endeligt bort, ophører panteretten, medmindre bortførelsen ville være i strid med panthaverens ret. Selv i så fald ophører panteretten imidlertid, såfremt erhververen har fået tingene overgivet i god tro. Sker bortførelsen i forbindelse med flytning af virksomheden eller oplagspladsen, bliver panteretten dog bestående, såfremt behørig anmeldelse herom er foretaget.

I »lag om fartysregister 1927« er fastsat, at indehaveren af en fordring, som er »intecknat« i et registreret fartøj, har panteret i fartøjet og dets tilbehør. Som tilbehør anses alt, hvad der er bestemt til vedvarende brug for fartøjet. Tilsvarende bestemmelse findes i »lag om inteckning i luftfartyg 1928« og »lag om inteckning i buss 1950«. Af disse bestemmelser kan udledes, at ejendomsforbehold til en ting, der som tilbehør hører til fartøj, luftfartøj eller bus, ikke kan gøres gældende mod en kreditor, hvis fordring er sikret ved »inteckning«. Hvorvidt det samme gælder i forhold til andre kreditorer og til ejerens successorer, er mere usikkert. Tvivlsomt er det også, i hvilken udstrækning bestemmelserne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 kan finde anvendelse på de nævnte genstande af speciel art.

I mangel af udtrykkelige bestemmelser har man tidligere anset Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 for anvendelige på værdipapirer. Imidlertid er der nu givet særlige bestemmelser herom ved »skuldebrevslagen av år 1947« (14 §) og det samtidigt gennemførte tillæg til »aktiebolagslagen av år 1895« (32 a §). Efter disse bestemmelser indtræder der eksstinktion til fordel for den godtroende erhverver uden løsningsret for ejeren, endog i tilfælde, hvor ejeren har mistet det pågældende værdipapir på en af de i SP § 11 nævnte måder. Gangbare betalingsmidler er i så henseende sidestillet med værdipapirer.

B. Dispositioner, som kan medføre eksstinktion, samt arten af rettigheder, som kan erhverves eksstinktivt.

I dette afsnit redegøres for to spørgsmål med en vis indbyrdes forbindelse. Det første er spørgsmålet om, hvilke dispositioner fra den (uretmæssigt) disponerendes side der kan føre til eksstinktion, det andet spørgsmålet om, hvilke rettigheder der kan stiftes eksstinktivt.

1. Danmark.

De hensyn, som i visse tilfælde fører til at beskytte tredjemands gode tro gennem indrømmelse af eksstinktion, kan kun med styrke gøres gældende ved dispositioner inter vivos. Eksstinktion af rettigheder over løsøre er derfor begrænset til sådanne dispositioner, hvorimod arveretlige erhvervelser — selv om erhvervelsen sker i henhold til testamente — ikke kan begrunde større ret for arvingen, end arveladeren havde. At der skal foreligge en disposition, betyder endvidere, at eksstinktion kun indtræder til fordel for omsætningserhververe, hvorimod man i almindelighed ikke taler om eksstinktion til fordel for kreditorer.

Om dispositionen sker mod vederlag eller vederlagsfrit, er derimod uden betydning for erhververens retsstilling. Eksstinktion kan således også indtræde til fordel for gavemodtagere. Ligeledes er det uden betydning, om et eventuelt vederlag skal erlægges i form af penge, arbejde eller levering af anden ydelse (byttehandel). Også køb på auktion, herunder tvangsauktion, kan danne grundlag for en eksstinktiv erhvervelse, men nogen særlig vidtgående eksstinktion til fordel for auktionskøbere kendes ikke i dansk ret.

De rettigheder, som kan stiftes eksstinktivt, er først og fremmest ejendomsret og panteret. Da det i almindelighed kræves, at erhververen for at eksstingvere skal være kommet i besiddelse af tingen, er det normalt alene håndpantere-ttigheder, som kan stiftes eksstinktivt. Det kan muligvis antages, at også brugsrettigheder kan stiftes efter de her omtalte regler. Om det samme gælder retentionsretten (tilbageholdsretten), kan derimod næppe afgøres.

2. Norge.

Den i dansk ret opstillede begrænsning, hvorefter eksstinktion sker til fordel for omsætningserhververe, gælder i princippet også i norsk ret. Alligevel synes visse forskelle at bestå:

det må således formentlig antages, dels at også underpanthaveren - i de tilfælde, hvor løsøre overhovedet kan underpantesættes — kan eksstingvere, idet den foreskrevne registrering ved underpantesætning kan sidestilles med overgivelse ved håndpantesætning, dels at erhververen på tvangsauktion - uanset at også de er omsætningserhververe - ikke kan eksstingvere.

Ved eksstinktion kan stiftes såvel ejendomsret som pante- og brugsret.

3. Sverige.

Bestemmelserne i handelsbalken 11 kap. 4 § og 12 kap 4 § nævner udtrykkeligt følgende dispositioner: salg, gave og pantsætning. I praksis er reglerne endvidere anvendt ved bytte, og det må antages, at overhovedet alle overdragelser kan føre til eksstinktion. Reglerne finder derimod ikke anvendelse ved dispositioner mortis causa og formentlig heller ikke ved opløsning af sameje og lignende.

Et særligt problem foreligger ved køb på tvangsauktion. Det er tvivlsomt, om de almindelige regler om godtroserhvervelser finder anvendelse i tilfælde, hvor udlagt løsøre, som var i skyldnerens besiddelse, men tilhører en anden end denne, sælges på tvangsauktion. I 69 § i »uitsökningslagen 1877« indeholdes regler om fremgangsmåden, hvor en anden end skyldneren påstår at være ejer af sådant løsøre. Herefter skal »utmåtningsmannen«, såfremt den påståede ejer kan sandsynliggøre, men ikke nærmere styrke sin ejendomsret, henvise ham til at anlægge sag inden en vis tid. Sker dette, skal eksekutionen stilles i bero, indtil retssagen er afgjort. I modsat fald fortsætter eksekutionen. Det er gjort gældende, at den, som i sidstnævnte tilfælde erhverver tingen på auktionen, ikke behøver at være i god tro for at eksstingvere ejerens ret. Det må imidlertid anses for usikkert, hvorvidt denne opfattelse er rigtig. Der forberedes for tiden lovændringer på dette punkt.

De rettighedstyper, som i de her behandlede tilfælde kan erhverves på grund af god tro, er ejendomsret og panteret, for sidstnævntes vedkommende begrænset til håndpanteret på grund af traditionskravet. Hvorvidt også brugsrettigheder kan være genstand for godtroserhvervelse, er tvivlsomt, men spørgsmålet synes med temmelig stor sikkerhed at måtte besvares benægtende. Godtroserhvervelse kan ikke gøres gældende med hensyn til instituttet »förlagsinteckning«, der ikke giver den berettigede nogen panteret i

de af »inteckningen« omfattede løsøregegenstande, men alene en fortrinsstilling i konkurstilfælde.

Et særligt problem er, om reglerne om godtroserhvervelse finder anvendelse ved retentionsretsinstituttet. Problemet forelå i afgørelsen:

NJA 1936:630:

Twisten stod mellan å ena sidan en avbetalnings-säljare A, som försålt en lastbil till B med icke blott sedvanligt äganderättsförbehåll utan även förbud för B att inlämna bilen till reparation utan att gälda kostnaden i förskott, och å andra sidan en bilreparatör C. A ville göra gällande sin återtagningsrätt med avseende på bilen och väckte talan mot C, som vägrat utlämna fordonet på den grund att den utgjorde säkerhet för hans reparationsfordran. A's talan ogillades i överrätterna. Göta hovrätt konstaterade i sina domskäl, att C såvitt handlingarna utvisade »vid arbetenas utförande ej haft sig annat bekant än att bilen vore B. tillhörig«. Högsta domstolens majoritet - bland vilka justitierådet Alexanderson - fann ej skäl göra ändring; två justitieråd fastställde hovrättens domslut, enär C skulle ha ägt behålla bilen oavsett god eller ond tro då reparationen vore nödvändig.

Det synes utvivlsomt, at muligheden for godtroserhvervelse ikke er til stede i alle tilfælde, i hvilke retentionsret i øvrigt indrømmes. Hotelværten eller udlejereren kan således ikke udøve retentionsret i ting, som af gæsten eller lejeren opbevares i det lejede værelse eller lokale, men som tilhører tredjemand. Praksis har derimod anerkendt muligheden for godtroserhvervelse af retentionsret til fordel for den, som har udført arbejde på tingen eller haft den i forvaring. Det spørgsmål har endvidere været rejst, om ikke endog den, der ved, at tingen tilhører en anden end besidderen, kan udøve retentionsret til sikkerhed for *nødvendige* udgifter. Selv om der ingen støtte foreligger for dette standpunkt i praksis, synes det ikke at savne føje. Analogien af visse lovbestemmelser synes at tale herfor.

Som almindeligt princip ved besvarelsen af spørgsmålet, om retentionsret kan erhverves efter reglerne om godtroserhvervelse, er det i praksis (justitierådet Alexanderson i den foran refererede afgørelse i NJA 1936 : 650) udtalt, at en analog anvendelse af reglerne om håndpant burde føre til at anerkende en sådan erhvervelse i tilfælde, hvor retinenten har fået tingen i sin besiddelse gennem en viljesakt fra besidderens side, og besiddelsesovergangen er sket i forbindelse med og som konsekvens af et indgået retsforhold, efter hvis beskaffenhed loven åbner mulighed for indrømmelse af en sikkerhedsret.

4. Finland.

Efter ordene gælder Handels Balken 11 kap. 4 § følgende dispositioner: salg, pantsætning og gave. I 12 kap. 4 § tales om salg, pantsætning og »förskingring«. Det antages imidlertid, at anvendelsen af bestemmelserne ikke er begrænset til de udtrykkeligt nævnte dispositioner, men i almindelighed må gælde ved dispositioner inter vivos, hvorimod erhvervelser i medfør af familie- og arveretlige samt selskabsretlige bestemmelser falder udenfor.

Medens køb på frivillig auktion kan danne grundlag for godtroserhvervelse, er spørgsmålet for så vidt angår køb på tvangsauktion tvivlsomt. Problemet opstår kun i tilfælde, hvor ejeren af den ting, hvori udlæg af en fejltagelse er foretaget for andens gæld, ikke i medfør af »Utsökningslag 3. 12. 1895« kap. 4 § 10 har mistet sin ret i forhold til kreditor, som har foretaget udlæg. I disse tilfælde antages en analog anvendelse af Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 at være berettiget, således at auktionskøberens gode tro beskyttes.

De rettigheder, som kan stiftes efter godtroser reglerne, er ejendomsret og panteret. Derimod har hverken teori eller praksis villet anerkende, at brugsrettigheder kan erhverves eksstinktivt.

Hvad retentionsretten angår, er spørgsmålet tvivlsomt. Det synes dog den overvejende antagelse, at retentionsret i hvert fald ikke som almindelig regel kan stiftes efter reglerne om godtroserhvervelse i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4. Derimod er det antaget, at retentionsretten i visse tilfælde, hvor den efter loven indrømmes, såsom de i Handels Balken kap. 11 § 3 og kap. 12 § 8 omhandlede tilfælde (nødvendige omkostninger på lånt eller deponeret gods), uden videre kan gå forud for tidligere stiftede rettigheder i samme ting. Fra praksis kan nævnes følgende afgørelser:

HD 1929 II 122:

Hyresvärden C hade till säkerhet för sin oguldna hyresfordran i sin besittning tagit ett piano, vilket av dettes innehavare, makarna B, i en pianoaffär köpts med ägareförbehåll. Enär pianot ostridigt fortfarande tillhörde pianoaffären A, och C icke med hänsyn därtill, att makarna B icke själva överlämnat pianot till C, varför den i HB 11:4 och 12:4 uttalade regeln icke i ett fall som det förevarande vore tillämplig, hade någon rätt till pianot, ålades C att överlämna pianot till A.

HD 1929 II 564:

A hade med sedvanligt ägareförbehåll sålt en bil till B. C. hos vilken B inlämnat bilen till reparation, hade med kännedom om att äganderätten till bilen

ännu icke övergått, anvisat bilen för utmätningsman att utmätas för erläggande av utdömda reparationskostnader, varefter bilen i exekutiv väg sålts. Ett be- drageriåtal mot C förkastades, emedan C varit berättigad att kvarhålla bilen som säkerhet för erläggandet av de kostnader, som uppkommit genom dess reparation i hans verkstad, och A icke kunnat få bilen i sin besittning utan att ersätta de ifrågavarande kostnaderna till C, varför C haft skäl att tro, att han varit berättigad att använda sagda bil till betalning av sin fordran.

C. Besiddelse og overgivelse.

I almindelighed stilles som betingelse for eksstinktive erhvervelser i de i det foregående kapitel omhandlede tilfældegrupper, dels at den disponerende (B) har tingen i sin besiddelse ved dispositionens foretagelse, dels at erhververen (C) får tingen overgivet til sig. De hensyn, som traditionelt anføres til begrundelse herfor, kan kort udtrykkes således: (B)s besiddelse legitimerer ham som ejer af tingen (eller efter omstændighederne på anden måde som berettiget til at disponere over denne), og overgivelsen til (C) sikrer denne mod fremkomsten af nye rettigheder, hvilket synes et rimeligt forlangende for at anerkende, at han også skal være sikret mod ældre rettighedshavere.

1. Danmark.

Såvel teori som praksis kræver i almindelighed som betingelse for eksstinktion, at overdrageren havde tingen i sin besiddelse, og at erhververen får den overgivet.

I lovgivningen er dog gjort visse undtagelser. Kommissionslovens §§ 54 og 55 og lov om ægteskabets retsvirkninger § 14 stiller således alene krav om, at godset er i den disponerendes besiddelse, men ikke, at det overgives til tredjemand. Hvor erhvervelsen støtter sig til et særligt legitimationsgrundlag, f. eks. et dokument, hvorved genstanden pro forma er afhændet til den disponerende (aftalelovens § 34), må det endog antages, at der heller ikke stilles krav om, at den disponerende skal have genstanden i sin besiddelse.

I kravet; om, at erhververen skal have fået tingen i sin besiddelse, kan næppe indlægges mere, end at overdrageren skal være berøvet den faktiske rådighed over tingen og dermed dispositionsmuligheden. Efter omstændighederne kan dette ske på anden måde end ved tingens fysiske overgivelse til erhververen.

2. Norge.

I almindelighed stiller også norsk ret krav om besiddelse både i relation til overdrageren og til erhververen som betingelse for eksstinktive erhvervelser. Muligt er dog kravet om erhververens besiddelse af tingen ikke strengt gennemført.

3. Sverige.

Kravet om besiddelse hos den disponerende stilles også i svensk ret som betingelse for godtroserhvervelser. Sådanne erhvervelser kan kun ske »i den utstrækning, som svarer mot besittningens naturliga förmåga att ge sken av rätt« (Niai).

Fra praksis kan nævnes:

SvJT 1956 rf. s. 59:

Målet gällde en tvist om vraket efter ett under andra världskriget å Skallarevet utanför Haverdal sänkt tysk fartyg, som av den tyska försäkringsgivaren A sålts år 1940 till en bärgningsfirma B och sedan, år 1952, ånyo försålts till annan C. (Försäkringsbolagets arkiv hade brunnit upp under kriget). Ehuru C varit i god tro och påbörjat arbeten på vraket, tillerkändes B bättre rätt till egendomen under den motiveringen, att A vid den andra överlåtelsen »icke varit i besittning av vraket«.

I teorien er det gjort gældende, at det kan være tilstrækkeligt, at en tredjemand har tingen i sin besiddelse på den disponerendes vegne. Praksis har muligvis anerkendt dette:

NJA 1931:741:

En person A hade till en firma B sålt en bil med äganderättsförbehåll. B hade med enahanda förbehåll sålt bilen till två andra personer, X och Y, samt därefter med X's och Y's godkännande transporterat sin rätt gentemot dessa enligt kontraktet på ett bolag C, som ej ägde kunskap om det till förmån för A gällande förbehållet. Sedan X och Y meddelat C, att de ej förmådde fullgöra sina åtaganden, hade de i brist på garage inlämnat bilen hos A. Denne vägrade att utgiva bilen till C, som gjorde gällande godtrosvärk. C's talan vann bifall i alla instanser. I rådhusrättens domskäl, som - med visst tillägg - godkändes av Högsta domstolen, framhölls, att vid C's fång från B, X och Y, »som då haft den omedelbara besittningen av bilen, genom sin omförmälda påskrift å kontraktet måste anses hava erkänt övergången av äganderätten till bilen från B till C och förbundit sig att i enighet med kontraktet hålla C bilen tillhand«. Högsta domstolen tillade konstaterandet, att de båda besittarna därvid varit i god tro om B's äganderätt.

Også kravet om tingens övergivelse til erhververen opretholdes med strengheid i såvel teori som praksis. Til belysning heraf kan nævnes:

NJA 1958:117:

Målet avsåg tvist mellan en maskinaffär A, som med ägareförbehåll sålt en traktor till en lantbrukare

B, och en lantmannaförening C, vilken genom lösöre-köp med därtill hörande publicitetsåtgärder från B förvärvat traktorn utan att äga vetskap om förbehållet. C's anspråk på äganderättsförvärv enligt godtrosreglerna avvisades av Högsta domstolen (enhälligt) bl.a. under motiveringen: »enligt lösöreköpsavhandlingen medgav C, att traktorn tills vidare finge kvarbliva i B's vård, och det har icke ens påståtts, att C sedermera erhållit besittningen till densamma. Oavsett om C var i god tro beträffande B's rätt att sälja traktorn, kan följaktigen C icke äga bättre rätt till traktorn än B hade«.

Det synes dog akcepteret, at kravet om overgivelse efter omstændighederne kan være opfyldt ved en tredjemands besiddelse på erhververens vegne. I så fald synes kravet om god tro at måtte udstrækkes til at gælde også den umiddelbare besidder, jfr. den foran refererede afgørelse i NJA 131:741.

4. Finland.

Omend det ikke udtrykkeligt fremgår af bestemmelseerne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4, er det almindeligt antaget, at godtroserhvervelse i de af bestemmelseerne omfattede tilfælde er betinget af overdragerens besiddelse og af overgivelse til erhververen.

Hvilke krav der må stilles til overdragerens besiddelse, må afgøres ud fra legitimationssynspunkter, idet kravet er begrundet med den ejerlegitimation, som besiddelsen af en ting normalt skaber. Efter omstændighederne kan kravet derfor være opfyldt, selv om overdrageren ikke er umiddelbar besidder, men f. eks. har udlejet tingen. Er besiddelsesforholdet uklart, er godtroserhvervelse dog ikke ubetinget udelukket, men der stilles i så fald større krav til erhververens undersøgelsespligt for at statuere, at den til erhvervelsen fornødne gode tro er til stede.

Det er uden betydning, hvorledes overdragerens besiddelse er etableret. Også den egenmægtigt skabte besiddelse kan efter omstændighederne begrunde den fornødne ejerlegitimation. Fra praksis kan nævnes afgørelsen i:

HD 1930 II 406:

I ett skogsförsäljningsavtal ingick ett förbud mot borttransportering av träden, vilket förbud uppfattades så, att säljaren A förbehållits äganderätt till de fällda träden, tills priset därför erlagts och de hade överlämnats till köparen B. Ehuru träden varken betalats eller överlämnats, hade B låtit draga dem till av sig förhyrda lagringsområden och sedan pantsatt dem. Träden ansågs tillhöra A, men då pantborgenären C i god tro mottagit träden, som befunnit sig i B's besittning, berättigades A jämlikt HB 12:4 att få dem i sin besittning allenast mot lösen.

Kravet om tingens overgivelse til erhververen anses i almindelighed for opfyldt såvel i tilfælde, hvor erhververen i forvejen har tingen i sin besiddelse og efter aftale med overdrageren fremtidig besidder den for egen regning, som i tilfælde, hvor tingen er i tredjemands besiddelse, og denne underrettes om overdragelsen. Efter omstændighederne må i sidstnævnte tilfælde tillige tredjemand være i god tro.

D. Den oprindelig berettigedes adfærd.

Løsningen af de konfliktsituationer, som opstår ved uretmæssige dispositioner over løsøre- genstande, beror i væsentlig grad på en afvejning af hensynet til den oprindelig berettigede (A) over for hensynet til den godtroende erhverver (C). I tilfælde, hvor hensynet til den oprindelig berettigede typisk findes at burde tillægges større vægt end hensynet til erhververen, er resultatet vindikation.

Den oprindelig berettigede kan imidlertid in concreto have udvist en sådan adfærd, at hensynet til ham må vige for hensynet til erhververen. Hans adfærd kan således efter omstændighederne føre til eksstinktion i tilfælde, hvor vindikation er den normale regel.

1. Danmark.

I nyere praksis er det antaget, at ejerens vindikationsret kan gå tabt, hvis han har mistet tingen på grund af en vis manglende forsigtighed. Det lader sig imidlertid næppe gøre at opstille mere koncise regler i så henseende. Praksis har udstrakt synspunktet så vidt, at man har ladet risikoen for svigagtigt forhold hvile på den, som står i fast forretningsforbindelse med den, der udøver svigen.

Til illustration af synspunktet skal refereres følgende afgørelser:

U. 1931.349 V:

Et automobilfirma B solgte på kontrakt med ejendomsforbehold et brugt automobil og transporterede derefter kontrakten til banken A, som i den følgende tid modtog afdrag på købesummen fra køberen. Nogle måneder senere indsatte denne imidlertid uden A's vidende bilen til salg hos B, som kort efter fra forretningslokalet afhændede den til forpagter C, overfor hvem B på forespørgsel oplyste, at vognen var ubehæftet. B sørgede for vognens indregistrering på C's navn og betalte i et par måneder afdragene til A. Da afdragene derefter udeblev, begærede A sig indsat i besiddelsen af bilen.

Ved fogedretten nægtedes forretningen fremme, og denne afgørelse stadfæstedes ved V.L.D., hvori det bl.a. hedder: »Da nu B ved salget til C, som betalte kontant, på forespørgsel udtrykkelig har meddelt ham,

at vognen var ubehæftet, findes ejendomsforbeholdet ikke at kunne gøres gældende mod C af A, idet disse, der stod i fast forretningsforbindelse med B, efter det foreliggende må være nærmere end C til at bære tabet ved det af B's indehaver udviste svigagtige forhold«.

U. 1939.1168 O:

I oktober 1938 fik den 17-årige B, der da var ansat i herreekviperingshandler A's forretning, fra denne udleveret et jakkesæt og en vinterfrakke, som han svigagtig angav at ville søge at sælge til en fætter, men kort efter pantsatte på assistenshuset C. Uagtet A tidligere havde konstateret uregelmæssigheder med hensyn til kassebeholdning m.v., som han mistænkte B for, foretog han dog ingen effektiv kontrol af, hvorledes der var forholdt med det udleverede tøj, og blev først i april 1939 klar over bedrageriet, hvorefter han søgte tøjet udleveret fra C.

I Ø.L.D. hedder det: »Selvom det antoges, at A's ejendomsret ikke var gået tabt ved de anførte omstændigheder, findes A dog ved den fuldstændige mangel på effektiv kontrol med B's råden over tøjet og det derved foranledigede lange tidsrum, der er hængt, inden tøjet krævedes udleveret, at have mistet retten til at gøre sin ejendomsret gældende overfor C, hvis gode tro er ubestridt, og som ikke ses at have udvist nogen uforsigtighed«.

Vanskeligheden ved at afgøre, i hvilken udstrækning synspunktet den oprindelig berettigedes forsømmelighed eller uforsigtighed skal afskære en i øvrigt bestående vindikationsadgang, kan endelig illustreres af en nyere højesteretsdom, der til en vis grad synes at have akcepteret betragtningen fra den foran refererede afgørelse i U. 1931. 349 V.

Dommen er gengivet i:

U. 1964. 38 H:

Et automobilfirma B solgte ved kontrakt med sædvanligt ejendomsforbehold et nyt lastautomobil til X. B havde hos banken A1 en diskonteringskredit, der var sikret ved kaution hos et kautionsforsikringselskab A2. Kontrakten med X transporterede B til A1, der diskonterede de for restkøbesummen udstedte vekslers.

Da X var utilfreds med bilen, tog B 8 måneder senere efter aftale med X bilen tilbage i bytte for et andet lastautomobil, idet B overfor X påtog sig at indfri restgælden til A1 på den tilbageleverede bil. A1 blev ikke underrettet om denne transaktion. Bilen blev senere solgt til C.

B undlod at indfri restgælden til A1, men indløste i den følgende tid vekslerne til A1, efterhånden som de forfaldt. Inden gælden imidlertid var fuldt betalt, blev B fængslet for en række bedragerier bl.a. over for A1 ved diskontering af købekontrakter, og hans bo blev taget under konkursbehandling, hvorefter A2 i henhold til kautionsforsikringen betalte A1 restgælden og fik transport på kontrakten.

Under sagen oplystes, at A1 hver måned - også efter at bilen var tilbageleveret B og solgt til C - havde sendt vekseladvis til X, men derefter, når denne ikke reagerede, efter B's anmodning blot debiteret B's konto for de skyldige afdrag uden i øvrigt nærmere

at kontrollere forløbet af kontraktforholdet mellem B og X.

Under sagen påstod A2 restgælden betalt af C, der havde videresolgt bilen, men i øvrigt erklærede at ville betale gælden under forudsætning af, at ejendomsforbeholdet ikke ansås bortfaldet ved salget til ham.

Såvel ved Vestre landsret som højesteret blev C imidlertid frifundet.

I V.L.D. udtales bl.a.: »Idet Al efter karakteren af retsforholdet mellem denne og B findes at være nærmere til at bære risikoen for det af B ved de omhandlede dispositioner over vognen over for Al udviste svigagtige forhold end C, der i god tro har erhvervet vognen fra en autoriseret forhandler, findes ejendomsforbeholdet ikke at kunne gøres gældende over for C«.

I højesteret var meningerne delte. Flertallet (4 af 7 dommere), der som nævnt frifandt C, udtalte bl.a.: »Det må vel lægges til grund, at det ikke er ualmindeligt, at banker, der har diskonteret købekontrakter, uden indsigelse modtager indbetaling af afdrag fra forhandleren, og at det af Al er anset at være overensstemmende med en sådan praksis, at man i nærværende tilfælde efter anmodning fra B i vidt omfang blot har debiteret dennes konto for de skyldige afdrag, når de ikke indgik fra X efter de udsendte vekseladvis. Som af A2 for højesteret anført må det antages, at sådan praksis bl.a. følges, fordi forhandleren bedre end banken kan tage stilling til, om der bør meddeles en kober henstand. Når denne praksis ikke suppleres med kontrolforanstaltninger, der sikrer banken indseende med forløbet af kontraktforholdet mellem forhandler og køber, findes der imidlertid at opstå en risiko for, at den således vedligeholdt direkte forbindelse mellem køber og sælger kan medføre, at forhandleren, enten fordi kontrakten bliver »nødlidende« eller af andre grunde, på ny kommer i besiddelse af automobilen for at sælge det igen, og at dette igennem længere tid vil kunne holdes skjult for banken (udhævet her). I alt fald under disse omstændigheder findes det af B tagne til Al overførte ejendomsforbehold ikke at kunne gøres gældende af Al eller nu A2 over for en ny køber, der i god tro erhverver automobilen fra denne forhandler«

Mindretallet (3 dommere) var med flertallet enige i, at C måtte antages at have været i god tro, og fandt videre at måtte lægge til grund, at det var i overensstemmelse med almindelig bankpraksis, at berigtigelse af kontraktveksler kunne foretages ved, at sælgeren af det ved købekontrakt solgte automobil indbetalte det skyldige beløb til banken, eller ved, at sælgerens bankkonto blev debiteret for beløbet. Herefter udtales det videre: »Det findes herefter ikke godtgjort, at Al, der regelmæssigt udsendte avis til C, uden at dette foranledigede nogen meddelelse til Al om handlens tilbagegang, har gjort sig skyldig i nogen fejl eller forsømmelse ved ikke at anstille nærmere undersøgelse i anledning af, at afdragene i det væsentlige blev berigtiget af B, med hvem man efter det oplyste havde haft en tilfredsstillende forretningsforbindelse. (udhævet her).

Den omstændighed, at den ved berigtigelsen af afdragene anvendte fremgangsmåde har gjort det muligt eller dog lettere for B at tilbagetage automobilen, uden at Al blev bekendt hermed, findes dernæst ikke at kunne tillægges afgørende betydning, hvorved be-

mærkes, at B uden om Al ikke kunne sælge automobilen på ny uden derved at begå et strafbart forhold ...«.

(Om dommen se Th. Gjerulff i U. 1964 B. 158).

Der kan i denne forbindelse også henvises til den foran i kap. 1, A, refererede afgørelse i U. 1960. 563 H.

Som det antydningssvis fremgår af afgørelsen i U. 1939. 1168 O, kan ikke blot ejerens oprindelige uforsigtighed føre til eksstinktion. Samme resultat kan indtræde, hvis ejeren forholder sig passiv trods kundskab om den uretmæssige disposition. Hensynet til den godtroende erhverver fordrer, at ejeren gør sin ret gældende over for ham. Efter omstændighederne kan også passivitet over for køberens misligholdelse af sine forpligtelser føre til at statuere eksstinktion.

Fra praksis kan nævnes:

U. 1960. 839 V:

Automobilhandler A solgte ved købekontrakt af 26. april 1958 med ejendomsforbehold en personbil til vognmand B, som i november samme år lod den indgå i en byttehandel med automobilfirmaet C, uagtet købesummen endnu ikke var betalt. Forinden havde B rettet henvendelse til A om dennes tilladelse til salget, men der var uenighed om, hvorvidt sådan tilladelse var givet betinget af hele restkøbesummens samtidige betaling eller ej. I begyndelsen af januar 1959 blev A bekendt med B's salg af vognen. Da der i de følgende måneder kun blev betalt ubetydelige afdrag på restkøbesummen, indgav A den 2. oktober 1959 begæring til fogden om at blive indsat i besiddelsen af vognen, hvilken forretning fogedretten nægtede fremme.

Ved V.L.D. stadfæstedes afgørelsen, idet det bl. a. udtaltes: »Selv om det antages, at A ikke havde givet B tilladelse til at sælge, må det lægges til grund, at A i begyndelsen af januar 1959 blev bekendt med, at automobilen var solgt, uden at denne oplysning foranledigede ham til nærmere at undersøge, til hvem det var solgt, og om den resterende købesum var blevet betalt. Da den pr. 1. marts 1959 forfaldne veksel ikke var blevet indfriet, har A på dette tidspunkt været klar over, at B ikke havde betalt restkøbesummen, og da A først har gjort sin ret efter købekontrakten gældende i oktober s. å., findes han, der i den forløbne tid vel havde modtaget enkelte afdrag fra B, at have udvist en sådan forsømmelighed i henseende til at gøre sin ret i henhold til kontrakten gældende, at han under disse omstændigheder må være afskåret fra at gøre ejendomsforbeholdet gældende over for C«.

U. 1964. 824 H:

Om dommen se foran p. 13. Ved fogedforretningen den 12. maj 1960 erkendte rekvisitus, at bilen var videresolgt, men det tillagdes ikke betydning, at sælgeren A afventede dom i straffesagen, afsagt den 8. marts 1961, for at få klarlagt, om ejendomsforbeholdet havde været gyldigt.

2. Norge.

Også i norsk teori og praksis er det antaget,

at såvel ejerens uagtsomhed som hans passivitet kan føre til at nægte vindikation.

Fra praksis kan nævnes følgende afgørelser:

Rt. 1956. 1219:

En skindkonfektionsvirksomhed A ejedes i forening af en mand B og dennes søn, hver for en halvpart. I 1948 foretog de i henhold til panteloven av 1895 pantsætning af virksomhedens »leierett« med de til driften hørende maskiner m. v., herunder et virksomheden tilhørende automobil. Senere samme år udtrådte B af virksomheden, idet hans halvpart blev overdraget til hustruen. I september 1951 satte B sig uberettiget i besiddelse af det pantsatte automobil og solgte det gennem en automobilhandler til brandmester C, der var i god tro, idet han forud for købet gennem automobilhandleren havde fået bekræftet på politikontoret, at B stod som ejer af vognen. Kort efter blev der på grundlag af den i 1948 foretagne pantsætning afholdt tvangsauktion over de af pantsætningen omfattede genstande. Auktionskøberen mente, at han ved købet også havde erhvervet ret til bilen som omfattet af pantsætningen. Han anlagde derfor sag mod C med påstand om udlevering af vognen, men fik ikke medhold. Som køber på tvangsauktion var hans ret bestemt af panthaverens ret, og dennes ret gik efter panteloven av 1895 § 4 ikke videre end pantsæters ret. Spørgsmålet var derfor, om der ved B's salg af vognen til C var sket eksstinktion af A's ret. *Højesterett* udtalte, at der vel ikke var tillagt bilregistret offentlig troværdighed i den forstand, at det til enhver tid udviste det rette ejerforhold, men der forelå her helt ekstraordinære forhold, som burde have foranlediget A til at sørge for, at B blev slettet som ejer i registret, og til på anden måde at søge at hindre B fra at kunne disponere over bilen. Førstvoterende, hvortil de øvrige dommere sluttede sig, udtalte videre:

»Da salget til C fant sted, må jeg efter de oplysninger som foreligger gå ut fra, at det var firmaet A som eiet bilen, idet B da var trådt ut av firmaet. Men eierforholdet mellom faren på den ene side og hustruen og sønnen på den andre siden var på langt nær klart og ubestridt mellom dem. B, som tidligere i mange år hadde vært eneieer av bilen, gjorde fremdeles krav på å vare eier eller ha part i den. Han hevdet fremdeles å ha økonomiske interesser i firmaet. Han nektet — tross stadige opfordringer — å gi salgsmelding til politiet. Han nektet å levere fra seg bilens nøkkel, som faktisk satte ham i stand til å råde over bilen. Han hadde tidligere tatt bilen og først efter advarsel fra firmaets sakfører bragt den tilbake. Det måtte for firmaets vedkommende fremstille seg ikke bare som mulig, men også som sannsynlig, at han på ny ville tilvende seg bilen og også gjøre forsøk på å selge den. Under disse omstendigheter kan jeg ikke finne at den telefonhenvendelse som fru Johnsens bror Ødegaard på hennes foranledning gjorde til politikammeret og som gikk ut på, at Ødegaard eller firmaet skulle varsles, hvis det kom salgsmelding på bilen, var en tilstrekkelig foranstaltning til å avskjære B fra adgangen til å selge den. Selv om det ikke var mulig å få B til å sende salgsmelding, skulle firmaet ha sendt kjøpsmelding til politiet. Firmaet måtte i hvert fall ha oppfordring til ved personlig henvendelse til politiet å gjøre rede for forholdet og å forvisse seg om, at registerkortet ble gitt fornøden påtegning. Firmaet kunne og burde også ha

tatt effektive skridt til å hindre B fra å forføye over bilen, ved å sørge for at bilnøkkelen ble tatt fra ham.«

Rt. 1946. 322:

5 søskende ejede i forening en gård med tilhørende inventar og andet løsøre. I 1917 og i 1938 blev der skiftet privat efter to af de nævnte søskende, men ved begge skifter overså man, at der var andre arvinger end de efterlevende søskende. I 1940 solgte de tre endnu levende søskende B gården med inventar m. v. til C, hvorefter de forbigående arvinger A anlagde sag mod C med påstand om, at salget skulle anses ugyldigt. C blev imidlertid frifundet, for så vidt angik det ved overdragelsen medfulgte *løsøre* på grund af A's passivitet. A havde undladt at gøre sine arvekrav gældende mod medarvingerne både i 1917 og i 1938 og fremsatte først kravet i 1940, da A begærede det i 1938 privat skiftede bo taget under offentlig skiftebehandling. Hertil kom, at A også havde reklameret for sent over for C, idet han — trods kendskab til salget i 1940 kort tid efter, at dette fandt sted - først godt 2 år senere udtog »forlikssklagen«.

3. Sverige.

Da svensk rets almindelige regel er eksstinktion til fordel for godtroende erhverver, er ejerens uagtsomhed og passivitet i almindelighed uden selvstændig betydning til begrundelse af eksstinktion. Det er imidlertid ikke udelukket, at ejeren - hvis han har optrådt uagtsomt — kan komme til at betale en vis erstatning til den tredjemand, der vel ikke har udvist tilstrækkelig agtpågivenhed til at eksstingvere, men dog har været uden kendskab til overdragerens kompetencemangel.

4. Finland.

Som svensk ret tillægger heller ikke finsk ret ejerens uagtsomhed eller passivitet nogen afgørende betydning. Ejeren kan dog miste sin »løsningsrätt« på grund af passivitet.

E. God tro.

Kravet om god tro hos erhververen (C) er en fundamental betingelse for eksstinktionens indtræden. Kun i de tilfælde, hvor erhververen er i den fornødne gode tro, kan der være grund til at beskytte ham mod retstab som følge af vindikation.

Medens der således ikke består tvivl om kravets eksistens, er en redegørelse for dets nærmere indhold nødvendig.

1. Danmark.

God tro betyder begrundet god tro. Erhververen er derfor udsat for retstab også i tilfælde, hvor det kun kan tilregnes ham som uagtsomt,

at han ikke havde kendskab til overdragerens manglende kompetence. Efter omstændighederne påhviler det ham at udfolde en vis aktivitet med henblik på at undersøge forholdene nærmere, således at tilsidesættelse af undersøgelsespligten resulterer i ejerens vindikation. For gældende rets vedkommende lader det sig dog næppe gøre at formulere generelle regler om omfanget af denne pligt, der synes at variere efter de enkelte tilfælde konkrete omstændigheder, men ved afgørelsen heraf kommer sådanne momenter i betragtning som genstandens beskaffenhed, overdragerens person, den fortrede betaling o. lign.

Erhververen skal være i god tro med hensyn til overdragerens kompetence. Da det i de i kapitel 1 omtalte tilfælde er forudsat, at overdrageren optræder som ejer, skal erhververen altså med føje være gået ud fra, at overdrageren virkelig var ejer af tingen og som sådan kunne disponere derover.

Om objektet for erhververens gode tro kan være andet end overdragerens ejendomsret, lader sig næppe med sikkerhed besvare. Problemet er i dette tilfælde, om erhververen kan eksstingvere, uanset at overdrageren ikke angiver at være ejer af tingen, men oplyser at være dispositionsberettiget i ejenskab af fuldmægtig, kommissionær eller lignende. Problemet skal belyses nærmere nedenfor i kapitel 3. På dette sted skal blot anføres, at antager man, at erhververen også i sådanne tilfælde kan eksstingvere, må der formentlig stilles større krav til hans undersøgelsespligt end i tilfælde, hvor overdrageren optræder som ejer.

Som omtalt foran under C, er det i almindelighed en betingelse for eksstinktionens indtræden, at erhververen får tingen overgivet til sig. Kravet om god tro indebærer derfor normalt, at erhververen skal være i god tro ikke blot ved aftalens indgåelse, men også ved tingens modtagelse.

Bevisbyrden for, at den fornødne gode tro er til stede, må antages at påhvile erhververen, som må dokumentere at have foretaget den efter omstændighederne fornødne undersøgelse af overdragerens adkomst.

Det må antages, at godtroskravet i praksis er i overensstemmelse med det anførte. Til belysning heraf kan henvises til voteringen i de foran i kap. 1, B, refererede afgørelser i U. 1923. 1 H og U. 1929. 262 H, jfr. nærmere nedenfor i tillæg 1 til afsnit 1. Begge afgørelser statuere vindikation, i sidstnævnte tilfælde under

henvisning til, at erhververen ikke havde været i begrundet god tro. Godtroskravet var imidlertid også genstand for drøftelse under den første sag. Af voteringsprotokollerne vedrørende denne sag fremgår, at førstvoterende, hvortil flertallet sluttede sig, bl.a. udtalte: »Dertil kommer, at det jo nok under sagen er hævdet af (C's advokat), at der ikke foreligger ligefrem svig fra C's side, men til godtroende erhvervelse skal der dog lidt mere, end at der ikke ligefrem er svig. Det kan ikke kræves, at (A's advokat). . . . ligefrem skal bevise, at C var i ond tro overfor den fremkomne indsigelse (C's advokat). . . . burde have godtgjort positivt, at C var fuldt ud i god tro, og at der ikke kunne bebrejdes ham noget«. - Af voteringsprotokollerne vedrørende afgørelsen i U. 1929. 262 H. fremgår, at flertallet af de voterende ikke fandt, at den fornødne gode tro havde været til stede. Førstvoterende udtalte i denne forbindelse bl.a.: »Den gode tro må være til stede ikke blot, da løftet gives, men også da håndpantet overleveres«.

2. Norge.

Det er den almindelige opfattelse, at godtroskravet er et krav om beføjet god tro, som skal være til stede ikke blot ved aftalens indgåelse, men også ved tingens overgivelse til erhververen. Kravet om en vis agtsomhed hos erhververen er i princippet objektivt bestemt, men hensyn må dog tages til erhververens særlige kvalifikationer. Kravet afhænger i øvrigt af tiden og stedet for transaktionen, dennes art, medkontrahentens person, det forlangte vederlag etc. Antagelig må bevisbyrden - modsat dansk ret - påhvile den, som påstår ond tro.

3. Sverige.

Godtrosbegrebet er gjort til genstand for forholdsvis indgående behandling i svensk teori, både hvad angår den gode tros intensitet og dens objekt.

Som begrebet forstås i dag, indebærer kravet om en vis »intensitet« ikke blot et krav om rent negativ uvidenhed, men et krav om, at erhververen har handlet med tilbørlig omhu og ikke har nøjedes med passivt at holde sig i uvidenhed om eventuelle mangler ved medkontrahentens dispositionsret. Det afgørende bliver således den overbevisning, erhververen burde have haft og faktisk ville have haft, såfremt han havde udvist den krævede agtpågivenhed.

Kravene til den agtpågivenhed, som med ri-

melighed kan fordres af erhververen, må bedømmes konkret fra sag til sag. Som elementer, der kan have betydning ved bedømmelsen heraf, kan nævnes genstandens beskaffenhed, transaktionens beskaffenhed, den forlangte pris og overdragerens person. Hvad genstandens beskaffenhed angår, er det klart tendensen i praksis at kræve særlig påpasselighed ved erhvervelsen af ting, som erfaringsmæssigt hyppigt er genstand for uretmæssige dispositioner. Tendensen er med særlig styrke kommet til udtryk i afgørelser vedrørende køb af brugte biler, hvor agtpågivenhedskravet synes skærpet til en virkelig undersøgelsespligt for erhververen, jfr. som eksempel den overfor kap. 1, B, omtalte afgørelse i NJA 1961 : 567. I praksis er det endvidere af betydning for kravene til agtpågivenheden, hvorvidt selve transaktionen er mere eller mindre »normal«, herunder om prisen er sædvanlig eller ej, samt om overdrageren er helt ukendt for erhververen eller måske en meget ung person.

Det er uomtvisteligt, at den gode tros objekt i første række er den disponerendes ejendomsret. De tilfælde, der er behandlet foran i kap. 1, forudsætter alle, at den disponerende optræder som ejer af den ting, han disponerer over, og erhververen skal med føje være gået ud fra, at dette virkelig var tilfældet. Det er ligeledes uomtvisteligt, at god tro ikke kan gøres gældende med hensyn til en foregiven fuldmægtigs fuldmagt (behörighet).

Mellem disse klare tilfælde forekommer situationer, som volder visse vanskeligheder. Det spørgsmål kan således rejses, om erhververens gode tro kun kan være rettet mod den disponerendes ejendomsret, eller om han eventuelt vil kunne eksstingvere også i tilfælde, hvor den disponerende ikke udgiver sig for ejer af tingen, men oplyser at være kommissionær, realisationsberettiget panthaver, retinent eller lignende.

Spørgsmålet vil blive behandlet nærmere nedenfor i kap. 3. På dette sted skal dog anføres, at det måske tør antages, at eksstinktion kan indtræde, selv om den disponerende optræder som kommissionær eller realisationsberettiget panthaver. Spørgsmålet har imidlertid ikke foreligget til afgørelse i praksis og lader sig derfor ikke med sikkerhed besvare.

Det er den overvejende opfattelse, at erhververens gode tro skal være til stede på det tidspunkt, han får tingen i sin besiddelse, en opfattelse, som synes at finde støtte i praksis, og som må begrundes med den afgørende betydning,

som tingens overgivelse til erhververen har for eksstinktionens indtræden. Ved erhvervelse af retentionsret efter de her omtalte regler synes det afgørende tidspunkt for erhververens gode tro dog at måtte være det tidspunkt, da retinenten - efter at have fået tingen overgivet - har udført et sådant arbejde, at ret til at tilbageholde tingen er opstået.

Nogen almindelig regel om, hvem der skal være i god tro, når erhvervelsen sker gennem fuldmægtig eller stedfortræder, synes ikke at kunne opstilles. Det antages dog almindeligvis, at der kræves god tro hos repræsentanten.

I teorien er det antaget, at det påhviler vindikanten at bestyrke sin påstand om erhververens onde tro. Denne bevisbyrdefordeling synes støttet af de udtryksmåder, som anvendes i praksis: NJA 1895 : 470 (»icke blivit lagligen styrkt, at N. N. annat än i god tro . . .«), NJA 1901 : 141 (»icke visat, att banken annorledes än i god tro«), NJA 1940 : 297 (»riktigheten av G:s uppgift . . . att hon . . . saknade kännedom . . . icke blivit i målet vederlagd«). Det skal imidlertid fremhæves, at undtagelse herfra forekommer i de tilfælde, hvor tredjemand har en vis undersøgelsespligt.

4. Finland.

Der er i teorien enighed om, at den beskyttelse, som bestemmelserne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 giver den godtroende erhverver, forudsætter »beføjet god tro«. Indså eller burde erhververen indse, at overdrageren savnede dispositionsbeføjelse, vinder han ikke ret. Dette indebærer en vis undersøgelsespligt, hvis omfang imidlertid vil variere efter genstandens art, erhvervs måden, de kontraherende parter stilling og andre omstændigheder. Ved bedømmelsen af, hvorvidt erhververen har iagttaget tilstrækkelig forsigtighed, følges en objektiv målestok, således at det afgørende bliver, om han i det konkrete tilfælde har iagttaget den omhu og forsigtighed, som med rimelighed kan forlanges af en forstandig mand i hans stilling.

Retspraksis udviser ikke noget ganske klart standpunkt. Til belysning af spørgsmålet om undersøgelsespligtens omfang kan nævnes følgende afgørelser:

HD 1926 I 48:

Talan om klander av fång till bostadsaktie ogillad, enär kändan icke visat några *omständigheter*, på grund av vilka förvärvaren *haft skäl att misstänka*, att överlåtaren icke varit lagligen berättigad till försäljningen, och icke ens påstått, att besittningen av aktier-

na berövats honom genom brott eller eljest mot hans vilja.

HD dom 1.11.1937 (Defensor Legis 1938 II s. 1):

Talan om klander av fång förkastad, emedan det blivit ostrykt att förvärvaren vid köp av en häst *hajt anledning misstänka* att säljarens fång var olagligt.

HD 1932 II 202:

A hade med ägareförbehåll sålt en bil till B, från vilken den övergått till C. Då C ur den bilen medföljande registerboken kunnat få kunskap om att bilen fortfarande tillhörde A ålades han att utan lösen överlämna bilen till den sistnämnde.

HD 1943 I 17 (omr.):

Emedan på grund av vad i målet framgått kunde slutas, att en gåvotagare vid mottagandet av visst bostadslösöre hade haft *skälig anledning misstänka*, att gåvogivaren icke ensam varit berättigad att skänka bort egendomen, kunde gåvotagaren ej anses ha varit i god tro.

Motsat tidigare er det nu den almindelige opfattelse, at erhververen skal være i god tro ikke blot ved aftalens indgåelse, men også ved tingens overgivelse til sig. Praksis giver dog ikke på dette punkt noget klart billede. I flere afgørelser er benyttet udtryk, som tilsyneladende lader aftaletidspunktet være afgørende, medens andre afgørelser lægger vægt på tidspunktet for besiddelsesovergangen. Af disse afgørelser, som for de flestes vedkommende er af nyere dato end de førstnævnte, skal refereres:

HD 1925 II 181 (omr.):

Det hade icke visats att tredje man mottagit en päls i ond tro;

HD 1931 II 347:

Icke styrkt att ett fastighetsbolag vid *installeringen av inrättningarna* (fråga om pannor, värmeaggregat m. m.) varit medveten om det ägareförbehåll, som ingått i avtalet mellan leverantören och entreprenören;

HB 1937 II 525:

Ej visat att köparen vid *mottagandet av bilen* varit medveten om att äganderätten till den (genom avbetalningsköp sålda) bilen icke tillhört överlåtaren;

HD 1940 II 185:

Bolaget torde anses ha i god tro fått de omtvistade stockarna i *sin besittning*.

Af de refererede afgørelser synes at kunne udledes, at spørgsmålet om fordelingen af bevisbyrden løses efter samme retningslinier som i svensk ret.

F. »Lösningssrätt«.

Lösningssretten betegner en modifikation i den beskyttelse af erhververens gode tro, som følger af eksstinktionsreglerne. Retten indebæ-

rer, at den oprindelige ejer (A) kan fordre tingen udleveret fra godtroende tredjemand (C) mod betaling af en vis erstatning (»lösen«).

1. Danmark.

I dansk ret er almindelige regler om løsningssret ukendte, men spredte eksempler herpå er i tidens løb forekommet i lovgivningen, jfr. således bestemmelserne i D.L. 5-3-35 (om tilbagelevering af gods, som i krigstid er afkøbt fjenden, og som viser sig røvet eller stjålet) samt § 29 i lov nr. 132 af 30. marts 1946 om konfiskation af tysk og japansk ejendom (om tilbagelevering af ejendom, som er erhvervet i god tro, men efter loven konfiskeredes af staten). Også den nu ophævede forordning om assistenshuset af 29. juni 1753 indeholdt i § 8 en bestemmelse om, at vindikation af stjalne koster fra assistenshuset alene kunne ske mod betaling af lånesummen med forfaldne renter.

På specielle områder synes også retspraksis at have akcepteret, at vindikation kun kan ske mod betaling af en vis erstatning. Der kan herom henvises til de i U. 1937.597 0, Ø.L.T. 1938. 238, U. 1943.261 H og U. 1945.467 H refererede afgørelser vedrørende øl- og mineralvandsfabrikernes vindikation af flasker.

2. Norge.

Heller ikke i norsk ret findes almindelige regler om løsningssret for ejeren. Som i dansk ret forekommer imidlertid enkeltstående eksempler herpå, således bestemmelserne i N.L. 5-3-46 og 47, hvis indhold svarer til den foran nævnte bestemmelse i D.L. 5-3-35.

3. Sverige.

Bestemmelserne i handelsbalken 11. kap. 4 § og 12. kap. 4 § hjemler udtrykkeligt ejeren ret til at »återlösa« sit gods fra den godtroende erhverver. På grundlag af disse bestemmelser, der er fundamentet for svensk rets almindelige eksstinktionsregel, tilkommer der i almindelighed den oprindelige ejer »lösningssrätt«, endog i de tilfælde, som ikke udtrykkeligt omfattes af bestemmelserne, herunder særligt tilfælde af dobbeltsalg og salg af stjålet gods.

Det vigtigste spørgsmål i forbindelse med løsningssretten er, hvorvidt det beløb, ejeren skal betale, skal modsvare tingens værdi ved tilbagelevering eller det vederlag, erhververen har betalt.

Der råder i teorien stærkt delte meninger om dette spørgsmål. Er tingen overdraget erhverve-

ren som gave, må det dog antages, at beløbet skal modsvare tingens værdi, der synes den eneste anvendelige målestok, og sandsynligvis værdien ved tilbagetagelsen. Er tingen overgivet erhververen som pant, må beløbet modsvare det beløb, for hvilket pantet hæfter, og er der stiftet en retentionsret, kan retinenten ikke fordrer et større beløb end det, til sikkerhed for hvilket han kan holde tingen tilbage. Men i de praktisk vigtigste tilfælde, hvor tingen mod vederlag er overdraget erhververen til ejendom, lader spørgsmålet sig næppe besvare med sikkerhed.

Heller ikke retspraksis viser nogen klar stillingtagen til spørgsmålet.

I moderne svensk ret synes løsningsretten på retur. I de tilfælde, hvor nyere lovgivning har indført regler om eksstinktive godtroserhvervelser, såsom gældsbrevsloven og kommissionsloven, er løsningsret udeladt.

4. Finland.

Bestemmelserne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 hjemler ejeren løsningsret, som kan udøves i alle de tilfælde, som hører under bestemmelsernes anvendelsesområde.

Ved fastsættelsen af det beløb, som ejeren skal betale til erhververen, kan man som udgangspunkt tage enten erstatning af erhververens udgifter eller tingens bytteværdi. Er der tale om gave, synes den herskende opfattelse at være, at bytteværdien må lægges til grund. Ved køb er det antaget, at den af erhververen erlagte købesum er afgørende. Ved bytte har en opfattelse lagt vægt på værdien af den ting, som kræves tilbage, en anden opfattelse på værdien af den ting, som er givet i bytte.

Den mangel på en entydig principiel linie, som er udtrykt i teorien, genfindes i praksis. Uagtet der i praksis kan spores en tendens i retning af at lade købesummen være afgørende, kan praksis ikke siges at være så fast, at der er tale om nogen egentlig regel.

Købesummen blev lagt til grund i afgørelsen:

HD 1948 II 327 (omr.):

Ett bolag A hade 31.8. 1944 till en person B uthyrt ett piano, som i hyresavtalet värderats till 47.000 mk. B hade olovligen sålt pianot. Genom olika mellanhänder hade pianot sedan hamnat hos ägaren av en piano- och orgelharmoniumaffär, av vilken svarenden C i november 1944 inköpt det till ett pris av 58.000 mk. A yrkade i ett 23. 8. 1946 anhängiggjort mål C's åläggande att överlämna pianot mot en löseskilling av 58.000 mk. C krävde att lösen skulle beräknas enligt pianots gängse värde 200.000 mk.

Alla instanser funno, att A hade rätt att återlösa

pianot och att såsom löseskilling borde anses den av C erlagda köpeskillingen 58.000 mk.

En dissenterande ledamot av HD ansåg, att A hade rätt att inlösa pianot till fulla värdet, som han prövade utgöra 140.000 mk.

Spørgsmålet om erstatningens størrelse ved gave har foreligget til afgørelse i følgende tilfælde, i hvilket en dissenterende dommer ville anvende værdiprincippet, hvorimod flertallets standpunkt er uklart:

HD 1948 II 101:

B hade för 40.000 mk. till X sålt en tavla, vilken X sedermera donerat till konststiftelsen C, vilken bar hans namn. Rätte ägaren A krävde at C måtte åläggas att till henne mot en lösen av 40.000 mk. överlämna tavlan. Invändingen om X's og C's goda tro bestreds icke i målet.

Da B icke varit berättigad att utan A's samtycke överlämna målningen till X, ålades C att mot lösen av 40.000 mk överlämna densamma till A.

I justitieråd ansåg att C, vilken genom donationen fått äganderätt till tavlan, var berättigad att därför erhålla lösen i enlighet med dess faktiska värde, vilket uppenbarligen var högre än den köpeskilling av 40.000 mk, som X för densamma erlagt. C ålades att till A överlämna målningen mot en på grundval av dess rätta värde beräknad löseskilling, om vars belopp parterna, såvitt de icke eljest kunde därom åsamjas,ingo tvista särskilt.

G. Vindikation af frugter samt erstatning for afholdte omkostninger.

I tilfælde, hvor der indrømmes ejeren af en løsøregenstand (A) ret til at vindicere denne fra en godtroende erhverver (C), kan der opstå spørgsmål, dels om ejeren tillige kan fordrer udleveret de frugter, som tingen måtte have afkastet i tiden inden vindikationens gennemførelse, dels om erhververen kan gøre krav på erstatning for omkostninger, han i sin besiddelsestid har afholdt til tingens bevarelse og eventuelle forbedring.

1. Danmark.

Det antages almindeligvis, at bestemmelsen i D.L. 5—5-4, hvorefter brugeren af en fast ejendom, som senere frakendes ham, alene skal svare til den afgrøde, han oppebærer, »efter at hand bliver til Tinge tiltalt«, er analogt anvendt på frugter af løsøre, såsom dyrs afkom, uld o. lign.

Ejeren kan herefter kun vindicere frugter, som ikke allerede er oppebåret før foretagelsen af det første retslige skridt i vindikationssagen, medens den godtroende erhverver beholder tidligere oppebårne frugter.

Spørgsmålet om erhververens krav på erstatning for afholdte omkostninger er tvivlsomt. Ved afgørelsen af spørgsmålet må hensyn tages til bestemmelsen i D.L. 6-15-11, hvorefter den, som »af Vaade« såer på fremmed grund, kun kan forlange »sin Froegield igien, men have tabt sit Arbeid«. Med henvisning til denne bestemmelse, der direkte angår fast ejendom, antager nogle forfattere, at erhververen, fra hvem tingen vindiceres, alene kan gøre krav på erstatning for omkostninger, som vindikanten selv måtte eller ville have afholdt til tingens bevarelse, såfremt han havde haft den i sin besiddelse. Andre forfattere går videre og vil indrømme erhververen et egentligt berigelseskrav, således at også opofrelser til forbedring af tingen o. lign. kan fordres erstattet.

Retspraksis har ikke taget afgørende stilling til disse opfattelser, men synes at anerkende, at erhververen kan have krav på erstatning for afholdte omkostninger:

U. 1961.293 0:

A udlejede sit automobil til et automobiludlejningsfirma B, som imidlertid solgte bilen til en forhandler, der indfriele restgælden på vognen og videresolgte denne til den godtroende C.

Ved Ø.L.D. antoges det, at A kunne vindicere bilen fra C, men at C, der af forhandleren havde fået tiltransporteret indfrielseskravet, kunne fordre dette godtgjort af A som betingelse for bilens udlevering.

2. Norge.

N.L. 5-5-6 indeholder en til D.L. 5-5-4 svarende bestemmelse om retten til afgrøde af fast ejendom. Bestemmelsen antages som i dansk ret at måtte gælde også frugter af løseøre.

3. Sverige.

Ved »återbäring« ifølge 25 kap. 7 § ärvda-balken skal renter og frugter alene erstattes fra det tidspunkt, da besidderen fik kundskaab om

andens bedre ret til ejendommen. Samme tidspunkt er afgørende for omfanget af den erstatning, som skal betales for afholdte omkostninger: nødvendige og nyttige omkostninger, som er afholdt før mala fides superveniens, skal erstattes. Efter dette tidspunkt kan alene fordres erstatning for nødvendige omkostninger. Disse regler må antages at være anvendelige i tilfælde, hvor erhververen mister tingen, fordi den ikke kan være genstand for godtroserhvervelse, eller fordi han var i ond tro.

Samme princip, om end noget anderledes udformet, genfindes i 37 § konkurslagen, der omhandler ejendom, som efter afkræftelsesreglerne indgår i konkursboet. Efter denne bestemmelse skal erstatning altid ydes for renter og andre frugter af ejendommen. Muligvis kan ejeren efter sædvanlige erstatningsretlige regler kræve erstatning af ondtroende tredjemand. Kan tingen ikke tilbagegives, er tredjemand uanset god tro pligtig at erstatte dens værdi.

4. Finland.

I teorien opstilles som almindelig regel, at den, som på et formelt lovligt grundlag og i god tro har en ting i sin besiddelse, kan beholde de frugter, den i hans besiddelsestid har frembragt, selv om tingen senere fratages ham. Forudsætningen er dog, at frugterne efter besiddelsens art bør tilfalde besidderen, og reglen gælder kun, så længe den pågældende er i god tro. Spørgsmålet om, hvornår den gode tro må anses ophørt, må afgøres konkret på grundlag af omstændighederne i det enkelte tilfælde, og forkyndelse af stævning er i så henseende ikke uden videre afgørende.

HD 1929 I 2 (plenium):

Avkastning, som fallit av en fastighet under en klandertvist, tillkom innehavare i god tro och icke den som klandrat.

KAPITEL 3

Gennemgang af nogle specielle tilfælde

I kap. 1 er redegjort for retsstillingen i en række tilfældegrupper, i hvilke den disponerende (B) trods manglende kompetence disponerer over en løsøregenstand og herunder optræder som ejer af denne. Af hensyn til den nær-

mere afgrænsning af disse tilfælde - en afgrænsning, som først og fremmest er af betydning for undersøgelsen af godtroskravet, jfr. ovenfor kap. 2, E - skal i dette kapitel kort omtales nogle specielle tilfælde, hvor den dispone-

rende (B) enten er eller optræder som værge, stedfortræder eller fuldmægtig eller kommissionær for en anden.

A. Den disponerende (B) er eller optræder som værge.

Som det fremgår af overskriften, omfatter denne gruppe flere forskellige situationer. De situationer, som skal drøftes i det følgende, er:

- a) Den disponerende (B) er værge (förmyndare), men optræder som ejer.
- b) Den disponerende (B) optræder som værge (förmyndare) uden at være det.
- c) Den disponerende (B) både er og optræder som værge (förmyndare), men overskrider sin kompetence.

1. Danmark.

ad a): I tilfælde, hvor (B) faktisk er værge, men ved den uretmæssige disposition over den umyndiges ting optræder som ejer, må det antages, at resultatet bliver vindikation, uanset om medkontrahenten med føje gik ud fra, at (B) var ejer. Resultatet begrundes med hensynet til den umyndige og med, at besiddelsen som sådan ikke giver værgen nogen særlig legitimation ud over den, der følger af hans stilling som værge.

Dette resultat synes også antaget i praksis:

U. 1931. 231 0:

Repræsentant B's moder havde inden sin død udtalt ønske om, at B's mindreårige datter A skulle overtage en ring, der var et arvestykke. Efter hendes død blev ringen af B's fader overgivet B med anmodning om, at B ville opbevare ringen og overgive den til A på hendes 18 års fødselsdag. B håndpantatte imidlertid ringen til tankejer C, der var i god tro, til sikkerhed for et lån.

Ø.L. statuerede vindikation under hensyn til, at »det drejer sig om en af en værge til sikkerhed for egen gæld foretaget ulovlig pantsætning af en værdifuld ring, tilhørende en mindreårig«, hvorfor man fandt, »at den skete disposition må være ugyldig i forhold til den umyndige«.

ad b): I tilfælde, hvor (B) ikke er, men over for tredjemand optræder som værge og påstår sig dispositionsbeføjelse i egenskab heraf, rejser sig spørgsmålet, om tredjemand i de tilfælde, hvor eksstinktion efter reglerne i kap. 1 kan indtræde, kan gøre god tro gældende med hensyn til den påberåbte dispositionsbeføjelse. Tredjemand ved, at hans medkontrahent (B) ikke er ejer af tingen, men hævder med føje at være gået ud fra, at (B) som værge kunne disponere.

Spørgsmålet er vanskeligt at besvare og ses ikke at have foreligget til afgørelse i praksis. Indrømmelse af eksstinktion i visse tilfælde bygger blandt andet på, at besiddelsen af tingen normalt legitimerer den disponerende som ejer. Besiddelsen skaber en vis ejerpræsumption, som imidlertid tilintetgøres ved den disponerendes egen optræden. Det tør dog måske antages, at tredjemand efter omstændighederne alligevel kan erhverve den tilsagte ret, men kravene til erhververens gode tro synes i så fald at måtte skærpes, således at en videregående undersøgelse er påkrævet for med føje at kunne hævde god tro.

ad c): Hvis (B) både er og ved dispositionens foretagelse optræder som værge, men herunder overskrider sin kompetence, er det antaget, at der må sondres mellem overskridelse af den almindelige kompetence (foretagelse af retshandlinger, som efter deres art kræver pupilautoriteternes samtykke) og af den specielle kompetence (handlen i strid med pupilautoriteternes forskrifter i det enkelte tilfælde eller i tilfælde, hvor værgens personlige interesse kræver beskikkelse af særlig værge).

Medens tredjemand ved almindelige kompetenceoverskridelser som hovedregel ikke kan hævde nogen ret mod den umyndige, idet han retligt set ikke kan være i god tro, antages det, at tredjemand ved specielle kompetenceoverskridelser efter omstændighederne kan erhverve den tilsagte ret.

2. Norge.

ad a): Hvor værgen (B) ved den uretmæssige disposition over den umyndiges ting optræder som ejer, er det i nyere teori antaget, at der bør kunne indtræde eksstinktion til fordel for den godtroende medkontrahent. Til støtte herfor anføres, at medkontrahenten i disse tilfælde trænger til beskyttelse, ligesom ingen lov kan værne den umyndige mod enhver risiko for tab. Hertil kommer, at den umyndige kan gøre erstatningskrav gældende mod værgen – omend et sådant krav kan være værdiløst.

ad b): I tilfælde, hvor (B) optræder som værge uden at være det, synes hovedreglen at måtte være, at den umyndige ikke bindes, men vil kunne vindicere tingen. Hovedreglen må formentlig gælde, selv om medkontrahenten i og for sig havde endog meget god grund til at stole på, at vergemålet var i orden, f. eks. fordi (B) tidligere har været værge.

Imidlertid kan der tænkes særlige tilfælde, hvor løsningen må falde ud til medkontrahentens fordel. Dette kan f. eks. blive tilfældet, fordi man har undladt at berøve den tidligere verge rådigheden over den umyndiges ting.

ad c): Hvis vergen (B) ved dispositionens foretagelse har overskredet sin kompetence, er muligheden for godtroserhvervelse udelukket. Begrundelsen herfor er, at medkontrahenten ikke kan påberåbe sig ukendskab til lovens kompetenceregler.

Har vergen derimod ikke overskredet sin kompetence, men handlet, uanset at hans eller hans nærmestes interesse var i strid med den umyndiges interesser, således at setteverge burde have været beskikket, synes den godtroende medkontrahent at kunne vinde ret.

3. Sverige.

ad a): Hvis den disponerende (B) er förmyndare, men optræder som ejer af den ting, hvorover han uretmæssigt disponerer, må det med støtte i motiverne til förmynderskapslagen, jfr. nu föräldrabalken, antages, at den almindelige eksstinktionsregel i handelsbalken 11. kap. 4 § og 12. kap. 4 § finder anvendelse. Tredjemand, som med føje er gået ud fra, at han kontraherede med tingens ejer, opnår derfor beskyttelse for sin gode tro, hvis objekt i dette tilfælde netop er ejerforholdet til tingen. Forudsætningen er dog, at også de øvrige betingelser for godtrosbeskyttelse efter handelsbalkens regler er opfyldt. Nogen godtroserhvervelse på særlig lempelige vilkår bliver der næppe tale om i dette tilfælde.

ad b): Spørgsmålet, om tredjemand kan opnå godtrosbeskyttelse i tilfælde, hvor den disponerende (B) optræder som förmyndare uden at være det, synes at være uden større praktisk betydning. Det synes klart, at erhvervelser fra foregiven förmyndare ikke beskyttes mod vindikation. Spørgsmålet har en vis forbindelse med stedfortræder- og fuldmagtstilfælde, hvorom henvises til nedenfor under B.

ad c): Hvad de tilfælde angår, hvor (B) er og optræder som förmyndare, men ved dispositionen overskrider sin kompetence, synes det klart, at tredjemand ikke kan påberåbe sig ukendskab til de i loven indeholdte begrænsninger i förmyndares handlefrihed. Det synes derimod tvivlsomt, om ikke god tro bør beskytte tredje-

mand i tilfælde, hvor dispositionen falder inden for förmyndarens formelle kompetence, men in concreto er i strid med den umyndiges interesser. Der er imidlertid i så fald ikke tale om godtroserhvervelse efter reglerne i handelsbalken 11. kap. 4 § og 12. kap. 4 §.

Fra retspraksis kan nævnes to afgørelser, som belyser dette spørgsmål:

NJA 1929:47:

En fader B hade såsom förmyndare för sina barn A förklarat sig till en tredje person C sälja viss lös-egendom, som tillhörde A. C fick egendomen i sin besittning. Sedan ny förmyndare för A förordnats, väckte denne talan mot C om återfående av godset. Göta hovrätt, vars dom fastställdes av Högsta domstolen, fann det i målet vara utrett, att avtalet tillkommit för att bereda C säkerhet eller gottgörelse för förbindelse, som denne iklätt sig för annan än A, och förklarade dessa vara obundna av avtalet. I målet har icke C's goda eller onda tro gjorts till föremål för särskilt omnämnande.

NJA 1946:403:

Målet avsåg giltigheten av en pantsättning av livränteböcker tillhörande två omyndiga A, som utförts av B, de omyndigas far och förmyndare. Den rättsfråga, om vilket strid rådte i målet, var i första hand huruvida dylika livränteböcker, vilka voro försedda med förbud mot utmätning, kunde med laga verkan pantsättas; emellertid är Högsta domstolens dom av intresse jämväl utifrån nu aktuella synpunkter. Domstolen fann, att livränteböckerna i och för sig kunde utgöra föremål för pantsättning, men anförde vidare, att »enär omständigheterna giva vid handen, att pantsättningen av livränteböckerna icke skett i (de omyndigas) intresse samt att C (panthavaren) vid mottagandet av böckerna insett detta«, pantsättningen icke kunde göras gällande emot de omyndiga, som förty voro berättigade att återfå böckerna.

4. Finland.

ad a): Det antages, at tredjemand kan opnå beskyttelse for sin gode tro under de i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 anførte forudsætninger i tilfælde, hvor den disponerende (B) er förmyndare, men optræder som ejer, d. v. s. handler i eget navn og for egen regning.

Fra praksis kan nævnes:

HD 1936 II 148 (omr.):

En förmyndare B hade till säkerhet för sina förbindelser till en bank C pantsatt innehavarskuldebrev, som intecknats i hans myndlingars A fastigheter. Enär B icke enligt FörmL § 43 haft rätt att på nämnda sätt använda A's egendom och då C vid mottagandet av ifrågavarande skuldebrev som pant varit medveten därom, att de tillhörde A, förklarades pantsättningen på talan av god man ogiltig och C ålades att överlämna skuldebreven. - Att döma därav, att i avgörandets motivering tillmätts betydelse åt C's vet-skap om kompetensbristen, har godtrosexstinktion i det förevarande fallet ansetts möjlig.

ad b): Om det tilfælde, at den disponerende (B) optræder som förmyndare uden at være det, henvises til bemærkningerne foran under svensk ret og nedenfor under B.

ad c): Hvis endelig den disponerende (B) både er og optræder som förmyndare, men overskrider sin kompetence, må der sondres mellem to tilfælde. Hvis retshandlingen efter sin art kræver förmyndarmyndigheds samtykke, opnår tredjemand ikke beskyttelse. Falder retshandlingen derimod efter sin art inden for förmyndarens kompetence, men angår ejendom, som af en eller anden grund hører under anden end förmyndarens rådighed, kan *medkontrah* enten opnå godtrosbeskyttelse efter reglerne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4.

B. Den disponerende (B) er eller optræder som stedfortræder eller som fuldmægtig.

Også ved gennemgangen af tilfældene under denne gruppe må der sondres mellem følgende situationer:

- a) Den disponerende (B) er stedfortræder eller fuldmægtig, men optræder som ejer.
- b) Den disponerende (B) optræder som stedfortræder eller fuldmægtig uden at være det — eller er det, men overskrider fuldmagtens grænser (sin behørighed).
- c) Den disponerende (B) både er og optræder som stedfortræder eller fuldmægtig, men overskrider sin beføjelse (befogenhet).

1. Danmark.

ad a): Det forhold, at (B) - skønt stedfortræder eller fuldmægtig for en anden - ved dispositioner over dennes løsøre optræder som ejer, falder uden for aftalelovens fuldmagtsregler, som forudsætter, at retshandlen foretages »i fuldmagtsgiverens navn«, jfr. aftalelovens § 10, stk. 1. Hovedmanden bliver således ikke forpligtet og vil — i overensstemmelse med de foran i kap. 1 fremstillede regler - kunne vindicere den af stedfortræderen overdragne ting fra godtroende tredjemand.

ad b): I tilfælde, hvor den uretmæssigt disponerende (B) angiver sig dispositionsbeføjet i ejenskab af stedfortræder eller fuldmægtig for en anden i stedet for at optræde som ejer, er problemet, om tredjemand (C) inden for dette område kan påberåbe sig god tro. Spørgsmålet

er — som anført i kap. 2, E - et spørgsmål om den gode tros objekt.

Problemet er næppe særlig praktisk og ses ikke behandlet i teorien eller afgjort i praksis. Skulle tilfældet forekomme, måtte man vel i hvert fald stille skærpede krav til tredjemands agtpågivenhed for at anerkende god tro. Kan tredjemand imidlertid dokumentere at have opfyldt disse krav, synes den omstændighed, at (B) optrådte som stedfortræder eller fuldmægtig i stedet for som ejer, ikke på forhånd at burde udelukke muligheden for en eksstinktiv erhvervelse, såfremt de øvrige herfor opstillede betingelser er til stede.

Hvis den disponerende (B) handler i ejenskab af fuldmægtig, men overskrider fuldmagtens grænser, vinder tredjemand ikke ret, jfr. aftalelovens § 10, stk. 1.

ad c): Har fuldmægtigen (B) derimod handlet inden for fuldmagtens grænser, men overskredet sin beføjelse, følger det af reglen i aftalelovens § 11, stk. 1, at hovedmanden bliver bundet ved retshandlen, såfremt tredjemand var i god tro. (Reglen forudsætter, at der var tale om »fuldmagt med særlig tilværelse«, cfr. om fuldmagter, der alene hviler på fuldmagtsgiverens erklæring til fuldmægtigen, reglen i § 11, stk. 2).

Bestemmelsen i aftalelovens § 11, stk. 1, kan betragtes som en art eksstinktionsregel, men er dog af speciel natur, idet dens anvendelse ikke er betinget af, at overdrageren har tingen i sin besiddelse, eller at erhververen får tingen overgivet.

2. Norge.

ad a): De i aftaleloven indeholdte regler om fuldmagt er efter ordlyden af lovens § 10, stk. 1, kun direkte anvendelige i tilfælde, hvor fuldmægtigen (B) optræder i hovedmandens navn. I de specielle motiver til utkastet til loven (1914) udtales imidlertid bl.a. (p. 39): »Skjønt utkastets regler direkte alene angaar det tilfælde, at mellemmanden optræder i fremmed navn, er det altsaa ikke avgjort om de i nogen utstrækning kan komme til anvendelse, ogsaa naar han optræder i eget navn«. Muligt vil godtroende tredjemand herefter kunne erhverve ret - efter fuldmagtsreglerne - selv om fuldmægtigen har optrådt som ejer og overskredet sin beføjelse.

ad b): Den situation, at den uretmæssigt disponerende (B) optræder som fuldmægtig eller stedfortræder uden at være det, ses ikke behand-

let i teori eller praksis. Muligt vil lignende betragtninger som anført foran for dansk rets vedkommende kunne lægges til grund i norsk ret.

Har (B) handlet i egenskab af fuldmægtig, men overskredet fuldmagtens grænser, gælder som i dansk ret, at hovedmanden ikke er bundet over for tredjemand uanset dennes gode tro, jfr. avtalelovens § 10, stk. 1.

Det spørgsmål er imidlertid rejst, om der ikke i disse sidste tilfælde bør kunne indtræde eksstinktion til fordel for godtroende tredjemand under den forudsætning, at den disponerende ikke blot er fuldmægtig, men *tillige har ting i sin besiddelse*, et moment, som fuldmagsreglerne ikke i øvrigt tillægger betydning. Til støtte herfor henvises til, at der næppe er grund til at have en anden løsning her end ved kommission, hvor tredjemand også kan være klar over, at den disponerende handler for fremmed regning.

Spørgsmålet har foreligget til afgørelse i praksis. En høyesterettsdom synes at gå i retning af at anerkende synspunktet:

Rt. 1940. 519.

Et firma i Oslo, A, der forhandlede kasseapparater, beskæftigede bl. a. en i Trondheim bosat agent B1, som havde etableret samarbejde med en rejsende, B2, idet denne gav B1 meddelelse, når han traf kunder, som eventuelt var interesserede i at købe et kasseapparat. Efter at B1 havde fået oplyst, at en handelsforening C muligt ville købe et apparat, fik han fra A tilsendt et sådant, som han overlod B2. Kasseapparatet kunne efter A's bestemmelse sælges for 950 kr., men B2 solgte apparatet til C for 600 kr., hvoraf kun en del blev betalt kontant. Ved salget toges sædvanligt ejendomsforbehold. Over for C oplyste B2, at apparatet tilhørte et konkursbo og af en auktionsforretning i Trondheim var overladt ham til salg.

Under den af A mod C anlagte sag til udlevering af apparatet gjorde A gældende, at C ikke havde været i god tro ved købet, idet B2 på slutsedlen var anført som sælger, og C burde vide, at en auktionsforretning ikke kunne benytte agenter, ligesom B2 under salgsforhandlingerne havde slået af på prisen. C burde derfor have foranstaltet en nærmere undersøgelse af forholdet ved henvendelse til den angivne auktionsforretning.

Herredsretten frifandt C med den begrundelse, at forholdet mellem A og B1 måtte anses som et kommissionsforhold.

Lagmannsretten kom til det modsatte resultat, idet man fandt, at der intet kommissionsforhold bestod hverken mellem A og B1 eller A og B2, ligesom den blotte besiddelse af apparatet ikke legitimerede B2 til at sælge dette med den virkning, at der indtrådte eksstinktion.

Høyesterett kom imidlertid til samme resultat som herredsretten. Resultatet begrundedes af flertallet med »reale samfunnsmessige hensyn«. »Naturlig og best stemmende med omsetningslivets tarv må det være

... at når en forretningsmann til fremme av sin salgsnæring benytter seg av agenter og betror dem gjenstander til nødvendigvis demonstrasjon, da bør han selv bære risikoen for, at de av ham valgte agenter eller disses representanter misbruker hans tillit«. Der blev endvidere henvist til reglerne om stillingsfuldmagt.

En senere dom går i modsat retning:

RG 1952. 438 *Eidsiva* (Oslo):

En fabrik A, som ønskede at afhænde en brugt bil, rettede henvendelse til B, som drev handel med brugte biler, og bad denne fremskaffe tilbud på bilen. Eventuelle sådanne tilbud skulle forelægges A til godkendelse. B fik bilen overladt til forevisning for mulige købere, men solgte straks denne og forbrugte pengene. Under den af A mod køberen C anlagte sag til udlevering af vognen blev der givet A medhold i hans krav. Resultatet begrundedes med, at der ikke forelå noget kommissionsforhold, at A ikke erhvervsmæssigt handlede med brugte biler, og at brugte biler ikke var varer, bestemt til regulær omsætning på en sådan måde, at der var grund til at tage særligt hensyn til omsætningens tarv. Hertil kom, at C havde udvist nogen uagtsomhed ved ikke at sikre sig, at salgsdokumenterne var i orden.

ad c): Når fuldmægtigen (B) handler inden for fuldmagtens grænser, men overskrider sin beføjelse, vinder godtroende tredjemand ret, jfr. avtalelovens §§ 10 og 11. I teorien opfattes tredjemands erhvervelse i sådanne tilfælde som derivativ, ikke eksstinktiv. Erhvervelsen er - som i dansk ret - uafhængig af besiddelse og tradition.

3. Sverige.

ad a): Det tilfælde, at den disponerende (B) har fuldmagt, som han imidlertid ikke anvender, idet han optræder som ejer, er først og fremmest af interesse, hvor dispositionen ligger inden for fuldmagtens grænser, men uden for (B)s beføjelse. Under den forudsætning opstår spørgsmålet, om situationen skal bedømmes, som om (B) fortav fuldmagten, eller om man skal følge de regler, som gælder, hvor (B) slet ingen fuldmagt havde. I det første tilfælde bliver resultatet det samme som i det nedenfor under c) omtalte tilfælde, d. v. s. godtroserhvervelse indtræder uden krav om besiddelse eller overgivelse og uden løsningsret. I det andet tilfælde finder derimod de almindelige regler om godtroserhvervelse i 11. kap. 4 § og 12. kap. 4 § handelsbalken anvendelse. Spørgsmålet er tvivlsomt, men muligt bør det sidstnævnte alternativ vælges.

Efter tilsvarende retningslinier må man formentlig behandle tilfælde, hvor (B) er stedfor-

træder for et selskab eller lign., men ved dispositionens foretagelse optræder som ejer.

ad b): Som anført i kap. 2, E, er det den almindelige opfattelse, at tredjemand ikke kan påberåbe sig god tro med hensyn til en foregiven fuldmægtigs fuldmagt (behørighed). Hvis (B) derfor ved den uretmæssige disposition optræder som fuldmægtig uden at være det, vinder tredjemand ikke ret, uanset om han måske med føje har stolet på (B)s oplysning om at være fuldmægtig. Tredjemand må således også bære risikoen for en eventuel forfalsket fuldmagt.

Sandsynligvis gælder samme regel i andre repræsentationstilfælde end fuldmagtstilfælde, således hvis den disponerende optræder som repræsenterende et handelselskab, aktieselskab, en forening eller stiftelse eller lignende (Om kommission henvises til nedenfor under C).

Om det anførte også gælder tilfælde, hvor den disponerende (B) med føje kunne opfattes som havende stillingsfuldmagt, er måske tvivlsomt.

Såfremt den disponerende (B) er og optræder som fuldmægtig, men ved dispositionens foretagelse overskrider fuldmagtens grænser (sin behørighed), er dispositionen uforbindende for hovedmanden, avtalslagen 10 §. - De tilfælde, i hvilke stedfortrædere for juridiske personer foretager retshandler og derved overskrider deres »behørighed«, skal ikke nærmere omtales.

ad c): Ved bedømmelsen af den situation, hvor den disponerende (B) både er og optræder som fuldmægtig eller stedfortræder, men overskrider sin beføjelse (befogenhed), opstår en række detailproblemer. Medens stillingen, hvor der foreligger egentlig fuldmagt, er klar, idet indskrænkningen i beføjelsen som almindelig regel ikke kan gøres gældende mod godtroende tredjemand, er forholdet mere kompliceret i stedfortrædertilfældene. Adskillige detailspørgsmål er imidlertid løst i speciallove og motivudtalelser til disse, først og fremmest hvad angår stedfortrædere for aktieselskaber, økonomiske foreninger og dødsboer.

4. Finland.

ad a): Efter Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 er det en forudsætning for tredjemands godtrosbeskyttelse, at overdrageren (B) optræder som ejer, d. v. s. i eget navn og for egen regning. Er denne forudsætning opfyldt, kan tredjemand i medfør af disse bestemmelser

erhverve ret, uanset at overdrageren faktisk var stedfortræder eller fuldmægtig for en anden.

ad b): Bestemmelserne i Handels Balken yder derimod ikke tredjemand nogen beskyttelse i tilfælde, hvor overdrageren (B) optræder som fuldmægtig eller stedfortræder uden at være det eller overskrider fuldmagtens grænser. I disse tilfælde er reglen, at tredjemand ikke vinder ret. Er der givet overdrageren fuldmagt, men denne af en eller anden grund er ugyldig, kan tredjemand dog under visse forudsætninger opnå godtrosbeskyttelse efter de almindelige regler om formueretlige viljesklæringer (avtalslagen kap. 3).

ad c): Har fuldmægtigen (B) handlet inden for fuldmagtens grænser, men overskredet sin beføjelse, opnår tredjemand godtrosbeskyttelse efter reglerne i avtalslagen § 11.

C. Den disponerende (B) er eller optræder som kommissionær.

Som under de foregående to grupper sondres også her mellem følgende tre situationer:

- a) Den disponerende (B) er kommissionær, men optræder som ejer.
- b) Den disponerende (B) optræder som kommissionær uden at være det.
- c) Den disponerende (B) optræder som kommissionær og er (eller har været) det, men handler i strid med hvervet.

1. Danmark.

ad a): Kommission er i modsætning til fuldmagt karakteriseret ved, at den disponerende (B) optræder i *eget navn* (men - som ved fuldmagt - for en andens regning). Den her behandlede situation, hvor kommissionæren »optræder som ejer«, er således for så vidt den normale situation, der klart omfattes af reglerne i kommissionsloven. Dette betyder, at der til fordel for godtroende tredjemand indtræder eksstinktion i medfør af de foran kap. 1, B, omtalte bestemmelser i kommissionslovens §§ 54 og 55.

På grund af godtroskravets forskellige udformning i de i kommissionslovens §§ 54 og 55 omhandlede situationer bliver mulighederne for eksstinktiv erhvervelse imidlertid flere i tilfæl-

de, hvor tredjemand med føje opfattede medkontrahenten (kommissionæren) som ejer, end i de nedenfor under c) behandlede tilfælde, hvor det for tredjemand er kendeligt, at han kontraherer med en kommissionær.

Godtroskravets udformning er nærmere omtalt og begrundet i bemærkningerne til §§ 54 og 55 i udkastet (1913). Der udtales her bl.a.:

»Bestemmelserne i § 54 virke kun til fordel for den tredjemand, som ved erhvervelsen er i god tro. Det vil ses, at denne betingelse er udtrykt på forskellig måde i paragrafens 1. og 2. stykke . . . I det i paragrafens 1. stykke omhandlede tilfælde vil tredjemand som regel være i god tro. Det normale øjemed med, at gods er overgivet til salgskommissionæren, er jo netop, at det skal sælges; tredjemand vil som regel ikke kunne ane uråd, selv om han også måtte vide besked med, at kommissionæren handler for en andens regning. Og kommittenten kan jo ikke afvise kommissionærens ubeføjede råden over godset, medmindre hans interesser er væsentligt tilsidesatte ved denne, eller kommissionæren har handet svigagtigt (§ 15). Det kan følgelig ikke være tilstrækkeligt til at udelukke tredjemands erhvervelse, at denne måtte kunne indse, at der forelå pligtstridig adfærd fra kommissionærens side«

I de i paragrafens 2. stykke omhandlede tilfælde . . . stiller forholdet sig noget anderledes med hensyn til tredjemands gode tro. Sådanne dispositioner er i almindelighed ubeføjede, og ond tro vil altså her i almindelighed foreligge, når tredjemand ved eller bør vide, at der foreligger et kommissionsforhold (udhævet her). Udelukket er det dog ikke, at tredjemand kan være i god tro, selv om han kender kommissionsforholdet, idet der er tilfælde, hvor sådanne dispositioner fra kommissionærens side kunne være berettigede«

I bemærkningerne til udkastets § 55 hedder det bl. a.: » . . . *Fordringen om god tro hos tredjemand . . . vil altid være til stede, når tredjemand ikke kunne vide noget om, at kommissionæren handlede som kommissionær* (udhævet her). Og selv om tredjemand vidste dette, er det, da kommissionæren, uanset at hvervet er ophørt, efter omstændighederne kan være berettiget, ja endog forpligtet til at råde over godset . . . , ikke altid tilstrækkeligt til at udelukke god tro hos tredjemand, at han ved eller bør vide, at hvervet er ophørt; det er dette, man har udtrykt ved tilføjelsen »og at det foretagne som følge deraf var ubeføjet. . . .«

ad b): For den situation, hvor den disponerende (B) optræder som kommissionær uden at være det, må formentlig gælde tilsvarende betragtninger som anført foran under B. om dispositioner af foregiven fuldmægtig eller stedfortræder. Tilfælde, hvor B optræder som kommissionær efter hvervets ophør, behandles under c).

ad c): Bestemmelserne i kommissionslovens §§ 54 og 55 omfatter også den situation, hvor den disponerende (B) er eller har været kommissionær og optræder som sådan over for tredjemand. Mulighederne for eksstinktiv godtroserhvervelse i denne situation er dog begrænsede i forhold til den under a) omtalte situation, jfr. i det hele det dér anførte.

2. Norge.

Den norske kommisjonslov indeholder i §§ 54 og 55 bestemmelser svarende til den danske kommissionslovs §§ 54 og 55. For norsk rets vedkommende henvises derfor til redegørelsen foran under 1. Danmark.

3. Sverige.

ad a): Den svenske kommissionslag indeholder i 54 og 55 §§ bestemmelser svarende til de danske og norske om eksstinktive erhvervelser ved salgs- og indkøbskommissionærens ubeføjede dispositioner over kommissionsgodset, henholdsvis under kommissionsforholdets beståen og efter dets ophør. Modsat de egentlige godtroserhvervelser efter reglerne i handelsbalken må dog fremhæves, at tredjemands godtrosbeskyttelse efter kommissionslagens regler ikke er betinget af godsets overgivelse til ham eller modificeret af løsningsret.

Godtroskravet er udformet på samme måde som i dansk og norsk ret, hvoraf følger, at tredjemand kan opnå beskyttelse i flere tilfælde, når kommissionæren optræder som ejer, end i tilfælde, hvor han optræder som kommissionær. I forarbejderne til kommissionslagen (NJA II 1914, s. 160 ff) er dette nærmere omtalt og begrundet. Ad 54 § udtales bl. a., at reglerne skulle »så mycket mera gälla, när . . . (tredje man) . . . trott och haft anledning att tro, att medkontrahenten vid försäljningen handlade för egen räkning«. I tilfælde af andre ulovlige dispositioner (end salg i strid med kommittentens instruktioner) fra salgs- eller indkøbskommissionærens side foreligger efter kommittentens opfattelse god tro, hvis medkontrahenten »antog och hade anledning att antaga, att det gods

förfogandet avsåg var kommissionärens eget. Om däremot tredje man insåg eller bort inse, att godset var kommittentens och lämnats kommissionären till försäljning, måste det i allmänhet anses uteslutet, att tredje man skulle kunna vara i god tro i fråga om lovligheten av ett annat förfogande från kommissionärens sida; han kan således icke mot kommittenten grunda någon rätt exempelvis därå, att han mottagit godset i gåva eller såsom pant«. Angående såvel dette tilfælde som uberettigede dispositioner fra indkøbskommissionærens side udtales videre i forarbejderne bl. a.: »Det skulle därför kunna ifrågasättas att för båda dessa fall låta det hava sitt förblivande vid de regler, som för närvarande gälla angående förvärv i god tro av lösa saker. Vid kommission föreligger dock alltid det särskilda förhållandet, att kommissionären är berättigad att handla i eget namn, då han köper eller säljer, och det synes därför kunna försvaras, att man tillämpar samma rättsregler, när helst han förfogar över gods, som han innehar för kommittentens räkning«. I disse tilfælde er tredjemand imidlertid kun beskyttet, »om han varken insåg eller bort inse, att godset var inköpt för kommittentens räkning. Insåg han detta, lærer han endast undantagsvis kunna åberopa god tro vid sitt förvärv«.

Ad 55 § udtales i forarbejderne bl. a., at godtroskravet indebærer, at tredjemand »varken får hava ägt eller bort äga kännedom om uppdraget upphört och att i följd därav förfogandet var oberättigat. Denna förutsättning är naturligtvis uppfylld, om tredje man vid sitt förvärv saknade anledning antaga, att medkontrahenten handlede för annans räkning; förfogandet blir då alltid gällande mot kommittenten. Om däremot tredje man visste om kommissionsförhållandet och att detsamme upphört, kan han i allmänhet icke grunda någon rätt mot kommittenten på ett senare förfogande från kommissionärens sida; endast om denne bibragt honom eller han eljest haft fog för den föreställningen, att förfogandet det oaktat varit berättigat i kraft av 48 eller 49 § (om kommissionärs plikt att efter uppdragets upphörande vidtaga erforderliga åtgärder för att skydda kommittenten mot förlust samt om kommissionärs även efter uppdragets upphörande bestående pant-rätt i kommitterat gods), torde bestämmelsen i förevarande paragraf kunna av honom åberopas«.

ad b): Kommissionslagens regler omfatter ikke

den situation, at den disponerende (B) optræder som kommissionær uden at være det - bortset fra det tilfælde, at kommissionæren handler som kommissionær efter hvervets ophør, jfr. nedenfor under c).

Uanset at det — som anført foran under B - almindeligt antages, at tredjemand ikke kan påberåbe sig god tro med hensyn til en foregiven fuldmægtigs fuldmagt, er det i teorien antaget, at godtroserhvervelse kan ske fra den, som uberettiget disponerer over løsøre i foregiven egenkab af kommissionær, dog under den forudsætning, at dispositionen i og for sig kan anses at falde inden for rammerne af den påståede kommissionsaftale.

Begrundelsen herfor er, at erhvervelse fra foregiven kommissionær frembyder større lighed med erhvervelse fra foregiven ejer end erhvervelse fra foregiven fuldmægtig. Fælles for de to første situationer er, at besiddelsen synes at måtte tillægges afgørende betydning for den disponerendes legitimation, hvorimod den normalt ingen legitimerende virkning har i fuldmagtstilfældet.

Da godtroserhvervelsen i disse tilfælde støttes på reglerne i 11. kap. 4 § og 12. kap. 4 § handelsbalken, må de sædvanlige betingelser m. h. t. besiddelse og tradition være opfyldt, ligesom der tilkommer ejeren løsningsret.

ad c): Den situation, at den disponerende (B) både er (eller har været) kommissionær og optræder som sådan, omfattes direkte af bestemmelserne i kommissionslagens 54 og 55 §§. Om godtroskravets udformning henvises til det foran under a) anførte.

4. Finland.

Som anført foran kap. 1, B, findes ingen til de danske, norske og svenske kommissionslove svarende lov i Finland. Spørgsmålet om virkningen af kommissionærens uberettigede dispositioner i forhold til godtroende tredjemand er således ikke løst ad lovgivningens vej, men må løses ved analogislutninger dels fra Handels Balkens regler, dels fra fuldmagtsreglerne i avtalslagens kap. 2.

ad a): Optræder kommissionæren som ejer, d. v. s. handler i eget navn, opnår den godtroende tredjemand i hvert fald beskyttelse efter reglerne i Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4, en beskyttelse, som begrænses af »løsningsrätten« og er afhængig af, at tredjemand

får godset overgivet. Ved civil kommission går beskyttelsen næppe videre. Ved handelskommission er en analogi fra fuldmagtsreglerne derimod nærliggende, jfr. nærmere foran kap. 1, B, hvorfor tredjemand opnår en beskyttelse, som dels ikke begrænses af »lösningssrätten«, dels er uafhængig af, om han har fået godset i sin besiddelse.

ad b): Hvis den disponerende (B) optræder som kommissionær uden at være det - hvorunder for finsk rets vedkommende formentlig også må falde den situation, at kommissionæren handler efter hvervets ophør - er analogien af Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4 uanvendelig. Godtroende tredjemand synes heller ikke i medfør af andre bestemmelser at kunne opnå godtrosbeskyttelse.

ad c): Hvor den disponerende (B) både er og optræder som kommissionær, er det som i den under b) omtalte situation udelukket at anvende analogien af Handels Balken kap. 11 § 4 og kap. 12 § 4.

Er der imidlertid tale om handelskommission, taler den legitimation, som *ligger* i handelskommissionærens besiddelse af godset, for en analog anvendelse af avtalslagens fuldmagtsregler (stillingsfuldmagt). Analogien fører til godtrosbeskyttelse for tredjemand uden »lösningssrätt« for kommittenten og uden krav om godsets overgivelse. Foreligger derimod civil kommission, skaber besiddelsen ingen legitimation for kommissionæren, hvorfor heller ikke analogien af avtalslagens fuldmagtsregler kan anvendes. Tredjemand må i dette tilfælde bære risikoen for, at kommissionæren handler i strid med sine instrukser.

TILLÆG 1

Oversigt over højesteretsdomme med tilhørende uddrag af højesterets voteringsprotokoller

Med højesterets tilladelse har den delegerede haft lejlighed til at gennemlæse og foretage uddrag af rettens voteringsprotokoller indtil 1940.

Til supplerung af den foregående redegørelse for gældende dansk ret skal i det følgende gives en række højesteretsafgørelser indtil 1940 med tilhørende uddrag af voteringsprotokollene. Grupperingen svarer til den foran i kapitel 1 benyttede.

A. Tilfælde af betroelse.

U. 1899. 115 H :

Hattefabrikant A erhvervede en ejendom i Adelgade, hvori var indrettet bl. a. en kælderbutik, som ved A's erhvervelse af ejendommen var udlejet til urtekræmmer C. Denne fråflyttede senere butikken og medtog ved flytningen forskelligt butiksinventar, som han påstod at have købt af den tidligere lejer B, der nu var død.

Medens C ved H.St.D. frifandtes for A's krav om udlevering af det omhandlede inventar på grund af manglende bevis for, at A ved købet af ejendommen også havde erhvervet inventaret, blev A's påstand taget til følge af højesteret, dog således, at C tilpligtedes at betale A inventarets værdi, idet dette ikke længere kunne tilbageføres. - Efter at have fastslået,

at der var tilvejebragt tilstrækkeligt bevis for, at inventaret oprindeligt havde hørt til ejendommen og heller ikke senere var blevet afhændet til lejeren, således at det måtte antages at være købt af A i forbindelse med ejendommen, hedder det i højesterets dom: »Som følge heraf har C været uberettiget til at medtage inventaret ved sin bortflytning fra A's ejendom.«.

Højesterets dom var ikke enstemmig, idet én af de 9 dommere ville have stadfæstet H.St.D., medens en anden udtrykte stærk tvivl. Problemet i sagen drejede sig imidlertid alene om det faktiske: om inventaret hørte til ejendommen og derfor var erhvervet af A.

1. *voterende* udtalte bl. a.: »Spørgsmålet i sagen angår beviset for ejendomsretten. Man kan næppe på forhånd sige, at der er en formodning for eller imod, at inventariet har hørt til ejendommen. I alt fald gjaldt sådan formodning ikke, dengang begivenhederne foregik, og mindst i kvarteret Adelgade. Citanten, som vil vindicere inventariet, må derfor bevise sin ejendomsret.«.

Jeg kommer altså til det resultat, at inventariet hører til ejendommen, og at appellanten altså har ret til at forlange det tilbage. For højesteret er appellants påstand imidlertid forandret derhen, at han principalt ikke forlanger det tilbage, men vil have erstatning derfor. Denne forandring har indstævnte ikke modsat sig, og da denne afgørelsesmåde er rimeligere og mindre generende for begge parter end en egentlig restitution, ligesom det er givet, at inventariet ikke kan tilbageleveres i uforandret stand, bør den fore-

trækkes.....«. 3. *toterende* udtalte bl.a.: »Jeg er i hovedsagen enig med mine 2 forgængere, idet jeg dog ikke finder det så indlysende som de, at bevisbyrden må påhvile appellant. Indstævnte kan ikke derved, at han i 1894 uden videre har sat sig i besiddelse af inventariet og bortført det, kaste bevisbyrden på sin modpart. Dertil måtte kræves, at han havde noget, der kunne dokumentere, at det i forvejen var i hans besiddelse. En lejer er ikke i besiddelse af de genstande, der findes i hans lejlighed, som f. eks. kakkelovne.....«. 4. *roterende* udtalte bl. a.: »Schneider (C) har egentlig ikke påberåbt sig nogen virkelig adkomst, d.v.s. en overdragelse fra en ejer, men alene en overdragelse fra en tidligere lejer, hvad der jo er noget helt andet..... Jeg konkluderer som 1. *voterende*, med hvem jeg i det hele er enig«. 7. *toterende* udtalte bl. a.: »Jeg kan i det hele tiltræde 1. *voterendes* udvikling..... Ved siden heraf er jeg imidlertid enig med 3. *voterende* om, at vindikationsspørgsmålet ikke er rigtig stillet af førstvoterende, idet lejereren, hvis bona fides jeg meget betvivler, her har sat ejeren ud af besiddelsen. Formodningen er for, at inventariet hører til ejendommen.....«. 8. *voterende* udtalte bl.a.: »Sagen har forekommet mig meget tvivlsom..... Jeg anser det imidlertid for uberettiget at tvivle om indstævntes bona fides og mener derfor, at førstvoterende har ret i, at sagen er et vindikationssøgsmål, og at bevisbyrden følgelig må påhvile appellanten. Han har besiddet på egne vegne, har begyndt en hævdbesiddelse, er altså besidder og har flyttet de omstridte genstande ud i henhold til sin formentlige ret, ikke qua røver. Stilles forholdet således, er der ikke ført bevis for, at inventariet er solgt med ejendommen..... Som voringen står, skal jeg imidlertid undlade at formulere noget særskilt votum.....«. 9. *voterende* udtalte bl.a.: »Det strider ganske imod min erfaring, at inventariet i slige små forretninger skulle høre til ejendommen, og det kan på ingen måde antages, at inventariet har været murfast i retlig forstand. Der er derfor ingen formodning for, at citantens påstand er den rette. Jeg er med 8. *voterende* enig i, at bevisbyrden påhviler citanten..... Jeg stadfæster altså den indankede dom.....«.

B. Ejendomsforbehold.

U. 1883. 829 H:

Fabrikant A solgte ved kontrakt med ejendomsforbehold nogle maskiner m. m. til aktieselskabet B. Uden at have betalt hele købesummen for disse videresolgte B en af maskinerne til proprietær C, der var i god tro, samt gav C en anden af maskinerne i håndpant.

V.O.D. tilpligtede C at udlevere maskinerne til A. I dommen udtales bl. a.: »Efter den ovennævnte bestemmelse i kontrakten..... må der imidlertid gives A medhold i, at han, idet det er oplyst, at købesummen for de pågældende maskiner endnu langt fra er ham fuldt betalt, vedblivende er ejer af disse, og der er navnlig ikke i lovgivningen nogen hjemmel til — således som C har villet gøre gældende — at antage, at det skulle have været en nødvendig betingelse for, at A kunne bevare sin ejendomsret ligeoverfor C som godtroende besidder, at kontrakten var blevet tinglyst.....«.

Højesteret stadfæstede dommen i henhold til de i

denne anførte grunde og forkastede en af C fremsat påstand om, at vindikation af maskinerne i hvert fald måtte være betinget af tilbagebetaling af den for disse delvis erlagte købesum, idet maskinerne måtte antages ikke engang at være tilstrækkelige til at give A fuld dækning for det efter kontrakten skyldige beløb.

Afgørelsen voldte ikke højesteret nogen tvivl, og dommen var enstemmig. Kun den af C fremsatte påstand om tilbagebetaling af den delvis erlagte købesum som betingelse for vindikationen gav anledning til nogen drøftelse, men der var enighed blandt de voterende om, at påstanden ikke kunne tages til følge. 1. *voterende* udtalte bl. a.: »Den væsentligste indsigelse, der er fremkommet for højesteret, er den, at tilbageleveringen i hvert fald måtte være afhængig af, at købesummen i det mindste for en del erlagdes tilbage. Denne påstand er ikke kommet frem før. Den tidligere procedure har ikke været inde herpå, idet sagen kun har været et rent vindikationssøgsmål....., vil jeg nærmere undersøge spørgsmålet. Jeg husker da, at der til støtte for forlangendet påberåbtes § 16 i konkursloven.....«.

Idet jeg derfor hverken formelt eller reelt betragter indsigelsen som begrundet, stadfæster jeg dommen«. 2. *voterende* udtalte bl. a.: »Jeg er enig i, at man ikke kan opstille nogen beskyttelse på denne måde for bona fide possessor af rørlige ting..... § 16..... kan heller ikke få betydning her ligeoverfor købekontraktens indhold, hvorefter sælgeren uden videre vindicerer sin ting«. 3. *voterende* udtalte bl. a.: »Som 1. og 2. voterende.

§ 16 får ingen betydning her, hvor tilbagesøgningen ikke sker fra et fallitbo, men fra en solvent mand«. 4. og 5. *voterende* udtalte sig begge overensstemmende hermed. 4. *voterende* bemærkede, at § 16 ikke taler om »tilbagelevering«. 6. *voterende* udtalte bl.a.: »Jeg vil stadfæste dommen og ophæve omkostningerne for højesteret, da det skete i grev Frijs' gulddåsesag forleden dag..... Men jeg er naturligvis ganske enig i, at § 16 ikke kan finde anvendelse her«. Heller ikke 7. *voterende* fandt § 16 anvendelig. 8. *voterende* udtalte bl. a.: »Jeg stadfæster ligeledes dommen og pålægger citanten omkostninger med 300 kr. Her er ingen særlig tvivl, og sagen er tabt i begge foregående instanser. Anderledes var forholdet i den tidligere vindikationssag (gulddåsen). Den var res integra, og Løvenborg havde ingen skade lidt. Her er maskinerne slidt og sagen til ingen nytte trukket i langdrag ved uberettiget appel«. Og endelig udtalte 9. *voterende* bl. a.: »Jeg stadfæster dommen..... Min opfattelse af § 16 stemmer nærmest med 4. *voterendes*. Maskinerne er ej overgåede til selskabet til ejendom. Forholdet ligner meget en slags brugsret. Det væsentlige i sagen er kontraktens indhold«.

U. 1906. 227 H:

Ifølge en af sagfører A i et dagblad indrykket annonce afholdt en parcellist »bortsalg af heste, kvæg, svin og grise«. I annoncen hed det: »Vederhæftige købere har kredit til Mikkelsdag d.å.«.

Ved bortsalget købte skovfoged B en rød vallak og underskrev samme dag et såkaldt »forlig«, hvorefter A som inkassator indtrådte i sælgerens (parcellistens) ret, og hvorefter købesummen skulle betales senest en nærmere angiven dag, således at ejendomsretten først overgik til B samtidig med betalingen.

Uden at have betalt købesummen solgte B vallaken til gårdmand C, der vidste, at B havde købt den ved det averterede bortsalg, men intet kendte til »forliget«. Efter at A ved en fogedforretning forgæves havde søgt sig indsat i besiddelsen af vallaken, solgte C denne for samme pris, som han selv havde givet for den, hvorefter A påstod C tilpligtig at betale, oprindelig gælden efter »forliget«, for højesteret alene det af C ved salget indvundne beløb.

Ved H.St.D. blev C frifundet, da »den udstedte offentlige bekendtgørelse måtte give C fuld føje til at gå ud fra, at den, der i henhold til samme havde fået overdraget den pågældende hest, definitivt var blevet ejer af denne - være sig ved kontant betaling eller ved indrømmelse af den i bekendtgørelsen ommeldte kredit; og under disse omstændigheder findes det forbehold, som i »forliget« er taget om, at ejendomsretten over hesten indtil videre ikke skulle gå over til køberen, ikke at kunne bevirke, at ejendomsretten bevarede for sælgeren i et tilfælde som nærværende, i hvilket der har fundet salg sted til en godtroende tredjemand«.

Højesteret stadfæstede dommen, men med følgende begrundelse: »Vel har B, ifølge de af ham underskrevne salgsvilkår, ikke ved at afhænde vallaken til C uden forud at berigtige købesummen kunnet overføre ejendomsretten til denne. Men der findes ikke føje til at forkaste C's anbringende om, at det er i tillid til sin beføjelse hertil, at han, efter at den hos ham begærte udleveringsforretning ved fogdens kendelse var nægtet fremme, har afhændet vallaken«.

Den anførte begrundelse fremgår endnu tydeligere af højesterets voteringsprotokoller. 1. *voterende* udtalte bl. a.: »Winther (C's advokat) spørger: Kan en sådan kontrakt som den, der er indgået ved »forliget«, siges at være gyldig i den forstand, at virkelig en sælger kan reservere sig ejendomsretten ved sådanne handler?..... Jeg mener, at Winther ikke har ret i sin betragtning. Der er efter dansk ret en uhiort vid kontraktfrihed, d.v.s. at man ved siden af vore kontantsalg og kreditsalg kan overføre en betinget ejendomsret med forbehold for sælgeren. Men er forholdet det, at man kan bevare sin ejendomsret under sådanne forhold, må man også anerkende, at man kan vindicere sin ting, hvor den end findes, efter den udstrakte vindikationsret i dansk ret. — Vallaken kunne altså af appellanten have været vindiceret hos indstævnte, d.v.s. den afsagte fogedkendelse er urigtig. Men dette har jo ingen reel betydning, da hesten ikke er til stede, idet den er solgt af indstævnte til en ukendt person og rimeligvis er gået til Tyskland. Under appellen påstår appellanten jo også kun det beløb, indstævnte har opnået ved salg af hesten..... Er nu appellants påstand på at få købesummen beføjet? Det beror på, om indstævnte, da han solgte hesten, var i god tro eller ikke. Var han det, er han ikke pligtig at udrede erstatning. Selv om indstævnte har været i god tro ved købet, ophørte denne gode tro, da appellanten krævede hesten og endnu mere, da fogden kom. Det ser også højest mistænkeligt ud, at indstævnte sælger hesten, men alligevel forekommer det mig ikke, at der er noget at sige til, at han efter at have fået fogedkendelsen for sig, ønsker at slippe for yderligere vrøvl og sælger videre..... Jeg mener altså, at overrettens resultat er rigtigt, men dens begrundelse er så valen og uklar, at man ikke rigtig kan se, om den vil ind på vindikationen eller den

gode tro. Jeg ville begrunde på, at der i hvert fald er god tro.....«. 2. *voterende* udtalte bl.a.: »Jeg tiltræder denne votering. Der er taget et gyldigt ejendomsforbehold, og vindikationsretten har derfor bestået, mens indstævnte var i besiddelse af hesten. Det tvivlsomme er, om indstævnte kan blive fri for at svare erstatning. Der kan ikke gås ud fra, at han, da han købte hesten, var vidende om forbeholdet. Det blev han vidende om ved fogedproceduren, men efter kendelsen kunne denne viden ikke medføre, at han skulle beholde hesten eller være erstatningspligtig. Erstatning kunne i hvert fald kun gå ud på at lægge det fra sig, han har fået for hesten, med fradrag af det, han har givet for den, og det går lige op. Således forstår jeg D.L. 5-3-36.....«. 3. *voterende* udtalte bl. a.: »Jeg er kommet til samme resultat som de to foregående voterende. Men det kan ikke ske på de grunde, der er givet i dommen, der jo mener, at appellants vindikationsret skulle være bortfaldet. Det er jo mod alle regler, og det kan ikke gå an at godkende det. Ejendomsretten er gyldigt forbeholdt, og appellanten har altså vindikationsret. Men da indstævnte ikke har hesten, kan så købesummen være surrogat for hesten? Dette benægter Jul. Lassen. Kun når der ikke er god tro, kan købesummen forlanges..... Den omstændighed, at hesten blev af krævet under en fogedforretning, kan ikke forandre sagen. Jeg henholder mig til 2. voterende med hensyn til forståelsen af D.L. 5-3-36«. 4. *voterende* udtalte: »Ganske enig med de tidligere. Vindikationsretten består, men har ingen værdi her. Erstatningskrav haves kun mod malafide-erhverver, og mala fides er ikke bevist«. 5. *voterende* tiltrådte de tidligere voterende. 6. *voterende* udtalte bl.a.: »Jeg har fundet sagen noget tvivlsom. Dommens bemærkning om vindikationsret er jo en uhyre vildfarelse. Så er der spørgsmålet om den gode tro..... Jeg finder det som sagt tvivlsomt, om han ikke her må findes ansvarlig, fordi han har afhændet tingen. Men jeg vil dog slutte mig til de andre voterende«. Også 7. *voterende* sluttede sig hertil. - 8. *voterende* udtalte bl. a.: »Enig med alle tidligere voterende. Overrettens præmisser er gale. Det skyldes vistnok avertissementet, som tillægges en mystisk betydning..... D.L. 5-3-36 kan ikke påberåbes, fordi her ikke er nogen negotiorum gestio«. — 9. *voterende* udtalte: »Resultatet må utvivlsomt blive stadfæstelse, men der må nye præmisser for at udtale, at vindikationsretten bevares«. - Endelig var også 10. *voterende* enig i resultatet og begrundelsen.

U. 1913. 941 H:

Firma A solgte ved købekontrakt med ejendomsforbehold en halmpresse til proprietær B, som uden at have betalt hele købesummen videresolgte denne til en købmand, af hvem forpagter C derefter købte den.

Ved den af højesteret i henhold til grundene stadfæstede H.St.D. fandtes A berettiget til at vindicere halmpressen fra C, da A ikke kunne antages at have frafaldet sit ejendomsforbehold ved i stedet for de i købekontrakten stiplede afdrag at modtage vekslar, der lød på andre beløb og forfaldstider end fastsat i kontrakten, og som ikke alene angik købesummen for halmpressen, men også købesummen for varer, der senere var købt på kredit, samt købesummen for et tærskværk, der senere var købt på afbetaling.

Højesterets afgørelse var ikke ganske enstemmig, idet 1. *voter ende* ville have nægtet A ret til at vindicere halmpressen og til støtte herfor bl. a. udtalte: »Hvad sagens realitet angår, da ligger sagen jo anderledes for her for højesteret end i de foregående instanser, idet appellanten til støtte for sin principale påstand om underretsdommens stadfæstelse, alias at han pure frifindes, nu kun påberåber sig den betragtnig, på hvilken underretsdommen har bygget sit resultat.

Det bliver altså alene at undersøge, om appellants principale påstand kan begrundes på den af ham i indlægget p. 3-5 hævdede måde. Dette spørgsmål mener jeg nu må besvares bekræftende, og jeg er altså nået til samme resultat som underretsdommen. Med hensyn til begrundelsen skal jeg nærmere anføre følgende:

Vekslerne pr. 1. december 1907 og pr. 9. marts 1908 og de vekslers, der senere har afløst sidstnævnte veksel, angik for en meget væsentlig del anden gæld, hvori Munk (B) stod til indstævnte (A), foruden den gæld, der hidrørte fra købet af halmpressen. Der fandt herved en sammenfiltrering af de forskellige skyldforhold sted, en sammenfiltrering, som forøgedes derved, at den ved vekslerne konstaterede skylds forfaldstid ikke havde den mindste forbindelse med de i kontrakterne om halmpressen og tærskværket fastsatte forfaldstider.

Thi det er jo netop det, der måtte blive konsekvensen — hvis man mener, at indstævnte trods udstedelsen af vekslerne m. m. havde bevaret sin ejendomsret — at Munk først erhvervede ejendomsret over halmpressen, når *hele* gælden til indstævnte var betalt. Dette er imidlertid en så stor urimelighed, at man — når der ikke er truffet nogen aftale i den retning, og det er der jo ikke (jeg ser her foreløbig bort fra forliget af 30. oktober 1908) — ikke kan statuere et resultat, som ville føre dertil. Så er der ganske vist forliget af 30. oktober 1908, men det er jo klart, at når man først går ud fra, at indstævnte ved udstedelsen af vekslerne m. m. havde tabt sin ejendomsret m.h.t. halmpressen, må det være uden betydning, at Munk i forliget går ind på, at indstævnte skal stå som ejer af halmpressen, indtil hele gælden efter forliget er betalt. Forliget er jo oprettet på et tidspunkt, da Munk — hvad indstævnte oven i købet var vel vidende om — forlængst havde solgt halmpressen til tredjemand.

Endvidere finder jeg anledning til at bemærke følgende:

Kontrakten af 26. februar og 13. marts 1906 hjemlede indstævnte to måder at gå frem på, når Munk kom i restance. Den ene var den at vindicere halmpressen og så at beholde alle de til da betalte afdrag, og den anden var den at søge Munk til uopholdelig at betale hele den resterende købesum. Det ligger nu efter min mening ikke helt fjært at gøre gældende, at når indstævnte først havde valgt at gå den sidste vej, måtte han være udelukket fra at benytte den første fremgangsmåde, selv om han ikke havde opnået fuld fyldestgørelse., at selve bestemmelsen om, at sælgeren, når han vælger at tage det solgte tilbage, har ret til at beholde de alt erlagte afdrag, ville være en for køberen særlig uheldig bestemmelse, hvis den skulle være anvendelig, selv om sælgeren først havde forsøgt at inddrive den resterende købesum og herunder vel havde fået en del inddrevet, men ikke alt ...

Jeg vil da altså stadfæste underretsdommen«. Her-

overfor anførte 2. *voterende*, hvis argumentation og resultat i det hele tiltrådtes af de øvrige 7 voterende, bl. a.: »I realiteten er jeg dernæst enig med førstvoterende i, at det her for retten alene bliver at undersøge, om appellants frifindelse kan begrundes på den i højesteretsindlægget p. 3-5 hævdede måde, nemlig: at ejendomsforbeholdet er faldet bort ved de forandringer, som retsforholdet mellem indstævnte og Munk er undergået, hvilket underretten og førstvoterende har besvaret bekræftende, hvorimod overretsdommen har ment, at ejendomsforbeholdet ikke er faldet bort, en opfattelse, hvortil jeg må slutte mig. Den omhandlede klausul er ikke alene i sig selv lovlig, men også i økonomisk henseende af betydning i kredithandelen, og man bør ikke lade sig vildlede af, at den i visse kredse bliver misbrugt. Der kan jo ikke være mindste tvivl om, at uden dette forbehold havde han ikke fået maskinen, og formodningen må derfor også være for, at det bliver stående, til købesummen er betalt. På den anden side er der ingen grund til at antage, at forbeholdet på nogen måde skulle lægge hindringer i vejen for sælgeren og køberen med hensyn til at ordne betalingsvilkår og frister ganske som de vil.

Når førstvoterende særlig henviser til, at de af køberen udstedte vekslers og da navnlig vekslens den 14. december 1907 omfattede beløb for forskellige vareposter, og de vanskeligheder, som deraf kunne opstå ved afgørelsen af spørgsmålet om, hvorvidt købesummen for den enkelte maskine er betalt, så er dette jo kun en faktisk vanskelighed, som måske i givne tilfælde kan vise sig uovervindelig, men ikke findes i nærværende tilfælde, hvor det på øre kan påvises, hvilke beløb vekslens af 14. december 1907 omfatter, og hvor det ikke kan bestrides og ikke er bestridt, at overretten har ret, når den udtaler, at køberen ved sine sidste afbetalinger af tilsammen 1450 kr., selv om de afskrives på den for appelindstævnte, d.v.s. Johannesen gunstigste måde, hvilket for øvrigt ville være ganske uberettiget, ikke ville have betalt købesummen fuldtud. Altså måtte forbeholdet stå ved magt også efter disse afbetalinger.

Det er muligt, at indstævnte, hvis han vinder sagen, får mere for sin maskine end det forretningsmæssigt sædvanlige vederlag. Men det er vist, at hvis Johannesen vinder, får denne eller rettere Thorsen en gevinst på indstævntes bekostning, der kun kan tilskrives køberen Munks svindel og uredelighed«.

U. 1923. 1 H:

(Dommen er refereret ovenfor kapitel 1.B).

I en note til dommen i U.f.R. anføres, at det formentlig tillige var tvivlsomt, om der kunne antages at foreligge fornøden god tro hos C.

Højesteretsdommen var ikke ganske enstemmig, idet én af de 9 voterende dommere ville have anvendt analogien fra kommissionslovens § 54 og frifundet C. En anden dommer udtrykte stærk tvivl, men sluttede sig dog til flertallet. Af voringen skal refereres: 1. *voterende*, hvortil 3., 4., 5., 6. og 8. *voterende* sluttede sig: »Hvad dernæst angår den nye indsigelse, nemlig om der ikke i m.a. kommissionslovens § 54 eller dennes analogi er sket en eksstinktiv erhvervelse grundet på god tro hos Jørgensen (C), så mener jeg ikke, at man kan gå den vej. Man kan ikke sige, at Jacobsen (B) har været kommissionær, jfr. nævnte

lovs § 4, og jeg ser herefter ikke, at § 54 eller dens analogi kan anvendes. Dertil kommer, at det jo nok under sagen er hævdet af højesteretssagfører Fich, at der ikke foreligger ligefrem svig fra Jørgensens side, men til godtroende erhvervelse skal der dog lidt mere, end at der ikke ligerem er svig. Det kan ikke kræves, at højesteretssagfører Meyer ligefrem skal bevise, at Jørgensen var i ond tro overfor den fremkomne indsigelse. Højesteretssagfører Fich burde have godtgjort positivt, at Jørgensen var fuldt ud i god tro, og at der ikke kunne bebrejdes ham noget». 2. *roterende* bemærkede bl. a.: »Om den nye indsigelse som 1. voterende. Man kan ikke analogisere fra § 54«. 7. *voterende* udtalte: »Jeg vil give appallanten medhold og støtter dette resultat på kommissionslovens § 54, idet jeg mener, at analogien herfra må anvendes, idet det, at Jacobsen har haft cyklerne til forhandling for egen regning, ikke forandrer grundlaget herfor. Jacobsen har jo snarere haft mere ret over tingene herefter, end hvis det var ren kommission. Havde han solgt cyklerne, havde Eriksen (A) sikkert ikke kunnet gøre indvendinger. Selv om han ikke i forhold til Eriksen var kompetent, var Jørgensen uvidende herom. Jeg vil herefter frifinde ham«. — Endelig udtalte 9. *voterende*: »Sagen er meget tvivlsom. Var man blevet ved de tidligere indsigelser, var der ingen tvivl om, at dommen jo måtte stadfæstes. Hvad den nye indsigelse angår, følger jeg - omend efter megen tvivl - flertallet. Jeg vil ikke anvende kommissionslovens § 54, da man må være varlig med at anvende denne nye lov analogisk. Jacobsen er jo heller ikke, hvad man kalder salgskommissionær. Men meget glad for resultatet er jeg ikke. Der er ingen særlig grund til at beskytte de grossister, der giver forhandlere varer i konsignation, således at disse kan prange og skilte med dem, som om det var deres egne, og som derefter, når varemne fravendes dem, kommer med deres klagemål«.

Dommen har givet anledning til adskillige kommentarer:

Charles V. Nielsen udtaler i U. 1923 B. 158 ff., at vindikationsretten i tilfælde af konsignatarens uberetigede dispositioner over det betroede gods ved dommen har fået et fast grundlag, ligesom dommen ved skarpt at skelne mellem kommission og kreditkonsignation har givet sidstnævnte anerkendelse de jure.

Ussing (U. 1923 B. 161 ff.) kritiserer dommens resultat og tiltræder en udtalelse af Jul. Lassen, hvorefter »han ikke ser rettere, end at analogien fra kommissionslovens § 54, stk. 2, har måttet være bindende«. *Ussing* slutter sin kritik med at udtale: »Højesterets standpunkt i denne sag er overhovedet vanskeligt at forstå. Det synes at bunde i en utilbøjelighed til uden positiv hjemmel at begrænse vor rets vidtstrakte vindikationsret. Men det forekommer mig ganske ubetænkeligt at gøre en begrænsning i det her omhandlede tilfælde, hvor vi i en lov fra den nyeste tid har en klar og fuldstændig analogi, ja hvor *grundene* til eksstinktion i *virkeligheden* er stærkere end ved kommission. Det må derfor håbes, at højesteret ikke vil fastholde sit standpunkt«.

Olrik omtaler dommen ganske kort i T.f.R. 1924.63 og udtaler, at kommissionslovens § 54, stk. 2, ikke kunne finde anvendelse. »Dansk rets sædvanlige vindikationsregel måtte derfor anvendes«.

Vinding Kruse henfører i T.f.R. 1924.435 f. konsignationssalg under betroelsestilfældene og beklager, at dommen nægtede at anerkende analogien af kommissionslovens § 54, stk. 2, idet vindikationsretten i denne gruppe tilfælde »trænger til al den begrænsning, den kan få«. I øvrigt var resultatet »vistnok reelt rigtigt, idet medkontrahenten i dette tilfælde næppe var i helt god tro«.

Kjeld Rørdam har i U. 1925 B. 103 givet udtryk for samme forståelse af dommen som *Vinding Kruse*, idet han udtaler: »Rigtig forstået er højesterets afgørelse vistnok af speciel natur - der var noget i vejen med den gode tro - og det er derfor med rette, at Østre landsret ikke har ladet sig dekuragere fra ved dommen i U. 1924.566 at antage eksstinktion ved et kreditkonsignationsforhold«.

Ross (Ejendomsret og Ejendomsvergang, 1935, p. 112 f.) bemærker, at højesteret ved den senere afgørelse i U. 1929.262 H formentlig har forladt det i denne dom indtagne standpunkt, hvorefter retten vægrede sig ved at anvende eksstinktionsreglen i kommissionslovens § 54, stk. 2, analogt på kreditkonsignation.

Kobbernagel (Forhandlerkonsignation, 1949, p. 134) bemærker, at dommen ofte er blevet kritiseret, og »er da også ganske uforklarlig. Thi hvis højesteret havde ment, at kreditkonsignation ikke var kommission, men egenhandel, måtte resultatet så meget mere være blevet eksstinktion. Retten må derfor have ment, at der forelå noget »mindre« end kommission. Kun hvis dette forudsættes, og hvis man går ud fra, at § 54 er en undtagelse fra en hovedregel om vindikation, bliver dommen forståelig«.

U. 1929.262 H:

(Dommen er refereret ovenfor kapitel 1, B).

I en note til dommen i U.f.R. udtales: »Som det ses, har højesteret ikke fulgt begrundelsen fra dommen af 1. november 1922 (U. 1923.1 H), som således formentlig ikke er opretholdt«.

Af *voteringen* fremgår imidlertid, at højesteret ved den anførte begrundelse netop valgte at lade spørgsmålet stå hen, således at dommen ikke kan siges at betegne nogen klar afstandtagen fra den opfattelse, som var kommet til udtryk i dommen fra 1922. *Voteringen* har betydelig interesse til belysning af de voterendes stillingtagen til eksstinktionsproblemet og skal derfor refereres udførligt i det følgende.

(Det bemærkes, at 3 af de 9 dommere, som deltog i pådømmelsen af denne sag, også havde deltaget i afgørelsen af sagen fra 1922).

1. *voterende* udtalte: »Jeg vil ændre dommen og tage påstanden om tilbagelevering til følge. Efter det foreliggende har Nielsen (C) ikke haft den fornødne gode tro med hensyn til Rask-Sørensens (B) dispositionsret. M.h.t. spørgsmålet om konsignation kender man to former af samme, nemlig kommissionskonsignation og kreditkonsignation. Ved den første sker salget for konsignantens regning, således at fordel og tab bliver hans risiko, og således at konsignatøren kun har krav på sine udlæg. Ved det andet forhold bærer konsignatøren fordel og tab. Overfor tredjemand er forholdet det, at konsignanten i begge de nævnte former ikke selv kan gøre fordring gældende, og at tredjemand beholder sin ejendomsret, selvom konsignatøren ikke viderebetaler købesummen eller på

anden måde overskrider sine beføjelser overfor konsignanten. Tvivl er alene underkastet tilfælde, hvor varen ikke er givet til salg, altså hvor der er disponeret over den uden for det egentlige formål. Ses på udviklingen i det hele er spørgsmålet her, om kommissionslovens § 54 i så tilfælde kan anvendes. Motiverne siger, at godtroende tredjemand kan erhverve ret, for så vidt kommittenten har givet kommissionæren skin af beføjelse. Dette synspunkt kan også tænkes at gælde konsignatøren. Disse ejendomsforbehold er på mange punkter i strid med omsættningens tarv, og lovens § 54 er sikkert heller ikke noget nyt, der indføres i lovgivningen.

Med hensyn til domme om spørgsmålet findes efter højesteretsdommen af 1922 3 domme: 1) dommen i U. 1924 p. 566, som ikke er afgørende, 2) ØLD i U. 1926 p. 463, der omhandler pantsætning, og 3) SHD i U. 1928 p. 209, der ligeledes omhandler pantsætning. Ved disse to domme blev pantsætningen betragtet som gyldig, men forholdet i sidste dom var det, at konsignatøren tillige var legitimeret ved konnossement.

Betragtningerne over, hvad hensynet til omsættningens tarv kræver, gælder dog ikke, når det er godtgjort, at tredjemand ikke har været i god tro. Lovens § 54 må også antages kun at sigte til godtroende tredjemand.

Den gode tro må være til stede ikke blot, da løftet gives, men også da håndpanter overleveres. Det må antages, at dette er sket henimod slutningen af juni måned, og spørgsmålet er, om man må antage, at der på det tidspunkt har foreligget den fornødne gode tro. Dette vil jeg besvare benægtende. Jeg vil begrunde resultatet: »- allerede da indstævnte ikke har været i god tro«. 2. *voterende* udtalte: »Jeg vil ligeledes tage appellants påstand til følge.

Proceduren til fordel for panthaveren er ændret her for højesteret. Hovedvægten blev lagt på den alm. overenskomst p. 1, således at de skarpe udtryk i købekontrakten heroverfor skal tabe deres betydning, hvilket er et helt andet grundlag, end parterne har tænkt sig. Der bliver da ikke spørgsmål om eksstinktion, der ikke er nødvendig. Jeg vil på dette punkt følge dommens opfattelse og mener ikke, at man af hensyn til de vage udtryk i overenskomsten kan forflygtige købekontraktens ord. Herefter må man gå ud fra, at der er taget et ejendomsforbehold, og handles der i strid dermed, er det et svigagtigt og strafbart forhold.

Spørgsmålet er så, om der kan disponeres som sket over vognen. Jeg kan ikke her forstå kommissionsloven så vidt, at den kan bringes til anvendelse, og jeg mener allerede af objektive grunde, at der ikke er erhvervet en håndpanteret, og i hvert fald mener jeg, at der ikke foreligger god tro. Efter afgørelsen i højesteretsdommen fra 1922 kan man ikke nå til andet resultat. Der er her i sagen ringe grund til at beskytte en sådan erhvervelse, dels henset til dispositionens beskaffenhed, dels henset til genstanden for dispositionen. Kommissionsloven omhandler kommissionsforhold, d.v.s. forhold, der står nær ved fuldmagtsforholdet, og der handles altså på den egentlige ejers regning og risiko. Men her i sagen er forholdet ordnet på en anden måde. Selv om man ikke havde dommen af 1922, måtte man ud fra min betragtning af objektive grunde nå til samme resultat som efter nævnte dom. Men i øvrigt mangler også de subjektive

betingelser, nemlig at der er godtgjort god tro hos erhververen. Herudfra kunne jeg godt begrunde således som 1. *voterende* »allerede på grund af, at indstævnte ikke har været i begrundet god tro«. Men jeg synes, det var bedre, at det kom til at fremgå af dommen, at højesteret mener, at der overhovedet ikke — objektivt set — ville være mulighed for eksstinktion i et tilfælde som det foreliggende, under hensyn til, at det i teorien hævdes fra flere sider, at sådan eksstinktion er mulig. (Vinding Kruse)«. 3. *voterende* udtalte: »Som 1. *voterende* og med samme begrundelse, at der ikke foreligger begrundet god tro.

Det objektive spørgsmål vil jeg nødig ind på. Højesteretsdommen af 1922 er noget svag i sin begrundelse, men spørgsmålet er, om ikke hensynet til den almindelige samhandel må have en rimelig afgrænsning henset til den ualmindelig vide vindikationsret, der gælder efter dansk ret. Om muligt bygger højesteretsdommen af 1922 også særligt på, at den gode tro har manglet«. 4. *voterende* udtalte: »Sagen er vanskelig, henset til de uklare faktiske forhold, og afgørelsen bør alene træffes på disse. Der må dog tages stilling til højesteretsdommen af 1922, og jeg kan ikke se, at dommen kan fastholdes, selvom den måske netop på grund af manglende god tro hos vedkommende panthaver har været rigtig i resultatet. Det var jo en ny lov, der skulle anvendes, og man har nok i dommen været betænkelig ved at tage de fulde konsekvenser af loven. Men man har jo en almindelig regel, der er endnu ældre end kommissionslovens § 54, nemlig den gamle fuldmagtsregel, der også er udtalt i aftaleloven, og hvorefter tredjemand får en ret, hvis han er i god tro. Og netop ved konsignation eller ved et forhold som her i sagen har vedkommende taget den stilling, at forhandleren over for tredjemand må anses for beføjet til at sælge tingen, og det må køberne i almindelighed kunne gå ud fra. Og her i sagen skal forhandleren jo netop sælge. Han kan sælge til hvilken pris, han vil, blot han efter sælgel: opfylder visse betingelser overfor leverandøren. Man må herefter komme til, at fuldmagtsreglen og kommissionsloven må trænge igennem i alle disse forhold. Højesteretsdommen af 1922 har ikke kunnet trænge igennem i praksis og har vakt stærk kritik. Man bør i et sådant tilfælde ikke opretholde en tidligere dom. Forholdet her ligger jo også noget anderledes end ved den nævnte dom, da der ikke foreligger et konsignationsforhold, men forhandleren har en videre stilling, ved at han har købt tingen blot med ejendomsforbehold.

Spørgsmålet beror herefter alene på, om der er god tro eller ej. Jeg mener, man må fastslå, at der ikke har foreligget god tro og vil på det grundlag tage appellants påstand til følge. Men jeg vil altså *alene* begrunde herpå«. 5. *voterende* udtalte: »Som 1. *voterende* i det hele. Nielsen har ikke haft den fornødne gode tro. Ond tro foreligger, allerede når han ved, at der foreligger et forhold, der kun legitimerer til videresalg. Jeg henviser til motiverne til kommissionslovens 2. stk. Det er ikke meningen, at repræsentanten har lov til at disponere over tingen på anden måde end ved videresalg. Jeg vil begrunde som sidst *voterende*. Jeg føler mig ikke bundet af højesteretsdommen af 1922«. 6. *voterende* udtalte: »Jeg voterer på samme måde og vil begrunde som 2. *voterende* — på det objektive. Det er af vigtighed at fastslå dette overfor underinstanserne. Jeg finder også, at højeste-

retsdommen af 1922 er rigtig. Samhandelens interesser kræver slet ikke, at panthaverens ret over den art genstande beskyttes. Det er vanskeligt at støtte resultatet på manglende god tro. Det er et stort spørgsmål, hvad der kan forlanges til godtgørelse af god tro. Automobillet var ikke indregistreret. Jeg foretrækker derfor at begrunde som 2. voterende«. 7. *roterende* udtalte: »Som 1. voterende og vil begrunde som denne. Jeg tør ikke statuere god tro, hvortil hører meget i et sådant tilfælde. Der er ikke grund til uden nødvendighed at komme ind på det objektive forhold. I øvrigt er jeg personlig enig i den omhandlede højsteretsdom af 1922. Men man kan lade det stå hen foreløbig, om højsteret her bør fastholde sit tidligere standpunkt«. 8. *voterende* udtalte: »Ligeledes som 1. voterende, også **m.h.t.** begrundelsen«. 9. *voterende* udtalte: »På samme måde og vil lade det objektive spørgsmål stå hen. Dommen af 1922 er meget vanskelig at opretholde overfor kommissionsloven, hvis analogi det ligger så uhyre nær at anvende. Jeg voterer som 1. voterende«.

Troels G. Jørgensen fremhævede allerede samme år (T.f.R. 1929.501), at der ikke ved dommen var taget stilling til eksstinktionsproblemet. »Dommen understreger kravet om god tro, men afgør ikke, heller ikke indirekte, om der i det foreliggende retsforhold var lovhjemmel for eksstinktion til bedste for godtroende panthaver, jfr. kommissionslov af 8. maj 1917 § 54. I et beslægtet tilfælde »krecitkonsignation« er dette spørgsmål ved HRD af 1. november 1922 (U. 1923. 1) besvaret benægtende«.

C. Bang udtaler ligeledes i U. 1930 B. 81 ff., at det efter dommen stadig synes »at stå åbent, om højsteret vil opretholde sin tidligere indtagne stilling til det omhandlede spørgsmål eller slutte sig til underinstansernes opfattelse«.

Vinding Kruse (Ejendomsretten, 3. udg. 1951) tager dommen til indtægt for den såkaldte »forhandlergrundsætning« og udtaler (1247): »Denne højsteretsdom er så meget mere bemærkelsesværdig, som landsretten til begrundelse af sit resultat, frifindelse af C, udtrykkelig havde henvist til grundsætningen i kommissionslovens § 54, medens højsteretsdommen derimod i sine præmisser slet ikke nævner denne lovbestemmelse, men i al almindelighed begrundet sit resultat på, at den senere erhverver, her panthaveren, ikke var i god tro. . . . Dommen betegner derfor et væsentligt brud med den romerske rets vindikationslære«.

Ross (Ejendomsret og Ejendomsovergang, 1935, p. 114 f) udtaler, vendt mod *Vinding Kruses* opfattelse: »Hvad højsteret udtaler, er alene det negative, at da der ikke foreligger god tro, kan der ikke indtræde eksstinktion, eller at god tro er en *nødvendig* betingelse herfor. Men heraf kan man ikke udlede, at altså vil højsteret positivt antage eksstinktion, når blot denne betingelse foreligger, eller at god tro er en *tilstrækkelig* betingelse«.

Det hedder herefter videre: »I øvrigt tyder den omstændighed, at højsteret ikke kommer ind på spørgsmålet om anvendelse af grundsætningen i kommissionslovens § 54, nærmest på, at domstolen er enig med landsretten i, at forholdet bedømmes på basis af denne regel. Landsretten siger: forholdet bedømmes efter nævnte grundsætning, og der foreligger god tro, altså eksstinktion. Højsteret svarer, nej, der forelig-

ger ikke god tro, altså vindikation. Det er da mest nærliggende at tænke, at højsteret ikke har villet benægte den første præmis, nemlig at forholdet bedømmes på basis af grundsætningen i § 54. I modsat fald måtte man i højsteretsdommen have forventet et forbehold på sædvanlig måde udtrykt gennem ordet »allerede«. Dette kan dog være tvivlsomt, og det sikreste er vel at sige, at højsteret ikke, hverken direkte eller indirekte, har afgjort dette spørgsmål«.

Ill um har ligeledes taget afstand fra den af *Vinding Kruse* hævdede opfattelse af dommen. I *Ejendomsforbehold* 1946, p. 69, note 3, hedder det således: »Når *Vinding Kruse* antager, at afgørelsen forudsætter en almindelig regel om eksstinktion af ejendomsforbehold i forhold til den godtroende erhverver, er dette ganske uden føje. Ved dommen er der end ikke taget afgørende stilling til spørgsmålet om eksstinktion ved konsignatarens uberettigede råden over konsignationsvarer«.

Illum (Dansk Tingsret I-II, 1952, p. 413, jfr. *Ejendomsforbehold*. 1946, p. 171) opfatter i øvrigt dommen som udtryk for, at højsteret synes at have skiftet standpunkt siden dommen i U. 1923.1 H, idet sælgerens vindikationsret støttes på erhververens onde tro.

v. Eyben (Formuerettigheder, 1963, p. 245) bemærker, at den af højsteret anvendte begrundelse er blevet forstået således, »at den tidligere afgørelse ikke er opretholdt, jfr. noten til dommen. Dommen selv henviser ikke til kommissionslovens § 54 eller aftalelovens § 10, stk. 2, men begge disse bestemmelser anføres i noten til dommen«.

U. 1932.43 H:

(Dommen er refereret ovenfor kapitel 1, B).

Højsterets afgørelse var enstemmig, og voteringerne gav ikke udtryk for større tvivl om resultatet. 1. *voterende* udtalte: »Jeg vil stadfæste landsretsdommen«.

Spørgsmålet her i sagen foreligger nok formelt mellem den oprindelige sælger af møblerne, der jo har taget ejendomsforbehold, og auktionskøberen. Men det principielle spørgsmål er i virkeligheden ikke, i hvilket omfang man skal opretholde ejendomsforbeholdet, men i hvilket omfang en ejendomsret skal bestå i forhold til en auktionskøber. Forholdet er jo, at hvis afbetalingskøberen, Olsen, havde kunnet gennemføre sin ejendomsret over møblerne, havde han med samme ret som snedkermester Andersen nu kunnet bestride auktionskøbet. Dette er også landsrettens standpunkt og byrettens principielle udgangspunkt. Alle tidligere afgørelser på dette punkt angående virkningen af ejendomsforbehold overfor auktionskøb er derfor uden betydning. Den almindelige regel er, at et ejendomsforbehold er gyldigt, medmindre det er en maskeret pantsætning, eller der er gået meget lang tid eller er tilvejebragt en vis legitimation fra sælgeren til køberen. Når *Lassen* i sin Obligationsret ville begrænse vindikationsretten, tænkte han kun på de tilfælde, hvor tingen føres videre i retsbrud ved omsætning af folk, til hvem ejeren selv havde overladt dem i sådant øjemed - så det passer ikke på tilfældet her i sagen. Det retsbrud, køberen her har begået mod kontrakten ved at sætte møblerne hos kæresten, medens han skal ind og sidde, er jo ikke et sådant forhold, der kan begrunde, at et ejendomsforbehold falder bort. Der

er ikke tale om noget misbrug fra kontraktkøberens side. Han har jo nok overtrådt kontraktens bestemmelse om, at han ikke måtte overlade besiddelsen af de købte møbler til andre, men han var nødt dertil, og om misbrug af tillid er der ikke tale. Spørgsmålet er så blot, om man vil anerkende, at den retmæssige ejer mister sin ejendomsret, fordi tingen sælges på auktion.

Står man ganske frit, kan der anføres meget for begge standpunkter. Tillader man vindikation, får køberen et erstatningskrav hos den, der sælger på auktionen, og ved den anden besvarelse er det ejeren, der får dette erstatningskrav. Men jeg når til mit resultat ud fra, at man i 200 år i dansk ret har levet på den regel, at man ved ting, der sælges på auktion, ikke godkender en eksstinktiv erhvervelse, og jeg ser ikke grund til at forlade denne grundsætning. Teorien, der går i retning af forandring, har ikke hidtil fundet nogen støtte i praksis«. 2. *voter ende* udtalte: »Jeg voterer på samme måde. Jeg interesserer mig ikke særligt for en historisk undersøgelse af spørgsmålet, da retsanvendelsen jo har godkendt vindikationsretten ved lang og fast praksis, og den også er forudsat i kommissions- og afbetalingsloven. Der er heller ikke grund til af hensyn til omsætningen at afskaffe den, da omsætningen er beskyttet tilstrækkeligt ved bestemmelserne i disse love. Drejer det sig om almindelige handelsforhold, vil et almindeligt ejendomsforbehold ikke kunne gøres gældende overfor tredjemand. Det siger i hvert fald praksis. Men jeg ser ikke grund til at hævde en eksstinktiv erhvervelse, alene fordi der er købt på auktion. Hvis auktionen normalt bruges til videresalg, gælder den ovenfor omtalte regel fra handelen med ting til videresalg, således at reglen om, at auktionskøb ikke fører til eksstinktiv erhvervelse, jo hovedsagelig kommer til at gælde salg af brugte ting. I fremmed ret nægtes eksstinktiv erhvervelse alene, hvor en vist tillid er svigtet, således ved pantsætning af en lånt ting. Men således ligger forholdet jo i øvrigt ikke her i sagen. Den, der har købt varerne her (Olsen) af indstævnte, har jo ikke begået noget tillidsbrud. Jeg når til mit resultat ud fra, at det modsatte ville føre langt ud over almindelige sunde hensyn«. 3. *voterende* udtalte: »På samme måde. Der måtte en vis tilknytning til lovgivningen for at nå til eksstinktiv erhvervelse i sådanne forhold, og jeg ser ikke sådant grundlag i kommissionsloven eller i reglerne om auktioner, navnlig ikke ved tvangsauktioner, hvor udlægget ofte har taget tingen ved opbrydning af døre o.s.v.«. 4. *voterende* udtalte: »På samme måde. Efter den århundredgamle regel i danske ret må der mere til end her for at nå til en eksstinktiv erhvervelse ved auktionskøb. Her er det lovgivningens sag at gribe ind, og domstolene kan intet forandre. Auktionskøb er ikke en god måde at få god tro på, da man ved auktioner må være forberedt på, at tingene uretmæssigt er frakommet den første ejer. Der er intet her i sagen at bebrejde første ejer«. 5. *voterende* udtalte: »På samme måde, jfr. HRD 18. juni 1913. Afbetalingsloven bygger også nærmest på den retstilstand, der er, og bagved den ligger en regel om, at et forbehold har tinglig virkning i almindelighed, når der ikke foreligger særlige omstændigheder. Og der foreligger ikke her sådanne særlige omstændigheder. Der kan ikke her bebrejdes snedkeren noget i retning af at udstyre køberen med legitimation eller lignende. Der foreligger heller ikke noget tillidsbrud fra køberens side. Man har ved kommissionsloven

gjort et vist brud med den almindelige regel - i § 54 - og der kan måske også analogiseres herfra, hvis man ikke lader den gamle regel om vindikation blive stående, når det er publikum, der er køber«. 6. *voterende* udtalte: »På samme måde. Vindikation er reglen, og jeg ser ingen grund til forandring her. Auktionskøberen er ikke anderledes stillet end en almindelig køber«. 7. *voterende* udtalte: »På samme måde, omend jeg må erkende, at jeg som Vinding Kruse altid har været imod ejendomsforbehold. Jeg er ikke bange for at føre retsudviklingen videre på grundlag af nye love, selv mod tidligere retsopfattelse, men dog på dette område kun, hvor der kan bebrejdes sælgeren noget, f. eks. passivitet, eller hvor der foreligger en vis legitimation, der misbruges«. 8. *voterende* var enig med 1. *voterende*, og endelig udtalte 9. *voterende*: »Ligeledes. Det er langtfra tilfældet, at en auktionskøber er særlig heldig stillet. Efter købelovens § 48 kan han således kun gøre visse mangler gældende«.

U. 1933.244 H:

Automobilforhandler A solgte med sædvanligt ejendomsforbehold et brugt personautomobil til en person B, der oplyste at være købmand. B videresolgte bilen uden at have betalt hele købesummen, og B's køber solgte vognen til et automobilfirma, hos hvem grosserer C købte den i god tro.

Såvel fogedretten som V.L. og højesteret tilpligtede C at udlevere vognen til A, idet A's ret efter ejendomsforbeholdet uanset C's gode tro »under de foranførte omstændigheder, hvorved særlig bemærkes, at A med føje er gået ud fra, at B ikke var automobilforhandler, men købte automobil til eget brug, ikke (kan) anses at være gået tabt«.

Højesterets afgørelse var enstemmig og gav ikke anledning til særlig tvivl.

1. *voterende* udtalte bl.a.: »Stadfæstelse. -Vi har her igen fået foredraget hele teorien om fortolkningen af D.L. 6-17-5 og de nye opdagelser her, der skulle kuldaste en århundredgammel praksis. Jeg må forstå højesterets tidligere stilling i disse sager således, at man ikke hidtil har villet vælte det grundlag, hvorpå retsudviklingen er vokset frem, og jeg finder, at det ville have uoverskuelige konsekvenser, hvis man gik ud over de gamle eksstinktionsregler, der forlanger, at ejeren på en eller anden måde har legitimeret den, til hvem han sælger, til at sælge videre.

Betragtningerne fra de forskellige lovbestemmelser kan ikke være afgørende. Således ikke aftalelovens §§ 29 ff. om svig, for indstævnte har jo solgt med ejendomsforbehold og er altså vedblevet at være ejer. Det er to helt forskellige ting, om man siger: vi vil skabe en ubetinget tillid til, hvad der købes i butik, og om man siger: afleverer man til butik eller auktion, kan man ikke samtidig forbeholde sig ejendomsret. Det er nærliggende for en auktionskøber at undersøge, hvem han handler med, og tage sig i agt. Det er rigtigt, at automobilhandel i langt de fleste tilfælde finder sted med ejendomsforbehold; det vil altså sige, at det er nærliggende for køberen at tage sig i agt, og at sælgeren på den anden side ikke behøver at være særlig mistænksom, fordi der kommer en mand, der ikke betaler det hele ud på en gang«. 2. *voterende* udtalte bl.a.: »På samme måde.

Sagen er stillet rent teoretisk op under proceduren: er der grund til at beskytte butikskøberen, og er der

holdepunkt herfor i retstilstanden? Der er mere grund til at indrømme eksstinktion her end ved tvangssalg ved auktion. Man regner normalt med, at hvad der er udstillet i en butik, er indehaveren berettiget til at sælge. Men der er jo forskellig slags butikssalg. Der er f. eks. folk, der kun handler med brugte ting, eller med brugte og nye ting, hvilket sidste jo gælder de fleste automobilhandlere, så det er betænkeligt at ville fastslå en regel efter forholdets natur. Den kan heller ikke udledes af hidtidig praksis. Man har kun indrømmet eksstinktion, hvor vedkommende sælger er udstyret med en legitimation, f. eks. at den virkelige ejer er medvirkende til at henstille varerne i butikken, jfr. herved også kommissionsloven og aftalelovens §§ 10 og 11. Den gamle bestemmelse om torvekøb er for omdebatteret og fjern til, at man kan begynde at støtte retsregler derpå. Heller ikke aftalelovens § 30 gælder her, hvor køberen ikke har erhvervet nogen ret. Jeg mener, at man bør blive stående ved det hidtidige«. 3. *roterende* udtalte bl.a.: »På samme måde. - Sagen er afgjort ved den seneste dom af 1931 (HRT. 1931 p. 526). Man trænger til en vis beskyttelse ved butikssalg, men det er der jo praktisk talt også, hvor det drejer sig om nye ting, hvor reglerne om konsignation kommer frem. Helt anderledes stiller det sig ved brugte ting, hvor man må være forberedt på, at der kan være en ejendomsret, som ikke er bortfaldet. Der er ingen særlig anledning til at beskytte handelen med brugte ting på den måde«. 4. *voterende* udtalte bl.a.: »På samme måde. - Jeg kan ikke se, der er forskel på nye og brugte ting. Forholdet kan ved nye ting være det samme«. 5. *voit er ende*, hvortil 6.-9. *roterende* sluttede sig, udtalte bl.a.: »På samme måde. - Den første sælger tager ejendomsforbehold, og det stemmer med de hidtil afsagte domme, at i et sådant tilfælde slår ejendomsretten igennem. Så er spørgsmålet, om det, at tingen er købt i butik, gør nogen forskel. Det mener jeg ikke. Vinding Kruse har ikke ret i at slutte modsætningsvis fra D.L. 6-17-5. Man ved jo, hvem ens købmand er, når man køber i butik. Der må gælde samme regler ved nye og brugte ting«.

C. Dobbelt dispositioner.

U. 1919.638 H:

Ifølge en mellem forfatteren A og grammofon-selskabet B oprettet kontrakt skulle B have ret til mod en vis betaling at »erholde den udelukkende eneret« til de af A forfattede revysange og lign., som B inden 8 dage efter den første opførelse erklærede at ville optage »til fonogrammatisk reproduktion og udnyttelse«. I kontrakten var endvidere bestemt, at A overfor B indestod for, »at hans musikalske eller litterære medarbejders ret tillige overdrages til B, uden at der ydes særskilt vederlag derfor«.

A, der efter afslutningen af denne kontrakt sammen med en anden forfatter havde forfattet bl.a. 5 revysange, solgte disse til grammofon-selskabet C, der måtte antages at have været i god tro.

I den af B mod C herefter anlagte erstatningssag blev C frifundet ved højesteret. I dommen udtales bl.a.: »Den omtalte overenskomst hjemler ikke B andet og mere end en ret til efter begæring og mod betaling at få den i overenskomsten omhandlede eneret overdraget, og sådan overdragelse

havde ikke fundet sted med hensyn til de fem sange, da disse blev købt af C«.

Dommen var enstemmig, omend der var diskussion om begrundelsen. Af voteringen fremgår dog, at eksstinktionssynspunkter kun blev berørt ganske perifert.

1. *voterende* udtalte bl.a.: »Diskussionen under proceduren om, hvorvidt der ved kontrakten af 11. juni 1915 var givet en tinglig eller obligatorisk ret, synes jeg er uden betydning for sagens afgørelse. I øvrigt finder jeg, at de nævnte begreber ikke godt kan anvendes på en ret som forfatterretten. Ved denne drejer det sig kun om, hvorvidt den, der ejer forfatterretten, har givet samtykke til, at en anden udøver den. Formen, i hvilken dette samtykke gives, er uden betydning. Der er ikke grund til at forlange andet, end at der er givet dette samtykke til at udøve retten til en anden. Der er intet i vejen for, at et sådant samtykke kan gives i forvejen som i det her foreliggende tilfælde. Hvis der er givet en sådan tilladelse til én, må denne tilladelse gå først. Den første erhverver må have første ret. Der kan ikke være tale om eksstinktiv erhvervelse.

Men alt dette får vist ikke noget at sige her. Jeg synes nemlig ikke, at der foreligger andet end Kjerulfs (A) egen overdragelse af de sange, som Kjerulf og Andreasen var medforfattere af, og når der er medforfattere, er Kjerulf ikke alene rådgiver over produktionen, jfr. forfatterlovens § 6. Det, Kjerulf har foretaget, er ikke nogen gyldig disposition. Den, der så senere har fået retten overdraget af dem begge i forening, kan ikke være pligtig at give erstatning til den, som kun har fået retten af den ene.

Der mangler grundlag for de indstævntes søgsmål, og jeg må derfor votere for frifindelse«. 3. *voterende* udtalte bl.a.: »Jeg må tage nogen afstand fra 1. voterendes udtalelser om de Bruunske betragtninger angående obligatorisk og tinglig ret. Jeg synes nemlig, disse betragtninger er rigtige og ikke til at afvise her ved en henvisning til, at retten er immateriel. Forfatterret er en ret sui generis, om hvilken der gælder særlige regler. Men hvor der ikke er fastsat særlige regler, må man ty til de i almindelige forhold gældende regler. Om man ved et dokument har overdraget forfatterret, må afgøres efter almindelige regler, og dette dokument af 11. juni 1915 kan ikke betragtes som et dokument, der overfører forfatterretten for alt, hvad Kjerulf måtte lave. Forfatterretten overføres først, efter at selskaberne har bestemt sig, og dokumentet skaber således kun en obligatorisk ret.

Jeg ville begrunde resultatet med, at man ikke kan lægge mere ind i kontrakten end en obligatorisk ret«. 9. *voterende* udtalte bl.a.: »M.h.t. begrundelsen vil jeg foretrække at antage, at kontrakten af 11. juni 1915 er en forkontrakt. Det anser jeg den i det hele for at være. Både tekst og musik skal de indstævnte have ret til, og det kan Kjerulf ikke på forhånd vide, om han bliver i stand til at overdrage. Kontrakten er en forkontrakt også for Kjerulfs produktion alene«. 10. *voterende* udtalte bl.a.: »Jeg er på et hovedpunkt meget uenig med de foregående voterende. Er det rigtigt, når man mener, at Kjerulf ved kontrakt af 11. juni 1915 har overdraget ejendomsretten til sine produktioner, så at trække forfatterlovens § 6 så stærkt frem? Man må ganske vist gå ud fra, at viserne er forfattede af begge i forening. Men kan ikke situationen blive den, at hvis overens-

komsten er at forstå som overførende alle Kjerulfs rettigheder til de to selskaber, kan vel *Andreasen* vedblivende protestere mod offentliggørelsen, men samtidig også de to aktieselskaber, der for så vidt har succederet *Kjerulfs* ret - endskønt de ikke selv kan offentliggøre, uden at *Andreasen* kunne protestere.

Jeg mener, at vejen ad den obligatoriske begrundelse er farbar. Kontrakten er ikke andet end en forkontrakt«.

O. K. Magnussen (U. 1925 B. 301) udtaler, at afgørelsen måske kan omtvistes, men at den ikke kan påberåbes til støtte for eksstinktion ved dobbeltsalg. Der forelå jo aldeles ikke nogen »besiddelse«, der kunne tjene som legitimation for forfatteren over for godtroende erhverver. 1. erhverver kunne slet ikke have fået noget, der svarede til overlevering.

Ross (Ejendomsret og Ejendomsovergang, 1935, p. 130 f) bemærker, at dommen »hviler på den antagelse, at 1. erhverver ikke havde fået en aktuel overdragelse, men blot et obligatorisk løfte om senere overdragelse. Da den i øvrigt angår en forfatterret, kan den, som *Magnussen* bemærker, ikke anføres som støtte for en eksstinktion i kraft af besiddelse«.

v. *Eyben* (Formuerettigheder, 1963, p. 257) fremhæver, at 1. køber kun havde en ret til på begæring at få retten overdraget, og en sådan begæring var ikke fremsat. »Derfor har afgørelsen en speciel begrundelse på linie med de afgørelser, hvor det er usikkert, om der er sikret en ret for køber nr. 1«.

D. Ugylldighedstilfælde m. v.

U. 1883. 796 H:

(Dommen er refereret ovenfor kapitel 1, D).

Højesterets afgørelse var ikke enstemmig, idet 2 af 10 dommere ville frifinde C, dog med den begrundelse, at der efter deres opfattelse ikke var og ikke kunne lægges fideikommissarisk bånd på en løseøregenstand.

Det ved testamentet stiftede forhold synes også at kunne opfattes således, at dåsen var betroet den til enhver tid værende lensbesidder som lån eller til forvaring, jfr. flg. udtalelse af 2. *voterende*: »Kammerherre H. F. Løvenskjold (B) må have vidst, at han savnede berettigelse til at disponere som sket over dåsen. Men så er sagen jo i grunden dermed afgjort - så falder det jo sammen med det tilfælde, at en person disponerer over lånt gods«.

Også 8. *voterende* udtalte sig på linie hermed: »Hans søn, kammerherre H. F. Løvenskjold, har da heller ikke kunnet modtage den på anden måde, og ved at disponere over den har han derfor gjort noget uberettiget, evt. noget forbyderisk. Og den senere besidder, grev Frijs (C), må da - skønt godtroende - finde sig i at tilbagelevere dåsen til baroniet«.

Vinding Kruse (Ejendomsretten, 3. udg., 1951, p. 1254) tager dommen til indtægt for det af ham havede synspunkt, at der bør gives vindikationsret i alle tilfælde, hvor individualinteressen i en ting er af sjælelig art. Det siges således, at der i realiteten »næppe kan være tvivl om, at dommerens retsfølelse, der også indirekte får et vist udtryk i den indgående omtale af den stærkt personlige båndlæggelsesbestemmelse, instinktivt har reageret overfor den tanke, at en så stærk

individuel interesse, som her var til stede, og bevaret gennem slægtled, skulle vige for en omsætningsinteresse«.

Voteringerne giver dog ikke udtryk for hensynet til et sådant synspunkt.

v. *Eyben* (Formuerettigheder, 1963, p. 242) anfører, at dommen næppe er nogen klar afgørelse af de her omhandlede tilfælde, idet resultatet nærmest synes begrundet med den dengang almindeligt antagne ubetingede regel om vindikation.

U. 1918. 909 H:

Fuldmægtig C købte af en hos firma A ansat agent B et flygel mod at give et klaver i bytte og betale kontant 400 kr. B skaffede sig flyglet udleveret fra A ved aflevering af en falsk kontrakt, ifølge hvilken flyglet var lejet eller solgt på afbetaling til en opdigtet person. B var derefter forsvundet uden at afregne med A.

H.St.D. tilpligtede C at udlevere flyglet til A, da det ikke fandtes godtgjort, at B havde haft nogen bemyndigelse til med bindende virkning for A at sælge flyglet og til på deres vegne at modtage vederlaget, ligesom A ikke havde udvist nogen passivitet, og flyglet følgelig vedblivende var A's ejendom.

Højesteret stadfæstede dommen i h. t. grundene med tilføjende, at C - efter sin procedure - måtte have indset ved købet af flyglet, at dette tilhørte A.

Højesteret synes således at have tillagt det nogen vægt, at C næppe har været i helt begrundet god tro. 1. *voterende* anførte således bl.a.: »Hele den ret ekstraordinære måde, hvorpå handlen foregik, synes derhos endog snarere at måtte vække mistanke med hensyn til agentens ret til at disponere over flyglet. Det havde egentlig været nærliggende, om appellanten inden købet havde søgt nærmere oplysning hos indstævnte«. 2. *voterende* udtalte bl. a.: »Imidlertid er der fra appellansens side vist en mindst lige så stor ufor-sigtighed ved den mærkelige måde, hvorpå han drister sig til at købe en så kostbar ting, og hans ufor-sigtighed er vel endog den største, for så vidt som selskabets ufor-sigtighed dog måske kan finde nogen forklaring i en jasket forretningsstrævelighed, medens det for appellanten ikke er en dagligdags begivenhed at købe et flygel«. Og endelig udtalte 6. *voterende*, hvis votum i det hele tiltrådtes af 7., 8. og 9. *voterende*, bl. a.: »Idet jeg i det væsentlige tiltræder først-voterendes betragtninger, mener også jeg, at dommen og kendelsen bør stadfæstes, og at dette kan stå i henhold til disse grunde; dog kunne jeg ønske en udtrykkelig tilføjelse om, at appellanten, da han købte flyglet, måtte indse, at det tilhørte det indstævnte selskab. På dette væsentlige punkt var hans stilling forskellig fra den i sagen nr. 63/1918 sagsøgt; da denne sidste købte det piano, hvorom den sag drejer sig, havde han ingen grund til at antage, at pianoet tilhørte selskabet, og var altså i modsætning til appellanten her under sagen i god tro«.

Ross (Ejendomsret og Ejendomsovergang, 1935, p. 134) fremhæver, at agenten (B) kun havde fået flyglet udleveret, men ikke ejendomsretten overdraget, og udtaler, at dommen, og såvidt ses også dommen i U. 1918. 919 H, hviler på det synspunkt, »at agenten under de givne omstændigheder ikke havde været bemyndiget til på ejerens vegne at sælge det pågældende flygel og til på hans vegne at modtage vederlaget herfor, og at agenten ikke uden sådan bemyndi-

gelse har kunnet foretage disse retshandler med bindende virkning for ejeren. D.v.s., der antages ikke en fra bemyndigelsen forskellig, legitimerende fuldmagt. Vindikationsgrundlaget er herefter ikke svigen som sådan, men manglende fuldmagt til at disponere i en andens navn«.

Illum (Dansk Tingsret I-II, 1952, p. 419) anser hverken denne eller de i U. 1918. 919 H og 1929. 1110 0 refererede domme for afgørende for de her omhandlede tilfælde. »De angår alle tilfælde, hvor en genstand er udleveret en agent, der foreviste falske kontrakter. Genstanden har således ikke været overdraget mellemmanden, men kun betroet ham til levering til en opgivet køber. Når genstanden blot er betroet besidderen i et forbigående øjemed, må retsforholdet naturligvis bedømmes efter reglerne om betroelse uden hensyn til besidderens svig ved opnåelsen af besiddelsen«.

U. 1918. 919 H:

De faktiske omstændigheder i sagen var i det væsentlige de samme som i den foran refererede afgørelse i U. 1918. 909 H. Det af C købte pianoforte var dog af agenten B inden købet blevet anbragt hos en dame, hos hvem C havde beset det, og med hvem handelen blev afsluttet.

Ved H.St.D. fik firmaet A ikke medhold i påstanden om udlevering af pianoet, idet det ikke fandtes godtgjort, at pianoet »var frakommet dem, der som næringsvej handler med pianoer, mod deres vilje på den af dem angivne måde«, således at A ikke havde bevist sin ejendomsret til pianoet.

Højesteret fandt imidlertid — til dels på grundlag af nye oplysninger — at pianoet svigagtigt var frakommet A på den af A hævdede måde, og A fandtes »herefter berettiget til at kræve pianoet tilbage fra C«.

Det resultat, højesteret nåede til, var ikke enstemmigt, idet 3 af de 9 dommere voterede for at stadfæste H.St.D. ud fra den betragtning, at agenten B i virkeligheden havde været salgskommissionær for firmaet A.

1. *voterende* udtalte bl. a.: »Efter det resultat, jeg kommer til m.h.t. sagens faktiske omstændigheder, mener jeg, at appellanternes (A) påstand bør tages til følge«.

Indstævntes (C) anbringende om, at Wilsmark (B) var legitimeret, synes mig ganske urigtigt. Som agent var han netop ikke legitimeret til at overdrage tingen, og han har jo — såvidt ses — slet ikke udgivet sig for at være legitimeret.

Hvadenten man dernæst med Torp-Grundtvig: Tingsret s. 255—57 m. fl. mener, at en ting, som er fralokket en mand ved en svigagtig overdragelsesretshandel, kan vindiceres fra den godtroende tredjemand, som køber den af bedrageren, eller man med Lassen m. fl., Obligationsret, alm. del, 1908, s. 114 og hans nye bog om Aftaler s. 132—33 mener, at vindikation ikke kan finde sted, hvilket vel efter aftalelovens § 30 er det rette, må det vist være uden betydning for det foreliggende tilfælde. Her er forholdet jo ikke det, at Wilsmark narrer appellanterne til med sig at indgå en kontrakt, ifølge hvilken han får tingen overdraget, men han opdigter, at appellanterne har indgået kontrakt med en anden og lokker dem derved til at bringe tingen hen på det sted, hvor Wilsmark bekvemst kan tilegne sig den. Det er slet ikke meningen, at

Wilsmark skal have klaveret i sin besiddelse, han følger kun med for at anvise afleveringsstedet. I et sådant tilfælde synes der mig ikke at være ringeste grund til at afskære vindikation, ikke mere end ved rent og skært tyveri, som dette nærmer sig stærkt til«. 2. *voterende* udtalte bl. a.: »Forholdet mellem selskabet og Wilsmark har antagelig været det, at hans stilling ikke har været indskrænket til en agents, men at han har været en slags kommissionær for selskabet, således at det har været overladt til ham i det hele at arrangere afsætningen af så mange instrumenter som muligt og at sørge for, at betalingerne derfor indgik, så at selskabet ikke trådte i nogen umiddelbar forbindelse med køberne, sålænge der blev betalt, hvad der skulle betales«.

Efter det foreliggende mener jeg således, at der ikke kan være tvivl om, at Wilsmark har haft en ret betroet kommissionærstilling for selskabet, og når dette under sin næringsvirksomhed som forhandler af pianoer har til denne tillidsmand udleveret et piano til salg, forekommer det mig at være det naturligste, at selskabet selv bærer følgerne af, at Wilsmark har skuffet den ham viste tillid ved at sælge pianoet til en anden end den, selskabet efter hans svigagtige opgivende måtte forudsætte at være køber, og det ville efter min formening være meget ubilligt overfor den godtroende køber Nielsen, om han skulle bære tabet ved, at selskabet har ladet sig narre af dets egen betroede forretningsfører. — At Wilsmark har ladet salget iværksætte ved en anden, der urigtigt har opgivet selv at være ejer af pianoet, er en sag for sig, der er uden betydning for spørgsmålet om, hvorvidt appellanten har krav på at få pianoet udleveret.

Herefter finder jeg at måtte til trods for videnskabelige teorier, som peger i modsat retning, votere for stadfæstelse af den indankede dom, og jeg mener, at stadfæstelse kan stå i henhold til, hvad dommens præmisser indeholder i kort og sammentrængt form«. 3. *voterende* udtalte bl. a.: »Jeg tiltræder da 2. voterendes udvikling og mener, at Wilsmark må anses at have været eller overfor kunderne at have været legitimeret, som om han var egentlig salgskommissionær for selskabet«. 4. *voterende* udtalte: »Jeg slutter mig i det hele til 1. voterende og kan tiltræde hans forslag til præmisser og konklusion. Jeg gør opmærksom på, at der f. t. cirkulerer en anden sag: nr. 72 Kaj Petersen ctr. appellanterne i denne sag, og at den, da den var hos mig, viste flertal for det til det af mig her tiltrådte svarende resultat«.

NB. Overrettsdommen i nr. 72 havde det modsatte resultat af overrettsdommen i denne sag, og dommen i nr. 72 bliver — f.s.v. den endelig bliver, som den så ud til at ville blive, da sagen var hos mig — en stadfæstelsesdom. Såvidt jeg erindrer, bliver der ingen strid mellem begrundelsen af resultatet i den sag og de af 1. voterende i denne sag foreslåede, af mig tiltrådte præmisser«. 5. *voterende* udtalte bl. a.: »Jeg slutter mig til førstvoterendes resultat, idet jeg ikke nærer tvivl om rigtigheden af appellanternes fremsættelse af forholdene«.

Gælder det dernæst, hvorledes indstævntes tro har været beskaffen ved købet af instrumentet, nærer jeg ret megen tvivl om godheden. Man henvender sig ikke for at købe klaveret til en billig pris til en tarveligt stillet kone, som i sin private lejlighed i en baggade uden for Nørrebro Runddel for egen regning handler med sådanne instrumenter med et herværende firmas

mærke og åbenbart nye af udseende samt med ny fejlfri tone — uden at man gør sig sine egne tanker der-ved«. 6. *voterende* tiltrådte de af 2. og 3. *voterende* fremførte betragtninger. 7. *voterende* udtalte bl. a: »Som fra flere sider fremhævet er sagen tvivlsom, og vanskelighederne ved at træffe sit valg øges ved hensynet til parallelsagen nr. 72; de to sager skulle jo nødigt have forskelligt udfald, medmindre der kan påvises afgørende forskellighed i sagssammenhæng eller i procedure. Lige så lidt som nogen af de andre *voterende* tør jeg mene, at der ved selskabets antagelse af den opgivne køber er vist en sådan uforsigtighed, at det er rimeligt allerede af den grund at lade tabet falde på dem og ikke på den senere erhverver. Havde man haft Wilsmarks erkendelse af, at han i berigelseshensigt havde franarret selskabet piano nr. 3048 ved hjælp af den falske kontrakt og senere solgt det eller ladet det sælge til Nielsen, ville man formentlig have indrømmet selskabet vindikationsret over for godtroende køber; nu bliver spørgsmålet, om det på anden måde er godtgjort, at pianoet er frakommet dem mod deres vilje ved en forbrydelse fra Wilsmarks side. Anderledes står sagen formentlig efter de ny oplysninger - jeg går her foreløbig ud fra, at der ikke er formelle hindringer i vejen for at tage hensyn til de nye oplysninger. - Jeg synes, at i hvert fald nu passer alt så nøje sammen, at man ikke har nogen tvivl eller usikkerhed m.h.t., hvorledes det er gået til, at selskabet er blevet af med klaveret, og at Nielsen har erhvervet det.

Tilbage er så den af 2. *voterende* fremdragne — og af 3. og 6. *voterende* tiltrådte - frifindelsesgrund: det må antages, at Wilsmark i virkeligheden har været salgskommissionær for selskabet, og dette må derfor selv bære tabet ved hans uærlighed. - Foreløbig bemærker jeg, at hvis der bliver majoritet for denne synsmåde, som jeg har megen sympati for, kan en stadfæstelse vist næppe gives på dommens grunde; thi disse er jo i første række: manglende bevis for, at pianoet er frakommet A/S'et ved Wilsmarks falskneri.

Jeg har nu to betænkeligheder ved at gå med til at frifinde indstævnte på grundlag af den anførte betragtning. For det første synes jeg, at man mangler sikkerhed for, at selskabet virkelig har ladet Wilsmark hæve sig ud af agenternes række og tolereret ham som salgskommissionær. Min anden betænkelighed er den,

at jeg mener, at Wilsmarks stilling til A/S'et har været ganske den samme i de tilfælde, hvor han, som her, har opereret pianoet bort gennem fru Feldthusen, og i den anden sag, hvor han benyttede anden medhjælp. I nr. 72 var der, da jeg sidst så den, enighed om eller majoritet for at lade køberen udlevere instrumentet; ville det nu ikke være underligt i denne sag at frifinde køberen under påberøbelse af, at Wilsmark var salgskommissionær, når der ikke er noget, der tyder afgørende på, at hans stilling har været anderledes i det ene forhold end i det andet. Jeg kan i øjeblikket ikke besinde mig på, hvorvidt eller hvor meget man i nr. 72 er kommet ind på spørgsmålet: agent eller salgskommissionær; det må jeg i hvert fald forbeholde mig at undersøge.

Foreløbig mener jeg, at vore strenge vindikationsregler nøder til at tilpligte indstævnte at udlevere pianoet. Jeg vil ophæve sagsomkostningerne for begge retter; appellanterne har været meget uforsigtige; at Nielsen har været i god tro - på det punkt er jeg ganske uenig med 5. *voterende* — går jeg ud fra som givet. Pianoerne har været falbudt fra privat hjem; fru Feldthusen foregav, at pianoet tilhørte hende; det er formentlig notorisk, at markedet her har været overfyldt med billige tyske klaverer. Nielsen betalte kontant 400 kr., altså - hvis det er en 100 pct. forretning - på det nærmeste den reelle værdi«. 8. *voterende* udtalte: »Jeg kan i alt væsentligt tiltræde 7. *voterende*. Jeg vil altså også hæve sagsomkostningerne, men ønsker dog at betone, at jeg egentlig ikke finder sagen videre tvivlsom. Skulle jeg gå med til at stadfæste dommen, kunne jeg under ingen omstændigheder gå den af mindretallet foreslåede vej, d.v.s. statuere, at Wilsmark har været en slags salgskommissionær — jeg kan i virkeligheden ikke se rettere, end at der ganske mangler holdepunkter for at antage dette, og det strider da også mod det i sag nr. 72 oplyste — men ville så med dommen (for dette er formentlig dommens mening) regne med den mulighed, at pianoet på lovlig, men ukendt vis var ophørt med at være appellanternes ejendom, dengang salget til Chr. Nielsen fandt sted«. 9. *voterende* tiltrådte 1. *voterende*.

Om de af Ross og Illum fremsatte bemærkninger til dommen henvises til det foran under dommen U. 1918. 909 refererede.

TILLÆG 2

Oversigt over arten af genstande samt tredjemands erhvervsmåde i de retstilfælde, som er refereret i danske domssamlinger

Gruppe	Retstilfælde i alt	Genstandens art							Erhvervsmåden					
		Motorkøretøjer	Cykler	Møbler m. v.	Landbrugs- maskiner	Bøger	Radioapparater	Andet	Salg fra butik	Auktion	Erhvervsdriv. til private uden for butik	Erhvervs- drivende indbyrdes	Privat til erhvervs- drivende	Privat indbyrdes
A. Tilfælde af betroelse	9	2	1	4	0	0	0	2	1	1	1	1	3	2
B. Ejendoms- forbehold														
1. Konsignation	25	14	1	1	2	0	1	6	4	0	7	8	2	4
2. Andre tilfælde	34	15	3	2	4	0	0	10	3	6	7	2	4	12
C. Dobbelt- dispositioner	10	3	0	0	0	0	1	6	1	1	2	4	0	2
D. Ugyldigheds- tilfælde m. v.	17	2	0	3	0	0	1	11	1	0	0	8	5	3
E. Tyveri m. v.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
I alt	95	36	5	10	6	0	3	35	10	8	17	23	14	23

Oversikt över vindikations- och exstinktionsreglerna i några viktigare utländska rättssystem¹⁾

Som torde framgå av den rättshistoriska översikten²⁾ har den svenska rättens regel om godtrostsförvärv sina rötter i kontinental germansk - närmast tysk - medeltidsrätt, där grundsatsen *Hand wahre Hand*, som avsåg olovliga dispositioner med förtrott gods, vunnit insteg. Mot denna princip står den romerska rättens regel om obetingad vindikationsrätt för ägaren av lös egendom. De flesta viktigare utländska rättssystem återspegla båda dessa grundsatser i mer eller mindre modifierad form.

I. Utifrån skandinavisk synpunkt torde den tyska rättens regler vara av betydande intresse.

Tysk, liksom svensk, rättsutveckling har under de senaste århundradena kännetecknats av en viss vacklan mellan de båda huvudprinciperna exstinktion och vindikation. I gällande tysk rätt ha emellertid de exstinktiva godtrostsförvären definitivt genomförts.

De viktigaste reglerna härom återfinnas i §§ 932—936 samt — beträffande godtrostsförvärv av panträtt - §§ 1207 och 1208 Bürgerliches Gesetzbuch. Bestämmelserna avse lösegendom (*bewegliche Sachen*) till skillnad från såväl fast egendom som fordringar, immaterialrättigheter m.m. För godtrostsförvärv av äganderätt erfordras först och främst, att tredje man grundar förvärvet på en *överlåtelse* enligt definitionen i § 929 BGB, d. v. s. en rättshandling omfattande dels ett psykologiskt moment, enighet mellan parterna, dels och besittningsövergång. Föreliggande dessa förutsättningar, blir förvärvaren ägare, även om godset icke tillhör överlåtaren, försä-

vitt ej förvärvaren var i ond tro vid den tidpunkt, då äganderätten enligt eljest vanliga regler skulle ha övergått på honom. Härav följer, att vid överlåtelse i förening med omedelbar tradition god tro måste föreligga vid besittningsövergången. Innehaves saken för den disponerandes räkning av tredje man, synes godtrostsförvärv kunna ske från denne. Om förvärvaren vid rättshandlingen själv innehade föremålet, är hans goda tro vid tidpunkten för avtalet avgörande. Däremot torde godtrostsförvärv icke kunna ifrågakomma, om den olovligt disponerande får behålla saken i sin besittning ehuru för förvärvarens räkning.

I vissa hänseenden torde de tyska reglerna innebära ett mer långtgående skydd för godtroende förvärvare än gällande svensk rätt medger. Enligt uttryckligt stadgande i § 932 a BGB kunna icke blott oregistrerade fartyg utan även andelar i sådana fartyg göras till föremål för godtrostsförvärv. Viktigare är emellertid att exstinktivt förvärv kan göras utan besittningsövergång i det fall, att den disponerande har »medelbar« besittning — såsom detta begrepp närmare utformats i tysk rätt. Här erfordras blott, att förvärvaren var i god tro vid den tidpunkt, då den disponerande till honom överlät sitt mot den »omedelbare besittaren« gällande anspråk på sakens utlämnande.

Å andra sidan är möjligheten till godtrostsförvärv inskränkt i enlighet med den ursprungliga »Hand wahre Hand«-principen och omfattar sålunda principiellt icke de fall, där godset kommit ur ägarens hand mot hans vilja (§ 935 BGB). Lagen anger såsom exempel stulet, tapat eller »eljest ur ägarens hand förkommet« gods; regeln gäller vare sig föremålet kommit ur ägarens omedelbara besittning eller på motsva-

¹⁾ Redogörelsen för utländsk rätt är utarbetad av utredningens svenska sekreterare, hovrättsfiskal jur. lic. Stig Strömholm.

²⁾ Jfr. de indledande bemärkningar til afsnit 1.

rande sätt avhänts annan, genom vilken ägaren hade »medelbar besittning«. I praxis ha till denna grupp även förts fall, där godset genom utpressning fränhänts ägaren; däremot anses icke avhändelser, som äro behäftade med ogiltighet på grund av misstag, svek eller tvång kunna hänföras under lagrummet. Detta är icke heller tillämpligt i fråga om penningar, innehavarpapper eller gods, som försålts å offentlig auktion (§ 935 andra st.).

Ett ytterligare undantag från möjligheten till godtrosförvärv har införts efter kriget i anledning av de nationalsocialistiska konfiskationsåtgärderna med avseende å judisk egendom. Mot s.k. *Rückstattungsanspruch* — tidigare ägares vindikationsanspråk i fråga om egendom, som avhänts honom genom dylika tvångsåtgärder — kan godtrosförvärv icke göras gällande.

Godtrosförvärv innebär, under enahanda förutsättningar som gälla beträffande äganderättsens exstinktion, även utslocknande av särskilda rättigheter i godset (§ 936).

Reglerna om godtrosförvärv av panträtt ansluta sig i allt väsentligt till de ovan behandlade och torde icke kräva utförligare diskussion. Vidare skall anmärkas, att godtrosförvärv kan ifrågakomma även beträffande en annan begränsad sakrätt, nämligen den särskilda nyttjanderätts-typen *Niessbrauch* (§ 1032 BGB) avseende lösegendom. Frågan, huruvida retentionsrätt kan uppkomma på grund av god tro med avseende å egendom, som ej tillhör hyresgästen, deponenten o.s.v. är däremot omstridd. I nyare doktrin och praxis synes här förekomma en uppdelning mellan olika typer av retentionsrätt: godtrosförvärv skulle kunna medgivas i de fall, där godset av den påstådde ägaren överlämnats i retinentens besittning, däremot icke i de situationer, i vilka frivillig besittningsövergång ej förutsättes för rättens uppkomst.

Av visst intresse är utformningen av godtrosrekvisitet i tysk rätt. Såsom god tro betecknas okunnighet, som icke är grovt vårdslös, angående brist i överlåtarens *äganderätt*. Praxis synes i viss omfattning ha godtagit ursäktlig okunnighet om inskränkningar i *ägares förfoganderätt* (t. ex. genom testamentariskt förordnande). Däremot kan inom den allmänna civilrätten god tro icke åberopas angående en persons dispositionsrätt i t.ex. påstådd egenskap av pant-havare, kommissionär eller fullmäktig. Handelsrätten har här ett starkare godtrosskydd. I § 366 HGB stadgas, att god tro må göras gällande även beträffande pantsättares eller överlåtarens

Befugnis, förutsatt att denne är köpman och att transaktionen faller inom ramen för hans i sådan egenskap bedrivna handelsverksamhet. En liknande utvidgning av den goda trons verk-ningsområde medgives även beträffande före-komsten av särskilda rättigheter till egendomen. Vidare jämställas inom handelsrätten (§ 366 mom. III HGB) kommissionärs, speditörs, la-gerhållares och fraktförarens retentionsrätt i fråga om godtrosförvärv med handpanträtt på grund av avtal.

Godtrosrekvisitets närmare utformning synes i modern tysk praxis ha genomgått en utveck-ling, som i mångt och mycket erinrar om den svenska judikaturen på detta område. Krav på undersökningsplikt ha uppställts beträffande typiskt avbetalningsgods (främst motorfordon, kameror, skrivmaskiner, radioapparater o.d.). Det förtjänar emellertid framhållas, att avbetal-ningsgods behandlas såsom annat förtrott gods och alltså i vanlig ordning kan göras till föremål för exstinktivt förvärv.

Slutligen skall påpekas, att ägarens vindika-tionsrätt är tidsbegränsad, i det godtroende in-nehavare tio år efter sitt besittningstagande blir ägare till godset genom hävd.³⁾

II. *Österrikisk rätt* medgiver generellt ett ovillkorligt godtrosförvärv i två fall, nämligen vid köp på offentlig auktion och vid förvärv från affärsman, som bedriver handel med varor av det slag varom är fråga (art. 367 ABG). Oberoende av den disponerandes kompetens-brist kan godtrosförvärv vidare göras gällande i fråga om penningar och innehavarpapper. Ut-över dessa specialfall gäller här samma princip som i tysk rätt: för godtrosförvärv förutsättes, att ägaren *anförtrott* saken åt den disponerande. Till godtroende förvärvares skydd gäller även här en hävdetid, som emellertid uppgår till alle-nast tre år.⁴⁾

III. *Engelsk rätt* intager här som på så många andra områden en särställning. Medan frågor angående exstinktion och vindikation i konti-ental rätt regelmässigt i systematiskt hänseende

³⁾ Betr. den föregående framställningen, se främst Wolff-Raiser, Sachenrecht, 10. Aufl., 1957, s. 251 ff., 464, 682 ff. Ang. retentionsrätt, se även särskilt yttrande av Justitierådet Alexanderson i NJA 1936 s. 656.

⁴⁾ Swoboda, Das allgemeine bürgerliche Gesetz-buch, 2. Aufl., 1944, s. 272 ff.

plåga föras till sakrätten, behandlas dessa spörsmål här såsom en del av de *skadeståndsrättsliga regler*, vilka utgöra den anglo-amerikanska rättsens motsvarighet till de kontinentaleuropeiska systemens bestämmelser till skydd för egendom och liknande rättspositioner.

Det brukar ofta sägas, att den engelska rätten – på några få undantag när — icke har någon möjlighet till godtrosvörvärv. Även om detta påstående är riktigt, måste det understrykas, att här icke får motsatsvis inläggas någon allmän *vindikationsregel*. För engelsk rätt är i själva verket säreget, att någon rätt för ägaren att återfordra förkommet eller på annat sätt avhänt gods såsom sådant regelmässigt icke föreligger. Vad ägaren lagligen kan fordra, är *skadestånd*. Sedan mitten av 1800-talet ha domstolarna visserligen rätt att i vissa fall tillerkänna käranden godset i stället för skadestånd, men någon ovillkorlig rätt i detta hänseende tillkommer ej ägaren, även om han i övrigt har framgång med sin talan. Det förtjänar emellertid i detta sammanhang påpekas, att självtäkt synes vara medgiven i ett förhållandevis stort antal fall.

Skydd för äganderätten åstadkoms i den klassiska *common law* genom fyra särskilda typer av skadeståndstalan (*actions*), nämligen *trespass*, *conversion*, *detinue* och *replevin*, vilka samtliga — individualiserade genom stämningens (*the writ*) utformning och genom det yrkade domslutet — stodo till förfogande för ägare, som på olika sätt berövats lösegendom. Av dessa torde *trespass*, som avsåg gottgörelse för fysiska åtgärder med egendomen, och *replevin*, ett slags besittningsrestitution, här sakna större intresse. Vid aktionerna *conversion* och *detinue* däremot kunde konflikter mellan ägaren och godtroende tredje man komma under bedömning. Oaktat de processuella särbestämmelser, som tidigare kringgärdade och bestämde varje aktion, numera upphävts, följer den materiella prövningen av tvister hänförliga till envar av dessa likväl alltiämt väsentligen de under århundradenas lopp utvecklade reglerna för de olika konfliktlopp.

Conversion (trover) är den talan, som en ägare riktar mot depositarie e.d. med yrkande om skadestånd för att denne obehörigen avhänt ägaren gods genom egenvilligt kvarhållande, utlämnande till annan än ägaren eller sådan rättshandling, som försvårar eller omöjliggör ägarens återinträde i besittning till saken. Såsom *conversion* betecknas numera varje handlande med annans lösa egendom, som är av beskaffen-

het att beröva ägaren dennes innehav eller nyttjande av egendomen.

Rättsinstitutets närmare utformning är betingad av dess uppgift att skydda ägarens rätt mot uppsåtliga angrepp, ehuru uppsåtet som framgår av det följande kommit att presumeras i ett betydande antal fall. Godtroende tredje man, som från en därtill oberättigad får egendomen i sin besittning, t.ex. som panthavare, gör sig sålunda icke skyldig till *conversion*, förrän han vägrar att utlämna det pantsatta till rätt ägare eller själv förfogar däröver. Om han däremot förvärvar godset med äganderätt, inträder skadeståndsskyldighet redan med denna rättshandling, som anses innebära ett negerande av rätt ägares anspråk (även om tredje man är fullständigt okunnig om detta). Varken faktisk villfarelse eller rättsvillfarelse kan åberopas, och godtroende förvärvares ställning förbättras ej av att flera omsättningsled ligga mellan deras rättsförvärv och den ursprungliga obehöriga dispositionen. Ägarens talan kan för övrigt riktas även mot förvärvare som avyttrat godset utan kännedom om att något obehörigt förevarit.

Aktionen *detinue* avser, historiskt sett, den situationen, att någon visserligen icke (såsom vid *conversion*) företager någon åtgärd med godset, vilken är oförenlig med ägarens rätt, men väl t.ex. innehåller det, till förfång för ägaren. Då ägarens talan riktas mot godtroende förvärvare, kunna alltså båda aktionerna ifrågakomma; *detinue* har sitt särskilda användningsområde, då ägaren önskar återfå själva egendomen i stället för att åtnöjas med skadestånd. Endast i detta fall kunde nämligen domstolen förordna om godsets återställande, och denna restitutionsmöjlighet är alltiämt beroende av att kärandens talan kan hänföras till de fall, som avsågos med den historiskt givna aktionen *detinue*.

Återställande av godset (*specific restitution*) är emellertid alltiämt blott ett alternativ till skadestånd, och det ankommer på domstolens prövning — givetvis inom ramen för framställda yrkanden — huruvida käranden skall tillerkännas det ena eller det andra. I praxis torde restitution icke beviljas, då godset är en vanlig handelsvara utan särskilt intresse för ägaren. Eventuell värdestegring kommer emellertid ägaren tillgodo i den formen, att skadeståndet beräknas efter godsets värde vid tiden för domen i målet. Av aktionernas deliktsskaraktär följer, att ägaren även av godtroende förvärvare har rätt att fordra ersättning för den skada han lidit

genom att vara berövad egendomen. Har förvärvaren nedlagt kostnad på egendomen, torde restitution förekomma jämförelsevis sällan; i de fall där så sker - t. ex. där godset har särskilt affektionsvärde - har ägaren att ersätta värdestegringen på grund av förvärvarens arbete o. d. Någon skillnad mellan nödig och nyttig kostnad synes icke göras.

Ursprungligen påverkades ägarens skadeståndsanspråk icke därav att godset återställdes frivilligt, försåvitt ägaren valt aktionen *conversion*; vid *detinue* däremot skulle ägarens talan i sådant fall ogillas. Numera torde frivilligt återlämnande av godset regelmässigt - i varje fall då svaranden är godtroende tredje man - medföra att skadeståndsanspråket lämnas utan bifall till den del det avser godsets värde.

Även om det sålunda framställda systemet knappast kan betecknas såsom vindikation i vderdagen nordisk eller kontinental mening, innebär det likväl icke heller en anslutning till den i grundsatsen *Hand wahre Hand* rotade extinktionsprincipen. Tredje man löper tvärtom snarast större risker än om en sakrättslig vindikationstalan vore ägarens enda reaktionsmöjlighet. Emellertid ha i engelsk rätt på flera olika vägar införts bestämmelser till skydd för den goda **tron**. Dylika skyddsregler ha - genom praxis eller lagstiftning - anknutits till bestämmelserna om ställföreträdarens rätt att avtala med för ägaren bindande verkan, till egendomens särskilda beskaffenhet samt till det ifrågavarande rättsförvärvets speciella karaktär. Vidare äro att beakta vissa regler om ägarens vårdslöshet samt om preskription av talerätt. Först och främst bör emellertid framhållas, att engelsk rätt i betydligt större omfattning än svensk känner fall, där en ogiltighetsanledning icke kan göras gällande mot godtroende medkontrahent (så är bl. a. fallet vid sinnessjukdom och berusning) samt att även där ogiltighetsgrunden är verksam, rättshandlingen icke blir utan vidare *ogiltig* utan allenast »voidable», d. v. s. kan bringas att återgå. I alla dessa fall skyddas den som i god tro förvärvat gods från någon vars rättstitel är »voidable».

I vissa fall presumeras den disponerande ha ägarens fullmakt att företaga den olovliga åtgärden. En praktiskt viktig situation är hantverkarens retentionsrätt (*repairer's lien*) i gods, som avbetalningsköpare inlämnat för reparation: köparen antages ha varit behörig till dylika åtgärder med godset och därmed även till stiftande av retentionsrätten. I vissa likartade fall må an-

nan än ägaren sälja gods, som han innehar till säkerhet för fordran. Dessa fall äro emellertid särpräglade och ej nu av omedelbart intresse, i det förvärvarens rättstitel är giltigt oberoende av god tro; så är förhållandet med hotellvårds, hyresvårds och pantinrättnings försäljning av såsom säkerhet innehavt gods. Utifrån nu aktuell synpunkt skall dock understrykas, att huvudregeln är, att retentionsrätt ej kan stiftas i gods, som överlämnats av annan än rätte ägaren.

Det är här icke möjligt eller erforderligt att närmare ingå på den behörighet, som enligt den engelska rättens fullmaktsregler tillkomma olika typer av företrädare (*agents*). En viss systematisk öklarhet råder för övrigt också på detta område. Följande anmärkningar synes dock böra intagas såsom en inledning till den följande framställningen. Ställningen såsom *special agent* - en med fullmakt endast för viss rättshandling utrustad person — medför ej mer vittgående behörighet att binda huvudmannen än som följer av dennes uppdrag. *General agency* kan beträffande såväl definition som verkningar närmast jämföras med den svenska rättens ställningsfullmakt. Avgörande för huvudmannens bundenhet är sålunda fullmäktigens utåt konstaterbara ställning (*apparent authority*). Slutligen förekommer en generell behörighet (*universal agency*).

En utifrån förevarande synpunkter särskilt betydelsefull reglering förekommer i The Factors Act, 1889 (52 & 53 Viet., c. 45). Denna lag avser alla förekommande typer av handelsagenter (*mercantile agents*), varvid emellertid är att märka, att termen omfattar icke blott personer, som uppträda i huvudmannens namn utan även sådana, som framträda i eget namn. Om den materiella regleringen av dylika agents rätt att med för huvudmannen bindande verkan överlåta, pantsätta eller på annat sätt disponera över gods, som med huvudmannens begivande antingen direkt eller genom dokument, som medge rättshandlingar med godset, kommit i deras besittning, gälla i allt väsentligt enahanda regler som i de nordiska kommissionslagarna (54 och 55 §§). Tredje man kan alltså göra godtrosförvärv utan tradition, vare sig agenten handlar mot huvudmannens instruktioner under tiden för sin behörighet eller disponerar över godset efter uppdragets återkallelse. Vidare gäller, att egendomen presumeras ha kommit i agentens hand med vederbörligt medgivande. Med hänsyn till den omfattande innebörden i begreppet *factor* (*mercantile agent*) innebära de

angivna reglerna i själva verket en inom handelslivet icke oväsentlig möjlighet till godtroshöfvervärf.

Vissa regler återfinnas vidare i den engelska köplagen, *Sale of Goods Act*, 1893 (56 & 57 Viet., c. 71). I sec. 21 stadgas visserligen såsom huvudregel, att ingen genom försäljning kan skapa bättre rätt än han själv har. Från denna princip - *nemo dat quod non habet* — ha emellertid vissa avvikelser stadgats. Sålunda får — såsom redan enligt klassisk *common law* — den som i god tro förvärfvat gods (med undantag för hästar) på öppen marknad en giltig rättstitel till godset. Med öppen marknad avses icke blott försäljningsställen, som genom hävd eller särskilt privilegium äro att hänföra till denna kategori, utan även alla butiker i *City of London*.

Från dessa regler gäller emellertid det undantaget att om det ifrågavarande godset *stulits*, rätt ägare återinträder i sin rätt om och när tjuven fälls till ansvar. Däremot går godtroshöfvervärfet icke åter i händelse av fällande dom för annat brott än tillgrepp.

Enligt sec. 23 *Sale of Goods Act* kan godtroshöfvervärf vidare ske från den vars rätt till godset är ogiltig (*voidable*), förutsatt att bristen i den disponerandes fång icke rättsligen konstaterats.

Sale of Goods Act innehåller härutöver regeln, att den som i god tro genom köp, pantsättning eller annan rättshandling förvärfvat gods från en person, som tidigare sålt detta men behållit det i sin besittning, kan göra sin rätt gällande mot den förste köparen. Regeln överensstämmer sålunda med den svenska tvesaluprincipen. På samma sätt utsläcker tredje mans goda tro obetald säljares panträtt, om köparen fått godset i sin besittning och disponerar över det, innan han gjort rätt för sig. Bestämmelsen gäller icke vid avbetalningsköp.

Det är sedan länge erkänt i engelsk rätt, att gällande betalningsmedel äro föremål för godtroshöfvervärf. Här saknas anledning att närmare ingå på frågan om negotiabla värdehandlingar; även på detta område är godtroshöfvervärf möjligt.

Vidare skall påpekas, att rätt ägare av ålder enligt den s. k. läran om *estoppel* — som numera oftast torde betraktas som en del av ställföreträdarreglerna — kan förbjudas (*be estopped*) att göra gällande sin rätt mot godtroende förvärfvare. Så torde framför allt vara fallet, om ägaren genom sina egna handlingar fått förvärfvaren att tro, att den disponerande ägde förfoga över godset. Det må här åter erinras om att de nu nämnda engelska reglerna till sitt inne-

håll lika väl som genom sin systematiska placering äro att hänföra till skadeståndsrätten. Mot ägaren kunna sålunda åberopas åtminstone vissa av de invändningar, som äro av beskaffenhet att minska eller helt omintetgöra skadeståndsanspråk. Sedan principen om skadelidandes medvållande genom lagstiftning år 1945 införlivats med den engelska rätten, har det antagits, att förvärfvaren i vissa fall fått tillgång till ett nytt försvarsmedel.

Sammanfattningsvis torde kunna sägas, att även om den engelska rätten principiellt står främmande för en allmän extinktionsregel, det därför ingalunda är riktigt att beteckna det engelska systemet såsom ett uttryck för vindikationsprincipen. Vindikation är tvärtom ett utpräglat undantag; däremot ha regler om godtroshöfvervärf vunnit insteg inom flera viktiga rättsområden⁵).

IV. *Fransk rätt* företer i fråga om de nu avsedda reglerna i mångt och mycket samma historiska utveckling som den svenska rätten. Extinktion framträdde först i de nordfranska, på germansk sedvanerätt grundade provinskutymerna, och det var länge ovisst, om denna princip eller den romerskrättsliga vindikationsgrundsatsen skulle avgå med segern. *Code civil* bygger emellertid på maximen *En jait de meubles, la possession vaut titre*, som torde ha vunnit slutligt erkännande vid mitten av 1700-talet, och med detta radikala erkännande av besittningens grundläggande betydelse inom lösöresakrätten följde också en vittgående extinktionsregel. De grundläggande bestämmelserna återfinnas i art. 2279 och 2280 C. civ. En särskild regel, som bygger på samma princip, finnes angående tvesalu (art. 1141). Den generella grundsatsen är, att den som i god tro förvärfvat lösegendom av annan än rätt ägare och får egendomen i sin besittning, är skyddad mot vindikationsanspråk. Regeln har tolkats så, att ett reellt besittningstagande måste äga rum; vid tidpunkten för detta skall god tro föreligga. En egendomlighet är, att förvärfvarens rätt gentemot ägaren är oberoende av *giltigheten* hos den rättshandling varpå förvärfvet grundas. Ond tro måste styrkas av vindikanten. I rättspraxis anses det emellertid

⁵) Jenks' English Civil Law, 4th ed. 1947, vol. I. s. 130 ff., vol. II, s. 307; Slater's Mercantile Law, 12th ed., 1950, s. 118 ff., 125 ff., 253 ff., 605 ff.; Salmond on Torts, 13th ed., 1961, s. 243 ff., 253 ff., 261 ff., 282 ff., 286 ff.

tillräckligt, att rätter ägare kan påvisa misstänkta omständigheter e. d. (föremålets värde, omständigheterna vid transaktionen etc.), som bort giva förvärvaren anledning till närmare undersökning⁶).

Huvudregeln tar i första hand sikte på sådana fall, där ägaren godvilligt anförtrott den disponerande godset. Hit höra emellertid enligt praxis situationer, där ägaren handlat under inflytande av misstag liksom - med viss tvekan i underinstanserna - de fall, där ägaren svikligen förmått lämna godset ifrån sig. Vid tvesalu tillfaller egendomen den köpare som först i god tro fått godset i sin besittning.

Vad ovan anförts gäller äganderättsförvärv av tredje man. Även pant- och retentionsrätt kan emellertid förvärfas på grund av god tro. Särskilt förtjänar påpekas, att hyresvärd och jordägare förvärfvar en retentionsrätt i hyresgästens resp. arrendatorns egendom (av visst närmare angivet slag) som anses uppstå i och med att egendomen installerats på fastigheten och kan göras gällande av godtroende rättsinnehavare utan direkt eget besittningstagande (art. 2102). - Genom godtroendets förvärv utslockna även sådana särskilda rättigheter i godset, t. ex. underpanträtt, som icke låta sig förenas med den godtroende förvärvarens rätt.

Om å andra sidan ägaren frånhänts godset genom tillgrepp eller detta eljest mot hans vilja kommit ur hans hand, är vindikation principiellt tillåten oavsett förvärvarens goda tro. De två situationer — *perte* och *vol* - som angivas i lagen definieras i praxis tämligen snävt, och någon utvidgande tolkning till godtroende tredje mans nackdel synes ej förekomma. Vindikationsrätten är vidare inskränkt dels genom regeln, att ägarens rätt går förlorad efter utgången av tre år från den tidpunkt, då godset kom ur hans besittning, dels också genom specialbestämmelser för vissa fall. Om sålunda förvärvaren åtkommit godset vid mäsas, på marknad, vid annan offentlig försäljning eller hos köpman, som driver handel med varor av ifrågavarande slag, har ägaren att betala den godtroende förvärvaren det pris denne erlagt. Den som i god tro förvärvat panträtt, kan dock ej göra anspråk på lösen.

Godtrosförvärv är möjligt allenast med avseende på fysiska föremål av löseendoms na-

tur. De undantag som stadgats äro av föga betydelse; de avse sådan särskilt registrerad egendom som fartyg, flygmaskiner och historiska minnesmärken. Offentlig egendom, oavsett dess bekaftenhet, är likaså undantagen. Här saknas anledning ingå på de särskilda bestämmelserna angående värdepapper i fransk rätt. Dessa stadganden, som tillkommo efter 1870-1871 års krig och sedermera helt omredigerats år 1956, torde ha sin grund i nödvändigheten att under oroliga tider skydda i första hand obligationsägare mot de rättsförluster, som eljest tillämpliga exstinktionsregler skulle kunna medföra. Specialbestämmelserna innefatta också långtgående inskränkningar i möjligheten till godtrosförvärv⁷).

V. *Schweizisk rätt* har i nu ifrågavarande hänseenden utvecklats i nära anslutning till den franska rättsutvecklingen. Reglerna om godtrosförvärv återfinnas i art. 933—936 uti civillagboken. Grundregeln (art. 933) är att godtroende förvärvare av äganderätt eller begränsad sakrätt till löseegendom skyddas även om hans fångesman (pansättare e. d.) anförtrotts föremålet utan någon förfoganderätt. Rättsförvärvet kan avse icke blott äganderätt och panträtt utan även *Nutzniessung* och retentionsrätt. Besittning - medelbar eller omedelbar — hos den disponerande är ett villkor. I fråga om kravet på besittningsövergång torde gälla i stort sett enahanda regler som i tysk rätt; dock synes det i vart fall ha ifrågasatts, om icke exstinktion kan förekomma även då den disponerande avger *constitutum possessorium*, försåvitt detta är brukligt i liknande fall (t. ex. förvärv av värdehandlingar från bank, i vilkens vård handlingarna kvar-

God tro anses kunna åberopas icke blott om den disponerandes äganderätt utan även om bristande förfoganderätt överhuvudtaget. I fråga om olovliga dispositioner av laga ställföreträdare

⁶) En långtgående undersökningsplikt synes jämligt lag åvila pantlåneinstitut, främst beträffande viss egendom, bl. a. bilar, och värdefullare belåningsobjekt.

⁷) Till den föregående översikten se närmast följande arbeten: Aubry et Rau, Cours de droit civil français, 6e éd. par E. Bartin. Paris 1935. Tome 2, no 183 (s. 144-172); Colin et Capitant, Cours élémentaire de droit civil, 10e éd. par L. Julliot de La Morandière. Nouveau tirage. Paris 1953. Tome 2, nos 454, 749, 751, 866, 954, 1249, 1453, 1521, 1533-1535, 1545, 1564, 1671; Planiol et Ripert, Traité pratique de droit civil français, 2e éd. Paris 1952. Tome 3 par M. Picard, nos 368-411 (s. 364-408); Carbonnier, Droit civil 1958, vol. II, s. 252-266; Julliot de la Morandière m. fl., Droit commercial 2e éd. 1960, vol. II, s. 590 ff.

re torde dock krävas, att dessa uppträda såsom ägare, medan god tro med avseende å förekomsten av fullmakt lär godtagas. Beträffande den goda trons intensitet synes gälla, att den åtminstone då skäl till misstanke äro förhånden bör grundas på fullgörandet av viss undersökningsplikt.

Har egendomen stulits eller på annat sätt mot ägarens vilja förkommit, står däremot vindikationstalan till buds under en period av fem år från tiden för frånhändandet (art. 934). Om saken emellertid i god tro förvärvats på offentlig auktion eller marknad eller från köpman inom ramen för dennes handelsverksamhet, är förvärvaren berättigad till lösen motsvarande

det pris han erlagt (art. 934 andra st.). Art. 935 stadgar obetingat skydd för godtrosvärv av penningar och innehavarpapper. I art. 936 slutligen ha upptagits vissa tämligen självklara regler om ondトロende besittare⁸⁾.

Rättsreglerna i övriga europeiska länder torde ur skandinavisk synpunkt vara av mindre intresse. Helt genomgående regler om vindikationsrätt även gentemot godtroende torde förekomma endast i de romanska länder, som icke undergått starkare inflytande från de germanska rättssystem, i vilka principen »*Hand wahre Hand*« har sin ursprungliga hemortsrätt (så Spanien och Portugal)⁹⁾.

⁸⁾ Komm. zum Schweizer. (Zivilgesetzbuch hrsg. v. Egger m. fl., bd IV (Sachenrecht) von A. Holmberger, 2 uppl. 1938, s. 85-108.

⁹⁾ Carbonnier, ovan (not 7) a.a., s. 263. Särskilda regler synas i Spanien och Italien gälla till förmån för auktoriserade pantlånare; från dylika kan godsets ägare ej göra anspråk på utlämning av egendomen utan att betala lånesumman. Italiensk rätt har efter 1942 även i övriga situationer närmat sig den franska rätten och genomfört ett långtgående godtrosskydd (art. 1153-1157 Codice civile).

Principielle overvejelser om en ny lovgivning

A. De krydsende hensyn.

Som det fremgår af redegørelsen for gældende ret i afsnit 1, består der afgørende forskelle mellem på den ene side dansk og norsk og på den anden side svensk og finsk ret. I Danmark og Norge gælder regler, som undertiden fører til eksstinktion, undertiden til vindikation, uden at man kan fastslå, hvad der efter gældende ret er hovedreglen. I Sverige og Finland er den godtroende erhverver derimod som alt overvejende hovedregel berettiget til at beholde det løsøre, som han har fået i sin besiddelse. Mellem svensk og finsk ret består dog den væsentlige forskel, at finsk ret ikke tillader godtroserhvervelse af ejendom, som er frakommet ejeren ved tyveri eller visse andre dermed ligestillede forbrydelser, hvorimod en sådan indskrænkning er ukendt i svensk ret. Udover disse principielle forskelle forekommer også andre forskelle i enkelthederne. Oversigten over de i nogle vigtigere europæiske retssystemer gældende regler viser, som det fremgår af redegørelsen i afsnit 2, yderligere variationer på dette retsområde.

Den centrale opgave har været at overveje fordele og ulemper ved de to principper vindikation - eksstinktion og tage stilling til spørgsmålet, om de retskonflikter, som opstår, bør løses efter det ene eller det andet princip, eller om eventuelt en løsning bør findes med indslag fra begge principper.

De synspunkter, som er fremført under drøftelserne af fordele og ulemper ved de to principper, kan kort opsummeres således:

Hvad vindikationsprincippet angår, har dette utvivlsomt navnlig i ældre tid haft stærk støtte i forestillingen om ejendomsretten som en fast retsposition. Der har imidlertid under forhandlingerne mellem de delegerede været enighed

om, at en løsning ikke kan findes ud fra et sådant principielt udgangspunkt.

Flertallet af de delegerede har heller ikke fundet, at offentligretlige hensyn kan føre til en streng gennemførelse af det ene eller andet princip. Omend det ikke kan bestrides, at en streng gennemførelse af vindikationsprincippet kan have betydning til at modvirke forbrydelser ved at vanskeliggøre afsætningen af stjalne varer og lignende, idet erhververen i så fald gennemsnitlig må antages at ville udvise større agtpågivenhed ved erhvervelsen, synes det dog klart, at dette hensyn i første række må tilgodeses ved hensigtsmæssige regler i straffelovgivningen. I denne forbindelse kan henvises til, at den danske straffelovs § 303 også rammer tilfælde af grov uagtsomhed ved erhvervelse af løsøre, som hidrører fra en berigelsesforbrydelse.

Det traditionelle argument for en udstrakt beskyttelse af erhvervelser i god tro og dermed for eksstinktionsprincippet har været hensynet til den almindelige omsætningsinteresse. Heller ikke denne betragtning kan imidlertid holde for en nærmere undersøgelse. Selv om det fra et omsætningssynspunkt kan være en anerkendelsesværdig interesse, at løsøre trygt kan erhverves, uden at erhververen behøver at anstille indgående undersøgelser af overdragerens adkomst, må det dog erkendes, at omsætningshensynet også kan påberåbes til fordel for vindikationsprincippet, der beskytter bl.a. pantsætteren, långiveren og den, som giver sine ting i forvaring.

Af større betydning vil det være at bedømme parternes muligheder for at forhindre, at en konflikt på disse områder overhovedet opstår. Betragter man spørgsmålet ud fra et sådant risikofordelingssynspunkt, synes det rimeligste at være, at risikoen lægges på den af parterne, som

enten har den bedste mulighed for gennem rimelige foranstaltninger at beskytte sig mod den specielle risiko, eller som gennem handling eller undladelse kan øge eller mindske konfliktfaren. Det synes da klart, at ejeren typisk har visse beskyttelsesmuligheder, medens erhververen oftest vil savne holdepunkter for at iværksætte en undersøgelse, som skulle kunne sætte ham i stand til at opdage mangler ved overdragerens adkomst. At følge sædvanligt løsøre tilbage gennem en måske lang omsætningskæde vil i reglen byde på afgørende vanskeligheder. Hvis erhvervelsen sker i en butik eller på auktion, er en sådan undersøgelse ofte overhovedet ikke mulig. En køber, der foretager indkøb til sin forretning, vil endvidere ofte være nødt til at foretage hurtige indkøb, måske i konkurrence med andre, og vil derfor være særligt dårligt stillet med hensyn til muligheden for nærmere at undersøge sælgerens adkomst. Ejeren kan derimod gennem forholdsvis enkle foranstaltninger reducere risikoen for tab betydeligt: kostbart løsøre kan opbevares på betryggende måde, omhu i personvalget kan i mange tilfælde forhindre ulovlige dispositioner foretaget af låntagere, depositarer, arbejdstagere m.v., og ved salg på afbetaling har sælgeren mulighed for at foretage kreditundersøgelser vedrørende kunderne. Det må dog erkendes, at en konstatering af kundens økonomiske soliditet ikke nødvendigvis indebærer en garanti for, at kunden også vil optræde hæderligt. Til det anførte kan endelig føjes, at ejeren er den af parterne, som i vid udstrækning kan sikre sig mod det økonomiske tab gennem forsikring, en mulighed, som ikke står erhververen åben.

Det anførte gælder imidlertid kun typiske tilfælde. Forskellige omstændigheder kan medføre, at disse synspunkter taber mere eller mindre i vægt. Angår transaktionen således løsøre, som er genstand for en eller anden form for offentlig registrering, f.eks. motorkøretøjer, har en erhverver i det mindste visse kontrolmuligheder. Erhverves løsøre fra en privatperson, vil der endvidere som regel være mulighed for at spørge om, hvor godset stammer fra. Særlig anledning hertil vil der naturligvis være, hvor det drejer sig om værdifuldt gods eller løsøre, som erfaringsmæssigt ofte sælges på afbetaling. På den anden side kan ejerens muligheder for at beskytte sig mod ulovlige dispositioner i visse tilfælde være stærkt begrænsede. Også dette synspunkt kan med særlig styrke gøres gældende med hensyn til motorkøretøjer, som ofte er gen-

stand for ulovlig tilegnelse, og som erfaringsmæssigt er vanskelige at forvare på betryggende måde. Muligheden for på økonomisk rimelig måde effektivt at beskytte sin ejendom mod f.eks. tyveri bliver derved meget begrænset. Overvejelser af denne art kan tjene som grundlag for bedømmelsen af eventuelle modifikationer i en hovedregel om eksstinktion.

Vender man herefter tilbage til de typiske tilfælde, må det understreges, at det tidligere nævnte synspunkt: hensynet til omsættningens interesser, må suppleres med frekvenssynspunkter. Selv om det er rigtigt, at omsættningens tarv kan anføres til fordel for såvel ejeren som den godtroende erhverver, vil det i mangfoldige tilfælde kunne betyde en unødigt hæmsko for omsætningen altid at pålægge køberen at forvisse sig om overdragerens dispositionsret, hvorimod det vil være relativt sjældent, at der skal foretages en nærmere undersøgelse af de personer, som ejeren på en eller anden måde betror sin ejendom, hvadenten dette sker til lån, til forvaring eller til en køber ved salg med ejendomsforbehold. Hertil kommer i øvrigt, at ejeren i disse sidste tilfælde også af andre grunde må foretage en bedømmelse af den person, som han betror sit løsøre til, idet han også på anden måde end ved erhververens uberettigede dispositioner kan blive udsat for tab, f.eks. ved erhververens skødesløse behandling af tingen.

Også på anden måde kan frekvenssynspunktet gøres gældende til støtte for eksstinktionsprincippet. Normalt rammer tabet ved en løsning efter dette princip kun én person — ejeren. Ved vindikation af ting, som er passeret gennem en lang omsætningskæde, opstår derimod tvist mellem et større antal parter.

Til støtte for eksstinktionsprincippet har undertiden været henvist til den beskyttelse, som den faktisk bestående position bør tillægges. Det reelle indhold i denne betragtning synes at være, at det i adskillige tilfælde vil kunne være forholdsvis længe, inden den, der har mistet sit løsøre ved en ulovlig disposition, kan spore tingen til den godtroende erhverver. Indtil da har erhververen upåtalet benyttet tingen og med føje indrettet sig, som var han rette ejer, og har måske indlemmet tingen i sin økonomiske virksomhed. Har tingen haft direkte nytteværdi for ejeren, er det på den anden side sandsynligt, at denne har søgt for erstatning for den mistede ting. Tvisten kommer i et sådant tilfælde snarere til at angå tingen som bærer af en vis pengeværdi end tingen som sådan. Vindikation af

løsøre kan i sådanne situationer endog indebære en afvigelse fra den fra et samfundsøkonomisk synspunkt mest fordelagtige anvendelse af tingen. Selv om man ikke skal overvurdere betydningen af dette synspunkt, bør det dog tillægges en vis vægt ved økonomisk anvendeligt løsøre som værktøj og efter omstændighederne motor-køretøjer.

Til de nævnte materielretlige vurderinger af de to principper må føjes visse retstekniske betragtninger. Det er indlysende, at en ubetinget vindikationsregel ville være en regel af stor procesøkonomisk betydning, idet en sådan regel ikke giver anledning til større tvistigheder. Domstolenes assistance ville alene være påkrævet til gennemførelse af vindikationskravet over for modvillige personer. Imidlertid må man formentlig se bort fra en sådan ubetinget regel, som i hvert fald flertallet af de delegerede ikke har ønsket.

På den anden side skulle man på forhånd tro, at en eksstinktionsregel under alle omstændigheder ville give anledning til processer, idet eksstinktion er betinget af god tro hos erhververen, og konstateringen heraf normalt måtte forudsætte en særlig undersøgelse. Det viser sig imidlertid, at antallet af svenske og finske retsafgørelser på dette område er påfaldende ringe sammenlignet navnlig med antallet af danske domme, uanset at svensk og finsk rets hovedregel er eksstinktion til fordel for erhververen i god tro. Dansk domspraksis viser desuden, at der kun i yderst få tilfælde er problemer vedrørende bedømmelsen af erhververens gode tro. De konflikter, som har været fremme ved de danske domstole, har i de allerfleste tilfælde angået andre spørgsmål vedrørende betingelserne for indtrædelse af eksstinktion. På grundlag af de erfaringer, som domspraksis udviser, må det derfor fastslås, at regler, opbygget nogenlunde overensstemmende med gældende dansk ret, fra et procesøkonomisk synspunkt må betragtes som ringere end regler, svarende til de gældende svenske og finske regler.

Fra et dansk synspunkt bliver næppe nogen af de anførte betragtninger afgørende. De kan højst føre til, at der ikke ud fra almindelige reale overvejelser kan være større betænklichkeiten ved at overgå til et mere almindeligt eksstinktionsstandpunkt. Det må da også erkendes, at såvel teori som praksis her i landet gennem de sidste generationer har bevæget sig fra en nogenlunde ubetinget vindikationsregel til et standpunkt, hvorefter der i hvert fald i flere

praktisk vigtige situationer indtræder eksstinktion. Det må ligeledes erkendes, at udviklingen i en række europæiske retsforfatninger tyder på, at man nu i videre omfang end tidligere akcepterer eksstinktionssynspunkter. Og navnlig må det fremhæves, at svensk og finsk ret gennem meget lang tid har indtaget et standpunkt, hvorefter eksstinktion ikke blot er hovedreglen, men en regel, der navnlig i svensk ret gennemføres så godt som undtagelsesfrit. Man kunne derfor forvente, at de organisationer og myndigheder, som i Sverige og Finland har haft lejlighed til at fremkomme med udtalelser til brug for drøftelserne mellem de delegerede, havde fundet anledning til at fremføre kritik mod de i disse lande gældende regler, såfremt de måtte betragtes som uheldige set fra erhvervslivets eller myndighedernes synspunkt. Det har imidlertid vist sig, at der hverken i Sverige eller Finland er fremkommet ønsker om ændring af den bestående retstilstand i retning af den i Danmark og Norge gældende. Der er alene fremkommet ønsker om at få skærpet dels den undersøgelsespligt, som i visse grupper af tilfælde påhviler erhververen, dels det strafferetlige værn mod ulovlige dispositioner, navnlig således at der kan rejses straffesag mod den, der erhverver afbetalingsgods i strid med afbetalingssælgerens ret. Og kun nogle - men ikke alle - finske banker går i udtalelserne ind for, at en godtroende erhverver af afbetalingsgods skal indtræde i afbetalingskøberens retsstilling, hvis der ikke er forevist kvittering for hele købesummens betaling, medmindre erhvervelsen er sket i det åbne marked.

Fra de danske organisationer og myndigheder, fra hvem udtalelser ligeledes er indhentet, er der på den anden side ikke tilvejebragt noget konkret materiale, som viser værdien af den danske retstilstand sammenlignet med retstilstanden i Sverige og Finland. Der er alene fremkommet almindeligt holdte udtalelser, som ikke har kunnet overbevise den svenske og finske delegat om værdien af det danske og norske standpunkt. Trods henvendelse til de forskellige brancheforeninger er det således ikke lykkedes at tilvejebringe erfaringsmateriale til belysning af de gældende reglers betydning inden for handlen med landbrugsmaskiner, radio- og fjernsynsapparater og pianoer. For automobilhandlens vedkommende er det gennem et af Danmarks Automobil-Forhandler-Forening iværksat rundspørge til foreningens medlemmer søgt oplyst, i hvor mange tilfælde medlemmerne har været

udsat for problemer som følge af de gældende regler om ejendomsforbehold. Antallet af sådanne tilfælde synes yderst ringe, og foreningen konkluderer, at det ikke så meget drejer sig om at bevare ejendomsforbeholdet med tilhørende vindikation, som at fjerne den gode tro ved at skabe en offentlig registreringsordning. De store motororganisationer har endvidere oplyst, at de ikke råder over erfaringsmateriale, der viser betydningen af vindikation i disse tilfælde, uanet at den ene af disse organisationer i udtalelsen har oplyst at behandle ca. 1.500 egentlige brugtvognssager om året i den juridiske afdeling.

Fra Butikshandelens Fællesråd, Industrirådet, Håndværksrådet og Danske Bankers Fællesrepræsentation foreligger udtalelser til fordel for bevarelsen af de gældende regler. Til begrundelse herfor er anført, at disse regler er »overordentlig betydningsfulde for de handlende« og indebærer den »alt i alt rimeligste« løsning af konflikterne (Butikshandelens Fællesråd), at »der lægges stor vægt på, at de hidtil gældende regler om vindikation i Danmark bibeholdes« (Industrirådet), at »de gældende regler virker tilfredsstillende, og at man ikke gerne ser de svenske regler indført« (Håndværksrådet), og at »man må tillægge den generalpræventive virkning, opretholdelsen af dansk rets hovedregel indebærer, en ikke ringe betydning« (Danske Bankers Fællesrepræsentation).

Gennem Grosserer-Societetet er modtaget udtalelser fra Foreningen af Danske Isenkramgrossister, Foreningen af Grossister i Værktøj og Værktøjsmaskiner og fra Landbrugsmaskin-Importørernes Brancheforening af 1919. Medens de to førstnævnte foreninger ingen kommentarer har haft, har den sidstnævnte forening ønsket de gældende regler bevaret og henvist til, at landbrugsmaskiner i langt de fleste tilfælde kan tages tilbage fra den godtroende erhverver uden rettens bistand, idet erhververen er klar over, at han enten må betale restfordringen eller tilbagelevere maskinen.

I Provinshandelskammerets besvarelse af henvendelsen er henvist til den foran omtalte udtalelse fra Danmarks Automobil-Forhandler-Forening og til en udtalelse fra Dansk Maskinhandlerforening, der ganske ligger på linie med det i udtalelsen fra Landbrugsmaskin-Importørernes Brancheforening af 1919 anførte.

(Om udtalelserne henvises i øvrigt til nedenfor i afsnit 6).

Efter disse udtalelser måtte det anses for givet, at svensk og finsk ret ikke kunne forventes

ændret i retning af retstilstanden i Danmark og Norge, idet man ikke har kunnet finde afgørende argumenter herfor og derfor i det hele måtte betragte en sådan ændring som et tilbageskridt i retsudviklingen. Skal der derfor opnås nordisk retsenhed, er det nødvendigt, at man fra dansk side er indstillet på ændringer i retning af det svenske og finske standpunkt.

Alligevel har der vist sig mulighed for en kompromisløsning, idet man fra svensk og finsk side er indforstået med, at man i en eventuel lovgivning nærmere uddyber kravene til erhververens gode tro og navnlig pålægger ham en særlig undersøgelsespligt i nogle praktisk forekommende tilfælde. Såfremt en sådan skærpelse af kravene til erhververens gode tro gennemføres, er det i øvrigt et spørgsmål, om de praktiske resultater fremover vil afvige meget fra de resultater, som de gældende regler fører til. Fra et svensk synspunkt har det været så meget naturligere at foreslå regler af denne art, som man i svensk praksis har kunnet finde udtalelser, der peger i retning af et skærpet agtpågivenhedskrav.

Som det fremgår af redegørelsen i afsnit 6, har udkastet til denne betænkning, indeholdende bl.a. de nordiske lovudkast, været forelagt de samme organisationer og myndigheder, som tidligere havde haft lejlighed til at udtale sig, men som det vil fremgå af de modtagne besvarelser, er der ikke fremkommet nyt materiale eller nye synspunkter, som har kunnet give anledning til fornyede overvejelser sammen med de øvrige nordiske delegerede.

Fra de senere udtalelser er der særlig grund til at fremhæve, at Provinshandelskammeret (p. 99) har ment, at der ikke kan fremføres »tungtvejende praktiske argumenter for den ene eller anden principielle løsning i spørgsmålene vindikation eller eksstinktion«, og at man lige såvel kan argumentere for, at svensk og finsk ret bør ændres i overensstemmelse med, hvad der er gældende ret i Danmark og Norge, som at man i disse lande bør bøje sig for svensk og finsk opfattelse, jfr. i samme retning Grosserer-Societets udtalelse (p. 97).

Første del af disse betragtninger kan måske ikke uden videre afvises. Men netop hvis man akcepterer dem, er der god grund til at søge nordisk retsenhed på dette område tilvejebragt, såfremt man i øvrigt er af den opfattelse, at nordisk retsenhed i sig selv er af værdi og derfor bør tilstræbes, medmindre den i de enkelte lande vil føre til uheldige retstilstande. Selv om

gennemførelsen af lovudkastene vil betyde en vis ændring i retstilstanden i de nordiske lande — idet de er kompromisløsninger mellem de yderste standpunkter - er der ingen som helst grund til at tro, at de med ændringen forbundne ulemper vil være større på dette end på så mange andre områder, hvor en ny lovgivning gennemføres.

Derimod må der tages afstand fra sidste del af de anførte betragtninger, hvorefter man lige såvel burde søge svensk og finsk ret ændret, som gå den modsatte vej. Det er måske ikke afgørende, at der som allerede fremhævet netop ikke sker ændring alene i dansk og norsk ret, men også i svensk og finsk ret, såfremt forslagene gennemføres, idet det må erkendes, at ændringerne vil blive størst i Danmark og Norge. Det væsentlige er imidlertid, at udviklingen i lovgivning og praksis såvel i Danmark som i Norge gradvis er gået fra en ubetinget vindikationsregel mod begrænsede regler om eksstinktion, en udvikling som næppe kan forventes at ville standse, hvorimod der ikke er sket nogen modsvarende ændring bort fra eksstinktionsstandpunktet i Sverige og Finland. At en sådan udvikling senere skulle komme, er utænkeligt, da standpunktet er det, som man i adskillige lande først nu er ved at nærme sig.

Ser man de nu afsluttede overvejelser mellem de nordiske delegerede i et noget videre perspektiv, kan man sige, at udfaldet af de legislative overvejelser på dette område beror på den værdi, man tillægger ønsket om at opnå nordisk retsenhed, hvor der — bortset fra en overgangsperiode - ikke kan anføres afgørende argumenter imod en sådan, og på den værdi, det kan tillægges, at man i samtlige nordiske lande søger at nærme sig retstilstanden i det eller de af landene, som er nået længst i retsudviklingen.

B. Særligt om tyveri- og ejendomsforbeholdstilfældene.

Medens der næppe fra nogen side i almindelighed vil kunne rejses afgørende indvendinger mod, at den bestående retstilstand ændres således, at hovedreglen bliver eksstinktion til fordel for den godtroende erhverver, synes det klart, at betænkeligheder ved at gennemføre en sådan regel navnlig vil kunne forekomme på to områder, hvor gældende dansk rets standpunkt klart er vindikation.

Det første tilfælde er den i D.L. 6-17-5 omhandlede situation, hvorefter der indtræder vindikation, når tingen er frakommet ejeren ved tyveri, hvormed må ligestilles i hvert fald røveri og afpresning. Der foreligger i dette tilfælde en så fast tradition for vindikation, at en ændring på dette punkt antagelig vil føles stærkt stridende mod den almindelige retsopfattelse. Som anført indtræder der efter svensk ret eksstinktion også i disse tilfælde, hvorimod finsk ret her gør en undtagelse fra eksstinktionsprincippet, som fører til omtrent samme retstilstand som i Danmark. Det kan derfor diskuteres, om man skal gennemføre eksstinktionsreglen også i disse tilfælde.

Det udkast, som er udformet i overensstemmelse med den svenske og den finske delegat, jfr. nedenfor i afsnit 4, er udformet således, at der vel indtræder eksstinktion også i denne gruppe af tilfælde, men med den meget vigtige modifikation, jfr. udkastets § 1, stk. 2, at eksstinktion kun indtræder, såfremt erhververen godtgør, at han nøje har undersøgt overdragelsens adkomst. I bemærkningerne til udkastets § 1, stk. 2, vil der nærmere blive redegjort for, hvad der ligger i dette krav. På dette sted skal blot fremhæves, at en sådan regel indebærer en ganske betydelig afvigelse i forhold til en ubetinget eksstinktionsregel og derfor næppe fjerner sig så forfærdelig meget fra det resultat, som D.L. 6-17-5 fører til. Men der åbnes i hvert fald den godtroende erhverver en vis mulighed for at kunne beholde tingen. Det vil komme til at bero på en ren objektiv afvejning, om han har foretaget den fornødne undersøgelse, og det vil komme til at bero på en rent objektiv undersøgelse, om tingen er frakommet ejeren ved en af de nævnte forbrydelser.

Heller ikke på dette punkt har de svenske organisationer givet udtryk for betænkeligheder ved at opretholde den bestående ordning i Sverige. Særligt må det fremhæves, at Svenska antikvariatforeningen, Bokförläggareforeningen og Cykel- og sporthandlarnas riksförbund samstemmende har udtalt, at problemet ikke har større betydning, hvis man følger de regler, som gælder ved køb af genstande, der falder inden for disse organisationers område.

Af de danske organisationer har alene Assurandør-Societetet, Landbrugsmaskin-Importørernes Brancheforening af 1919 og Den Danske Antikvarboghandlerforening udtalt sig om disse tilfælde.

I Assurandør-Societetets' udtalelse peges på,

at en begrænsning eller afskaffelse af vindikationsretten m.h.t. stjålne ejendele kan være farlig, fordi man derved mister et af de vigtigste våben over for sådanne hælere, om hvem det ikke kan godtgøres, at de var i ond tro, og som man derfor muligvis ikke kan straffe. Brancheforeningen af 1919 har udtalt, at vindikation af stjålne koster så meget mere må anerkendes, hvis man anerkender vindikation af genstande, solgt med ejendomsforbehold. Endelig har Antikvarboghandlerforeningen udtalt, at man i tyveritilfældene bør beholde vindikationsreglen i hvert fald for så vidt angår bøger, men at en sådan regel eventuelt kan kombineres med en regel om en eller anden form for erstatning til den godtroende erhverver.

Ved overvejelserne af disse tilfælde må tages i betragtning den betydning, som de almindelige tyveriforsikringer har, og som indebærer, at tabet for den bestjålne kan opvejes af forsikringsydelsen. Hertil kommer, at den i udkastets § 2, stk. 2, foreslåede regel tager hensyn til den særlige interesse, som den bestjålne — eller andre, hvis ret eksstingveres — kan have i at få netop den mistede ting tilbage. For dansk rets vedkommende må endvidere fremhæves, at bestemmelsen i straffelovens § 303, der straffer den, som udviser grov uagtsomhed ved at tilforhandle sig eller på anden lignende måde modtage ting, der er erhvervet ved en berigelsesforbrydelse, efter fast teori og praksis kan anvendes ikke blot — som nævnt i motiverne — over for »egentlige hælderforretninger«, men også ved private isolerede tilforhandling. Efter norsk ret straffes derimod alene forsægtigt forhold, uanset at den norske straffelovs § 317 benytter udtrykket: »visste eller måtte forstå,« jfr. *Andenæs*: Formuesforbrytelsene (1959) p. 102. Det strafferetlige værn er således væsentligt stærkere i dansk end i norsk ret og risikoen ved erhvervelse af ting under »unormale« omstændigheder dermed væsentlig større.

Såfremt man imidlertid måtte mene, at traditionel dansk retsopfattelse på dette punkt er så indgroet, at det ikke vil være forsvarligt at ændre den, vil det foreliggende lovudkast dog kunne anvendes med den ændring, at bestemmelsen i udkastets § 1, stk. 2, udgår og erstattes af en særlig paragraf med følgende ordlyd:

»§ 00. Den, der uden at have udvist uagtsomhed herved har mistet løsøre ved tyveri, røveri eller afpresning, kan fordrø dette udleveret selv fra en erhverver i god tro, medmindre erhvervelsen er sket på en af de i § 1, stk. 3, nævnte måder«.

(§ 1, stk. 3, svarer i så fald til udkastets § 1, stk. 4).

Det må imidlertid fremhæves, at den i udkastets § 1, stk. 2, indeholdte regel på den ene side i vid udstrækning tager hensyn til den retstradition, som er gældende i Danmark på dette område, og på den anden side betyder en reel begrænsning af den svenske eksstinktionsregel, en begrænsning, som imidlertid er blevet akcepteret fra svensk side som en kompromisløsning til opnåelse af ensartede regler.

Hertil kommer, at en gennemførelse af eksstinktionsprincippet også ved salg på kredit med ejendomsforbehold, jfr. straks nedenfor, vil betyde, at man alene vil få det ene brud på eksstinktionsreglerne, at der gælder vindikation ved de nævnte berigelsesforbrydelser. Når dette er tilfældet, må det formentlig erkendes, at et sådant enkeltstående brud på et ellers herskende eksstinktionsprincip forekommer mindre motiveret.

Det andet område, hvor der kan være særlig anledning til at diskutere spørgsmålet om eksstinktion eller vindikation, er tilfælde af salg på kredit med ejendomsforbehold.

Som det fremgår af redegørelsen for gældende ret i afsnit 1, indtager dansk ret her det standpunkt, at der indtræder eksstinktion, såfremt tilfældet omfattes af den såkaldte forhandlergrundsætning, medens ejendomsforbeholdssælgeren i øvrigt vil kunne vindicere tingene fra den godtroende erhverver.

Der kan næppe være tvivl om, at man inden for visse grene af dansk erhvervsliv tillægger den bestående vindikationsadgang betydelig vægt. Dette er derimod — som nævnt ovenfor — ikke tilfældet for så vidt angår de organisationer i Sverige og Finland, som lever under en retstilstand, hvor der i alle tilfælde af salg med ejendomsforbehold indtræder eksstinktion, uanset at de kunne have gjort det samme synspunkt gældende som fremført fra dansk side.

Konflikten i de her omtalte tilfælde foreslås løst ved bestemmelsen i udkastets § 1, stk. 3, der indeholder den modifikation i den almindelige eksstinktionsregel, at erhververen for at eksstingvere ved undersøgelse af købekontrakt eller kvittering eller på anden måde så vidt muligt skal have sikret sig, at overdragelsen ikke var i strid med et sådant ejendomsforbehold. En sådan skærpelse af erhververens undersøgelsespligt er som tidligere nævnt ønsket fra forskellig side i Finland og Sverige og imødekommer således den kritik, som her er blevet fremsat.

Følger man denne linie, skulle det være ubetænkeligt at gå ind for en sådan modificeret eksstinktionsløsning i disse tilfælde. Hvad der nærmere ligger i udkastets regel, vil blive omtalt nedenfor i afsnit 5 under bemærkningerne til udkastets § 1, stk. 3.

De betragtninger, som fører til at modificere eksstinktionsstandpunktet gennem krav om skærpet agtpågivenhed ved erhvervelse af ting, der er frakommet ejeren ved visse berigelsesforbrydelser eller sædvanligt sælges på kredit med ejendomsforbehold, gør sig ikke gældende, hvor erhvervelsen er sket under sådanne omstændigheder, at der for erhververen var særlig grund til at tro, at overdragerens adkomst var i orden. Dette vil navnlig være tilfældet, når erhvervelsen sker på offentlig auktion, fra en forhandler med fast forretningssted eller under dermed ligestillede forhold. Der er derfor ved bestemmelsen i udkastets § 1, stk. 4, gjort undtagelse fra de skærpede agtpågivenhedsregler i disse tilfælde. Hvad der nærmere ligger i denne undtagelsesregel, vil fremgå af bemærkningerne til bestemmelsen nedenfor i afsnit 5.

Udover de nævnte hovedspørgsmål er det under de nordiske forhandlinger navnlig blevet diskuteret, om eksstinktionsreglen burde modificeres ved at åbne adgang til vindikation dels i tilfælde, hvor en eksstinktionsregel ikke vil have så afgørende betydning for erhververen, fordi han endnu ikke har betalt vederlag og/eller i øvrigt indrettet sig i anledning af erhvervelsen, dels i tilfælde, hvor det, der ønskes vindiceret, ikke alene har økonomisk værdi for ejeren eller i øvrigt har en særlig betydning for ham. I udkastets § 2 er foreslået en bestemmelse, som tager hensyn til det sidstnævnte særlige synspunkt. Indholdet af denne bestemmelse vil blive nærmere omtalt i bemærkningerne til § 2 nedenfor i afsnit 5. Om det førstnævnte synspunkt henvises til bemærkningerne til § 1, stk. 1, i afsnit 5.

C. Tabsfordelingsmuligheden.

Under drøftelserne mellem de delegerede har det været overvejet, om man skulle søge udformet regler, hvorefter det tab, som normalt er en følge af den uberettigede disposition, fordeles mellem parterne efter graden af den skyld, hver af dem måtte antages at have for den opståede situation. I tilfælde, hvor ingen af parterne kunne bebrejdes noget, måtte tabet da fordeles lige mellem dem.

Et sådant forslag er fremsat af *Koktvedgaard* i Juristen 1961, s. 299 ff. Forslaget indebærer i hovedsagen, at selve den omtvistede genstand normalt ikke skal kunne fordres udleveret fra den godtroende erhverver. Undtagelse gøres kun i visse særlige tilfælde, f.eks. hvor tingen har affektionsværdi. Alt efter parternes forhold - d.v.s. deres manglende agtpågivenhed og andre omstændigheder - afgøres det, om og i hvilken udstrækning den part, hvem genstanden tilkendes, skal yde den anden part erstatning for det økonomiske tab, denne lider ved at miste tingen. Kan begge parter godtgøre, at de ikke har udvist manglende agtpågivenhed, deles tabet lige. Tingens værdi udgør erstatningspligtens øverste grænse, og den godtroende erhverver kan altid blive fri for at betale erstatning ved at give afkald på ejendommen.

Hvor tiltalende en løsning efter disse retningslinier end måtte tage sig ud fra et materielt retfærdighedssynspunkt, må man formentlig tage afstand fra en sådan regel. Den er så vidt vides ukendt i de mere betydelige eller med dansk ret nærmere beslægtede europæiske retssystemer. Mod reglen kan endvidere indvendes, at den ikke fritager lovgiveren fra at tage stilling til spørgsmålet om, hvem af de to parter tingen bør tilkomme. Svaret på dette spørgsmål synes ikke generelt at kunne bero på parternes forhold, eftersom det er nødvendigt at opstille en regel for de tilfælde, hvor ingen forsømmelse kan påvises fra nogen af siderne. I denne situation undgår man således ikke den stive regel-dannelse, som kritiseres.

Til det anførte kommer, at muligheden for at gøre undtagelser, begrundet enten i særlige hensyn i visse typiske tilfælde, f.eks. ved sager med affektionsværdi, eller på billighedsovervejelser i det enkelte tilfælde, ikke bliver større end ved opstilling af et almindeligt vindikations- eller eksstinktionsprincip. Uanset hvilken hovedregel man vælger som afgørende for spørgsmålet om retten til selve tingen, vil det vise sig, at hensyntagen til parternes forhold ved fordeling af det økonomiske tab er et nødvendigt supplement til en lighedeling af den her nævnte art. Forslaget fører således til, at der under enhver tvist måtte foretages sammenligninger mellem den omhu eller forsømmelse, som er udvist i to helt forskellige situationer, ejerens og erhververens. En sådan sammenligning ville næppe kunne foretages uden en domstols medvirken, da det ville være yderst vanskeligt at give en objektiv vejledning for opgø-

reisen. En forøgelse af antallet af processer på dette område synes derfor ikke at kunne undgås.

Også domstolenes bedømmelse af parternes forhold måtte imidlertid forventes at møde betydelige vanskeligheder, dels fordi tilvejebringelse af det for afgørelsen nødvendige bevismateriale ofte ville vise sig næsten umuligt, dels fordi bedømmelsen måtte foretages ud fra visse fiktive standardkrav, som vanskeligt lader sig opstille. Hertil kommer, at det rimeligvis måtte kræves, at der var den fornødne årsagssammenhæng mellem ejerens adfærd og den ulovlige disposition, hvorved tredjemand erhvervede tingen. Bedømmelsen heraf ville imidlertid ofte støde på meget store vanskeligheder.

Til de anførte betæneligheder ved en sådan tabsfordelingsregel kommer endelig tungtvejen- de betæneligheder af rent lovteknisk natur. Hvis den skulle virkeliggøre det formål, at man i hvert enkelt tilfælde tog alle rimelige krav i betragtning — og heri synes den eneste motive- ring for ordningen at ligge - måtte den enten give sig udtryk i et omfattende regelsystem eller formuleres i en regel af så generelt indhold, at den ikke vil give megen vejledning.

D. Det norske standpunkt.

Fra norsk side foreligger et - formentlig foreløbigt - udkast til en lovordning på det foreliggende område, gengivet nedenfor i afsnit 4.

Til begrundelse for udkastet har den norske delegerede anført, at det efter forholdene ikke er muligt helt at opgive den gældende vindika- tionsregel. Dette skyldes bl.a. en omtrent en- stemmig opinion hos næringslivets repræsentan- ter, et meget bestemt standpunkt hos politiet angående vindikation af tyvegods samt specielle forhold vedrørende ordningen i norsk ret ved indfordring af skatter og gæld (udlægspant), en ordning, som ikke lader sig reformere i den- ne forbindelse. Den norske delegerede har vide- re henvist til, at et forslag om at indføre eks- stinktion ved salg på afbetaling tidligere er ble- vet udarbejdet i nordisk samarbejde og trods protester fra norsk næringsliv forelagt Stortin- get, som imidlertid forkastede forslaget. Efter den norske delegeredes opfattelse bør man hel- ler ikke lægge alt for megen vægt på hensynet til omsætningen, idet hovedsagen ved ejendom er at bruge og udnytte denne, ikke at købe og sælge, hvilket ræsonnement taler for et effekt- tivt retsværn ved tyveri og ran.

Det norske udkast karakteriseres ved, at det

i en særlig lov fastslår nogle af de regler, som i Danmark allerede fremgår af lovgivningen el- ler dog synes fastslået i retspraksis. Sammen- holdt med gældende dansk ret indeholder det dog på et enkelt punkt en afvigelse i retning af eksstinktion, på et andet punkt en afvigelse i retning af vindikation. Endelig indfører forsla- get en regel om »lösningsrätt«, som i ændret form er hentet fra svensk og finsk ret.

Bestemmelsen i udkastets § 2, stk. 1, om vin- dikation i tilfælde af tyveri, ran og grov tvang stemmer således med reglen i D.L. 6-17-5, så- ledes som den i almindelighed forstås.

Bestemmelsen i udkastets § 2, stk. 2, om vin- dikation i tilfælde af lån, leje, forvaring eller reparation er overensstemmende med reglerne i D.L. 5-7-4 og 5-8-12. Når der imidlertid i forbindelse hermed også statueres vindikation af ting, der er solgt med ejendomsforbehold, be- tyder det, at forslaget bringer retstilstanden til- bage til det standpunkt, som den befandt sig på, før de danske domstole kom ind på at antage eksstinktion efter »forhandlergrundsætningen«. Dette må for dansk rets vedkommende betegnes som et tilbageskridt.

I udkastets § 3 foreslås som noget nyt eks- stinktion i de tilfælde, hvor der efter § 2 skulle indtræde vindikation, under forudsætning af, at tingen er solgt på offentlig auktion (1), eller når nye og ubrugte ting er solgt af en erhvervs- mæssig sælger fra butik eller et andet lignende fast forretningssted (2). Som det fremgår af den på grundlag af dansk retspraksis udarbej- dede oversigt, jfr. tillæg 2 til afsnit 1, vil en sådan regel medføre, at to specielle grupper af tilfælde skilles ud fra de i øvrigt forekommende tilfælde. Reglen vil ikke kunne anvendes, (3) hvor erhvervsdrivende sælger til private, uden at sælgeren har et fast forretningssted, uanset om salg af den pågældende art sædvanligt fo- regår på anden måde end fra et sådant fast forretningssted. Den kan heller ikke anvendes, (4) når erhvervsdrivende handler indbyrdes, idet dette i alle tilfælde, som har foreligget i retspraksis, er foregået på anden måde end ved salg fra butik eller andet fast forretningssted. Den er heller ikke anvendelig, (5) når private sælger eller pantsætter til erhvervsdrivende, og endelig kan den ikke anvendes, (6) når private handler indbyrdes.

Reglen i § 3 kunne motiveres under en sam- fundstilstand, hvor kun salg fra butik eller an- det lignende forretningssted (1-2) betragtes som normal omsætning, medens al anden form

for handel (3-6) betragtes som ekstraordinær. Netop denne sondring er da også blevet understreget af den norske delegat i de foran refererede bemærkninger. Som samfundsforholdene er nu, må reglen imidlertid betragtes som forældet. Navnlig forekommer det uheldigt, at erhvervsdrivendes salg til private på anden måde end fra fast forretningssted (3) og handel mellem erhvervsdrivende indbyrdes, uden at det foregår fra fast forretningssted (4), holdes uden for reglen. Skulle man derfor gennemføre tankegangen bag forslaget, måtte man enten forstå »fast forretningssted« i meget vid betydning, eller man måtte søge i lovform at fastslå, hvad der menes med »ordinær« og »ekstraordinær« handel. Dette ville lovteknisk blive meget vanskeligt og føre til afgrænsningsproblemer, som blev vanskelige at løse i praksis.

Forslagets regel om at betragte salg på offentlig auktion som et tilfælde, der uden videre kan sidestilles med salg fra fast forretningssted, stemmer i øvrigt ikke med hidtidig dansk retsopfattelse, idet man netop har haft særlige betæneligheder ved at antage eksstinktion i disse tilfælde. Noget andet er, at en særlig skærpet undersøgelsespligt for erhververen ved salg fra fast forretningssted eller på offentlig auktion ikke lader sig gennemføre. Når det derfor - som ovenfor nævnt - er fundet rigtigt at lægge vægt på, om erhvervelsen er sket på en af de nævnte måder, er grunden den, at reglen herom alene angår spørgsmålet om *undersøgelsespligtens omfang* og dermed problemet om erhververens gode tro, hvor *gradueringen* må finde sted. Efter det norske udkast bliver erhvervsmanden derimod afgørende for spørgsmålet vindikation - eksstinktion, altså et *enten — eller*.

Udkastets § 4 fastslår eksstinktion i tilfælde, hvor der foreligger en svag ugyldighedsgrund i tidligere omsætningsled. Dansk retspraksis har

ikke klart fastslået eksstinktion i disse tilfælde, men der har dog været en vis tendens i denne retning.

Udkastets § 5 og § 7, der statuerer eksstinktion i tilfælde, hvor den oprindelige ejer har udvist manglende agtpågivenhed eller har forholdt sig passiv gennem en vis periode, stemmer med gældende dansk retspraksis.

I udkastets § 6 er optaget en bestemmelse om vindikation uanset bestemmelserne i §§ 3-5 i tilfælde, hvor der fra ejerens side er reageret hurtigt i anledning af den ulovlige disposition. Også denne bestemmelse er udtryk for visse grundsætninger, som anerkendes i dansk ret, jfr. aftalelovens § 39.

En sådan regel kan imidlertid vanskeligt tænkes at få nogen særlig praktisk betydning, hvorfor der ikke synes grund til at lovfæste principet specielt på dette område.

Endelig indeholder udkastet i § 8 en *løs - ningsregel*, som i ændret form er hentet fra svensk og finsk ret.

Udkastet har undladt at tage standpunkt til forskellige konfliktsituationer, således navnlig til konflikter i tilfælde af dobbeltdispositioner og konflikter, der opstår som følge af indsigelser i ældre omsætningsled, som ikke er afgjort ved reglerne i § 2 og § 4, eller som skyldes bristende forudsætninger eller svigtende betingelser fra tidligere omsætningsled.

Udkastet har således i det hele i forhold til gældende dansk ret ikke bragt nogen afklaring af problemerne, men tværtimod skabt nye problemer og på et enkelt vigtigt punkt skruet retsudviklingen tilbage. Det er umiddelbart forståeligt, at udkastet ikke har kunnet akcepteres fra svensk og finsk side, idet en klar og overskuelig lovgivning hermed ville blive ændret til en uklar og kompliceret retstilstand.

AFSNIT 4.

De nordiske lovudkast

Udkast til lov om erhvervelse af løsøre i god tro.

§ 1. Når løsøre er overdraget til eje eller pant af den, der sad inde med det, og erhververen har fået det i hænde, hindrer det ikke hans ret, at overdrageren manglede ret til at råde over løsøret, medmindre han vidste dette eller ikke har udvist den agtpågivenhed, som efter tingens beskaffenhed, de forhold, under hvilke overdragelsen fandt sted, og omstændighederne i øvrigt med rimelighed burde have været iagttaget.

Stk. 2. Er tingen frakommet ejeren ved tyveri, røveri eller afpresning, finder bestemmelsen i stk. 1 kun anvendelse, såfremt erhververen godtgør, at han nøje har undersøgt overdragerens adkomst.

Stk. 3. Ved erhvervelse af løsøre, der sædvanligt sælges på kredit med ejendomsforbehold, må erhververen ved undersøgelse af købekontrakt eller kvittering eller på anden måde så vidt muligt sikre sig, at overdragelsen ikke er i strid med sådant forbehold.

Stk. 4. Erhverves løsøre på offentlig auktion, fra en forhandler med fast forretningssted eller under dermed ligestillede forhold, er de i stk. 2 og 3 nævnte undersøgelser kun nødvendige, såfremt der foreligger særlig anledning til mistanke.

§ 2. Uanset bestemmelsen i § 1 kan sådant løsøre fordres udleveret, som for den, der ellers ville miste retten hertil, har en værdi, der ikke alene er af økonomisk art, eller det i øvrigt har særlig betydning for ham at få det tilbage. Udlevering kan kun fordres mod betaling af tingens værdi i handel og vandel, og ved pantsætning det beløb, for hvilket tingen hæfter.

Stk. 2. Krav om udlevering i henhold til stk. 1 må fremsættes uden ugrundet ophold, og retslige skridt til udlevering må foretages senest 1 år efter, at erhververen har fået løsøret i sin besiddelse.

§ 3. (Ophævelses-, opretholdelses- og ikrafttrædelsesbestemmelser).

Förslag till lag om godtrosvärvarv av lösöre.

1 §. Har lösöre av någon som hade det i handen överlåtits och kommit i förvärvarens besittning; finnes sedan, att överlåtaren icke var rätt ägare av egendomen eller behörig att å dennes vägnar förfoga däröver, behålle förvärvaren ändå egendomen, utan så är att han visste, att den andre ej ägde överlåta den, eller han åsidosatt den aktsamhet som med hänsyn till egendomens beskaffenhed, de förhållanden under vilka den utbjöds samt omständigheterna i övrigt skäligen bort iakttagas.

Hade egendomen frånhänts ägaren genom stöld eller rån, är vad i första stycket stadgas icke tillämpligt, med mindre förvärvaren visar, att han med skäligen noggrannhet undersökt överlåtarens åtkomst.

Vid förvärv av sådan egendom som allmänt säljes på kredit med äganderättsförbehåll bör förvärvaren genom granskning av åtkomsthandling eller kvitto eller på annat sätt söka förvissa sig om att överlåtaren icke på grund av sådant förbehåll saknar rätt att överlåta egendomen.

Förvärvas lösöre på offentlig auktion eller från yrkesmässig försäljare med fast affärsställe eller under därmed likartade förhållanden, vare sådana undersökningar som i andra och tredje styckena avses erforderliga allenast om särskild anledning till misstanke föreligger.

2 §. Den som till följd av stadgandet i 1 § förlorat sin rätt till lösöre vare, där egendomen för honom har ett värde av annan art än det rent ekonomiska eller det eljest är av särskild betydelse för honom att återfå egendomen, berättigad att från innehavaren återlösa den mot utgivande av dess värde i den allmänna handeln. Har innehavaren förvärvat egendomen genom köp, skall lösenbeloppet motsvara köpeskillingen, såvitt icke denna i märkligen mån avviker från handelsvärdet.

Anspraak om lösen enligt föregående stycke skall framställas utan oskäligt dröjsmål. Har talan icke väckts inom ett år från det innehavaren fick egendomen i sin besittning, vare han icke vidare pliktig att mot lösen avstå från den.

3 §. Vad i denna lag är stadgat om överlåtelse skall jämväl gälla pantsättning, så ock då någon eljest enligt vad därom är stadgat eller i övrigt gällande äger rätt att såsom säkerhet kvarhålla lösöre, som lämnats i hans besittning. Vid lösen enligt 2 § skall erläggas det belopp varför egendomen häftar.

4 §. Finnas i lag eller författning särskilda bestämmelser om förvärv i god tro av lös egendom, gälle vad sålunda är stadgat.

Genom denna lag upphävas 11 kap. 4 § och 12 kap. 4 § handelsbalken, såvitt de avse ägarens rätt att återfå godset.

Lagen träder i kraft den ...

Finsk udkast

Förslag till lag om godtrosskydd för förvärvare av lösöre.

1 §. Har lösöre av någon, som hade det i händer, överlåtit och kommit i förvärvarens besittning, vare det för hans rätt ej hinder, att överlåtarens icke var ägaren av saken eller behörig att å dennes vägnar förfoga över densamma, med mindre förvärvaren insåg eller borde hava insett detta.

Där ägaren förlorat saken genom stöld, snatteri, rån eller rånartad utpressning, bör förvärvaren för att få behålla saken visa, att han noggrant undersökt överlåtarens åtkomst.

Vid överlåtelse av sådant lösöre, som allmänt säljes på kredit med äganderättsförbehåll, bör förvärvaren genom att kräva företeende av kontrakt eller kvitto eller ock på annat sätt söka förvissa sig om, att överlåtarens icke på grund av dylikt förbehåll saknar rätt att överlåta saken.

Ovan i 2 och 3 mom. avsedd utredning vare likväl icke erforderlig, såframt ej särskild anledning därtill förefinnes, i den mån saken förvärvat på offentlig auktion eller av köpman med fast affärsställe eller under därmed likartade förhållanden.

2 §. Den som till följd av stadgandet i 1 § förlorat saken är, där denna för honom har ett värde av annan art än det rent ekonomiska eller det eljest är av särskild betydelse för honom att återfå saken, berättigad att mot utgivande av det gängse värdet återlösa densamma från dess innehavare. Har denne förvärvat saken genom köp, skall lösenbeloppet likväl motsvara köpeskillingen, såvitt icke denna i märklig mån avviker från det gängse värdet.

Anspråk på lösöre skall framställas utan oskäligt uppehåll. Innehavaren är likväl icke skyldig att mot lösen avstå från saken, med mindre talan väckts inom ett år från det han fick saken i sin besittning.

3 §. Vad i denna lag är stadgat om förvärvare av lösöre skall jämväl gälla om den som erhållit saken såsom pant. Då saken återlämnas jämlikt stadgandet i 2 §, skall erläggas det belopp, varför saken häftar.

4 §. Genom denna lag upphävas 11. kap. 4 § och 12. kap. 4 § handelsbalken, i den mån de gälla ägarens rätt att återfå saken, samt 11 § förordningen den 19 december 1889 om införande av strafflagen.

Norsk udkast

Lov om retten til lausøyreting som har korne bort fra eigaren.

§ 1. Denne lov gjeld tilfelle då lausøyreting vort selde av någon som har tingen i hende, men ikkje har rett til å råda over tingen, og då kjøparen får tingen overgjeven til seg og ikkje veit eller burde fått seg kunnskap om at seljaren ikkje hadde rett til å selja tingen som gjort.

§ 2. Rette eigaren kan krevja tingen frå kjøparen når tingen er stolen eller er teken med ran eller med grov tvang.

Det same gjeld når eigaren har lånt eller leigt bort tingen eller gjeve tingen i forvaring eller til reparasjon eller han har mist tingen eller har seitt tingen med atterhald om eigeomsrett til dess tingen er betalt.

§ 3. Det som er fastsett i § 2, gjeldt ikkje når tingen er seidd på ein offentlig auksjon og heller ikkje når nye og ubrukte ting er selde av ein yrkes-seljar frå butikk eller frå ein liknande fast forretningsstad.

§ 4. Heller ikkje kan eigaren krevja tingen att når han har gjeve tingen frå seg med ei viljesutsagn som nemnt i avtalelova §§ 29-33.

§ 5. Eigaren kan ikkje krevja tingen att når han ikkje var so aktsam som han burde vera etter omstenda, og dette var ei årsak til at avhendaren selde tingen som nemnt i § 1.

§ 6. Utan hinder av §§ 3-5 kan eigaren krevja tingen att når kravet vert gjort gjeldande for kjøparen har ytt vederlaget eller gjort andre viktige åtgjerder i tillit til at han åtte tingen.

§ 7. Når eigaren vil krevja sin ting att frå ein mottakar som ikkje visste eller burde visst at avhendaren var utan råderett, skal eigaren gjera sitt krav gjeldande utan urimelig lang ventetid.

§ 8. Når den gamle eigaren taper sin rett så som nemnt i §§ 3-5, men tingen for han har eit anna verde enn pengeverdet, eller det elles er om å gjera for han å få tingen att, kan den gamle eigaren löysa tingen til seg frå innehavaren mot å betala det som tingen er verdt i vanleg handel, men minst det som innehavaren har betalt, når den summen ikkje er urimelig.

Retten til innlöysning feil bort der som kravet ikkje vert gjort gjeldande utan urimelig venting etter at den gamle eigaren fekk vita kven som eig tingen.

§ 9. Det som her er fastsett om sal, skal og gjelda om anna slag avhending. Det skal og gjelda om pantsetjing og når nokon elles får levert til seg ein ting som han har rett til å halda tilbake til trygd for eit krav.

Når eigaren taper sin rett, skal panterett og anna hefte på tingen og falla bort.

Bemærkninger til det danske lovudkast

Til § 1, stk. 1.

I overensstemmelse med gældende ret finder udkastets bestemmelser kun anvendelse på *løsøre*. Udenfor falder således omsætningen af penge, forskellige slags fordringer, gældsbreve og andre værdipapirer, herunder aktier, som er underkastet regulering i særlig lovgivning. Heller ikke omsætningen af immaterielle rettigheder berøres af bestemmelserne. At *løsøre* er undergivet særlig offentligretlig registreringspligt, indebærer derimod ikke, at bestemmelserne bliver uanvendelige. De vil således også finde anvendelse på motorkøretøjer. De foreslåede regler berører derimod ikke de privatretlige virkninger, som måtte være knyttet til en sådan registrering, jfr. navnlig reglerne i tinglysningslovens kap. 7, skibsregistreringsloven nr. 93 af 29. marts 1957 og lov nr. 135 af 31. marts 1960 om registrering af luftfartøjer.

Hvad de almindelige betingelser for eksstinktionens indtræden i øvrigt angår, refererer disse sig navnlig til følgende hovedpunkter: A. *Besiddelseskra­vet*, B. *Traditionskravet*, C. *Spørgsmålet om overdragelse til eje eller pant*, D. *Den disponerendes kompetencemangel* og E. *Kravet til erhververens gode tro*.

A. Besiddelseskra­vet.

Efter udkastets § 1, stk. 1, kræves der i overensstemmelse med gældende ret, at den uberegtiget disponerende ved dispositionens foretagelse havde tingen i sin besiddelse. Kravet er udtrykt således, at overdragelsen skal være foretaget af den, der »sad inde med« løsøret.

Udtrykket »sad inde med« er det samme udtryk, som anvendes i gældsbrevslovens § 14, stk. 1, og bør i princippet fortolkes på samme måde

som de tilsvarende udtryk i denne bestemmelse.

Kravet om, at den disponerende skal have haft tingen i sin besiddelse, er udtryk for det samme princip, som ligger til grund for ordningen efter gældsbrevsloven. Når den disponerende »sidder inde med« enten løsøre eller gældsbreve, bestyrkes erhververen i sin opfattelse af, at den disponerende også virkelig er berettiget til at foretage dispositionen. Man kan udtrykke tankegangen således, at man foretager en retsteknisk tilskæring i forholdet til kravet om god tro, idet det i hvert fald må være en forudsætning for overhovedet at rejse spørgsmålet om god tro, at denne er underbygget ved den disponerendes besiddelse af tingen. Man afskærer herved diskussioner i en række tilfælde, hvor det spørgsmål ellers kunne opstå, om erhververen har været i den fornødne gode tro. På tilsvarende måde har kommissionslovens §§ 54 og 55 som grundbetingelse for, at eksstinktion kan indtræde, fastsat, at varerne skal være i kommissionærens besiddelse ved dispositionens foretagelse.

Besiddelseskra­vets nærmere indhold må i øvrigt afhænge af det pågældende løsøres særlige beskaffenhed. For varepartier o.lign. bliver således den faktiske dispositions­mulighed, f.eks. besiddelse af nøgler til et lagerlokale, afgørende, dog at det må kræves, at den disponerende ved besiddelsen af nøglerne har den udelukkende rådighed over godset.

Også den såkaldte middelbare besiddelse må kunne anerkendes som tilstrækkelig. Afgørende bliver herefter, om den, der er i besiddelse af løsøret, må siges at besidde dette på den disponerendes vegne og over for erhververen har anerkendt dette.

B. Traditionskravet.

Også kravet om tingens overgivelse til erhververen er i overensstemmelse med gældende ret. I udkastets § 1, stk. 1, er dette udtrykt således, at »erhververen har fået det i hænde«.

Også denne formulering er hentet fra gældsbrevslovens § 14, stk. 1, hvorefter der stilles tilsvarende krav vedrørende gældsbreve, og formuleringen må forstås i overensstemmelse med den opfattelse, som ligger bagved ordene i gældsbrevsloven.

Kravet om, at erhververen skal have fåetstanden i sin besiddelse, er udtryk for en i dansk ret almindelig anerkendt grundsætning, hvorefter eksstinktion først indtræder, når erhververen selv ikke længere er udsat for at få sin ret eksstingveret. Denne opfattelse har givet sig udtryk ikke blot på gældsbrevsområdet, men også inden for tinglysningslovgivningen, jfr. tinglysningslovens S 1, hvorefter den aftale eller retsforfølgning, som skal kunne fortrænge en utinglyst ret, selv skal være tinglyst.

Kravet indebærer, at overdrageren skal være afskåret fra påny at disponere over det pågældende gode, jfr. *Us sin g*: Obligationsrettens alm. del, 4. udg. 1961, p. 246. Når der er valgt samme formulering som efter gældsbrevslovens § 14, betyder dette, at der i det hele kan henvises til den opfattelse, som er herskende vedrørende forståelsen af de heri indeholdte udtryk. Yderligere kan henvises til, at der hermed stilles krav af samme art som ved stiftelse af håndpantet over løsøre og til, at retspraksis har anlagt tilsvarende synspunkter, jfr. f.eks. U. 1950. 441 og U. 1952. 812 H.

Reglerne i kommissionslovens SS 54 og 55 betegner ganske vist et brud på dette system. Efter disse bestemmelser er det ingen betingelse for eksstinktionens indtræden, at godset er blevet overgivet til erhververen. Bestemmelserne er imidlertid blevet kritiseret. Det er således navnlig gjort gældende, at resultatet - eksstinktion uden overgivelse — kun er rimeligt ved handelskommissionærens uberettigede dispositioner over kommissionsgodset, hvorimod det tilsvarende standpunkt synes mindre begrundet ved den såkaldte civile kommission. Begrundelsen herfor er, at handelskommissionæren kan opfattes som en stillingsfuldmægtig, således at spørgsmålet om besiddelsen herefter får mindre betydning, idet fuldmagsreglerne i det hele virker uafhængig af besiddelseskravet.

Også i relation til traditionskravet kan middelbar besiddelse efter omstændighederne være

tilstrækkelig. Dette følger af det ovenfor nævnte synspunkt, idet den disponerende kan blive afskåret fra at foretage yderligere dispositioner over løsøret ved meddelelse om overdragelsen til den tredjemand, der besidder løsøret. Konsekvensen bliver således, at eksstinktion kan indtræde i henhold til § 1, stk. 1, selv om den samme person faktisk besidder løsøret såvel før som efter overdragelsen, forudsat at denne person har kunnet betragtes først som middelbar besidder på den disponerendes vegne og derefter som middelbar besidder på erhververens vegne. En forudsætning for, at der i disse tilfælde kan indtræde eksstinktion, må dog være, at besidderen af løsøret klart får sin stilling ændret i forhold til den disponerende og til erhververen, og at han opfylder samme godtroskrav, som stilles for erhververen selv. Illoyale transaktioner gennem anvendelse af mellemmand kan i hvert fald ikke akcepteres.

C. Overdragelse til eje eller pant.

Efter udkastets § 1, stk. 1, er det yderligere en betingelse for eksstinktionens indtræden, at løsøre er »overdraget til eje eller pant«. Om det tilsvarende krav herom efter gældende ret henvises til ovenfor afsnit 1, kapitel 2, B.

1. Til eje eller pant.

Også dette udtryk er identisk med formuleringen i gældsbrevslovens § 14, stk. 1, og må forstås i overensstemmelse med udtrykkene i denne bestemmelse.

Dette betyder, at eksstinktion kan indtræde ikke blot i de tilfælde, hvor der foreligger køb, men også hvor tingen er modtaget i bytte eller som gave. Bestemmelsen må ligeledes kunne anvendes ved overdragelser, der ikke har væsentlig betydning for omsætningen, f.eks. betaling af spillegæld og væddegæld, jfr. for gældsbrevslovens vedkommende *Ussing*: Obligationsrettens aim. del, 4. udg. 1961, s. 244.

Under overdragelse falder — ligesom efter gældsbrevslovens § 14 — også køb på håndpant-havers auktion i henhold til konkurslovens S 155 samt køb på tvangsauktion, jfr. *Us sin g*: anførte sted.

Derimod er det klart, at eksstinktion ikke kan indtræde ved erhvervelser gennem arv, testamente, bedeling, opløsning af sameje og lignende.

At eksstinktion også kan indtræde til fordel

for en panthaver, er i overensstemmelse med gældende dansk ret.

Herefter må der kunne indtræde eksstinktion til fordel for en panthaver, dels når den disponerende har optrådt, som om han var ejer af løsøret, dels når han med urette har udgivet sig for selv at være panthaver, men foretager dispositioner, som går ud over, hvad en panthaver i forhold til pantsætter kan foretage, dels endelig hvor han faktisk er panthaver, men foretager dispositioner, der går ud over, hvad der er tilfældeligt i forhold til pantsætter, f.eks. ved at pantsætte tingen for et højere beløb eller i øvrigt på andre vilkår end dem, der gælder ifølge den oprindelige pantsætning.

Der er givet det svenske og det finske lovudkast en anden udformning end det danske, idet disse udkast i 1 § alene omtaler de tilfælde, hvor løsøre er overdraget til eje (»överlåtits«). I udkastenes 3 § er der imidlertid taget standpunkt til pantsætning og i det svenske udkast tillige til indrømmelse af tilbageholdsret, idet det her fastslås, at der gælder tilsvarende bestemmelser som for overdragelse.

2. Tilbageholdsret.

Udformningen af det svenske udkast indebærer ikke nogen realitetsforskel i forhold til det danske udkast for så vidt angår pantsætning, hvorimod omtalen af tilbageholdsretten klart fastslår svensk rets fremtidige stilling på dette punkt. I det danske udkast er det derimod fundet betænkeligt at foreslå en særregel om tilbageholdsretten. Bortset fra visse særbestemmelser er tilbageholdsretten ikke nærmere reguleret i dansk ret, hvorfor det forekommer mindre rimeligt i denne forbindelse at indføre en regel om eksstinktiv erhvervelse af tilbageholdsrettigheder. På den anden side har det ikke været tanken at tage afstand fra en mulig analog anvendelse af lovudkastets regler på tilbageholdsrettens område, men dette må bero på domstolene, således at man i det enkelte tilfælde må tage standpunkt til, hvorvidt en analog anvendelse er rimelig og forsvarlig.

3. Brugsrettigheder.

Ingen af de foreliggende udkast har foreslået indført en regel om, at brugere skal kunne eksstingvere, og i bemærkningerne til det svenske udkast fremhæves udtrykkeligt, at en analog anvendelse af reglerne på brugeren ikke er berettiget.

Med støtte i motiverne til gældsbrevslovens § 14 er det antaget, at denne bestemmelse kan anvendes analogt på overdragelse til brug (rentenydelse), jfr. *Ussing*: Obligationsrettens almindelig, 4. udg., 1961, s. 244. På dette punkt bør der formentlig ved fortolkningen af det foreliggende udkasts § 1 følges en anden opfattelse. Selv om det er berettiget at anvende gældsbrevslovens § 14 analogt på overdragelse til rentenydelse, er der dog alene tale om en meget begrænset analog anvendelse af lovreglen på tilfælde, der svarer til den fuldstændige overdragelse til ejendom, som direkte omfattes af loven. Hvor det som her drejer sig om løsøre, får brugsretten en anden karakter end brugsrettigheder vedrørende gældsbreve. Allerede af den grund er det betænkeligt at foretage en analog anvendelse. Det må derfor anses for rigtigst ikke at anvende lovudkastets S 1 analogt på indrømmelse af brugsrettigheder, medmindre der undtagelsesvis foreligger ganske særlige forhold, der gør en sådan analogi naturlig og rimelig.

4. Dispositioner, der kan sidestilles med overdragelse til eje eller pant.

En analog anvendelse af bestemmelsen i udkastets S 1 vil være rimelig i tilfælde, hvor den foretagne disposition efter sit reelle økonomiske indhold fuldstændig må ligestilles med overdragelse til eje eller pant, omend dispositionen er ikklædt en anden retlig form, måske netop med det formål at omgå lovens regler om den særlige undersøgelsespligt, jfr. § 1, stk. 2 og 3. Hvis man f.eks. antager, at en bil er solgt af en person (A) på afbetaling med ejendomsforbehold til en anden person (B), som derefter tilbyder bilen som delvis udbetaling for en anden bil, der erhverves hos en bilforhandler (C), bør man formentlig anvende lovudkastets regler på overdragelsen fra (B) til (C), selv om man iklæder denne overdragelse form af en kommissionshandel, idet bilhandleren (C) erklærer sig villig til at modtage bilen i kommission med ret til at søge sig fyldestgjort i provenuet til dækning af den restkøbesum, som (B) skal erlægge til (C). Kommissionsaftalen mellem (B) og (C) bør i dette tilfælde bedømmes efter en analog af reglerne om overdragelse til ejendom.

D. Den disponerendes kompetencemangel.

Efter udkastets § 1, stk. 1, er det reglen, at der indtræder eksstinktion i alle tilfælde, hvor

overdrageren »manglede ret til at råde over løs-øret«. Den foreslåede formulering er meget omfattende og dækker alle de tilfælde, som er omtalt foran i afsnit 1, kapitel 1. Formuleringen svarer til den, der anvendes i gældsbrevslovens § 14 og vil kunne fortolkes overensstemmende med denne bestemmelse.

1. Salg med ejendomsforbehold.

Efter forslaget vil der således kunne indtræde eksstinktion af ejendomsforbeholdssælgerens ret, hvadenten der er tale om almindeligt salg på afbetaling til private, eller der foreligger salg i konsignation, hvor erhververen uanset ejendomsforbeholdet har ret til videresalg. Forslaget går således videre end gældende dansk ret, hvorefter eksstinktion kun indtræder efter den i afsnit 1, kapitel 1, B, omtalte »forhandlergrundsætning«. Reglen i udkastets § 1, stk. 3, medfører imidlertid, at der netop i disse tilfælde må foretages en særlig undersøgelse af overdragerens dispositionsberettigelse ved undersøgelse af købekontrakt eller kvittering eller på anden måde, således at erhververen så vidt muligt sikrer sig, at overdragelsen ikke er i strid med et sådant ejendomsforbehold.

2. Reparation.

Udkastets bestemmelser finder ligeledes anvendelse i tilfælde, hvor en løsøregenstand, f. eks. en bil, overgives til en person med henblik på reparation eller lignende begrænset benyttelse, og denne person derefter foretager uberettigede dispositioner over tingen. Efter gældende dansk ret indtræder der kun eksstinktion efter den nævnte »forhandlergrundsætning«.

3. Lån, leje, forvaring, håndpant.

Reglen vil endvidere komme til anvendelse i de tilfælde, hvor en løsøregenstand er overgivet til en anden som lån eller pant, i leje, til forvaring eller på anden lignende måde, men den pågældende derefter uberettiget disponerer over tingen til fordel for godtroende tredjemand. Reglen betyder på dette punkt en ændring af retstilstanden i forhold til D.L. 5-7-4 og 5-8-12.

4. Dobbelt dispositioner.

Også de tilfælde, hvor der foreligger »dobbelt dispositioner«, må løses efter den foreslåede regel, d.v.s. at der vil kunne indtræde eksstink-

tion til fordel for en senere godtroende erhverver, som får tingen i hænde, uanset at den disponerende tidligere har overdraget den samme løsøregenstand til en anden person, som ikke har fået den i sin besiddelse. I disse tilfælde er gældende rets standpunkt uklart, dog at der - som anført i afsnit 1 - synes at være tendens til at lade eksstinktion indtræde i hvert fald i visse grupper af tilfælde. Udkastets regel betyder en afklaring af denne retstilstand, således at eksstinktion indtræder, såfremt de almindelige betingelser herfor i øvrigt er opfyldt.

5. Ugyldighedsgrunde m.v.

Videre omfatter udkastets regel også de tilfælde, hvor overdragelsen fra den oprindeligt berettigede (ejereren) til den disponerende rammes af en ugyldighedsgrund, hvadenten denne er mere eller mindre kvalificeret. Dette betyder, at ikke alene indsigelser om svig, almindelig tvang, udnyttelse og lignende, men også indsigelser om voldelig tvang fortages over for godtroende erhverver. Reglen betyder endvidere, at indsigelser gående ud på, at man har mistet tingen ved berigelsesforbrydelser som tyveri, røveri eller afpresning, i princippet også kan eksstingveres. Forslaget betyder således - i hvert fald delvis - en ændring af den bestående retstilstand, for tyveri- og dermed lignende tilfældes vedkommende en ændring af reglen i D.L. 6-17-5. Eksstinktionsreglen modificeres dog ved bestemmelsen i udkastets § 1, stk. 2, hvorefter erhververens ret i disse tilfælde er afhængig af, at han kan godtgøre, at han nøje har undersøgt overdragerens adkomst.

6. Retsforfølgning.

Under den foreslåede regel falder videre de tilfælde, hvor overdragerens manglende kompetence skyldes en mod ham rettet retsforfølgning, være sig ved konkurs eller ved udlæg. Fallentens eller rekviritens uberettigede dispositioner over løsøre, som er inddraget under konkursen, eller hvori udlæg er foretaget, kan således danne grundlag for eksstinktive erhvervelser. Dette stemmer med ordningen efter gældsbrevslovens § 14. Efter det svenske og finske udkast indtræder der derimod ikke eksstinktion i konkurs-situationer, idet konkurs efter svensk og finsk opfattelse ikke betragtes som en kompetencemangel, men som en habilitetsmangel.

7. Umyndighed.

Uden for anvendelsesområdet for bestemmelsen i udkastets § 1, stk. 1, falder derimod tilfælde, hvor overdrageren var umyndig, cfr. derimod gældslovens § 14, der udtrykkelig medtager også dette tilfælde. Der foreligger imidlertid ikke her manglende kompetence hos overdrageren, men inhabilitet. Derimod vil en umyndighedsindsigelse, hidrørende fra et ældre omsætningsled, kunne eksstingveres efter den almindelige regel i udkastets § 1, idet denne situation omfattes af ordene, at overdrageren »manglede ret til at råde over løsøret«.

8. Fuldmagt og repræsentation.

Et særligt problem opstår i relation til de gældende regler om fuldmagt og repræsentation, herunder de særlige regler, der findes i aftaleloven, fimaloven og aktieselskabsloven. Efter disse regler kan den godtroende erhverver opnå ret, uden at der - som ved eksstinktive erhvervelser - kræves besiddelse hos den disponerende og besiddelsesovergang til den godtroende erhverver. Retserhvervelse indtræder allerede ved aftalens indgåelse, forudsat at de almindelige betingelser efter de nævnte særlige regler i øvrigt er opfyldt. Der bliver derfor ikke spørgsmål om at anvende de her foreslåede regler om eksstinktion, idet retserhvervelsen allerede på andet grundlag er indtrådt.

Der opstår imidlertid et afgrænsningsproblem, idet reglerne i det foreliggende udkast må kunne komme til anvendelse i de tilfælde, hvor den disponerende vel ikke er fuldmægtig eller repræsentant, men optræder, som om han var det. I disse tilfælde vil de særlige regler om fuldmagt og repræsentation normalt være uanvendelige og muligheden for eksstinktion efter udkastet dermed til stede. Dette betyder, at der vil kunne indtræde eksstinktion efter de i udkastet foreslåede regler, såfremt en person fremstiller en falsk skriftlig fuldmagt eller tilsniger sig adgang til at optræde på en sådan måde, at det for medkontrahenten ser ud, som om han var stillingsfuldmægtig for en anden, forudsat at de almindelige betingelser for eksstinktion efter udkastet i øvrigt er til stede. Begrundelsen herfor er navnlig den omstændighed, at de civilretlige konsekvenser ikke bør blive forskellige, alt eftersom en forbryder anvender den ene eller anden tekniske fremgangsmåde ved udførelsen af sin forbrydelse.

9. Kommission.

På tilsvarende måde som nævnt under fuldmagt og repræsentation vil der kunne opstå afgrænsningsproblemer i forhold til kommissionsloven, idet denne lovs regler for så vidt har forrang for de i udkastet foreslåede regler, som der - hvor et kommissionsforhold faktisk består - kan indtræde eksstinktion, selv om den godtroende erhverver ikke har fået løsøregenstanden i sin besiddelse, jfr. ovenfor om kommissionslovens §§ 54 og 55. Hvis den disponerende imidlertid ikke var kommissionær, men blot har optrådt med skindet af at være det, vil reglerne i udkastet kunne finde anvendelse, idet kommissionslovens regler under disse forudsætninger ikke kan benyttes.

I særlige tilfælde kan der dog blive spørgsmål om at anvende reglerne om fuldmagt, repræsentation eller kommission analogt, nemlig i tilfælde, hvor den disponerende vel har behørig fuldmagt, repræsenterer et selskab eller virkelig er kommissionær for så vidt angår visse områder, men har optrådt som fuldmægtig, repræsentant eller kommissionær på andre områder, som ikke omfattes af hans fuldmagt eller repræsentationsbeføjelse eller dækkes af kommissionsforholdet. I disse tilfælde kan der blive spørgsmål om en analog anvendelse af de særlige regler i stedet for reglerne i udkastet.

E. Erhververens gode tro.

Som det fremgår af redegørelsen for gældende ret i afsnit 1, er erhververens gode tro en fundamental betingelse for eksstinktive erhvervelser. I overensstemmelse hermed stilles der da også i udkastets § 1, stk. 1, særlige krav herom, krav, som imidlertid ikke er udtømmende angivet i denne bestemmelse, idet hensyn også må tages til de særlige regler i § 1, stk. 2-4. En nuanceret bedømmelse af den gode tro i det enkelte tilfælde må anses for det virksomste middel til at fremme en tilfredsstillende regulering på det her behandlede område og til at modvirke de ulemper, som et ubegrænset eksstinktionsprincip i øvrigt kunne medføre. I *stk. 1* opstilles visse retningslinjer for bedømmelsen af en erhververs påståede gode tro i normalt tilfældene, medens der i *stk. 2* og *stk. 3* indføres et skærpet godtroskrav i visse specielle situationer. Endelig indeholder *stk. 4* en undtagelse fra disse strengere krav i sådanne tilfælde, hvor erhvervelsen

finder sted under omstændigheder, som generelt må anses for egnede til at skabe tillid til den disponerendes adkomst, eller som i særlig høj grad vanskeliggør en nærmere undersøgelse af løsørets oprindelse.

1. Den gode tros genstand.

Hvad angår den gode tros *genstand*, d.v.s. de omstændigheder, hvorom erhververen må svære i undskyldelig uvidenhed for at kunne eksistere, kan henvises til, hvad der ovenfor er anført vedrørende den disponerendes kompetencemangel: erhververen må være i god tro m.h.t. overdragerens adkomst til tingene eller hans bevidsthed til at disponere over denne. Hvis erhververen kender eller burde kende de faktiske omstændigheder, som bevirker overdragerens kompetencemangel, kan han ikke påberåbe sig manglende kendskab til de retlige konsekvenser af disse omstændigheder. Dette er i overensstemmelse med den almindelige bedømmelse af retsvildfarelsers betydning. En antagelse af, at et ejendomsforbehold ikke er til hinder for videreoverdragelse fra afbetalingskøberen, eller at en fuldmagt, som tilbagekaldes i overensstemmelse med den i aftaleloven for den pågældende fuldmagtstype fastsatte fremgangsmåde, alligevel skulle være virksom, vil således ikke kunne begrunde god tro. På samme måde kan god tro heller ikke gøres gældende i tilfælde, hvor erhververen vel har kendt sådanne omstændigheder, som gør hans hjemmelsmands adkomst eller beføjelse ugyldig, men har savnet kendskab til den retlige bedømmelse af disse kendsgerninger.

Omend hovedprincipperne for så vidt angår den gode tros genstand er klare, kan der forekomme grænsetilfælde, som er vanskelige at bedømme. Hvis - som tilfældet regelmæssigt er med repræsentanter for de kollektive enheder - en repræsentants legitimation er angivet generelt i en lovtekst, f.eks. som en almindelig adgang til at foretage sådanne retshandlinger, som falder inden for rammerne for en vis virksomhed, beror den retlige regulering umiddelbart på en forretningsmæssig bedømmelse. Hvis tredjemand derfor har erhvervet løsøre fra en sådan repræsentant, må hans objektivt nogenlunde antagelige slutning, at transaktionen falder inden for repræsentantens legitimation, eventuelt kunne påberåbes, selv om en anden fortolkning i og for sig må anses for rigtigere. Det må i denne forbindelse erindres, at begrænsninger i en repræsentants beføjelse falder uden for udkastets anvendelsesområde.

Som ovenfor nævnt kan der ikke blive spørgsmål om at gøre god tro gældende med hensyn til overdragerens myndighed, men vel med hensyn til hjemmelsmandens adgang til at disponere, uanset at der i et tidligere omsætningsled forelå umyndighed. God tro vil ligeledes kunne gøres gældende med hensyn til fallentens adgang til at disponere over løsøregenstande, som er i hans besiddelse, uanset at der foreligger konkurs. Sådanne oplysninger om en repræsentants legitimation til at disponere, som findes i aktieselskabs- og firmaregister, må betragtes som notoriske, således at manglende kendskab hertil som altovervejende hovedregel må udelukke god tro.

2. Den gode tros grad.

Hvad dernæst *graden* af kendskab eller ukendskab til de relevante omstændigheder angår, er det først og fremmest klart, at positiv viden om den disponerendes kompetencemangel udelukker eksstinktiv erhvervelse. Dette grundlæggende princip er da også klart udtrykt i udkastet. Herudover kræves imidlertid allerede efter gældende ret, at erhververen for at kunne gøre god tro gældende ikke blot kan nøjes med at forblive uden viden om kompetencemanglen, men må udvise en vis rimelig agtpågivenhed ved efter omstændighederne nærmere at undersøge overdragerens ret til at disponere over løsøret. Ved handel med brugte genstande må dette almindeligvis gælde, selv om der ikke har været særlig anledning til at nære mistanke.

For så vidt angår normaltilfældene, kunne det måske synes tilstrækkeligt at udtrykke agtpågivenhedskravet på samme måde som i gældslovens § 14, således at erhververen opnåede den tilsigtede retsposition, medmindre han vidste, at overdrageren manglede ret til at råde over løsøret, eller han ikke havde udvist den agtpågivenhed, som forholdene krævede. Den nærmere eksemplifikation til belysning af bestemmelsens indhold kunne da angives i motiver til lovbestemmelsen.

Der kan imidlertid anføres flere grunde til, at man i dette tilfælde må angive visse holdepunkter for bedømmelsen af erhververens agtpågivenhed. Det er således af en vis, ikke uvæsentlig betydning, at man i selve lovteksten giver så præcis vejledning som muligt om den adfærd, som bør iagttages. Til forskel fra gældslovens regler, der angår et afgrænset og temmelig ensartet område, spænder den foreslåede lovgivning over et område, der dels er meget omfat-

tende, dels skifter med den pågældende løsøregenstands beskaffenhed og med de transaktioner, som berøres. Hertil kommer, at en sådan præcisering er det virksomste middel til at opnå en ensartet retstilstand på dette område i de nordiske lande.

I overensstemmelse hermed er det normale krav til erhververens agtpågivenhed i udkastets § 1, stk. 1, afpasset efter, hvad man med rimelighed kunne forlange under hensyn til »tingens beskaffenhed, de forhold, under hvilke overdragelsen fandt sted, og omstændighederne i øvrigt«. Ved denne formulering har man søgt at fremhæve de momenter, som erfaringsmæssigt har spillet en rolle i praksis.

a. *Tingens beskaffenhed.*

Hvad tingens beskaffenhed angår, bemærkes, at der i § 1, stk. 3, er indføjet en regel om særlig undersøgelsespligt ved erhvervelse af sådant løsøre, som sædvanligt sælges på kredit med ejendomsforbehold. Selv om løsøret ikke tilhører denne kategori, kan ejendommens beskaffenhed dog give anledning til, at der bør udvises særlig forsigtighed. Generelt synes det rimeligt, at erhververen udviser større forsigtighed ved transaktioner, som angår mere værdifuld ejendom, end hvis genstanden for hans erhvervelse er af ringe økonomisk værdi. I øvrigt bør det være overladt domstolene at opstille nærmere retningslinjer for bedømmelsen i så henseende. Erfaringen viser, at der ofte ved erhvervelse fra private personer af smykker, kunstgenstande, pelsværk, cykler og lignende vil være særlig anledning til at tage i betragtning, at den tilbudte løsøregenstand kan være erhvervet ved et ulovligt forhold. Det synes i sådanne tilfælde rimeligt, at erhververen kræver legitimation af sin medkontrahent eller på anden måde søger at skaffe sig oplysning om dennes ret til tingen. I denne forbindelse kan erindres om den pligt til at kræve legitimation forevist, som efter de gældende bestemmelser påhviler pantelånere.

b. *De forhold, under hvilke overdragelsen fandt sted.*

De forhold, under hvilke overdragelsen fandt sted, kan være af så skiftende beskaffenhed, at kun en eksemplifikation kan komme på tale. Tiden og stedet for transaktionen kan være af afgørende betydning, men også overdragerens person og den forlangte pris. Erhvervelse på gader eller i offentlige lokaler af sådant løsøre, som

ikke sædvanligt bliver tilbudt på den slags steder, kan kun i undtagelsestilfælde antages at være sket i god tro, i hvert fald når overdragelsen var ukendt for køberen. Tilbydes løsøret til påfaldende lav pris, vil der ofte være anledning til særlig forsigtighed. Også overdragerens person vil som nævnt ofte være af betydning. Hans alder og hans sociale og økonomiske stilling, så vidt den fremgår af ydre tegn, vil i mange tilfælde være en opfordring til at anstille nærmere undersøgelse af den pågældendes dispositionsret. Under voteringen i den i U. 1918.919 H refererede højesteretsafgørelse gav en enkelt dommer således udtryk for tvivl om, hvorvidt der forelå god tro, og udtalte herom følgende: »Man henvender sig ikke for at købe et klaver til en billig pris til en tarveligt stillet kone, som i sin private lejlighed i en baggade uden for Nørrebro Runddel for egen regning handler med sådanne instrumenter med herværende firmas mærke og åbenbart nye af udseende, samt med ny fejlfri tone«. Hvad der af denne dommer er anført om bedømmelsen af den gode tro, kan betragtes som stemmende med de retningslinjer, som er angivet i udkastet.

c. *Omstændighederne i øvrigt.*

Udtrykket »omstændighederne i øvrigt« er medtaget for at understrege, at ejendommens beskaffenhed og forholdene ved overdragelsen blot er nævnt som vejledende eksempler. Erhververen må foretage en bedømmelse af situationen i sin helhed og på dette grundlag overveje, hvad man kunne kalde transaktionens »normalitet«. Afbigelse fra, hvad der kan anses for normalt i omsætningslivet, vil regelmæssigt give anledning til særskilt forsigtighed, men også ved i og for sig normale transaktioner kræves rimelig agtpågivenhed.

Når der i denne forbindelse ofte henvises til, hvad der kan forlanges af en klog gennemsnitsperson, som står i en lignende situation, må bemærkes, at en sådan henvisning næppe giver megen vejledning. I hvert fald må det tilkomme domstolene og retsvidenskaben nærmere at udvikle godtroskravet. Der bør også ved bedømmelsen af de subjektive forhold tages hensyn til den specielle kompetence og den specielle erfaring, som erhververen måtte besidde.

3. *Tidspunktet for den gode tro.*

Det må i almindelighed være en betingelse for eksstinktionens indtræden, at god tro fore-

ligger ikke blot ved aftalens indgåelse, men også ved tingens overgivelse til erhververen. Dette standpunkt er i overensstemmelse med standpunktet i gældende dansk ret og er udtrykkeligt kommet til orde under voteringen under den i U. 1929.262 H. refererede afgørelse.

Det spørgsmål kan imidlertid rejses, om hensyn vil kunne tages til den kundskab, erhververen har eller burde have fået efter aftalens indgåelse og tingens overgivelse, d.v.s. efter eksstinktionens indtræden, men før han har betalt vederlag eller i øvrigt foretaget vigtigere foranstaltninger i anledning af erhvervelsen.

For vil jeserklærings vedkommende findes i aftalelovens § 39 en bestemmelse, hvorefter der - i tilfælde, hvor erklæringens forbindende kraft er afhængig af modtagerens gode tro — under særlige omstændigheder vil kunne tages hensyn til den kundskab, han har eller burde have fået efter at være blevet bekendt med erklæringen, men forinden denne har virket bestemmende på hans handlemåde.

Som nævnt i afsnit 3 har man under de nordiske forhandlinger overvejet at modificere udkastets eksstinktionsregel gennem en bestemmelse om, at vindikation dog skulle kunne ske, når den oprindeligt berettigede fremsætter krav om udlevering af tingen, inden erhververen har betalt vederlag eller i øvrigt foretaget vigtigere foranstaltninger i anledning af erhvervelsen. Navnlig fra norsk side er det blevet gjort gældende, at en sådan regel ville være værdifuld, og reglen er da også medtaget i det norske udkast § 6.

Omend en bestemmelse som den nævnte måske i enkelttilfælde ville kunne afbøde eventuelle uheldige virkninger af en eksstinktionsregel, kan der dog anføres væsentlige betænkeligheder ved reglen, betænkeligheder, som efter de øvrige delegeredes opfattelse må føre til at forkaste reglen. Den ville således være egnet til at skabe en tilstand af usikkerhed, måske over meget lang tid. I praksis ville det endvidere ofte være vanskeligt at afgøre, hvorvidt der var foretaget vigtigere foranstaltninger i anledning af erhvervelsen, et forhold, som antagelig ville øge antallet af retstvister. Hertil kommer, at det må forekomme inkonsekvent, at muligheden for at vindicere efter en regel som den omhandlede ville kunne stå åben selv efter løsningsrettens ophør, jfr. udkastets § 2, stk. 1 og 2.

Det hensyn, som skulle kunne motivere en bestemmelse som den nævnte, kunne imidlertid i stedet for tænkes varetaget gennem en nøjere

angivelse af tidspunktet for erhververens gode tro efter samme retningslinjer som angivet i aftalelovens § 39. Man har dog ikke fundet tilstrækkelig anledning til at foreslå lovteksten udformet i overensstemmelse hermed og har herved taget i betragtning, at anvendelsesområdet for en regel af dette indhold i praksis måtte begrænses til så sjældne undtagelsestilfælde, at det måtte forekomme mindre motiveret overhovedet at optage en sådan regel i loven.

4. Hvilke personer skal være i god tro.

Hvis erhververen er en kollektiv enhed, eller transaktionen i øvrigt foretages af en anden på erhververens vegne, opstår spørgsmålet, hos hvem god tro må foreligge, for at en eksstinktiv erhvervelse skal kunne indtræde.

Indledningsvis kan fastslås, at en ondtroende person ikke bør have mulighed for at gennemføre en godtroenderhvervelse ved at benytte en godtroende fuldmægtig eller anden repræsentant. På samme måde bør en ondtroende fuldmægtig heller ikke kunne formidle en sådan erhvervelse uanset hovedmandens gode tro. Hvis imidlertid en godtroende fuldmægtig i kraft af generalfuldmagt eller legitimation til inden for et vist område selvstændigt at indgå retshandler i hovedmandens navn har erhvervet løsøre for dennes regning, uden at hovedmanden har kendskab til foretagendet, synes hovedmandens kundskab eller mistanke i det mindste ikke generelt at kunne hindre godtroenderhvervelse. Det samme må formentlig antages at gælde kommissionsforhold, i hvert fald ved handelskommission — hvor kommissæren ikke er pligtig at opgive kommittenten sine indkøbskilder — eller når kommissionæren udfører hverv, som hovedmanden ikke udøver særskilt kontrol over eller får mere detaljeret redegørelse for. Det synes imidlertid ikke hensigtsmæssigt at søge formuleret noget almindeligt princip for behandlingen af disse tilfælde. Ogå ved generalfuldmagter og lignende forhold kan det - under hensyn til transaktionens betydning, hovedmandens kendskab til overdrageren eller godsets rette ejer, således hvor alle fuldmægtigens erhvervelser hidrører fra en løbende forretningsforbindelse, eller under hensyn til hovedmandens særlige indsigt i priser og markedsforhold - undertiden være urimeligt, om hovedmanden, uanset at han ikke har fået nærmere oplysninger om den særlige transaktion, gennem sin blotte passivitet skulle kunne eksstingvere. Det må således bero

på praksis, hvorledes disse spørgsmål skal løses. Det samme må formentlig også gælde i de ret komplicerede tilfælde, hvor godtroserhvervelse gøres gældende til fordel for en kollektiv enhed. Her kan talrige repræsentanter, ansatte og andre medvirke ved transaktionen. Det synes ikke muligt at opstille en bestemt regel om virkningen i denne henseende af god eller ond tro hos f.eks. den, der har signatur, har repræsentationsmulighed eller optræder i egenskab af bestyrelsesmedlem eller aktieejers i et stort aktieselskab. Væsentligt må dog blive, hvem der ved erhvervelsen må anses som bestemmende ved den disposition, som foretages.

5. Bevisbyrden.

Det må antagelig påhvile erhververen at godtgøre, at han ved erhvervelsen var i god tro. Dette må anses for gældende dansk ret og er fremhævet under voteringen i den i U. 1923. 1 H. refererede sag, hvorunder 1. voterende udtalte, at erhververens advokat »burde have godtgjort positivt, at erhververen var fuldt ud i god tro,

og at der ikke kunne bebrejdes ham noget«. Der sker således ikke ved udkastet nogen ændring af den bestående retstilstand på dette punkt.

I ældre svensk ret antoges det, at det måtte påhvile tingens ejer at bevise, at der forelå ond tro hos erhververen. Som det fremhæves i bemærkningerne til det svenske udkast, er betydningen af denne regel imidlertid blevet mindre efter indførelsen af den frie bevisbedømmelse. Det antages således, at det i tilfælde, hvor en erhvervelse har fundet sted under forhold, som objektivt har været egnet til at vække mistanke om overdragerens dispositionsret, må påhvile erhververen at bevise, at han har udvist fornøden agtpågivenhed ved at foretage rimelige foranstaltninger for at forvisse sig om medkontrahentens adkomst eller legitimation. Kun hvis transaktionen herefter måtte fremstå som fuldt normal, bliver det nødvendigt for vindikanten at tilvejebringe bevis for, at erhververen dog var i ond tro. Forskellen mellem svensk og dansk ret på dette punkt bliver således formentlig af ringe praktisk betydning.

Til § 1, stk. 2.

Bestemmelsen supplerer reglen i § 1, stk. 1, idet den i visse særlige tilfælde, hvor ejeren har mistet tingen ved en af de i bestemmelsen angivne berigelsesforbrydelser, kræver af erhververen som betingelse for eksstinktionens indtræden, at han godtgør nøje at have undersøgt overdragerens adkomst.

Bestemmelsen, der således stiller skærpede krav til erhververens gode tro end i normalt tilfældene, erstatter til en vis grad den gældende regel i D.L. 6-17-5.

Om tilfældet skal henføres under denne bestemmelse og dermed under den skærpede undersøgelsespligt, beror på det rent objektive, om tingen er frakomet ejeren ved tyveri, røveri eller afpresning. Det er uden betydning, om man kan finde frem til den person, som måtte have tilvendt sig tingen ved en af de nævnte berigelsesforbrydelser, og forholdet må formentlig også henføres under denne bestemmelse, hvis gerningsindholdet i en af de nævnte forbrydelser objektivt er realiseret, selv om man af subjektive grunde ikke har kunnet drage nogen person til ansvar.

Den omstændighed, at der pålægges erhververen en pligt til at godtgøre, at han har foretaget en nøje undersøgelse af overdragerens adkomst, betyder, at erhververen i disse tilfælde handler under en objektiv risiko. Det vil i praksis betyde en væsentlig modifikation i den almindelige eksstinktionsregel uden særlig angivelse af beviskrav i denne henseende.

Fra finsk side har man tilsluttet sig en regel af dette indhold, idet man finder, at reglen i vid udstrækning tager hensyn til, hvad der i finsk ret gælder om genstande, der er erhvervet ved tyveri, røveri og afpresning.

Fra svensk side har man derimod haft betænkeligheder ved at gå med til den foreslåede ordning, idet den betyder en begrænsning i den vidtgående eksstinktionsregel, som efter svensk ret gælder også i disse kvalificerede tilfælde. Man har imidlertid - under hensyn til ønsket om at tilvejebringe ensartede regler på dette område i Danmark, Finland og Sverige - anset det for forsvarligt at gå med til en sådan løsning, hvorved man i videst mulig udstrækning har taget hensyn til den navnlig i Danmark gælden-

de stærke tradition for vindikation. Fra svensk side er det imidlertid tilkendegivet, at en regel med det foreslåede indhold næppe kan forventes gennemført i Sverige, såfremt man fra dansk (og finsk) side for disse tilfælde vælger at gennemføre en vindikationsregel, jfr. foran i afsnit 3, p. 69.

Bestemmelsen finder anvendelse, selv om erhvervelsen er sket under sådanne forhold, at der ikke i selve situationen forelå særlig grund til mistanke om, at en undersøgelse med henblik på muligt tyveri, røveri eller afpresning var påkrævet.

Af udkastets § 1, stk. 4, fremgår på den anden side, at bestemmelsen ikke er anvendelig i de tilfælde, hvor løsøre erhverves ved offentlig auktion, fra en forhandler med fast forretningssted eller under dermed ligestillede forhold. Det typetilfælde, som bestemmelsen rammer, bliver derfor i praksis erhvervelse mellem private personer.

Hvis aftale indgås umiddelbart med gerningsmanden til en af de nævnte forbrydelser, vil omstændighederne ved transaktionen regelmæssigt være egnet til at vække mistanke modsat de tilfælde, hvor aftalen indgås med en person, hvem ejeren frivilligt har overladt tingen. Denne vil sædvanligt indtage en sådan stilling og besidde tingen under sådanne forhold, at han med krav på at blive troet udadtil kan optræde som rette ejer eller i det mindste som legitimeret til at disponere over tingen. Besidderen vil i sådanne tilfælde som oftest optræde som »kreditvær-

dig«, i hvert fald når det drejer sig om mindre værdifuldt løsøre. Hans legitime besiddelse medfører således i reglen, at aftalen kan indgås på normale tider og steder uden særligt hastværk og efter sådanne prisforhandlinger, som er sædvanlige under hensyn til tingens beskaffenhed. Ved gerningsmandens afhændelse af ulovligt tilegnet gods er forholdet i så henseende oftest det modsatte, og det samme gælder salg, foretaget af sådanne hælere eller andre mellemmand, som ikke har fast forretningssted. Generelt set hører de genstande, som erhverves ved ulovlig tilegnelse, og som sjakres bort til privatpersoner, til visse nogenlunde klart afgrænsede kategorier: først og fremmest smykker og lignende værdigenstande, pelsværk, radioapparater m.v., mindre genstande, som er lette at medføre, og som har en forholdsvis høj værdi. Da de ydre synbare momenter, som knytter sig til handler henholdsvis på det ene og på det andet område, fremtræder tilstrækkeligt klart over for erhververen, er man blevet stående ved denne afgrænsning, som synes at være uden betænkeligheder.

Hvad der i det enkelte tilfælde må anses som en nøje undersøgelse af overdragerens adkomst, kan ikke angives i en udtømmende formel. Det synes imidlertid klart, at den, som har ladet sig nøje med mundtlige oplysninger fra en ham ubekendt person ved erhvervelse af løsøre på gader, i offentlige lokaler eller i øvrigt uden for faste forretningslokaler, ikke kan anses for at have udvist den fornødne agtpågivenhed.

Til § 1, stk. 3.

Som bestemmelsen i stk. 2 må også denne bestemmelse betragtes som et supplement til reglen i § 1, stk. 1. Bestemmelsen omhandler godtrokskravet ved erhvervelse af løsøre, som sædvanligt sælges på kredit med ejendomsforbehold.

Som anført ovenfor i afsnit 3 har det under de nordiske overvejelser været magtpåliggende at søge at finde frem til en ordning vedrørende de med ejendomsforbehold solgte genstande, som kunne akcepteres såvel fra svensk og finsk side, hvor der efter gældende ret sker eksstinktion, som fra dansk side, hvor gældende ret fører til vindikation, medmindre den såkaldte forhandlergrundsætning griber ind. I afsnit 3 er

endvidere nærmere redegjort for den betydning, som organisationsudtalelserne har haft ved bedømmelsen af disse tilfælde. Omend der ikke er fremkommet afgørende argumenter til støtte for den gældende danske ordning i form af egentligt erfaringsmateriale indhøstet i forretningslivet, har det dog været klart, at man fra dansk side måtte gå ind for en ordning, som indebar fastholdelse af en del af den traditionelle opfattelse i Danmark på dette område. Ved at skærpe kravene til erhververens agtpågivenhed i disse tilfælde synes det muligt at etablere en ordning, som på den ene side tager hensyn til denne tradition uden på den anden side at komme alvorligt i strid med den gældende ordning

i Sverige og Finland. Det har i denne forbindelse været af betydning, at man fra svensk og finsk side var indforstået med, at en vis skærpelse af agtpågivenhedskravet i disse tilfælde måtte være på sin plads, og at der i praksis har vist sig tendenser til en sådan skærpelse.

Bestemmelsen er udformet på grundlag af disse overvejelser. Som det fremgår af udkastet, er der ikke lagt afgørende vægt på, om det drejer sig om brugte eller nye genstande. Også i tilfælde, hvor nye genstande tilbydes uden for den normale omsætning, kan der være rimelig grund til at foretage en undersøgelse af, om genstanden eventuelt er solgt på kredit med ejendomsforbehold. Det kan måske endda anføres, at netop den omstændighed, at genstanden fremtræder som ny, kan give anledning til mistanke. I stedet for genstandens karakter af ny eller brugt er det efter udkastet afgørende, om genstanden hører til de kategorier af genstande, som sædvanligvis sælges på kredit med ejendomsforbehold.

Det har ikke været hensigten med bestemmelsen at tage standpunkt til afbetalingshandlen som sådan, idet man har anset dette som liggende uden for undersøgelsens grænse. Selv om der, som det fremgår af de i sagen afgivne udtalelser fra forskellige organisationer, inden for flere brancher gennem kreditoplysninger og lignende i et vist omfang foretages undersøgelser af afbetalingskøbers soliditet, kan det ikke anses for motiveret ved udarbejdelse af forslag til regler af den i udkastet omhandlede art at tage standpunkt til, hvorvidt sådanne undersøgelser ligefrem bør påbydes ved lovgivningsforanstaltninger. Den foreslåede regulering bygger således på de gældende bestemmelser om afbetalingskøbs indgåelse og retsvirkninger.

Man har ligeledes betragtet det som liggende uden for undersøgelsens rammer at tage stilling til, hvorvidt der på visse områder burde indføres bestemmelser om registrering af rettigheder over flere eller færre grupper af løsøre-genstande.

Medens bestemmelsen i stk. 2 er formuleret således, at afgrænsningen af de tilfælde, hvor en særlig undersøgelse skal foretages, beror på den faktiske situation: om tingen er frakommet ejeren ved tyveri, røveri eller afpresning, er afgrænsningen efter bestemmelsen i stk. 3 afhængig af løsørets beskaffenhed. Undersøgelsespligten efter denne bestemmelse indtræder ved erhvervelse af løsøre, som sædvanligt sælges på kredit med ejendomsforbehold.

Om løsøre efter sin art sædvanligt sælges på kredit med ejendomsforbehold, må bedømmes *objektivt*. Hvis en genstand kun undtagelsesvis er solgt på kredit med ejendomsforbehold, bliver den foreslåede regel således ikke anvendelig, selv om køberen af hænder den til tredjemand, inden købesummen fuldtud er betalt. Omvendt vil undersøgelsespligten i princippet gælde ved erhvervelse fra en privatperson af f.eks. en bil, uanset om denne faktisk i det enkelte tilfælde er betalt kontant. I denne forbindelse må dog bemærkes, at bestemmelsen reelt kun får betydning, såfremt der virkelig foreligger et ejendomsforbehold. Er dette ikke tilfældet, men genstanden i stedet for viser sig f.eks. at være udlånt til overdrageren, får undladelse af at iagttage den særlige undersøgelsespligt efter bestemmelsen i stk. 3 ingen betydning, men forholdet må i det hele bedømmes efter den almindelige regel i stk. 1.

De genstande, der sædvanligt sælges på kredit med ejendomsforbehold, er for tiden navnlig motorkøretøjer, cykler, herunder cykler med hjælpemotor, radio- og fjernsynsapparater, støvsugere, vaskemaskiner, køleskabe, møbler og maskiner til landbrug og havebrug, samt større bogværker. Nærmere specifikation af de kategorier, som kan komme i betragtning, synes det ikke muligt at angive i lovteksten. Afgørende for bestemmelsens anvendelse er den handelsbrug, der er rådende på det tidspunkt, da tredjemand erhvervede tingen.

Ved erhvervelse af genstande af den i bestemmelsen nævnte art påhviler der efter udkastet erhververen en særlig undersøgelsespligt. Måden, hvorpå denne undersøgelse kan foretages, er i udkastet angivet ved eksempler: undersøgelse af købekontrakt eller kvittering eller på anden måde. Formålet med undersøgelsen er, at erhververen så vidt muligt sikrer sig, at overdragelsen ikke er i strid med et eventuelt ejendomsforbehold. Det kan derimod ikke anses for rimeligt eller praktisk gennemførligt at pålægge erhververen en alsidig prøvelse af eventuelle kompetencemangler hos overdrageren. Har erhververen i rimeligt omfang søgt at konstatere, om et ejendomsforbehold er til hinder for overdragelsen, har han opfyldt sin forpligtelse efter den foreslåede bestemmelse, og eksstinktion indtræder, selv om det senere skulle vise sig, at overdrageren f. eks. forinden har overdraget sin ret til godset til en anden.

Det er ikke udelukket, at bestemmelserne i stk. 2 og stk. 3 kan finde anvendelse på en og

samme overdragelse. Dette vil eksempelvis kunne være tilfældet ved erhvervelse af et radioapparat, som viser sig at være stjålet. I almindelighed vil dog de foranstaltninger, som erhververen har foretaget for at opfylde agtpågivenhedskravet efter en af bestemmelserne, være tilstrækkelige også med henblik på den anden.

Om den måde, hvorpå undersøgelsespligten bør gennemføres, kan følgende anføres: I en stor gruppe tilfælde vil den mest effektive metode være, at erhververen dels får oplysning om, på hvilken måde overdrageren har erhvervet tingen, dels — hvis det viser sig, at dette er sket med ejendomsforbehold — hvorvidt købesummen er betalt. En godtroserhvervelse kan således næppe finde sted, medmindre adkomstdokumentet forfalskes. Som en almindelig, men ikke undtagelsesfri norm synes man altså at kunne opstille, at der kræves en forfalskning eller dermed ligestillet foranstaltning fra overdragerens side, for at erhververen skulle kunne tage fejl. Hvis overdrageren er en køberen velkendt person, kan undersøgelsespligten dog undtagelsesvis anses for opfyldt ved mindre omfattende foranstaltninger. Tingens alder og værdi vil principielt være af en vis betydning for agtpågivenhedskravet, for så vidt som erhvervelse af en ny og særlig værdifuld ting kan motivere en nøjere undersøgelse, jfr. det ovenfor anførte. Direkte henvendelse til den af overdrageren opgivne hjemmelsmand vil ofte være den mest egnede måde til at komplettere de oplysninger, som kan fås ved undersøgelse af adkomstdokumenter. Også henvendelse til registrerings-

myndigheder og lignende kan efter omstændighederne komme på tale. Hvilke af disse eller andre undersøgelsesmetoder, som i det enkelte tilfælde bør komme til anvendelse, for at godtroskravet skal anses for opfyldt, må bero på domstolenes vurdering.

Et særligt problem opstår ved de såkaldte »koblingsforbehold« ved afbetalingskøb. Gennem et sådant forbehold kan løsøre, som er solgt på afbetaling, komme til at udgøre sikkerhed også for fordringer, hidrørende fra reparation eller lignende af tingen, jfr. afbetalingslovens § 8. Det synes åbenbart, at det for tredjemand vil kunne være særdeles vanskeligt at konstatere med sikkerhed, hvorvidt tingen hæfter for sådanne fordringer. Imidlertid kan det formentlig kræves af en afbetalingssælger, at han påser, at afbetalingskontrakten indeholder oplysning om eventuelle fordringer af den art. Han kan eksempelvis som vilkår for at udlevere ejendommen efter reparation uden kontant betaling kræve, at afbetalingskontrakten forsynes med oplysning om fordringen. Er dette ikke sket, synes det rimeligt at lade afbetalingssælgeren bære det eventuelle tab. Undtagelser fra denne regel kan dog forekomme, f.eks. hvis gods, der ser nyt ud, tydeligt viser tegn på større reparationer. Der synes i hvert fald grund til at stille krav i denne retning over for erhververe, der erhvervsmæssigt driver handel med genstande af den omhandlede slags.

Som bestemmelsen er formuleret, påhviler det erhververen at godtgøre, at han har opfyldt sin undersøgelsespligt.

Til § 1, stk. 4.

Bestemmelsen betyder en modifikation af de i stk. 2 og 3 indeholdte regler ved i nogle nærmere angivne erhvervssituationer at begrænse den særlige undersøgelsespligt til tilfælde, hvor der foreligger særlig anledning til at nære mistanke til overdragerens dispositionsberettigelse.

Som det fremgår af oversigten over nogle vigtigere udenlandske retssystemer ovenfor i afsnit 2, er det sædvanligt, at også retssystemer, der i øvrigt bygger på vindikationsprincippet — være sig i samtlige tilfælde af kompetencemangel hos den disponerende eller blot i særlige situationer, f.eks. ved ulovligt tilegnet gods — ind-

rømmer eksstinktion til fordel for den, som har erhvervet løsøre i en butik, på et marked eller under lignende forhold.

Sådanne regler må anses motiveret i det væsentlige ud fra følgende to hovedsynspunkter: For det første er den offentlighed, som omgiver en auktion og kendetegner salg af varer i den normale butikshandel, en vis garanti for, at sælgeren har eller i det mindste anser sig for at have ret til at overdrage det udbudte løsøre. For det andet vil en nærmere undersøgelse af sælgerens adkomst i sådanne tilfælde ofte støde på betydelige vanskeligheder. Ved auktionssalg vil den umiddelbare sælger — auktionslederen —

ofte savne kendskab til, hvor godset stammer fra, og auktionssalg kræver hos køberen hurtige beslutninger, som vanskeligt lader sig forene med gennemførelsen af nærmere undersøgelser. Ved auktioner over sædvanligt husgeråd, inventar og kreaturer er risikoen for kompetencemangel hos sælgeren ofte meget ringe. Ved større auktioner over løsøre fra flere forskellige rekvirenter er auktionslederen oftest en person eller virksomhed, som driver erhverv under former svarende til salg fra fast forretningssted. Ved butikskøb vil sælgeren ofte være uvillig til at afsløre sine indkøbskilder, ikke mindst sælgere af brugte varer. Har sælgeren fast forretningssted, vil der for køberen være særlig grund til at stole på den disponerendes legitimation og på, at den oprindelige ejer kan holdes skadesløs, såfremt hans ret til løsøret skulle gå tabt ved eksstinktion.

I hvilket omfang disse betragtninger for så vidt angår auktionskøb kan siges at have gyldighed for gældende dansk rets vedkommende, må dog siges at være tvivlsomt. Udtalelser fremsat under vøteringerne i de i U. 1932. 43 H og U. 1933. 244 H refererede afgørelser, jfr. tillæg 1 til afsnit 1, synes i hvert fald at vise, at man ikke har ønsket at gøre auktionskøb til en særlig »privilegeret« erhvervs måde. Der kan i denne forbindelse også henvises til *von Eyben: Panterrettigheder*, 1963, p. 42, hvor det under henvisning til dommen i U. 1932. 43 H udtales, at det kan diskuteres, om erhvervelse ved tvangsauktion over udlagt løsøre og håndpant er egnet til at vække tillid hos køberen til adkomstens behørighed, jfr. herved *Troels G. Jørgensen i TfR.* 1932. 395 og *Illum* i U. 1959 B. 125 f.

Uanset dette synes de anførte betragtninger dog at kunne motivere, at der også for så vidt angår auktionskøb gøres undtagelse fra det særlige - skærpede - agtpågivenhedskrav, som erhververen i de i stk. 2 og 3 omhandlede tilfælde må opfylde som betingelse for at kunne

eksstingvere. I overensstemmelse hermed ei undtagelsesbestemmelsen i stk. 4 formuleret.

De heri nævnte privilegerede erhvervelsessituationer er kun anført som eksempler. Utvivlsomt er imidlertid de to i bestemmelsen angivne tilfælde - køb på offentlig auktion eller fra en forhandler med fast forretningssted - de situationer, som i første række kommer i betragtning. Det må fremhæves, at forslaget i modsætning til, hvad ofte er tilfældet i fremmed ret, ikke nævner køb på torv eller marked. Dels har markedshandlen, bortset fra visse specielle brancher, i nogen grad mistet sin betydning som almindelig handelsform ved siden af butikskøb, dels vil forhandling af varer på marked ofte foregå ved privatpersoner eller omkringrejsende sælgere, som ikke udbyder varer til salg under de samme garantier, som er til stede ved auktions- og butikssalg. I enkelte tilfælde kan forholdene dog være af en sådan art, at markedskøb bør ligestilles med de i bestemmelsen udtrykkeligt nævnte erhvervelsessituationer. Den nærmere prøvelse heraf må overlades til domstolene. Det samme gælder erhvervelse af løsøre fra en sælger uden fast forretningssted eller fra en forretningsdrivende, som ikke erhvervsmæssigt driver handel med varer af den pågældende art. Hvis f.eks. en velkendt virksomhed regelmæssigt sælger typisk afbetalingsgods - støvsugere eller køleskabe - gennem selvstændigt rejsende sælgere, som er forsynet med ordresedler eller på anden måde legitimeret, vil situationen oftest falde ind under bestemmelsen, selv om godset undtagelsesvis måtte blive leveret direkte af agenten.

I tvivlstilfælde synes de ovenfor anførte synspunkter vedrørende undtagelsesreglens motiveering at kunne tjene til vejledning. Det må antages at påhvile erhververen at godtgøre, at erhvervelsen er sket under sådanne forhold, at bestemmelsen er anvendelig.

Til § 2, stk. 1.

Bestemmelsen må set fra et dansk synspunkt betragtes som en nydannelse. Formålet med bestemmelsen er at afbøde virkningen af eksstinktion i tilfælde, hvor specielle grunde taler herfor. Reglen indebærer, at vindikation - trods hovedreglen om eksstinktion - kan gennemføres

dels for så vidt angår genstande, der ikke alene er af økonomisk art, dels hvor det i øvrigt har særlig betydning for den, der ville miste tingen, at få den tilbage.

Udlevering af tingen fra den godtroende erhverver er dog betinget af betaling af en vis

erstatning. Reglen har således forbindelse med den i svensk og finsk ret gældende »løsnings-rätt«.

Som det fremgår af redegørelsen i afsnit 1, består denne ret i en adgang for ejeren til at kræve genstanden tilbage fra den godtroende erhverver mod at betale »løsen«. De svenske og finske domssamlinger udviser dog kun få eksempler på anvendelsen af denne regel. Det er endvidere karakteristisk, at man ikke på grundlag af denne praksis kan sige, hvorvidt løsesummen skal fastsættes til tingens værdi på det tidspunkt, da løsningsretten gøres gældende (*værdiprincippet*), eller til det vederlag, den godtroende erhverver måtte have betalt (*vederlagsprincippet*). Hvis erhvervelsen er sket som gave, er det ganske vist klart, at værdiprincippet skal anvendes, hvorimod det ikke med sikkerhed kan siges, om gavens værdi ved modtagelsen eller ved indløsningen er afgørende for løsesummens fastsættelse. Er erhververens ret en panteret, er det klart, at løsesummen ikke kan være højere end den fordring, for hvilken ejendommen hæfter. Hvad derimod det praktisk vigtigste tilfælde angår — godtroserhvervelse gennem køb - er det uklart, hvilke principper der skal anvendes ved fastsættelse af løsesummens størrelse.

Nyere love, som har optaget bestemmelser om godtroserhvervelser i visse specielle tilfælde - f.eks. kommissionsloven - har ikke medtaget regler om »løsen«. Det drejer sig imidlertid her regelmæssigt om særlige retsforhold, som f.eks. kommission, eller om særlige typer af ejendom, som f.eks. gældsbreve. Og da man for svensk og finsk rets vedkommende har ment at måtte tage spørgsmålet om bibeholdelse af løsningsreglen op til overvejelse, har det været naturligt også fra dansk side at overveje muligheden for, eventuelt i modificeret form, at indføre en tilsvarende eller nogenlunde tilsvarende bestemmelse i dansk ret.

Regler om fuld ret til at »løse« løse sig tilbage kan principielt opfylde en af to forskellige funktioner. Tager man udgangspunktet i en almindelig eksstinktionsregel, fra hvilken der gøres undtagelse i særlige tilfælde, fungerer løsningsretten som en af disse undtagelser. Det bliver da nødvendigt særskilt at motivere undtagelsesbestemmelsen. Den bør i så fald alene kunne gøres gældende, når ejeren kan påberåbe sig en speciel interesse i at få tingen tilbage, en interesse, som ikke har kunnet tilgodeses under den generelle interesseafvejning, som ligger til

grund for valget mellem eksstinktion og vindikation som den almindelige regel. Som eksempel herpå kan nævnes tilfælde, hvor tingen har særlig affektionsværdi for ejeren. Med dette synspunkt, efter hvilket løsningsretten er en udpræget undtagelsesbestemmelse, stemmer det bedst, at løsesummen fastsættes til et sådant beløb, at den godtroende erhverver økonomisk stilles, som om han havde kunnet beholde ejendommen. Ved eksstinktiv ejendomsretserhvervelse skulle dermed værdiprincippet komme til anvendelse, hvad enten erhvervelsen er sket som gave eller mod vederlag. Ved erhvervelse af panteret skulle beløbet bestemmes til det, for hvilket godset hæfter. Lægges dette synspunkt til grund, synes det vel forståeligt, at der efter gældende ret ikke består nogen løsningsmulighed f.eks. med hensyn til gældsbreve, som regelmæssigt ikke har anden værdi end den rent økonomiske.

Løsningsretten kan imidlertid også opfattes som et middel til at skabe kompromis mellem eksstinktions- og vindikationsprincippet. Det logiske udgangspunkt er da nærmest en almindelig vindikationsregel: ejeren har altid ret til at få sin ejendom tilbage, men for at en erhverver, som var i god tro ved erhvervelsen, ikke skal lide direkte økonomisk tab, er ejeren pligtig at tilbagebetale erhververen, hvad denne har betalt for ejendommen. Dette synspunkt leder til, at ejeren, såfremt godtroserhvervelsen er sket som gave, er berettiget til at få tingen tilbage uden erstatning, eller blot mod betaling af erstatning for afholdte omkostninger, medens løsesummen ved andre ejendomsretserhvervelser måtte fastsættes efter vederlagsprincippet. Kun i de tilfælde, hvor den godtroende tredjemand har erhvervet panteret i tingen, ville beløbet blive det samme, uanset hvilket synspunkt man lægger til grund. Den her nævnte opfattelse leder videre til, at krav på at få tingen udleveret mod at betale erstatning kan gøres gældende med hensyn til alle arter af ejendom, således også f.eks. med hensyn til værdipapirer. Løsningsretten ville her blive af betydning i de tilfælde, hvor værdipapiret af den godtroende er erhvervet: som gave eller for et beløb, der er mindre end værdien.

En sammenligning af de to forskellige opfattelser af løsningsrettens funktion viser, at den førstnævnte opfattelse utvivlsomt stemmer med den opfattelse, som er kommet til udtryk i moderne lovgivning, først og fremmest gældsbrevsloven, og i øvrigt også i svensk teori, jfr. foran om værdiprincippets anvendelse ved gaver. Hvis

man derfor under en eller anden form skal overføre det svenske og finske löseninstitut til dansk ret, bør man sikkert vælge en løsning, hvorefter udleveringskravet kun kan gøres gældende med hensyn til genstande, som ikke alene har en økonomisk værdi, eller som det i øvrigt har særlig betydning for ejeren at få tilbage. Efter erfaringerne fra svensk og finsk praksis er der derimod ingen grund til at tro, at en udstrakt anvendelse af lösenregler skulle kunne føre til en passende kompromisløsning mellem eksstinktions- og vindikationssynspunkter.

I overensstemmelse hermed kommer den foreslåede bestemmelse da alene til anvendelse i nogle specielle situationer, hvor særlige billighedshensyn gør sig gældende til fordel for ejeren. Ved siden af disse hensyn kan også samfundsmæssige betragtninger anføres, idet man, såfremt man ikke tillader vindikation i disse tilfælde, må erkende, at der på urimelig måde kan ske forstyrrelse og ødelæggelse af værdier.

Det kunne anføres imod forslaget, at en sådan bestemmelse kan tænkes at føre til vanskelige afgørelser, hvor ejeren og den godtroende erhverver vil søge at bevise, henholdsvis modbevise, at tingen var af en sådan art som beskrevet i bestemmelsen. Risikoen herfor synes imidlertid ikke stor. Det har således vist sig, at lösenkrav kun meget sjældent fremsættes i Sverige og Finland. Hertil kommer, at der ligger en væsentlig garanti mod unødige processer i værdiprincippets lovfæstelse. Da ejeren kun kan få godset tilbage mod den betaling, han skulle have erlagt i den almindelige handel, må man i almindelighed regne med, at han ikke anlægger sag herom, medmindre tingen virkelig har den betydning for ham, som der sigtes til i bestemmelsen.

Efter bestemmelsen vil udleveringskravet kunne gøres gældende mod den, som ved kravets fremsættelse har tingen i sin besiddelse. Kravet er altså ikke begrænset til alene at kunne gøres gældende mod den, som har erhvervet tingen i kraft af bestemmelsen i § 1, d.v.s. har erhvervet den ved en eksstinktiv godtroserhvervelse, men vil også kunne gøres gældende mod den, hvis erhvervelse af ejendommen ligger senere i omsætningsrækken. Da det beløb, som skal betales, svarer til tingens fulde værdi, vil dette næppe give anledning til vanskeligheder.

Udleveringskravet tilkommer den, som ellers ville miste retten til tingen. Dette betyder, at kravet kan gøres gældende af den, hvis ret til tingen uden den foreslåede undtagelsesbestem-

melse ville *overgå* til den godtroende erhverver, uanset om denne ret skal opfattes som ejendomsret i teknisk-juridisk betydning eller ikke. Bestemmelsen gælder således også til fordel for den, som har købt tingen uden at få den i sin besiddelse, i de tilfælde, hvor sælgeren senere måtte have solgt og overgivet tingen til den godtroende erhverver. Derimod vil f.eks. en person, til hvem tingen er blevet håndpantet, uden at besiddelsesovergang dog har fundet sted, ikke kunne gøre udleveringskrav gældende, uanset om de øvrige betingelser herfor måtte være opfyldt.

Som allerede nævnt er det en betingelse for at kunne gøre udleveringskravet gældende, enten at tingen ikke alene har en økonomisk værdi, eller at det i øvrigt har særlig betydning at få den tilbage. Hvorvidt disse forudsætninger er til stede, må afgøres ved en konkret bedømmelse af ejerens særlige forhold til tingen. De vigtigste tilfælde er sådanne, hvor tingen har affektionsværdi eller en lignende ikke-økonomisk værdi, og hvor tabet for ejeren derfor vil have større betydning for ham end selve tingens værdi. Affektionsværdi vil regelmæssigt kunne foreligge med hensyn til ting med en udpræget personlig tilknytning, f.eks. portrætter, breve, vielsesringe og lignende. Videre kan nævnes tilfælde, hvor genstanden gennem længere tid har været i ejerens families besiddelse og ikke kan betegnes som en ren brugsgenstand, som uden større ulempe kan erstattes, samt tilfælde, hvor tingen er erhvervet i anledning af en særlig hændelse eller mærkedag i ejerens eller hans pårørendes liv og dermed er egnet til at minde herom, f.eks. idrætspræmier, graverede værdigenstande og lignende. Nogen streng prøvelse af, om der foreligger affektionsværdi, er ikke nødvendig, hvis ejendommen ikke undtagelsesvis er underkastet store prisforandringer eller i øvrigt kan antages at være genstand for spekulationsinteresse. Ejers villighed til at betale tingens værdi vil som nævnt ofte være et indicium for, at der foreligger en særlig personlig interesse.

Som eksempel på tilfælde, hvor det i øvrigt kan have særlig betydning for ejeren at få genstanden tilbage, kan nævnes, at en person har mistet et bind af et samleværk eller en del af en maskine, og det mistede ikke kan erstattes uden genanskaffelse af den større helhed, hvori det indgår. En del af et samlet service kan således kræves tilbage, men derimod normalt ikke et nummer ud af en samling af forskellige gen-

stande. Generelt kan det måske angives som norm, at den foreslåede undtagelsesbestemmelse kan anvendes, når ejerens tab i betydelig grad overstiger det beløb, som skal betales for udlevering. At tingen er steget i værdi, er dog i princippet uden betydning, ligesom det forhold, at tingen i al almindelighed er svær at skaffe, ikke er afgørende.

Tingens særlige betydning for ejeren kan også være af ikke-økonomisk art eller umulig direkte at udtrykke i pengeværdi. Hvis ejeren således har anvendt eget arbejde ved tilvirkning af tingen, og dette ikke kan betegnes som værende af rutinemæssig art eller i øvrigt uden videre lader sig udføre på ny, kan bestemmelsen anvendes, for så vidt tingen ikke er forarbejdet med henblik på salg i den foreliggende skikkelse. Såvel forfatteres og komponisters manuskripter og kunstneres originalarbejder som f.eks. en advokats egenhændigt tilvejebragte formularsamling, hobbyarbejder og lignende, kan fordres udleveret, selv om de ikke har direkte affektionsværdi.

Også uden for de nævnte kategorier kan der forekomme tilfælde, hvor udleveringsretten er af særlig betydning for ejeren. Som eksempler kan nævnes adkomstdokumenter til ejendom,

eksamensbeviser eller andre kvalifikationsdokumenter, originaltegninger, nøgler eller lignende. Det må tilkomme domstolene at afgøre, hvornår forudsætningen for en udøvelse af udleveringsretten foreligger.

Det beløb, som skal betales som betingelse for udlevering, er fastsat til tingens værdi i handel ogandel. Lokale og lignende variationer i tingens værdi bør der så vidt muligt ses bort fra. Et dyrt antikt skab bør således vurderes til den værdi, det ville have ved salg i den normale handel eller på auktioner, som foranstaltet på en efter varens kvalitet passende måde, selv om der på parternes sted ikke findes noget marked for genstande af den art, og det således ved salg på stedet sandsynligvis ville blive nødvendigt at sælge genstanden for et meget ringe beløb.

I det svenske og finske lovudkast er der som en særlig bevisregel tilføjet en bestemmelse, hvorefter losenbeløbet, såfremt besidderen har erhvervet ejendommen ved køb, skal svare til købesummen, for så vidt denne ikke i væsentlig grad afviger fra handelsværdien. Man har anset det unødvendigt at tilføje en tilsvarende bevisregel i det danske udkast, idet det må bero på en domstolsvurdering, hvilket hensyn der kan tages til det nævnte moment.

Til § 2, stk. 2.

Omend reglen om udlevering i § 2, stk. 1, udpræget har karakter af en undtagelsesbestemmelse, må det dog anses påkrævet også tidsmæssigt at begrænse reglens anvendelse. Det ville være urimeligt, om den godtroende erhverver skulle være udsat for udleveringskrav i lang tid, efter at han har fået genstanden i sin besiddelse. Det ville ligeledes være urimeligt, om den oprindeligt berettigede kunne lade længere tid hengå efter at have erhvervet fornøden kundskab til at gøre sit krav gældende, før han fremsatte dette over for erhververen. De i bestemmelsen fastsatte frister har således forskellig karakter. Dels gælder der en frist, som ikke er afgrænset fast tidsmæssigt, men alene således, at kravet skal fremsættes uden ugrundet ophold. Dels foreslås en absolut frist på ét år, løbende fra det øjeblik, da den godtroende erhverver har fået tingen i sin besiddelse, d.v.s. fra eksstinktionens indtræden.

Bestemmelsen om, at krav skal fremsættes

uden ugrundet ophold, hviler på det synspunkt, som allerede er akcepteret i gældende ret: at ejeren kan miste en i øvrigt bestående vindikationsadgang gennem passivitet, jfr. ovenfor afsnit 1, kap. 2.

At kravet skal fremsættes uden ugrundet ophold, vil sige, at den berettigede må gøre sit krav gældende snarest muligt, efter at han har erhvervet kundskab om, hvor tingen befinder sig. Det er tilstrækkeligt til afbrydelse af fristen, at kravet fremsættes udenretligt over for den, som har tingen i sin besiddelse.

Hvad der i øvrigt nærmere ligger i udtrykket: »uden ugrundet ophold«, må afgøres fra tilfælde til tilfælde. Ejendommens beskaffenhed, anvendelse og værdi samt besidderens person og virksomhed vil ikke sjældent kunne tjene til vejledning ved bedømmelsen af, hvorvidt den berettigede har ventet urimeligt længe. Drejer det sig om en handelsvare, som er havnet hos en næringsdrivende, vil der ofte være anledning til

at stille større krav, end hvis det drejer sig om ting, som er i en privatpersons besiddelse. Under alle omstændigheder synes det dog klart, at den berettigede må have lejlighed til at iværksætte rimelige undersøgelser og sikre sig eventuelt nødvendigt bevis.

Som antydet foran må udgangspunktet for tidsfristen være det øjeblik, da den berettigede har erhvervet kundskab om, hvor tingen befinder sig. Det er alene den positive viden herom, som bør bevirke, at fristen begynder at løbe, derimod ikke hvad den berettigede burde have indset. Ubekræftede rygter og lignende bør i hvert fald ikke medføre, at fristen begynder at løbe. Oftest vil ejerens oplysninger i så henseende kunne godtages. Opstår der tvist om det afgørende tidspunkt, vil det som oftest bero på, at erhververen mener at have en grund for den antagelse, at den berettigede allerede tidligere må have kendt til, hvor tingen var at finde, og det vil da regelmæssigt påhvile ham nærmere at motivere sit standpunkt.

Ved siden af fristen »uden ugrundet ophold« gælder som nævnt en absolut frist på ét år. Ud-

gangspunktet for beregningen af denne frist er det tidspunkt, da erhververen har fået tingen i sin besiddelse. Det fordres imidlertid ikke, at han også gennem hele dette tidsrum uafbrudt har haft tingen under sin fysiske kontrol. Har den i nogen tid været overladt andre, f.eks. til reparation eller lignende, bevirker det ingen afbrydelse i tidsberegningen. Har erhververen allerede forud for erhvervelsen haft tingen i sin besiddelse, f.eks. på lejebasis, bør fristen dog først regnes fra det tidspunkt, da overdragelsen fandt sted.

Til afbrydelse af 1-års fristen kræves, at retslige skridt til udlevering af tingen er foretaget. Udtrykket »retslige skridt« er det samme udtryk, som anvendes i forældelsesloven nr. 274 af 22. december 1908, og må forstås overensstemmende hermed. Normalt kræves der herefter til fristens afbrydelse, at stævning er indleveret til retten til berømmelse.

Overskridelse af de i stk. 2 fastsatte frister betyder, at den berettigede mister ethvert krav på udlevering af tingen. Eksstinktionen bliver hermed endelig og uigenkaldelig.

Redegørelse for de fra erhvervsorganisationer m. v. indhentede udtalelser.

Under det i Stockholm den 28. og 29. november 1961 afholdte møde enedes de delegerede om gennem indhentelse af udtalelser fra erhvervsorganisationer m.v. at undersøge, hvorledes de i de respektive lande gældende regler om godtroserhvervelser faktisk virkede. Formålet med undersøgelsen var navnlig at søge klarlagt, hvorvidt de betydelige forskelle mellem på den ene side dansk og norsk ret, på den anden side svensk og finsk ret, som de gældende regler er udtryk for, var ensbetydende med en tilsvarende principiel forskel i de vilkår, hvorunder erhvervslivet i de fire lande måtte virke.

Under hensyn til forskellen i retstilstanden i de respektive lande var der endvidere enighed om, at den nærmere udformning af det udsendte rundspørge burde overlades hver af de delegerede inden for sit land.

I det følgende skal redegøres for undersøgelsesens iværksættelse og de indkomne udtalelser.

1. Danmark.

I skrivelser af 5. december 1961, 21. marts 1962 og 18. december 1962 anmodede den danske delegerede følgende organisationer m.v. om at medvirke til tilvejebringelse af de ønskede oplysninger: Butikshandelens Fællesråd, Grosserer-Societetet, Provinshandelskammeret, Industrirådet, Håndværksrådet, Danske Bankers Fællesrepræsentation, Assurandør-Societetet, Det kgl. Assistenshus, Kongelig Dansk Automobil Klub, Forenede Danske Motorejere og Den danske Antikvarboghandlerforening.

I skrivelserne blev givet en kort redegørelse dels for den opgave, der var pålagt de delegerede,

dels for hovedforskellen mellem de fire landes retsregler på det her behandlede område. I tilslutning hertil påpegedes, at de praktiske hovedproblemer fra et dansk synspunkt i første række måtte blive, om vindikation (fortsat) burde anerkendes, når der uanset ejendomsforbehold sker videreoverdragelse til en erhverver i god tro, og om man (fortsat) burde kunne vindicere stjålne koster fra en godtroende erhverver. Under henvisning hertil anmodedes i skrivelserne om tilvejebringelse af materiale, som kunne belyse, hvilken betydning vindikation har i disse tilfælde. Det betonedes, at eventuelle erfaringer for at kunne gøre indtryk på den svenske og finske delegerede måtte fremlægges i en så konkret form som muligt, om muligt belyst med tal, eventuelt med udspaltning inden for forskellige brancher og inden for en vis periode, f.eks. årene 1956-60. Det fremhævedes slutteligt, at et eventuelt udkast til fællesnordiske regler, som måtte blive udarbejdet af de delegerede, ville blive tilstillet de interesserede myndigheder og organisationer til udtalelse, forinden det blev afleveret til de respektive landes regeringer.

Samtlige de foran nævnte organisationer m.v. har besvaret henvendelsen. Af besvarelsenerne fremgår, at egentligt statistisk materiale til belysning af de gældende reglers betydning kun findes i meget begrænset omfang. Besvarelsenerne skal i øvrigt her kort refereres og - til dels - citeres:

Butikshandelens Fællesråd.

Fællesrådet har ikke kunnet fremskaffe statistisk materiale til belysning af betydningen af

den gældende retstilstand, men det er »Fællesrådets opfattelse - der ligger helt på linie med samtlige adspurgte brancheorganisationers - at den her i landet gældende retstilstand er overordentlig betydningsfuld for de handlende og også indebærer den alt i alt rimeligste løsning af de interessekonflikter, den nævnte situation indebærer. Det er således butikshandelens bestemte ønske, at de danske vindikationsregler bevares«.

Grosserer-Societetet.

Societetet har fremsendt udtalelser fra Foreningen af Danske Isenkramgrossister, Foreningen af Grossister i Værktøj og Værktøj smaskiner og Landbrugsmaskin-Importørernes Brancheforening af 1919. Medens de to første foreninger »ingen kommentarer har at gøre«, har brancheforeningen af 1919 bl.a. udtalt: »Den største del af omsætningen af landbrugsmaskiner sker på afbetalingskontrakt med forbehold af ejendomsret, og det er denne ejendomsret, der danner grundlag for kreditten. Det er **derfor af** overordentlig stor betydning for branchen, at man i dansk ret kan bevare ejendomsretten, selv om der sker videreoverdragelse til godtroende erhverver. Vi henstiller derfor indtrængende til komiteen, at de nugældende regler bevares.

Vi beklager, at det ikke har været muligt for branchen at belyse vor anmodning med konkrete retssager, eller angive noget tal for de tilfælde, **hvor** det solgte under de nævnte omstændigheder er taget tilbage uden fogdens eller rettens mellemkomst. Det er branchen bekendt, at der **har** været forskellige retsafgørelser, men det har ikke været muligt at finde frem til disse. I langt de fleste tilfælde tages genstanden tilbage uden fogdens eller rettens mellemkomst. Som regel sker det uretmæssige salg sammen med ejendommen, idet denne sælges med de på den værende effekter, uden at sælgeren samtidig oplyser køberen om, at der forefindes maskiner, der er købt på købekontrakt og endnu ikke er betalt. I langt de fleste tilfælde vil det ikke være nødvendigt at gå til domstolene for at få genstandene tilbageleveret, den godtroende køber af ejendommen er ganske klar over, at han enten må betale restbeløbet på maskinen eller tilbagelevere denne.

Hvis man anerkender vindikation som ovenfor anført, må man så meget mere anerkende, at stjalne koster kan vindiceres fra den godtroende erhverver.«

Provinshandelskammeret.

I Provinshandelskammerets besvarelse oplystes, at man ikke selv var i besiddelse af erfaringsmateriale af interesse for de delegeredes arbejde, hvorfor man havde rettet henvendelse herom til Danmarks Automobil-Forhandler-Forening og Dansk Maskinhandlerforening.

Danmarks Automobil-Forhandler - Forening oplyste, at man havde anmodet foreningens ca. 760 medlemmer om at besvare et samtidigt tilsendt spørgeskema, hvori vedkommende medlem for hvert af årene 1956—1961, begge år medregnet, kunne meddele oplysning om det (omtrentlige) antal tilfælde, i hvilke medlemmet havde »været ude for eller fået kendskab til, at ejendomsretten (ejendomsforbeholdet) til et motorkøretøj - i tilfælde, hvor køretøjet er videre solgt af den oprindelige køber - er blevet gjort gældende af ejendomsforbeholdssælgeren, fordi dennes restfordring ikke er blevet betalt«. Foreningen modtog i alt 230 besvarelser, heraf 146 gående ud på, at man ikke havde været ude for sådanne tilfælde. For de resterende 84 besvarelser fordelte tilfældene sig således: 1956 - 24 tilfælde, 1957 - 22 tilfælde, 1958 - 19 tilfælde, 1959 - 40 tilfælde, 1960 - 48 tilfælde og 1961 - 74 tilfælde. I foreningens skrivelse anførtes sluttelig: »D.A.F.s synspunkt i sagen vedrørende ejendomsforbehold i motorkøretøjer er i øvrigt dette, at det ikke så meget drejer sig om at bevare ejendomsforbeholdet med tilhørende vindikation, men at fjerne den gode tro ved at skabe en offentlig registreringsordning, **der** kan virke på samme måde som tinglysning af rettigheder i fast ejendom«.

Om Dansk Maskinhandlerforenings besvarelse af Provinshandelskammerets henvendelse oplyste kammeret, at foreningen havde »meddelt os, at foreningen ikke er i stand til at fremskaffe dokumentariske oplysninger, men at den i den givne anledning har ønsket at udtale, at det **er af** overordentlig stor betydning for branchen, at man i dansk ret kan bevare ejendomsretten til solgte landbrugsmaskiner, selv om der sker videreoverdragelse til godtroende erhverver. Branchen har dernæst — efter vor mening med fuld rette - peget på, at man ikke bør lægge for stor vægt på talmæssige angivelser i de tilfælde, hvorunder solgte genstande tages tilbage ved rettens mellemkomst. Tilbagetagning sker nemlig i langt de fleste tilfælde uden fogdens eller rettens mellemkomst, idet reglen om vindikation i kraft af ejendomsforbehold er således indlevet i den danske befolkning, at den godtroende kø-

ber er ganske klar over, at han enten må betale restbeløbet på maskinen eller tilbagelevere den. Ved salg af landbrugsmaskiner opstår situationen i de fleste tilfælde i forbindelse med salg af landbrugsejendomme, der sælges med de på dem værende effekter, uden at sælgeren samtidig oplyser køberen om, at der forefindes maskiner, der er købt på købekontrakt og endnu ikke betalt«.

Industrirådet.

I rådets besvarelse udtaltes bl.a.: »Industrirådet lægger stor vægt på, at de hidtil gældende regler om vindikation i Danmark bibeholdes, og har derfor været interesseret i om muligt at fremskaffe det ønskede materiale. Rådet har rettet henvendelse til brancheforeninger, dækkende fabrikation af landbrugsmaskiner, radio- og fjernsynsapparater, pianoer og automobiler, men de pågældende brancheforeninger har desværre ikke været i stand til at fremskaffe noget erfaringsmateriale.

Foreningen af Danske Landbrugsmaskinfabrikanter har dog gjort opmærksom på, at den største del af omsætningen af landbrugsmaskiner sker på afbetalingskontrakt med ejendomsforbehold, og at det er dette sidste, der danner grundlag for kreditten. Det er derfor af overordentlig stor betydning for branchen, at afbetalingssælgerens ejendomsret bevares, selv om der sker videreoverdragelse til en godtroende erhverver«.

Håndværksrådet.

Rådet har oplyst, at det i skrivelsen fra den delegerede rejste spørgsmål ved udsendelse af en cirkulæreskrivelse blev forelagt for de faglige organisationer. Om de indkomne besvarelser oplystes, at de »giver udtryk for, at man mener de gældende danske regler virker tilfredsstillende, og at man ikke gerne ser de svenske regler indført her i landet.

Det har dog ikke været muligt for nogle af de faglige organisationer at finde frem til konkrete eksempler, hvorfor Håndværksrådet på dette punkt beklager ikke at kunne støtte ministeriet med materiale til brug for det sagkyndige udvalg«.

Danske Bankers Fællesrepræsentation.

I Fællesrepræsentationens besvarelse meddeltes, »at man efter indhentet udtalelse fra bankerne ikke mener at kunne fremskaffe noget

materiale af værdi for den pågældende undersøgelse, idet bankerne kun i ganske få tilfælde har været ude for selv at skulle tage stilling til vindikation af løsøregenstande, hvori bankerne i kraft af kontraktsdiskontering har ejendomsforbehold.

I reglen vil bankerne, når diskonterede kontrakter bliver nødlidende, søge kontraktsbeløbet betalt af diskontenten, således at banken for sit vedkommende træder ud af engagementet.

For tilfælde, hvor bankerne ikke kan opnå dækning hos diskontenten, vil man imidlertid lægge vægt på, at ejendomsforbeholdet i givet fald kan gøres gældende.

Fællesrepræsentationen må i øvrigt mene, at man må tillægge den generalpræventive virkning, opretholdelsen af dansk rets hovedregel om vindikation indebærer, en ikke ringe betydning, idet man finder, at køberne af brugte løsøregenstande gennem en vindikationsregel vil være tilskyndet til at udvise agtpågivenhed med hensyn til sælgerens adkomst«.

Assurandør-Societetet.

Societetet har fremsendt en fra Dansk Tyveriforsikrings Forening modtaget besvarelse af henvendelsen. Det udtales heri, at foreningen og de dertil knyttede selskaber »kun kan have erfaringer vedrørende spørgsmålet om stjalne ejendele, derimod ikke om virkningen af ejendomsforbehold.

Da vindikation hidtil har kunnet ske uanset om erhververen, der ved vindikation fratages tingen, er i god tro eller ej, har selskaberne næppe sondret mellem sådanne tilfælde, hvorfor et rundspørge ikke vil kunne give oplysninger, der sonder i så henseende.

På den givne foranledning skal man imidlertid understrege, at en begrænsning eller afskaffelse af vindikationsretten vedrørende stjalne ejendele kan være farlig, idet man derved mister et af de vigtigste våben over for sådanne hælere, hvor der ikke kan godtgøres ond tro, og som man derfor muligvis ikke kan ramme med straf«.

Det kgl. Assistenshus.

I assistenshusets besvarelse af henvendelsen er meddelt oplysning om omfanget af assistenshusets tab i finansårene 1957/58 - 1960/61 som følge af vindikation af belånte genstande, der viser sig at være stjålet eller solgt på afbetaling med ejendomsforbehold. Oplysningerne

har betydelig interesse navnlig under hensyn til, at der ved finansministeriets regulativ for Det kgl. Assistenshus af 1. juni 1960 §§ 1 og 9 er pålagt assistenshuset og dets personale pligt til at udvise særlig agtpågivenhed og til efter omstændighederne nærmere at undersøge den lånsøgendes adkomst til den genstand, hvorpå lån søges, forinden lån ydes. Tabsoplysningerne, jfr. straks nedenfor, synes at vise, at kravet om særlig agtpågivenhed - der i regulativets udformning i alt væsentligt er identisk med det skærpede godtroskrav, som er foreslået i lov-

udkastet - medfører en væsentlig reduktion af antallet af konflikttilfælde.

Om tabsbeløbene oplyses i assistenshusets besvarelse, at disse »alene omfatter tab af udlånt kapital, og opgørelse over rentetab forefindes ikke. Indkasserede afdrag er fradraget i tabsbeløbene. Beløbene for stjålne koster indbefatter ganske enkelte stykker hittegods. Tabene er sammenstillet med summen og antallet af nye udlån (herunder ikke fornyelser) samt gennemsnitsudlån i hvert enkelt regnskabsår.

	<i>Kapitaltab</i>		<i>Nye udlån</i>		
	Stjålne koster	Afbetaling	Beløb	Antal	Gennemsnit
1957/58.	19.807,00 kr.	643,00 kr.	13.711.615 kr.	392.073	34,97 kr.
1958/59.	26.692,02 »	2.826,49 »	14.217.827 »	396.191	35,89 »
1959/60.	14.783,78 »	865,10 »	13.676.901 »	370.554	36,91 »
1960/61.	14.805,94 »	668,20 »	12.748.095 »	353.415	36,07 »
I alt	76.088,74 kr.	5.002,79 kr.	54.354.438 kr.	1.512.233	35,94 kr.
	= 0,14%	= 0,009%			

En tilnærmelsesvis rigtig beregning af antallet af tabspanter fremkommer ved at sammenholde gennemsnitslånet med tabsbeløbene. Den viser for hele fireårsperioden 2.117 stjålne koster og 139 afbetalingsgenstande eller henholdsvis 529 og 35 årlig. En nøjagtig optælling af belånte af betalin esenstande, som i 1960/61 har måttet udleveres vederlagsfrit til sælgerne som følge af ejendomsforbehold, angiver dog antallet til 11

Om arten af de ting, der vindiceres som tyvekoster, kan kun oplyses, at alle almindeligt forekommende pantsætningsobjekter er repræsenteret, og at beklædningsgenstande udgør den største gruppe både blandt pantsætningsobjekterne og blandt tyvekosterne. Også blandt de afbetalingssolgte genstande, der vindiceres på grundlag af ejendomsforbehold, udgør beklædningsgenstande den største gruppe. Desuden udgjorde ure en betydelig gruppe, inden af betalingshandelen saneredes bl.a. gennem den i 1954 ved lov fastsatte mindsteudbetaling som betingelse for gyldigt ejendomsforbehold.

I assistenshusets besvarelse udtales sluttelig: »Assistenshuset er naturligvis opmærksomt på, at eventuel lempelse af de gældende vindikationsregler næppe kan eller bør medføre større lempelse af de omtalte forholdsregler til forebyggelse af uretmæssige belåninger, men vil i øvrigt være interesseret i sådan lempelse, for så vidt den for institutionen vil medføre nedsat tabsrisiko og reduceret inkassationsarbejde.«

Kongelig Dansk Automobil Klub.

Klubben har meddelt, at man »ikke hidtil har haft anledning til at gøre særlige erfaringer vedrørende problemet«.

Forenede Danske Motorejere.

Foreningen har meddelt, at man, »selvom der forelægges foreningens juridiske afdeling ca. 1500 egentlige brugt vognssager om året, ikke i dette erfaringsmateriale råder over tilfælde, der viser betydningen af vindikation«.

Den Danske Antikvarboghandlerforening.

I foreningens besvarelse redegøres for den mellem foreningen, Den danske Forlæggerforening, Københavns Boghandlerforening og Den danske Provinsboghandlerforening indgåede »mærkningsoverenskomst«, der pålægger den sælger, som sælger nye bøger på afbetaling med ejendomsforbehold, pligt til at mærke disse på særlig aftalt måde som betingelse for at kunne vindicere dem fra den antikvarboghandler, som måtte have erhvervet dem. Mærkningen gør det muligt for antikvarboghandleren hurtigt at undersøge, om bogen er betalt, en undersøgelse, som han efter overenskomsten er pligtig at foretage. Ordningen har efter det oplyste fungeret udmærket og synes i praksis at være resulteret i anerkendelse af en almindelig eksstinktionsregel på grund af manglende mærkning fra sælgers side.

Foreningen har videre oplyst, at man ikke er i besiddelse af statistik til belysning af vindikationsreglens betydning i tyveritilfælde. Besvarelsen konkluderer, at »det mest praktiske, rationelle og hensigtsmæssige vil være en generel eksstinktionsregel, som man har i Sverige«.

I en supplerende skrivelse har foreningen — efter nærmere at have overvejet spørgsmålet i et udvalg — fastholdt sit standpunkt for så vidt angår salg med ejendomsforbehold, men for tyveritilfældets vedkommende udtalt, at den gældende vindikationsadgang bør bevares »i hvert fald for så vidt angår bøger, idet der lægges vægt på denne regels langvarige praksis her i landet, ligesom foreningen lægger vægt på at beskytte ejerens affektionsinteresse. Eventuelt kan vindikation i disse tilfælde praktiseres med en regel om en eller anden form for erstatning til den godtroende erhverver.«

Udkastet til den danske betænkning indeholdende bl.a. de nordiske lovudkast blev — som det var stillet i udsigt - ved skrivelse af 24. marts 1964 fremsendt til de foran nævnte organisationer m.v. til udtalelse. Håndværksrådet og Det kgl. Assistenshus har ingen bemærkninger haft til udkastene. Af de øvrige besvarelser skal citeres:

Butikshandelens Fællesråd.

... »meddele, at Butikshandelens Fællesråd ubetinget må tage afstand fra fællesnordiske regler, hvorved man fraviger den i Danmark gældende retstilstand (vindikation).

Fællesrådet kan i så henseende henholde sig til Grosserer-Societetets skrivelse af 9. juni 1964 til udvalget, med hvilken skrivelse vi er gjort bekendt.«

Grosserer-Societetet.

... »Engros-handelen er naturligt ud fra sin struktur interesseret i international harmonisering af erhvervslovgivningen, og komiteen tillægger flere af de internordiske love, først og fremmest købeloven, meget stor betydning, dels fordi afviklingen af internordiske forretninger derved lettes, dels fordi det er en støtte under internationale forhandlinger, hvor nordiske synspunkter søges gennemført, at et større område står bag synspunkterne. Dette gælder såvel ved konkrete kontraktsafslutninger som ved generelle drøftelser om harmonisering af erhvervslovgivningen.

I det foreliggende tilfælde finder komiteen

imidlertid, at disse almene ønsker om nordisk retsenhed må vige, såfremt Sverige og Finland ikke ved kommende forhandlinger accepterer at følge regler, der i hovedlinierne svarer til de nuværende dansk/norske.

Det er komiteens overbevisning, at regler som foreslået i betækningsudkastet vil virke hæmmende på omsætningen i visse tilfælde, hvor samfundet har en væsentlig interesse i at opretholde omsætningen.

Til belysning af dette forhold henvises til vedlagte afskrift af skrivelse af 4. 5. 1964 fra Landbrugs-Importørernes Brancheforening af 1919.

Det nævnes i denne skrivelse, at en ændring af reglerne som foreslået i betækningsudkastet vil skærpe kravene til købernes soliditet, hvilket også anføres i betækningsudkastet side 159¹⁾, hvorefter risikoen foreslås lagt på den af parterne, som bedst kan beskytte sig mod den pågældende risiko, og side 160²⁾, hvor det anføres, at sælgeren ved salg på afbetaling har mulighed for at foretage kreditundersøgelser vedrørende kunderne.

Ved salg på afbetaling med ejendomsforbehold af større kapitalgoder er købernes kreditværdighed normalt undersøgt, og i de tilfælde, hvor ejendomsforbeholdet er væsentligt for, om sælgerne tør yde den pågældende kredit, må man frygte, at kreditten ikke bliver ydet, og handelen ikke bliver gennemført, hvis ejendomsforbeholdet bliver svækket, således som foreslået i betækningsudkastet.

Det er komiteens opfattelse, at den fordel, som generelt opnås ved fælles-nordisk lovgivning, ikke i det her foreliggende tilfælde står i rimeligt forhold til de ulemper for omsætningen her i landet, som kan forventes at opstå, såfremt en lovgivning som den foreslåede gennemføres.

En fællesnordisk lovgivning vil iøvrigt efter det i betækningsudkastet anførte ikke kunne forventes etableret, da Norge ikke agter at indføre regler efter den finsk/svenske hovedregel om eksstinktion af rettigheder.

Da indførelse af fællesnordiske regler eller dansk/finsk/svenske ensartede regler på dette område synes at være uden betydelige praktiske

¹⁾²⁾ Jfr. nu ovenfor på 64 f. — Henvisningen hertil er mindre korrekt, idet der det pågældende sted alene redegøres for de forskellige krydsende hensyn, som har været drøftet mellem de delegerede, og det p. 66 netop siges, at ingen af disse betragtninger fra et dansk synspunkt bliver afgørende.

virksomheder for samhandelen mellem landene, og således hverken ud fra generelle synspunkter eller ud fra kommercielle grunde kan opveje de ulemper for den indenlandske handel, som kan forudses, henstiller komiteen til udvalget vedrørende eksstinktiv erhvervelse af løsøre, at man fra dansk side i det fællesnordiske udvalg meddeler, at Danmark ikke agter at overgå til regler som de foreslåede, der bygger på det finsk/svenske eksstinktionsprincip«.

I den i societetets skrivelse omtalte skrivelse af 4. maj 1964 fra Landbrugsmaskin-Importørernes Brancheforening af 1919 udtales bl.a.:

... »Vi vil gerne først bemærke, at en overgang fra vindikation til eksstinktion vil få overordentlig stor betydning for handelen inden for vor branche, hvor langt den største del af omsætningen sker på afbetaling med ejendomsforbehold. Derfor må vi principielt fastholde, at de nugældende regler, således som de har udviklet sig gennem lovgivningen og praksis, er langt at foretrække, og vi henstiller, at man går ind for at beholde den nuværende retstilstand.

Vindikationsreglen er gammel og grundfæstet i dansk ret, og der må derfor kunne anføres stærke grunde for dens afskaffelse. Det forekommer os, at ønsket om at få fællesnordiske regler på dette område — hvor ønskeligt dette end måtte være - ikke er tilstrækkelig begrundelse til at ændre gældende dansk ret. Mener man, at det er af så stor betydning at have fællesnordisk ret, kan man med samme begrundelse henvise til, at det er de svenske og finske regler, der bør ændres i overensstemmelse med den danske og norske ret.

Der er ingen tvivl om, at en ændring til eksstinktion vil skærpe de fordringer, som ejendomssælgeren må stille til køberens soliditet, og dermed afskære de mindrebemidlede i at anskaffe nødvendige maskiner til deres bedrift til skade for dansk landbrug.

Der finder et betydeligt salg sted til maskinstationer, hvor der jo ikke som ved salg til landmænd er en gård i baggrunden, som giver yderligere sikkerhed. Bortfaldet af vindikation vil stærkt begrænse salget til maskinstationer, som erfaringsmæssigt byder den største risiko. De fleste maskinstationer vil i så tilfælde være ude af stand til at anskaffe maskiner, og at maskinstationer er af stor betydning for dansk landbrug, og ikke mindst for de mindre ejendomme, fremgår af det store antal, der findes.

Med hensyn til selve lovudkastet har vi naturligvis bemærket os, at der indskærpes en sær-

lig undersøgelsespligt af besidderens ret til at råde over genstanden, en pligt som i § 1, stk. 3, er udvidet for så vidt angår erhvervelse af løsøre, der sædvanligt sælges på kredit med ejendomsforbehold, idet der henvises til en undersøgelse af købekontrakt eller kvittering. Hvis afdragene i henhold til købekontrakten alle er forfaldne, vil det kun bestyrke erhververen i, at genstanden også er betalt, hvilket i praksis langt fra er tilfældet. Heller ikke en henvisning til kvittering er betryggende, da der langt fra altid gives kvittering. For eksempel er det almindeligt, at der på firmaernes girokort står anført, at kvittering ikke sendes, med mindre det forlanges. Erhververen får ganske vist postkvittering eller, hvis egne giroindbetalingskort anvendes, debetkuponen retur, men i mange tilfælde vil denne ikke blive arkiveret, og en udtalelse om, at det pågældende firma ikke sender kvittering, vil ofte tilfredsstille erhververen, så han ikke foretager yderligere undersøgelse³⁾.

Bestemmelsen i § 1, stk. 4, hvorefter der også finder eksstinktion sted ved salg på offentlig auktion eller retsforfølgning⁴⁾, endog uden undersøgelsespligt⁵⁾, finder vi også uheldig. Ejendomssælgeren, som ofte befinder sig langt fra det sted, hvor overdrageren bor, har ingen mulighed for at holde sig underrettet om overdragelsen, før det er for sent.

Med hensyn til bestemmelsen i § 1, stk. 2, vedrørende tingens frakomst fra ejeren ved tyveri, røveri eller afpresning, har den mulige eksstinktion næppe megen betydning for omsætningen af maskiner og redskaber, men man kan vel næppe tænke sig at fastholde denne bestemmelse, såfremt man bibeholder vindikation som hovedregel.

Af ovenanførte grunde henstiller vi, at man fastholder det nugældende retsgrundlag for eksstinktiv erhvervelse af løsøre.«

Provinshandelskammeret.

... »skal Provinshandelskammeret, efter påny at have indhentet udtalelser fra de nærmest interesserede brancheorganisationer, meddele, at

³⁾ Den særlige undersøgelsespligt kan ikke anses opfyldt blot ved konstatering af, at samtlige afdrag er forfaldne, eller ved henvisning til, at der ikke gives kvittering, jfr. ovenfor på 86-87.

⁴⁾ Udkastet nævner intet om retsforfølgning.

⁵⁾ Der er pligt til undersøgelse, såfremt der foreligger særlig anledning til mistanke.

vi bestemt må udtale os imod, at der gennemføres en lovgivning som foreslået af udvalget.

Der er i betænkningen ikke fremført, og kan efter vor opfattelse ikke fremføres tungtvejende praktiske argumenter for den ene eller anden principielle løsning i spørgsmålene vindikation eller eksstinktion. Da enhver ændring i en indlevet retstilstand i sig selv er en ulempe, og ethvert indgreb ad lovgivningsvejen derfor må kræve en positiv begrundelse i praktiske hensyn, mener vi, at resultatet må blive, at der ikke her i landet gøres noget indgreb i den ordning, som har bestået gennem mange år, og som samtlige erhvervsorganisationer har udtalt sig til fordel for.

Det er muligt, at betænkningens forfatter har følt sig bunden af det ham givne kommissorium til at lægge afgørende vægt på ønsket om at tilvejebringe nordisk retsenhed på området. Det forekommer os imidlertid ejendommeligt, når der til støtte for en dansk lovgivning anføres, at skal nordisk retsenhed opnås, vil det være nødvendigt, at dansk-norsk ret ændres, da det må anses for givet, at man ikke fra svensk og finsk side vil opgive deres traditionelle standpunkt. Det forekommer os, at man ligesåvel kan argumentere derhen, at når man fra svensk og finsk side lægger afgørende vægt på at bevare den nationale retstradition, er det lige så rimeligt, at vi fra dansk-norsk side gør det samme.

Dertil kommer, at der efter Provinshandelskammerets opfattelse ikke må tilskrives ønsket om nordisk retsenhed afgørende vægt på et område som det her omhandlede. Nordisk retsenhed bør efter vor opfattelse ikke tilstræbes blot for sin egen skyld, men kun på retsområder, hvor de praktiske samlivsrelationer mellem de nordiske lande gør en sådan retsenhed praktisk værdifuld. Det er efter vor opfattelse ikke tilfældet, hvad de her omhandlede spørgsmål angår.

Videre må vi bemærke, at det efter de indeholdte oplysninger ikke synes at være tilfældet, at man vil opnå den eftertragtede retsenhed, selv om den foreslåede lovgivning i Danmark og Norge gennemføres, idet det foreliggende norske udkast fastholder den traditionelle linie som hovedreglen i forbindelse med de tilfælde, i hvilke spørgsmålet er af størst praktisk betydning.

Det tilføjes, at Danmarks Automobil-Forhandler-Forening på ny har fremhævet, at det efter foreningens opfattelse ikke så meget drejer

sig om at bevare ejendomsforbehold med tilhørende vindikation som om indførelse af en registreringsordning, der vil fjerne spørgsmålet om den gode tro, og at foreningen beklager, at man i den foreliggende betænkning er gået ind for, at spørgsmålet om en registreringsordning ikke bør sammenkædes med den foreliggende drøftelse af reglerne om eksstinktion og vindikation.«

Industrirådet.

... »meddele, at Industrirådet beklager, at det ikke har været muligt under de nordiske udvalgs arbejde med denne sag at formå Finland eller Sverige til at tilslutte sig de regler, der gælder på dette område i Danmark.

Industrirådet må fraråde, at de i betænkningen foreslåede regler gennemføres, fordi man fremdeles lægger vægt på, at de hidtil gældende regler om vindikation i Danmark bibeholdes. Man mener, at en ændring af gældende regler til de foreslåede regler vil virke hæmmende for salget i flere brancher, og iøvrigt forekommer det ikke af afgørende betydning at få etableret retsenhed mellem Danmark, Finland og Sverige på dette område.«

Danske Bankers Fællesrepræsentation.

... »meddele, at vi fortsat må være af den opfattelse, at der ikke er særlig praktisk trang til en ændring af dansk rets gældende regler for vindikation af løsøre, hvorved bemærkes, at den vide vindikationsadgang, hvorpå dansk ret principielt bygger og har bygget gennem flere århundreder, efter vor mening gennem retspraksis i rimelig grad er blevet afpasset efter omsættens tarv.

Som følge af, at lovforslaget ikke berører de privatretlige virkninger, der er knyttet til registreringer i henhold til tinglysningslovens kapitel 7, skibsregistreringsloven og loven om registrering af luftfartøjer, har bankerne især interesse i det foreliggende spørgsmål i forbindelse med finansieringen af motorkøretøjer solgt på afbetaling. Afbetalingshandelen med motorkøretøjer er et område, der efter vor opfattelse har så stor økonomisk betydning, at der skal påvises vægtige grunde for en ændring af retstilstanden i retning af en generel eksstinktionsregel ved godtroserhvervelser, selv om der forekommer tilfælde, hvor en finansierende bank vil være interesseret i en videre omsætningsbeskyttelse end den, den gældende retstilstand principielt yder.

Der tænkes herved blandt andet på det tilfælde, der fornylig har været omtalt i dagspressen, og hvor et automobiludlejningsfirma, der købte sin udlejningsbeholdning af motorkøretøjer på afbetaling under ejendomsforbehold, videresolgte motorkøretøjerne til nogle forhandlere mod kontant betaling, hvorefter motorkøretøjerne af forhandlerne blev videresolgt på sædvanlig købekontrakt og kontrakterne finansieret i banker eller finansieringsselskaber.

De grunde, der er anført i betænkningen helt til fordel for en generel eksstinktionsregel, har imidlertid efter vor opfattelse ikke den samme vægt, når det drejer sig om salg af motorkøretøjer på afbetaling. Den særlige regel, der indeholdes i betænkningens lovudkast vedrørende løsøre, der sædvanlig sælges på kredit med ejendomsforbehold (lovudkastets § 1, stk. 3), værner efter vor opfattelse ikke tilstrækkeligt imod eksstinktion til skade for ejendomsforbeholdshaveren i de i praksis forekommende tilfælde af ulovlige salg af motorkøretøjer på afbetaling. Dels vil den oprindelige sælger og dermed så meget mere den bank, der er indtrådt i ejendomsforbeholdet gennem en diskontering af kontrakten, i praksis være uden muligheder for at gardere sig mod afbetalingskøberens ulovlige dispositioner over motorkøretøjet, dels vil den, der køber genstanden af afbetalingskøberen, have større muligheder for at undersøge sælgerens adkomst end ved de fleste andre løsøreerhvervelser, et forhold, der ganske vist er tillagt nogen vægt gennem lovudkastets § 1, stk. 3, men som efter vor opfattelse bør tillægges større vægt, hvis der skal gennemføres en eksstinktionsregel for disse tilfælde. Vi skal i denne forbindelse pege på, at den undersøgelsespligt, der pålægges køberen efter reglens ordlyd, forekommer os lempeligere, end det fremgår af bemærkningerne til reglen, og at den køber, der ulovligt disponerer over et på afbetaling købt motorkøretøj, vil have forholdsvis let ved at producere falske papirer, der kan danne basis for en godtroserhvervelse, medmindre det udtrykkeligt kræves af køberen, at han skal have sælgerens og tidligere besidderes adkomst bekræftet hos sælgerens hjemmelsmand og tidligere besiddere.

Hertil kommer, at det værn, der tilsigtes gennem reglen i § 1, stk. 3, i nogen grad svækkes gennem bestemmelsen i § 1, stk. 4, vedrørende salg på offentlig auktion og fra fast forretningssted. En betydelig del af den omsætning, der finder sted af motorkøretøjer, foregår på denne måde og indebærer ikke i sig selv nogen garanti

for sælgerens adkomst. Køberen vil ved salg af motorkøretøjer ved offentlig auktion eller gennem fast forretningssted have de samme muligheder for at undersøge sælgerens adkomst som ved salg på anden måde, og de grunde, der i øvrigt er anført til støtte for en særregel for denne handelsform, forekommer os ikke tilstrækkelig stærke til, at man bør modificere kravene til køberens agtpågivenhed.

Vi skal endelig tillade os at pege på, at de øvrige danske erhvervsorganisationer, som har afgivet udtalelse i sagen, har udtrykt betænkeligheder ved at ændre de gældende vindikationsregler, at den stilling, der indtages fra norsk side til spørgsmålet om eksstinktion ved ulovlige dispositioner over genstande købt under ejendomsforbehold, synes at bekræfte de betænkeligheder, der vil kunne gøres gældende over for en generel eksstinktionsregel, samt at der fra svensk og finsk side i overensstemmelse med tendenser i den herskende domspraksis er fremsat ønske om en vis skærpelse af kravene til erhververens gode tro gennem fastlæggelse af en egentlig undersøgelsespligt vedrørende sælgerens adkomst.

Mener man, at behovet for nordisk retsenhed på det omhandlede område er så stærkt, at man bør opretholde udkastets regel om eksstinktion også ved salg af genstande købt på kredit med ejendomsforbehold, skal fællesrepræsentationen henstille, at man oveni en ændring af forslaget § 1, stk. 3, således at kravene til køberens undersøgelse af sælgerens adkomst skærpes betydeligt, samt at reglen i § 1, stk. 4, modificeres i overensstemmelse hermed.«

Assurandør-Societetet.

... »udtale, at der ikke inden for forsikringsvæsenets område er gjort nogen erfaring, der taler for at ændre den gældende indarbejdede retstilstand. Tværtimod må formentlig den vidtgående adgang til vindikation antages i højere grad end den foreslåede bestemmelse i lovudkastets § 1, stk. 2, at lægge afsætningen af stjålne koster hindringer i vejen.

Udkastets regler, der næppe altid vil vise sig ganske lette at arbejde med i praksis, vil måske kunne få indflydelse på præmiefastsættelsen i tyveriforsikring, men noget talmateriale til belysning heraf foreligger ikke og kan næppe heller tilvejebringes. Gennemførelsen af udkastet kan dog ikke antages at ville nødvendiggøre betydeligere præmiejusteringer.«

Societetet har i en supplerende skrivelse udtalt: ... »vedrørende spørgsmålet om præmiefastsættelsen i tyveriforsikring i Danmark og Sverige skal man meddele, at societets bemærkninger i skrivelse af 8. f.m. i alt væsentligt tager sigte på forsikring af objekter, der har særlig stor enhedspris, og som forholdsvis let kan gøres til genstand for omsætning, f.eks. ure, smykker, fotografisk udstyr og antikviteter.

Her i landet findes nogle enkelte tarifregler vedrørende løsøre af den nævnte art, men kun når dette dækkes ved en forsikring tegnet som erhvervsforsikring, f.eks. af guldsmede, markskandisere, antikvitetshandlere og fotohandlere. For så vidt angår privat indbo omfattes dette af ejerens familieforsikring, der for en enhedspræmie foruden tyveririsikoen bl.a. dækker tab ved brand, vand og storm, således at der på dette område ikke findes nogen speciel præmiesats for tyveriforsikringspositionen.

Societetet har ikke fundet anledning til at søge indhentet oplysninger om eventuelle svenske tyveriforsikringspræmier, idet erfaringen viser, at en jævnførelse af præmiesatser gældende i forskellige lande ikke er mulig at foretage. Tyveriforsikringens skadeforløb og dermed præmieniveauet beror på en række faktorer, hvoriblandt en er eksstinktions-vindikationsinstituttet, men i langt højere grad påvirkes forløbet af faktorer som omfanget af selskabets dækningstilsagn og forsikringsvilkårene i øvrigt og kriminalitetens omfang og effektiviteten af den politimæssige forskningsindsats.

Efter societetets opfattelse vil man derfor ikke på grundlag af oplysninger om præmieniveauet i Danmark og Sverige kunne drage nogen slutning af værdi for valget: eksstinktion eller vindikation.«

Forenede Danske Motorejere.

... »bemærke, at vi ved de nedenfor nævnte betragtninger alene har vurderet det i betænkningen anførte i relation til handelen med motorkøretøjer.

Vi kan fuldt ud tilslutte os det ønskelige i, at der ved fastsættelse af lovregler om eksstinktiv erhvervelse af løsøre søges tilvejebragt nordisk retsenhed. Vi finder dog for vort vedkommende, at der inden for handelen med motorkøretøjer ikke består noget akut behov herfor, idet den internordiske handel med motorkøretøjer, bortset fra levering af nye motorkøretøjer fra fabrik til importør, hvilken omsætning ikke ses

at være af større selvstændig betydning i denne forbindelse, er af en yderst beskedne størrelsesorden, hovedsagelig på grund af de forskellige afgiftsregler i de nordiske lande.

Inden for omsætningen af motorkøretøjer må spørgsmålet efter vor opfattelse snarere være, om man inden for landets eget område ønsker at tilslutte sig en ordning, hvorefter eksstinktion tillades i videre omfang end i dag, eller om man efter omstændighederne finder den i dag gældende retstilstand tilfredsstillende eventuelt i forbindelse med mindre vidtgående ændringer i retning af: eksstinktion, jfr. nedenfor.

Ved vurderingen af det førstnævnte spørgsmål forekommer det os umiddelbart betænkeligt at forlade en gennem længere tid indarbejdet praksis, hvilket vil være følgen, såfremt udkastet ophøjes til lov.

Navnlig forekommer det os betænkeligt, såfremt en nyordning på området må forventes at ville medføre øget tvivl om de betingelser, under hvilke eksstinktion vil indtræde, og samtidig øget usikkerhed for den materielt berettigede.

Vi bemærker i denne forbindelse, at formuleringen af udkastets regler om den eksstinktive erhvervelses indtræden, i hvert fald på kortere sigt, ikke forekommer fuldt ud egnet til at sikre den fornødne klarhed, der efter vor opfattelse først vil blive opnået, når en ny retspraksis er blevet dannet.

På den givne foranledning forekommer det os naturligt at fremhæve, at der i de senere år har foreligget situationer, hvor en ubestridt godtroende køber har måttet tolerere vindikation af et hos en forhandler, hvis bo senere er taget under konkursbehandling, købt køretøj. Der sigtes herved til de tilfælde, hvor et tidligere gyldigt ejendomsforbehold fremdeles stod ved magt. Det forekommer os på dette punkt rimeligt at overveje, om der ikke, selvom en i overensstemmelse med udvalgets udkast foreslået lovtekst ikke gennemføres, kan antages at være fornødent grundlag for at søge gennemført en sådan udvidelse af forhandlergrundsætningen, at den eksstinktive erhvervelse ikke blot indtræder i de tilfælde, hvor salget i første instans er sket til en forhandler, men også i ethvert tilfælde, hvor en køber i god tro køber hos en forhandler.«

Den Danske Antikvarboghandlerforening.

... »følgende bemærkninger til det i den fremsendte betænkning opstillede lovudkast:

Med hensyn til ejendomsforbeholdstilfældene er hovedreglen om ekstinktion på linie med det af foreningen tidligere indtagne standpunkt. Når der for at statuere god tro kræves undersøgelse af købekontrakt eller kvittering, vil dette formentlig kun få begrænset betydning ved salg til antikvarboghandlere, idet en fuldstændig retmæssig indehavelse af en bog ofte ikke **vil** kunne dokumenteres på nævnte måde, uden at dette behøver at vække mistanke hos erhververen. Der tænkes f.eks. på arve- og gavetilfælde. Derimod må den efterfølgende passus: »- eller på anden måde så vidt muligt sikre sig, at overdragelsen ikke er i strid med sådant forbehold« antages at rumme andre forsvarlige undersøgelsesmetoder i henhold til aftaler eller kutymer inden for de enkelte brancher. I denne forbindelse kan henvises til den i branchen gældende mærkningsoverenskomst, som var omtalt i de tidligere skrivelser. Foreningen er af den opfattelse, at denne overenskomst har fungeret udmærket, og en generel ekstinktionsregel **vil** være en gavnlig spore til ejendomsforbeholdssælgere om at vise omhu med i praksis at overholde overenskomsten.

For så vidt angår tyveritilfældene har det . . . haft betydning for foreningen, at ejerens affektionsinteresse beskyttes. Da dette ønske er sket fyldest ved reglen i udkastets § 2, hvis regel om betaling af en indfrielsessum også findes tilfredsstillende, kan man ikke have noget at udsætte på en generel regel om ekstinktion i tyveritilfælde, om end det inden for foreningens branche vil stille sig noget tvivlsomt, hvad der nærmere kræves til det særlige godtroskrav i udkastets § 1, stk. 2, in fine. Når erhververen skal godtgøre, at han har undersøgt overdragerens adkomst, er det foreningens opfattelse, at kravene i praksis næppe kan saltes særlig højt. Ved omsætningen af brugte bøger kan kvittering som ovenfor nævnt ikke kræves forevist, og foreningen mener derfor, at udkastets bestemmelse ikke kan betyde nogen skærpelse af den hidtil praktiserede fremgangsmåde med at kræve legitimisation af overdrageren.«

2. Norge.

I. I juni og august 1962 er det sendt spørgsmål til ei rekkje norske næringsorganisasjonar o.a. om nye reglar om ekstinksjon av rett til lausøyre.

Det vart sendt ut til kvar eit P.M. av 20.

juni 1962, der det i hovuddrag er gjort greie for vår gjeldande rett på området, og for skilnaden mellom norsk og dansk rett på den eine sida og finsk og svensk rett på den andre. Det er nemnt forslaget i 1951-52 om å innføre ein ny ekstinksjonsregel ved avbetalingshandel (Odelstingsproposisjon nr. 27 for 1952). Det vart bedt opplyst kva nytte næringslivet no har av vindikasjonsregelen, og kva skade ein kan venta seg så framt norsk lov skal føra inn ekstinksjon i steden for vindikasjon. Det vart framhalde at det er viktig å få vita om eksakte tilfelle som har vore oppe og få peiling på eventuell omlegging i næringslivet som overgang til ein ny ekstinksjonsregel måtte føra med seg. Det vart spurt om ein overgang til ekstinksjon er meir tilrådeleg når det gjeld vare som blir seid på torg eller frå butikk eller anna utsal. Endeleg vart spurt om ein lettare kan gå med på ekstinksjon dersom det blir høve til vindikasjon når den godtruande tredjemann har fått vita om den rette samanheng før han har innretta seg på grunnlag av den ulovlege transaksjon (re integra, jfr. avtalelova § 39 siste punktum).

II. Spørsmålet vart sendt til 20 adressatar. Det kom inn 16 skriftlege svar, og frå ein institusjon vart gjeve svar munnleg. Summe organisasjonar sende svar frå sine medlems-institusjo-

III. Det skal her gjevast att hovudinnhaldet i dei innkomne svar.

1. Den norske Bankforening

hadde sendt mitt P.M. til 30 bankar, og fekk svar frå 15 av desse.

a. 2 *banker* har ikkje kunna uttala seg om dessa spørsmål, som er av spesiell juridisk natur.

b. 5 *banker* har svara at vindikasjonsregelen er so lite viktig for bankane at regelen kan takast bort. Dei 4 av desse bankane har aldri hatt noko tilfelle der spørsmålet om vindikasjon eller ekstinksjon var oppe. Den 5. av dei har hatt spørsmålet oppe i få tilfelle.

Av dessa 5 har bank A overteke mange kontraktar om kjøp på avbetaling (om automobilar, maskinar til bruk i industri og handverk, mot-takar-apparat for kringkasting (radio) og biletkringkasting (T.V.) o.a.), men når kjøparen

ikkje betalte, har banken fått betaling av seljaren eller av ein garantist.

Bank B meiner at spørsmålet er av interesse berre ved diskontering av avbetalingskontraktar. Det har ikkje hendt at bank B har nytta vindikasjonsretten mot ein tredjemann. Banken diskonterer ikkje avbetalingskontraktar utan at seljaren eller kjøparen har økonomisk soliditet. Banken syn est ikkje det er rimeleg at den skulde nytta vindikasjonsretten mot godtruande tredjemann, når banken får sitt av seljaren.

Den femte av desse 5 bankane (bank K) nemner og at spørsmålet kan koma opp ved diskontering av avbetalingskontraktar. Den dominerande faktor er her funnen å vera straffansvaret for svikagtig avhending av tingen. Debitor betalar når banken melder han til politiet eller trugar med å melda han.

c. 4 *bankar* har ikkje sjølv teke standpunkt, men har gjeve vurderingar av visse moment, såleis:

Bank C opplyser at det serleg er i diskontering av avbetalingskontraktar spørsmålet kan koma opp. På 1930-talet måtte banken ikkje sjeldan nytta vindikasjonsregelen mot godtruande tredjemann, og i mange tilfelle var dette »unødig hårdt« mot tredjemann, men for banken var det godt å vera sikra på denne måten. Under dei økonomiske tilhøva no hender det ikkje at banken vindiserar frå godtruande tredjemann. Banken byggjer no på transport av den rett som seljaren har (inklusive den reserverte eigedomsretten), men dessutan må seljaren alltid kausjonera. Når banken har kausjon frå seljaren, skulde det ikkje vera grunn til stor omlegging i praksis, om ekstinksjon vert innført, men banken må då vurdere annleis, og i enkelte tilfelle vera meir stram enn no. Likevel er banken i tvil om det er grunn til å halda på den »ekstra sikkerhet« som vindikasjonsregelen gjev bankane. Serleg gjeld dette når kurante varer er selde på torg eller i butikk. Banken meiner at går ein over til ekstinksjon, blir det ikkje heilt bra å ha ein re-integra regel, og ein slik regel bør eventuelt ha meir presis utforming enn avtalelova § 39, siste punktum.

Bank D meiner at bankane har overvurdert vindikasjonsretten ved avbetalingskontraktar. Personlege bruks- og utstyrsvarer er lite verd når dei blir vindiserte. Men dessutan har bankane normalt fått garanti frå eit finansieringsinstitutt, før avbetalingskontrakten vart diskontert.

Bank E legg vekt på å få like rettsreglar i dei nordiske land, men meiner dessutan at ein bør samanlikna med annan europeisk rett, på grunn av eventuell tilslutning til EEC. Slik tilknytning må føra med seg at det trengst einsarte reglar til vern for varehandelen. Banken kan gå med på at vår vindikasjonsregel blir modifisert, og at ekstinksjon blir regelen ved handel på torg, i butikk og på utsalsstad, og i ein skilde andre tilfelle. Eigaren kan verna seg med forsikring, og regelen bør vera at skaden blir på dens hand som var nærast til å forsikra seg. Ved avbetalingshandel som gjeld store summor, bør seljaren (og diskonteringsinstituttet) ha vindikasjonsrett. Det er her sikta til handel med automobilar, maskinar o.a., derimot ikkje til husinventar, klær og andre mindre forbruksting. Den som får ein mindre sivilrettsleg rett, bør få større strafferettsleg vern.

Bank I opplyser at dei få tilfelle der banken har nytta vindikasjonsrett, knyter seg til dobbeltsal og avhending av ting som er selde på avbetaling. Banken har på grunn av vår någjeldande rett undgått tap, og det har vore nok å peika på lovregelen. Det er vanskeleg å vita kva det vil føre med seg å tilpassa våre reglar til skandinavisk samarbeid. Eksistensen av våre nåverande reglar ordnar mange tilfelle.

d. 4 *bankar* er imot å taka bort vår vindikasjonsregel. Den eine av desse bankane har ikkje hatt tilfelle der spørsmålet om vindikasjon eller ekstinksjon var oppe. Men banken peikar på at »det åpenbart ikke er i bankens interesse at de nu gjeldende rettsregler om vindikasjon og ekstinksjon endres til fordel for godtroende erverver«. Dei andre 3 bankane har svara utførligare.

Bank F peikar på at vår vindikasjonsregel er innarbeidd i norsk rett og stemmer med dansk rett. Det bør vera sterke grunnar om ein skal gå bort frå ein slik regel, endå om den svenske regelen er motsatt. Banken kjenner ikkje erfaringsmateriale som viser at vindikasjonsregelen har verka uheldig. Men det synest vera vanleg meining at vår vindikasjonsregel har ført til meir aktsam åtferd av dei som kjøper brukte ting. Vindikasjonsregelen byr på openberr fordel for næringslivet, av at risikoen for låneinstitutta vert mindre og det blir lettare for næringslivet å få kreditt. Banken råder frå at vindikasjonsretten vert gjord mindre. Under ein ekstinksjonsregel må det krevjast ein større sikringsmargin ved diskontering av avbetalings-

kontrakter. Det bør heller ikkje innførast ein serregel for ekstinksjon ved sal på torg eller i butikk. Det er ikkje serleg aktuelt å vindisera nye og ubrukte varer, og ved sal av brukte ting frå butikk vert kjøparen meir aktsam når me har vindikasjonsregelen. Det kan ikkje vera tale om å nekta vindikasjon av tjuvegods når kjøparen får vita at tingen er tjuvegods før kjøparen har innretta seg på å vera eigar. »Hvis man legger vesentlig vekt på nordisk rettsenhet på dette felt synes det mer nærliggende å arbeide for at svensk og finsk rett modererer sine regler enn at norsk og dansk rett kaster vrak på vindikasjons-regelen«.

Bank G meiner at ut frå eit praktisk bank-synspunkt vil der »oppstå større utrygghet ved enkelte finansieringsformer dersom ekstinksjon skulde inntreffe på grunn av 3dje manns gode tro«. Då måtte eigaren føra prov for at kjøparen ikkje er i god tru, og det kan vera vanskeleg. Det kan her graderas!; frå absolutt god tru, til å ana utruskap, til mistanke om utruskap og til positiv kunnskap. Det kom til å bli rettssak om kvart tilfelle, og mange tilfelle vilde ikkje vera viktige nok til det. Ved sal på torg og i butikk er ekstinksjon meir tilrådeleg, for då har eigaren for lite grep på sin ting, og kjøparen er i regelen i god tru. Til spørsmålet om ein re-integra regel svarar denne banken at vanleg er skaden skjedd når kjøparen har betalt.

Bank H nemner, at det utan tvil var ein fordel å ha einsarta reglar i dei nordiske land på dette område, og då same prinsipp som i lov om gjeldsbrev. Men det er serleg gjennom diskontering av avbetalingskontraktar bankane får sikkerhet i lausøyre. Difor bør konklusjonen vera den same som Bankforeningen kom til i 1953: Overgang til ekstinksjon vil føra med seg at avbetalingshandelen vert mindre og vert dyrare for kjøparane.

e. Den Norske Bankforening har so sitert det som den uttala i 1953 om ekstinksjon ved avbetalings-handel.

Der er peika på at dei fleste avbetalingskontraktar vert diskontera av seljarane, i bankar og i serlege finansieringsinstitutt for avbetalingskontraktar. Denne kreditten er delvis realkreditt, endå seljaren alltid er ansvarleg til banken. Under ein ekstinksjonsregel vert kreditten meir personalkreditt. Bankane kan då ikkje diskontera so mykje som no, og må taka større risikopremie. Det vart difor rådt ifrå å gå over til

ekstinksjon, undanteke når salet galdt vare som kjøparen skulde selja vidare.

Styret i Den Norske Bankforening har i sitt brev 31. oktober 1962 presisert at Bankforeningen no ikkje har teke standpunkt til spørsmålet om å taka bort vindikasjonsregelen for lausøyre. Foreningen ventar at eventuelle konkrete framlegg vert lagde fram for Foreningen før framlegget går til Stortinget i proposisjon.

2. Sparebankforeningen i Norge

har sendt inn 8 svar som er innkomne til Foreningen.

a. *Fellesbanken AIS* synest ikkje det er påkravt å gjeva opp vindikasjonsregelen så lenge det ikkje er påvist viktige ulemper av den. »Man er her inne på et område hvor det ikke synes å være noe særlig intenst behov for feiles regler i de nordiske land«.

b. *Østfold Sparebankers Forening* meiner at problemet serleg knyter seg til avbetalingshandelen. Ein ekstinksjonsregel kom til å gjera kreditt-grunnlaget for næringslivet mindre, men det er ikkje grunn til å overdriva skadeverknaden. Det kan kanskje vera ein fordel at kredittsalet vert mindre, og at seljarar og låneinstitusjonar må gjera eit meir kritisk utval av dei kredittverdige. At ekstinksjonsregelen berre vert gjort gjeldande for sal på torg og i butikk eller anna utsal, gjort skadeverknaden mindre, og det same gjeld om ein re-integra regel. Foreningen har inntrykk av at overgang til ekstinksjon har so små skadeverknader at interessa åt næringslivet ikkje skulle vera eit avgjerande hinder. Om ekstinksjon etter steling, ran og grov tvang har Foreningen ikkje noko oppgjort standpunkt.

c. *Vestfold Sparebankforening* meiner at vår nogjeldande norske regler her er dei beste.

d. *Agder og Rogaland Sparebanklag* nemner at bankane har pant i lausøyre og diskonterer avbetalingskontraktar. Ved handpant er vindikasjonsretten til nytte for långjevaren, men bankane har lite utlån mot handpant. Ved underpant i lausøyre vert det ein risiko dersom det skal skje ekstinksjon. Kjøparen bør ha plikt til å sjå etter i tinglysningsbøkene, so her ikkje vert ekstinsjon i strid med det som er tinglyst. Ekstinksjon når panthavaren har vore forsømeleg, er ikkje urimeleg. Ekstinksjon ved ting

som er selde på avbetaling, får stor verknad for bankane, og dei har før rådt ifrå. Bankane har enn meir grunn til å setja seg imot ekstinksjon no, då både avbetalingshandelen og slik diskontering har auka, og faren for ulovlegt sal til tredjemann er blitt større. Skal avbetalingshandelen få utvikla seg, bør alt leggjast til rette for finansieringskreditt ved diskontering av avbetalingskontraktar. Ein registreringsordning for avbetalingshandel er ikkje praktisk. For bankane er det naturleg å halda fast på vindikasjonsregelen for ting som vanleg vert selde på avbetaling.

e. *Hordaland Sparebanklag*. Ekstinksjonsregelen kan skapa vanskar for bankane ved diskontering av avbetalingskontraktar, og gjer ein eigars rett meir utrygg. Foreningen råder ifrå å gjera eit so sterkt brot med det tilvande som det her er tale om.

f. *Bergens Sparebank*. Ein ekstinksjonsregel må ikkje gjelda mot ein panthavar med underpant i lausøyre. Elles kan det bli umulig å finansiera rutebilselskap. Ein ekstinksjonsregel som gjeld lausøyreting som er selde på avbetaling, aukar risikoen for kredittinstitusjonen, og må i alle fall føra til at slik kreditt blir dyrare. Å finansiera avbetalingskjøp ved diskontering vert vanskelegare. Banken har f.eks. diskontert avbetalingskontraktar om kjøp av invalidebilar og andre automobilar, men ein ny ekstinksjonsregel kan gjera slik finansiering vanskeleg. Stortinget 1953 heldt fast på vindikasjonsregelen, i samsvar med det som kredittinstitusjonane då vilde. Ved butikksal av brukte varer bør det ikkje vera ekstinksjon. Ein re-integra regel er god å ha, men kan ikkje vega opp skadeverknaden av nye ekstinksjonsreglar. Men norsk rett treng fastare reglar om kva som gjeld ved dobbeltsal, svik, lett tvang og ved kollisjonane etter avtalelova §§ 29, 30, 32 og 33.

g. *Sunnmøre Sparebanklag* vil halda på vår gjeldande rett i det som er av serleg interesse for dei, nemleg avbetalingsgods.

h. *Trøndelag Sparebank forening* meiner at det ikkje er grunn til å gjeva opp vindikasjonsregelen, heller ikkje for å få eins rettsreglar for Skandinavia.

3. Bokreditts Landsforbund A/L

har forelagt problemet for sine Bokredittselskap, og svarar på grunnlag av det som desse

har sagt, og på grunnlag av si avbetalingsfinansiering i dei siste 20 år.

Vindikasjonsregelen er gammal og grunnfest i norsk rettsmedvit, og det måtte vera serleg Sterke grunnar om ein skulle avskaffa denne regelen. Ein ekstinksjonsregel kan medføra store komplikasjonar for vanleg avbetalingshandel. Finansiering av avbetalingshandelen er i stor mon realkreditt bygd på den reserverte eigedomsretten. Ein ekstinksjonsregel må verka på omfanget av avbetalingshandelen, og må gjera avbetalingskreditten dyrare.

Avbetalingshandelen her i landet er godt organisert, både av seljarane og kredittinstitusjonane, med stor sikting av kundane (bl.a. i kunderegister hos kredittselskapa). I eit og anna tilfelle kan vara koma til svikagtig kjøparar, som vil selja tingen ulovleg. Hittil har det ikkje vore mange slike tilfelle.

Ein ekstinksjonsregel reiser spørsmål om graden av aktsam åtferd hos den godtruande tredjemann. Dette må i det enkelte tilfelle avgjerast av domstolane.

Det er ikkje kjent at vindikasjonsregelen har vore til tap eller skade for aktsame og godtruande tredjemann. Under ein ekstinksjonsregel er det fare for sal til »godtruande« stråmenn, som låner namn til fingerte kjøp.

»For avbetalingshandelen er vindikasjonsretten et nødvendig og formålstjenlig rettsprinsipp. At man i andre land bygger på andre rettsregler, endrer ikkje dette«. Forbundet må »absolutt tilrå at det frå norsk side blir foreslått at vindikasjonsretten beholdes, - og at den innføres også i finsk og svensk rett«. Ekstinksjonsprinsippet aukar risikoen ved omsetning av vare ut over landegrensene, for det er brysam å få tredjemanns gode tru prøvd av domstolane i eit anna land.

4. Norges Industriforbund

uttalar at »det er et sterkt ønske innen de berørte bransjer om å få beholde den gjeldende retts-tilstand«. Forbundet viser til brev frå ettermennende 4 foreningar.

a. *Norske Fiskeredskapsfabrikanter Forening* meiner at den norske vindikasjonsregelen bør haldast oppe. Den medfører at tredjemann er meir varsam når han kjøper. Det er avbetalingshandel foreningen her tenkjer på.

b. *Norske Batbyggeriers Landsforening* opplyser at etter 1945 vert lystbåtar meir og meir

selde på avbetaling. Båtbyggjaren har liten driftskapital og må diskontera avbetalingskontrakten i bank. Skulde båtbyggjaren ikkje kunna reservere eigedsretten, vil denne finansieringsmåten stagnere og kanskje falla bort, og produksjonen av båtar gå tilbake. Landsforeningen råder til å halda på dei eksisterande reglar, utan modifikasjon.

c. *Motorfabrikkenes Landsforening* uttalar håp om at Industriforbundet vil gå inn for å halda oppe våre noverande reglar. Landsforeningen sender med kopi av eit brev frå *Mandals Motorfabrikk* om spørsmålet. I dette brevet er og uttalt håp om at avbetalingsseljaren framleis må kunna ta motoren tilbake frå godtruande tredjemann. Fabrikken har brukt sin rett i eit tilfelle då motoren var seid til ein båtbyggjar og denne hadde avhendt motoren utan å opplysa om avbetalingskontrakten. Fabrikken har dessutan hatt nytte av vindikasjonsregelen i eit tilfelle då ein norsk kjøpar rømde til Danmark og vilde selja motoren til tredjemann der, utan å bry seg om avbetalingskontrakten. Men etter dom fekk fabrikken utlevert motoren.

d. *Mekaniske Verksteders Landsforening* held fast på det som dei sa i 1952 då det var tale om å innføre ekstinksjon ved avbetalingsgods. Landsforeningen gjekk avgjort imot forslaget og sa bl. a. at ekstinksjonsregelen vilde gjera det vanskelegare for kjøparen å få kreditt og vilde føra til at det måtte betalast ein risikopremie, der dei heiderlege kjøparane betalte utgiftene med det vern som dei godtruande tredjemenn får. Vil ein verna omsetningslivet, bør vernet her hjelpa produsenten og seljaren. Det er i det praktiske livet ikkje so at seljaren kan beda sin kunde koma igjen om eit par dagar, når seljaren har undersøkt om han er ein heiderleg person. Den som vil kjøpa brukte ting, får undersøkje, og det som han skal finna ut, er i allfall slikt som har hendt, og ikkje slikt som kan koma til å hende i ei framtid.

I tillegg til dette skriv Landsforeningen at det er meir bruk for reservert eigedsrett no enn i 1952. Ved mange av dei kontraktar medlemmene sluttar, trengst realkreditt, og det gjev den reserverte eigedsretten grunnlag for. Kontraktane gjeld ofte store summar og ofte ein stor part av årsproduksjonen åt seljaren. Han kan då ikkje sikra seg med ein risikopremie, om han må bera ekstinksjonsrisikoen, og tapet på ein einaste forretning kan ruinera han. Skal

vindikasjonsretten mot tredjemann falla bort, blir den reserverte eigedsretten ikkje sikker nok, og medlemene vil måtta avslå produksjonsoppdrag som blir for risikable. Dette kan føra med seg stagnasjon eller ialfall sinka ekspansjon i verkstadindustrien, og auka etableringsvanskane og forverra likviditeten for industrier og føretak som må ha hjelp av verkstadindustrien.

Både norsk verkstadindustri og norsk næringsliv elles arbeider med liten eigenkapital og derfor treng dei sikre og praktiske kredittformer. »Det er derfor ikkje berettiget uten videre å trekke sammenligning med forholdene i f.eks. svensk næringsliv og verkstedsindustri«. Gjennomføring av re-integrasjonsprinsippet kan ikkje gjera ekstinksjonsreglar serleg meir tenlege. Det vil ofte gå lang tid før seljaren gjer vindikasjonskrav gjeldande.

5. Norske Forsikringsselskapers Forbund

har forelagt denne sak for sine medlemmer, og uttalar seg på det noverande stadium av denne sak. Vår vide vindikasjonsregel er ikkje serleg viktig for forsikringsselskapa. Men det er peika på at det kan få farlige konsekvensar dersom ein avbetalingsseljars rett blir ekstingvert når kjøparen svikaktig avhender tingen til godtruande tredjemann. Ei vanleg form for kredittforsikring gjeld garanti til seljaren for det som kjøparen skuldar. Då er forsikringsselskapet noko sikra ved den reserverte eigedsretten, og dette kan ofte vera praktisk viktig.

Vindikasjon av ting etter avbetalingssal har ikkje vore serleg vanleg. Det kan hanga saman med vår strenge vindikasjonsregel. Folk er skeptiske til salstilbod utom dei vanlege salskanalar, og det er då kanskje ikkje lett for ein tjuv eller underslagar å finna eit kjøpepublikum. Det kan vera annieis i land med ekstinksjonsregel. »Arbeiderbladet nevnte således nylig i forbindelse med omtalen av en tyverisak, at mengder av norsk tyvegods omsettes gjennom kanaler i Göteborg«. Forbundet meiner at ein fellesnordisk rettsregel på dette felt ikkje bør gå so langt som svensk og finsk rett i vernet for godtruande tredjemann.

For norsk forsikringsnæring vil ei oppmjuking av den strenge vindikasjonsregel visst ikkje ha store konsekvensar. Men rette eigar bør ha vindikajonsrett når tingen har kome frå han med tvang eller svik, eller tingen er underslått av ein person som hadde tingen til lån eller til

leige eller til reparasjon, eller som hadde kjøpt tingen på avbetaling. Men rette eigar bør reagere straks han får vita om forholdet, og hans passivitet bør koma tredjemann til gode. Ein kunde kanskje gjera undantak frå vindikasjonsregelen i tilfelle då ny vare er seid gjenom ein vanleg omsetningsled for nye varer. Men då må den gamle eigar få erstatning av omsetningsleden, om denne ikkje kan ettervisa god tru. Når den godtruande må gjeva tingen frå seg på grunn av ein re-integraregel, bør han få erstatning for si negative kontraktinteresse.

Merknad:

Den avisnotis som er omtala stod i Arbeiderbladet, Oslo den 29. oktober 1962, der det er skrive om transaksjonar med helarar i Göteborg, ikkje serskilt om sal til godtruande kjøparar. »Blandt de kilder Arbeiderbladet har, fortelles det at verdier for mange hundre tusen har gått fra norske forbrytere og inn til de svenske helerne«.

6. Norske Håndverks og Industribedrifters Forbund

(tidl. Norges Håndverkerforbund) har sendt spørsmålet til sine 33 faglige landssamanslutningar. For den sektor i næringslivet som forbundet representerar, er det mindre viktig om ein held oppe våre noverande reglar eller prøver å koma fram til rettsreglar med meir ekstinksjon, som i finsk og svensk rett.

7. Den Norske Bokhandlerforening

er av den absolutte oppfatning at for bøker bør ein ha dei reglar som ein no har. Dei er tenlege og fører ikkje til uheldig komplikasjonar. Ved bøker finst det i praksis ikkje nemneverdige tilfelle som skulde tala for feile nordiske reglar på dette område.

8. Norsk Antikvarboghandlerforening

tilrårder at dei noverande reglar få bli ståande.

9. Norges Handelsstands Forbund

har ikkje nokon oversikt over eksakte tilfelle som kan illustrera dei omstillingar i næringslivet som ein eventuell ny ekstinksjonsregel måtte føra med seg. Men forbundet kan konstatera at vindikasjonsregelen fører til større sikkerhet i omsetningslivet enn ekstinksjon kan gjera. Om vindikasjonsregelen og avbetalingshandelen vi-

ser Forbundet til det som det sa i 1952 (Of. prp. nr. 27 - 1952 s. 17-18). Overgang til ekstinksjon vil vera meir tilrådeleg når det gjeld nye varer som blir selde frå butikk. Omsetningslivet vil vera tent med at butikkunden etter slikt kjøp har vern mot vindikasjon.

10. Norges Grossistforbund

er tilslutta Norges Handelsstands Forbund, og finn ikkje grunn til å gjeva eit serskilt svar.

11. Felleskjøpet, Oslo,

har stor omsetning av jordbruksmaskinar til dels på avbetaling. Felleskjøpet ser helst, ut frå si erfaring, at våre no gjeldande rettsreglar får bli gjeldande. Ved avbetalingshandel om jordbruksmaskinar høver vindikasjonsprinsippet best. Men saka er visst ikkje so stor at det er grunn til å tvihalda på våre reglar dersom ein med ei rimeleg omforming kan koma fram til same reglar for dei nordiske land.

12. Landbruksmaskin-Forhandlerne Landsforening

opplyser at større landbruksmaskinar, traktorar og anleggsutstyr praktisk talt alltid vert selde på avbetaling i deira bransje. Av alle dei mange kjøparar finst det ein og annan som ikkje er å stola på når han er i betalingsvanskar. Mange av kundane har lite kapital, men har arbeidskontraktar som gjer kjøpet forsvarleg. Det har hendt at kjøparen har seitt ubetalte maskinar, og straffansvaret er da til lite hjelp.

Landsforeningen meiner at det vil vera »ytterst betenkelig« å innføra ekstinksjon når tingen blir seitt til godtruande tredjemann. Landbruksmaskinar og serleg traktorar vert ofte selde second hand, men vindikasjonsregelen hindrar no misbruk. Folk veit at varer kjøpt på avbetaling ikkje kan sel jast, og den regelen bør bli ståande. Ekstinsjonsprinsippet vilde verta ei bremse for ungdom med vilje og pågangsmood, men utan kapital til å kjøpa driftsmidlar. Dei fleste tilfelle av ulovleg vidaresal gjeld mindre verdifulle varer, og då har gjerningsmannen ofte kjøpt ting av meir enn ein seljar.

13. Norges Kjøtt- og Fleskesentral, Oslo,

opplyser at for den har spørsmålet serleg interesse ved sal av dyr på avbetaling (bærekyr, foeringsdyr og smågriser). Sentralen representerer

16 slakteorganisasjoner som heile landet er inn- delt i (slakterisamvirket). Dei fleste kjøparane er heiderlege produsentar og oppfyller kontrak- ten. Men det er ganske mange undantak, som sel til tredjemann, f.eks. til for-leverandøren, el- ler forleverandøren hentar heilt enkelt griser hos produsenten, til betaling av sitt krav. For- leverandøren bur i same bygd som produsenten, og kjenner han godt, men ein kan likevel ikkje få domstolen overtydd om at forleverandøren er i vond tru. I denne bransje er det mange for- retningsdrivande med slik innstilling at det »vil- le være meget betenkelig å oppstille en ekstink- sjonsregel ved avhendelse av slike avbetalings- gjenstander. Det er ille nok at en i denne bran- sjen har en ekstinksjonsregel når det gjelder salg pr. kommisjon«. »Det er slakterisamvirkets syn at en ekstinksjonsregel ved avbetalingssalg som her omhandlet, vil være til skade for jord- bruket og slakterisamvirket og fremelske den selvtekt og uhederlighet som jeg ovenfor har pekt på«.

14. Au toriser te Bruktbilh and leres Landsforbund

har serleg interesse av vindikasjonsretten for av- betalingsseljaren. Automobilar vert vanleg selde på avbetaling, og oftast til nye kundar. Seljaren kjenner ikkje moralen hos kjøparen. Han kan ikkje i praksis vurdere kjøparane, og det er hel- ler ikkje grunn til å påføre seljaren risikoen for at kjøparen sviktar. Vår vindikasjonsregel er ikkje hard mot godtruande tredjemann, for alle veit kor vanlegg det er å kjøpa bil på avbetaling. Kjøparen kan be opplyst korleis seljaren har fått tak i bilen, og dei opplysningane kan lett kon- trollerast. Bruktbilhandlarane kjøper ofte sjølv bilar av privatfolk slik. »Med de regler som nå gjelder, legger man undersøkelsesplikten på det ledd hvor den lettest kan utføres«. Dette er ein god regel, som bør bli ståande.

15. Norges Bilbransjeforbund

har funksjonar som før låg til Automobilfor- handlernes Landsforbund og Automobilverkste- dernes Landsforbund. Bilbransjeforbundet har interesse i vindikasjonsretten for avbetalingssel- jaren. Forbundet meiner at 70-80 prosent av alt bilsal skjer på avbetaling, og bilhandelen har ein stor part av alle avbetalingskontraktar. Den 30. juni 1962 var etter offentleg statistikk dis- konterts avbetalingskontraktar i bankar og kre- ditinstitusjonar for ein totalsum på 572 millionar

kroner, og av det var 291 millionar kr. avbeta- lingskontraktar for automobilar. Den store kre- ditt på bilar er konsentrert på ein bransje med få firma, med ein stor sum på kvart. Kvar bil re- presenterer ein stor sum for kjøparen. Forbun- det meiner at ekstinksjon til fordel for godtru- ande tredjemann vil ha viktige konsekvensar og uheldig verknad. Kredittutgiftene blir større, og det blir vanskelegare å få kreditt. Etter som ef- fektiviteten av den reserveverte eigedomsretten blir mindre, går kreditten over til personalkre- ditt. Strafferegelen som ein alt har, vil ikkje gjeva eit større vern under ein ekstinksjons- regel. Motorbranschens Riksförbund i Sverige har ikkje statistikk over ulovlege transaksjonar, men meiner at talet på tvister er ikkje under 3000 i eitt år, og i det svenske forbundstidsskrif- tet Motorbranschen nr. 11 - 1960 er opplyst at meir enn 50 prosent av alle tvister i bilhandelen skriv seg frå at det har vore restgjeld på inn- byttingsbilar. Bilbransjeforbundet har heller ik- kje statistikk over ulovlege sal her i landet, men har inntrykk av at slike transaksjonar under vår noverande regel ikkje er noko serleg viktig pro- blem for bransjen. Det er kjent at den som kjø- per brukt bil, må få opplyst det rette eigarfor- hold. Slikt kan kjøparen skaffa seg greide på. Seljaren får no og opplysning om ein kjøpars økonomi, men det er vanskeleg å finna ut kva ein kjøpar vil gjera i framtida i ein kritisk situ- asjon.

Forbundet vil avgjort råda ifrå at det blir gjort forandring i gjeldande praksis på dette området. Blir det likevel innført ekstinksjon, må ein ialfall få ein registreringsordning for avbe- talingskontraktar om bilar. Det bør då og setjast strenge krav til tredjemanns aktsame åtferd. Ein re-integraregel i tilknytning til ekstinksjon blir ikkje viktig i bilhandelen, for den gamle eiga- ren får ikkje tidsnok opplysning om transak- sjonen.

16. Oslo Politikammer

peikar på at rettsreglane her bør ha general- preventiv verknad og føra til nedgang i krimi- naliteten.

a. *Tjuvegods* (og gods frå utpressing og ran) vert dels seitt til slekt, vener og tilfældige folk, som vanleg ikkje er i god tru, og dels til slike som handlar med brukte ting, og dels vert det pantsatt til lånekontor. Mange skraphandlarar undersøker lite eller ikkje, men det er vanske- leg å ettervisa heleri og få straffedom.

I denne gruppe bør vindikasjon vera hovudregelen. Eigaren kan her ikkje gardera seg. Undantak frå vindikasjon kan det vera tale om: (1) når eigaren har synt grov aktløyse, t.d. med å reisa frå hus eller bustad utan å låsa, lata verdfulle ting liggja synleg i ulåst bil eller vera full og gjeva seg i lag med ukjende folk med påfylgjande ran, og (2) når nye ting er selde frå torg eller butikk.

b. *Ved ugyldig avtale* bør vindikasjon vera regelen ved dei sterke grunnar (som falsk, grov tvang, umyndigskap), men ekstinksjon ved svik og andre veike grunnar.

c. *Ved lån, leige, handpant, sal på avbelaling* m.m. bør regelen vera ekstinksjon, serleg ved avbetalingssal for at seljaren skal skaffa seg opplysning om kjøparen (stilling, bustad, om han er kredittverdig etc.) og passa på at seljaren betalar kontantsummen og seinare avdrag. Avbetalingsseljaren kan ialfall gardera seg.

d. *Ved svikaktig dobbeltsal* bør kjøpar nr. 2 ekstingvera kjøpar nr. 1's rett dersom tingen blir levert til nr. 2.

17. Frå Folkebanken og Realbanken, Oslo,

er gjeve munnlege opplysningar om lån mot handpant. Den nemnde bank har 8 av dei 10 pantelånekontor i Oslo. Desse 8 kontor yter ca. 270.000 lån om året, med lånesum ca. 10 millionar kroner. Ca. 5 prosent av alle pant går til auksjon. Banken låner på smykke, ur, bøker, sølvtøy, klær, teppe, bilete og mottakarapparat for kringkastning, bandopptakar, fotoapparat etc. (ikkje på møblar eller varer).

Ca. 60-70 pant blir vindiserte årleg, med eit tap for banken på ca. 3000 kr., alto 0,03 prosent av total lånesum.

Det som blir vindisert, er serleg tjuvegods (for 4-500 kr. av dei 3000), og avbetalingsgods. Dessutan er det lånegods (heimlån frå butikkar, lånte bøker), bilete i leigt, møblert, husrom, umyndige folks ting, ting som ekte-maken eig i sereige.

Banken siktar sine kundar godt, krev opplysning om namn, bustad, og ofte legitimasjon for at kunden har betalt tingen (serleg ved typiske avbetalingsvarer). Utlendingar må visa pass. Mange kundar blir avviste på denne måten.

Overgang til ekstinksjonsregelen kunde ikkje medføra fordel. Det har hendt at banken har ex

gratia late rette eigar få vindisera stolne »gull-f iskar«, d.e. obligasjoner i statslån, utan å leggja vekt på negotiabiliteten. Men den eigar som er skøytelaus (ikkje aktsam), bør tapa sin vindikasjonssrett til fordel for ein godtruande tredjemann.

3. Sverige.

1. Undersökningens syfte och genomförande.

Vid sammanträde i Stockholm den 28 och 29 november 1961 med de i Danmark, Finland, Norge och Sverige tillsatta utredningarna enades utredningsmännen om att var i sitt land genom inhämtande av yttranden från bl.a. berörda näringsorganisationer undersöka de i vederbörande land gällande reglernas verknings-sätt. Med hänsyn till de betydande olikheter i fråga om rättsreglernas innehåll som rådde i de deltagande länderna överenskomms vidare, att varje utredningsman finge anpassa den ifråga-varande enquetens närmare utformning efter rättsläget i det egna landet.

I skrivelse den 10 februari 1962 anhöll den svenska utredningen om yttranden i vissa nedan närmare berörda hänseenden från följande organisationer: Svenska antikvariatföreningen, Svenska bokförläggareföreningen, Cykel- och sport-handlarnas riksförbund, Sveriges pianoförbund, Handelskamrarnas nämnd, Sveriges försäkrings-bolags riksförbund, Sveriges hotell- och restaurangförbund, Sveriges järnhandlareförbund, Kooperativa förbundet, Motorbranschens riksförbund, Motororganisationernas samarbetsdelegation, Sveriges möbelhandlars centralförbund, Sveriges radiohandlars riksförbund, Sveriges smides- och mekaniska verkstäders riksförbund, Sveriges trafikbilägares riksorganisation, Sveriges varubelånares riksförbund, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska lantmännens riksförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industrior-ganisation, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund samt Föreningen för konsumtionskreditinstitut i Sverige. Härjämte anhöll utredningen i skrivelse ovan angiven dag om yttrande från polismyndigheterna i vissa större städer.

Yttranden ha inkommit från Svenska antikvariatföreningen, Svenska bokförläggareföreningen, Cykel- och sporthandlarnas riksför-

bund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Handelskamrarnas nämnd, Stockholms handelskammare, Sveriges hotell- och restaurangförbund, Kooperativa förbundet, Motorbranschens riksförbund, Motororganisationernas samarbetsdelegation, Sveriges varubelånarens riksförbund, Svenska bankföreningen, Svenska lantmännens riksförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund och Föreningen för konsumtionskreditinstitut i Sverige samt från polismyndigheterna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping.

Remisskrivelsen till organisationerna av den 10 februari 1962 upptog en kortfattad redogörelse för utredningens uppgift och förhandlingarna mellan de nordiska utredningsmännen samt för de i fråga om godtroshörsförvärv gällande huvudprinciperna i svensk rätt. I anslutning till dessa uppgifter anhölls om sådant yttrande angående de ifrågasvarande rättsreglernas verkan inom vederbörande organisations arbetsområde vartill organisationen funne skäl. Till ledning för de begärda remissvarens närmare utformning anfördes i skrivelsen vidare följande.

»Det vore av särskilt värde, om Ni kunde närmare uttala Eder angående följande spörsmål.

1) Edra allmänna erfarenheter rörande verkningarna av gällande regler om exstinktiva godtroshörsförvärv i olika situationer (vid köp av begagnat gods, då sådant gods mottages till försäljning för kunds räkning, inom avbetalningshandeln etc);

2) Eder bedömning av de hithörande frågornas relativa betydelse inom ifrågasvarande näringsgren och frekvensen av konfliktfall under senare år;

3) Eder syn på de gällande reglernas för- och nackdelar i olika situationer (ekonomiska förluster, rättsförluster, processer, fall i vilka process undgåts, trygghet i omsättningen etc.) samt beträffande åtgärder som vidtagits eller kunna vidtagas för att bereda skydd mot rättsförluster (t.ex. kreditundersökning beträffande avbetalningsköpare).«

Skrivelsen till polismyndigheterna hade väsentligen enahanda innehåll, ehuru i vissa enskildheter avpassat efter mottagarnas speciella ställning och sannolika erfarenheter från det ifrågasvarande rättsområdet.

2. Organisationernas yttranden.

Allmänna synpunkter.

Av de organisationer, som inkommit med yttranden, ha Handelskamrarnas nämnd, Stockholms handelskammare, Svenska bankföreningen och Sveriges grossistförbund förklarat sig sakna anledning att anföra närmare synpunkter på det avsedda rättsområdet.

Övriga organisationer, som begagnat möjligheten att uttala sig i frågan, ha väsentligen yttrat sig rörande vissa speciella spörsmål, men även utlåtanden av mer allmän innebörd ha förekommit. Sålunda har styrelsen för Kooperativa förbundet — som i övrigt förklarat sig sakna egna erfarenheter i hithörande frågor - uttalat, att det vore av avsevärd betydelse för det internordiska samarbetet på såväl det rättsliga som det merkantila området om man kunde uppnå nordisk rättslikhet med avseende på de ifrågasvarande reglerna, varför förbundets styrelse med tillfredsställelse hälsat utredningens tillsättande och önskade att dess arbete måtte fullföljas. Motorbranschens riksförbund, till vars yttrande i ärendet jämväl Sveriges hantverks- och industriorganisation anslutit sig, har uttalat förhoppningen, att det skulle bli möjligt att inom en relativt snar framtid åstadkomma en enhetlig nordisk lagstiftning på detta område.

De yttranden, som ingå närmare på de av utredningen framställda frågorna, innehålla regelmässigt uppgifter angående omfattningen av de ifrågasvarande näringsgrenarnas kontakter med hithörande problem. De konfliktsituationer, som behandlas utförligast och återkomma i de flesta uttalandena, röra godtroshörsförvärv av tjuvgods och av avbetalningsgods. Härutöver beröras även vissa specialproblem. Slutligen sammanfattas i några yttranden vederbörande organisations omöden om gällande regler samt uppfattning om möjliga botemedel mot missbruk, varjämte i några fall framställas önskemål angående ändrade regler i olika hänseenden. I det följande skall redogöras för innehållet i organisationernas yttranden i enlighet med den ämnesindelning och i den ordning som här angivits.

3. Organisationernas yttranden.

Problemens omfattning.

Konfliktsituationer synas av yttranden att döma förekomma synnerligen ojämnt inom olika branscher.

Beträffande handeln med bagagnade böcker anför Svenska antikvariatföreningen, att kon-

flikter mellan tidigare ägare och uppköpare av böcker vore så fåtaliga, att de saknade betydelse för branschen och dessutom under senare år fortlöpande sjunkit i antal. En medlem av föreningen hade sålunda uppgivit, att han under år 1960 i sin verksamhet icke råkat ut för något enda fall av försäljning av tjuvgods samt att han under 1961, då han verkställt cirka 1.600 inköp, noterat ett enda dylikt fall. I samma riktning pekar Svenska bokförläggareföreningens utlåtande, vari upptagits att ehuru den totala omsättningen av bokförlagens avbetalnings försäljning torde belöpa sig till åtskilliga tiotal miljoner kronor om året, det vore tämligen ovanligt att köparen i strid mot bestämmelserna i avbetalningskontrakt avyttrade böcker innan dessa slutbetalts. Förklaringen härtill låge enligt föreningens uppfattning främst däri att böcker ur olika synpunkter föga lämpade sig för bedrägliga transaktioner av detta slag. Ehuru möjligheten till godtrosvärk sålunda knappast hade någon betydelse för den normala handeln med nya böcker, forekomme enligt föreningens erfarenhet bokstöder i ganska stor omfattning.

Som företrädare för detaljhandeln i allmänhet har Sveriges köpmannaförbund framhållit, att de gällande reglerna om exstinktiva godtrosvärk enligt förbundets uppfattning i stort sett fungerade tillfredsställande men att det i synnerhet under senare år förekommit en del fall - i synnerhet inom radiobranschen — där avbetalningsgods obehörigen avyttrats av köparen innan full likvid erlagts. Inom förbundet hade tre branschorganisationer, Sveriges järnhandlareförbund, Sveriges möbelhandlares centralförbund och Sveriges radiohandlares riksförbund, i anledning av utredningens skrivelse tillställt ett antal företag inom de berörda branscherna vissa frågor angående frekvensen under de senaste tre åren av fall i vilka vederbörande företag drabbats av förlust därigenom att avbetalningsköpare obehörigen avyttrat gods till vilket säljaren haft äganderättsförbehåll, egendom som lämnats till påseende eller uthyrts olovligen försålt eller begagnat gods som inköpts av företaget visat sig tillhöra annan än säljaren. Av de inkomna svaren hade framgått, att de avsedda fallen icke uppträtt med någon frekvens av betydelse. Inom järnhandeln och möbelbranschen hade endast några enstaka fall redovisats. Obehörig vidareförsäljning av avbetalningsgods hade inom radiohandeln förekommit i en del fall, men räknat på det totala antalet avbetalningsförsäljningar vore antalet förlustfall obetydligt. Fall av de bå-

da senare härovan angivna typerna hade likaledes förekommit inom radiobranschen, ehuru i betydligt mindre omfattning än som gällde olovliga dispositioner med avbetalningsgods.

Från Cykel- och sporthandlarnas riksförbund har anförts, att gällande regler för handel med begagnat gods samt polismyndigheternas anvisningar hade den verkan, att förbundets medlemmar sällan råkade i någon konflikt såsom uppköpare av stulet gods. Under senare år hade mycket få fall förekommit och frågor rörande denna typ av godtrosvärk betecknades därför av förbundet såsom föga betydelsesfulla. Så mycket viktigare framstode för medlemmarna frågan om möjligheterna att skydda sig mot ohederliga avbetalningsköpare. Den inom branschen vanliga avbetalningshandeln hade, främst i de största städerna, medfört svåra problem. Då åklagarmyndigheterna regelmässigt icke toge befattning med hithörande fall av olovligt förfogande och då köparnas brist på utmätningsbara tillgångar gjorde möjligheten av civil talan meningslös, kunde förbundet emellertid icke peka på många fall, som dragits inför domstol under förbundets verksamhetstid; sålunda hade något dylikt fall veterligen icke förekommit på de senaste sju-åtta åren.

De synpunkter som anförts av Cykel- och sporthandlarnas riksförbund återkomma i det yttrande som avgivits av Motorbranschens riksförbund, med vilket förbund Sveriges handels- och industriorganisation förenat sig. I yttrandet konstateras inledningsvis, att förbundets medlemmar torde svara för omkring 85 % av den totala fordonsoomsättningen i landet, att medlemmarna regelmässigt befattade sig med såväl försäljning av nya som uppköp av begagnade fordon - i cirka 80 % av alla bilaffärer lämnades använt fordon som dellikvid — samt att 75 % av alla bilförsäljningar för närvarande skedde genom avbetalningskontrakt. Man beräknade att årligen 400.000 dylika kontrakt beträffande fordon inginges i riket. Inom branschen vore enligt förbundets erfarenhet antalet olovliga förfoganden relativt stort, emedan köparna ej sällan saknade respekt för äganderättsförbehållet, och på grund av den synnerliga restriktivitet varmed allmänt åtal anställdes i dylika fall. Det förhållandet att mindre nogräknande uppköpare normalt ej behövde räkna med straff - försåvitt icke häleribrott kunde konstateras vid vidareförsäljning av fordonet - underlättade också en försäljning. Om förhållandena på motormarknaden har även Motororganisationernas

samarbetsdelegation uttalat: sig. Delegationen har generellt uttalat, att gällande regler i huvudsak verkade på ett tillfredsställande sätt. Något uttalande om konfliktfallens frekvens kunde inte avgivas, men delegationen hade dock märkt en viss ökning under senare år.

Om avbetalningshandeln med lantbruksmaskiner och lantbrukets tekniska förnödenheter har Svenska lantmännens riksförbund anfört, att några negativa erfarenheter av hithörande regler inte förekommit i nämnvärd omfattning - ett förhållande som enligt förbundet borde ses i belysning av den särskilda kontakt som bestode mellan jordbrukaren-kunden och den producentkooperativa föreningen. Med undantag för ett speciellt problem rörande förvärv å auktioner (se nedan under punkt 6) hade förbundet icke något förslag till ytterligare skydd mot eventuella rättsförluster utan funne den rättsutveckling som ägt rum i riktning mot uppställandet av viss undersökningsplikt vara i detta hänseende lämplig.

Sveriges industriförbund har framhållit, att reglerna om exstinktiva godtrosförvärv endast i begränsad omfattning berörde industrin och därför icke heller medförde några nämnvärda problem. Förbundet kunde såsom illustration till hithörande frågors ringa betydelse anföra, att ett av de få industriföretag, som dreve egen avbetalningsförsäljning, AB Electrolux - som å andra sidan årligen tillfördes 50.000 nya avbetalningskunder - uppgivit, att under loppet av senast undersökta kalenderår bland dessa 50.000 kunder endast 17 fall uppdragats, i vilka kunder vidare sålt den köpta varan, innan full likvid erlagts. AB Electrolux utförde kreditundersökningar i samtliga de fall som bedömdes såsom tveksamma.

Från Föreningen för konsumtionskreditinstitut i Sverige, har upplysts, att föreningens medlemmar lämna kredit till avbetalningssäljare och därvid eftersträva att såsom kunder erhålla endast företag, vilka företaga en tillfredsställande prövning beträffande avbetalningsköparna. Enligt föreningens uppfattning kunde denna urvalsprincip förklara, att föreningen endast i mycket begränsad utsträckning kommit i kontakt med sådana affärer, där en tillämpning av reglerna om godtrosförvärv aktualiserats. Emellertid hade föreningen under senare tid kunnat konstatera en påtaglig tendens till ökning av antalet fall, där även icke slutbetalt avbetalningsgods obehörigen försålts.

Sveriges varubelånares riksförbund, till vilket

är anslutet bl. a. Stockholms kommunala auktions- och pantaktiebolag, har i inkommet yttrande icke närmare berört frågan i vilken omfattning pantlåneföretagen komme i beröring med hithörande regler men erinrar om att förbundsmedlemmarna äro underkastade särskilda regler i lagen den 29 december 1949 om pantlånerörelse, i vilken författning stadgas bl.a. att pant må mottagas endast från den, som är känd för pantlånerörelsens utövare eller hans personal eller ock kan legitimera sig på ett tillfredsställande sätt (16 §). Såväl Svenska försäkringsbolags riksförbund som Sveriges hotell- och restaurangförbund har anfört, att hithörande frågor icke ofta aktualiserades inom vederbörande förbunds verksamhetsområden (se närmare nedan under punkt 6).

4. Organisationernas yttranden.

Frågor angående stulet gods.

Som redan anförts, har Svenska antikvariatföreningen uttalat, att frågor om godtrosförvärv icke hade någon betydelse inom branschen. Beträffande de avsedda reglernas praktiska verkan och tillämpning har föreningen hänvisat till tidigare utredningar angående frågan om antikvariatbokhandelns ställande under viss kontroll samt i anslutning härtill förklarat, att nu gällande rättsregler väl fyllde sitt syfte och icke visat sig medföra nämnvärda olägenheter. I flertalet fall, framhåller föreningen, torde säljarna vara kända för antikvariatbokhandlarnas personal; där så icke vore fallet, brukade säljarens identitet kontrolleras. Därest köpesumman överstege fem kronor, avfordrades säljarna städse kvitto beträffande sitt förvärv. Särskilt i fråga om sällsynta böcker och rariteter iagttogs man inom branschen den största försiktighet. Svenska bokförläggareföreningen har uppgivit, att de till Svenska antikvariatföreningen anslutna bokhandlarna enligt överenskommelse med polismyndigheterna krävde legitimation samt antecknade namn och adress på personer, som utbjöde nya böcker. Enligt bokförläggareföreningens mening skulle man ha möjligheter att komma till rätta med handel med stulna böcker, därest alla antikvariat tvungos följa antikvariatföreningens praxis.

Cykel- och sporthandlarnas riksförbund har beträffande tillämpningsfrågorna hänvisat till reglerna i Kungl. förordningen den 29 dec. 1949 ang. handel med skrot, lump och begagnat gods, vilken är tillämplig å yrkesmässig handel

med bl.a. cyklar samt delar av och tillbehör till cyklar och innehåller stadgande om skyldighet att avkräva okända säljare tillfredsställande legitimation. Enligt förbundets mening vore förbundsmedlemmarnas efterlevnad av ifrågavarande regler förklaringen till att tjuvgodsproblemet inom branschen vore av ringa vikt.

Motorbranschens riksförbund har icke närmare berört frågor angående godtrosförvärv av stulna bilar.

Sveriges varubelånares riksförbund har såsom härövan under punkt 3 framhållits hänvisat till reglerna i lagen den 29 december 1949 om pantlånereelse, vilken vid sidan av de civilrättsliga reglerna om godtrosförvärv ålägger pantlånare viss undersökningsplikt, skyldighet att hålla sig underrättad om polismyndigheternas listor över stulet och förkommet gods m.m. Förbundet har vidare framhållit, att belånat gods ej tillfölla långivaren utan för den händelse lånet förfölle skulle realiseras å offentlig auktion med skyldighet för pantlånaren att redovisa köpeskillingen till låntagaren.

5. Organisationernas yttranden. Frågor angående avbetalningsgods.

Flertalet av de organisationer, som funnit anledning till mer utförliga yttranden, företråda branscher som driva försäljning av lös egendom på avbetalning med äganderättsförbehåll. De remissinstanser, som väsentligen s.a.s. företråda det motsatta intresset, äro Svenska antikvariatföreningen och Sveriges varubelånares riksförbund. Cykel- och sporthandlarnas riksförbund samt Motorbranschens riksförbund intaga en mellanställning såtillvida att de båda organisationernas medlemmar i stor utsträckning både sälja avbetalningsgods och köpa begagnade varor.

Svenska antikvariatföreningen har som nämnts uppgivit, att olovlig försäljning av avbetalningsverk sällan inträffade men att i de fall anledning till misstanke kunde föreligga, antikvariaten regelmässigt brukade söka kontakt med vederbörande förlag eller motsvarande samt att då särskilda skäl syntes förefinnas, säljarna avfordrades bevis om fullgjord slutbetalning. Sveriges varubelånares riksförbund har utan att närmare ingå på hithörande frågor anført, att särskild uppmärksamhet inom branschen ägnades sådan egendom som normalt kunde förväntas ha köpts jämlikt avbetalningskontrakt. Särskilda

kontrollåtgärder i dylika fall skulle emellertid enligt förbundets uppfattning irritera den lojala kundkretsen och sålunda inverka menligt på rörelsen.

Cykel- och sporthandlarnas riksförbund har anført, att förbundet för sin del energiskt verkat för att de medlemmar, som sålde gods å avbetalning skulle skaffa sig uppgifter om köparnas solvens, men att detta kunde vara svårt och att rörelseidkarna ofta hade bråttom och i sin angelägenhet om att göra affär lätt toge onödiga risker. Förbundet hade emellertid under år 1961 etablerat kontakt med Kreditregister AB, ett kreditupplysningsföretag, som kunde lämna snabbuppgifter per telefon. Kontakten hade redan visat sig göra god nytta. Det hade vidare kommit till förbundets kännedom, att tillverkarna av cyklar och mopeder övertvägt att uppställa villkoret, att en uppgift från det nämnda kreditupplysningsföretaget skulle finnas fogad till de avbetalningskontrakt som av detaljhandlarna översändes till fabrikanterna för diskontering. I de av riksförbundet uppgjorda avbetalningskontrakten som tillställdes medlemmarna hade intagits en erinran om gällande lags förbud mot förfogande över godset före slutbetalning. Som redan anförts härövan har förbundet vidare uttalat, att åklagarmyndigheterna regelmässigt vägrade att föra avbetalningssäljarnas talan, vilket enligt förbundets uppfattning avsevärt minskade effektiviteten i säljarnas rättsskydd. Från Sveriges köpmannaförbunds sida har framhållits, att åklagarna i riket visade stor obenägenhet att väcka talan rörande olovligt förfogande över avbetalningsgods och att detta förhållande syntes ägnat att minska avbetalningsköparnas respekt för äganderättsförbehållet.

Även Motorbranschens riksförbund har förklarat sig tillmäta åklagarnas praxis i angivet hänseende stor betydelse. Förbundet anser beträffande gällande reglers verkningar i fråga om de transaktioner medlemmarna ingå såsom avbetalningssäljare, att kreditförluster kunnat begränsas bl. a. genom de särskilda bestämmelser om lägsta kontantinsats och längsta kreditid som varit i kraft sedan år 1951. Vad härnäst beträffade förbundsmedlemmarnas inköp av begagnade bilar hade förbundet på olika sätt, bl.a. genom principdiskussion vid ett förbunds- möte år 1959 samt genom delvis mycket utförliga artiklar i branschpressen (senast år 1960), verkat för genomförande av en omfattande undersökningsplikt. Förbundet hade i sådant hänseende rekommenderat medlemmarna att regel-

mässigt utföra kontroll genom hänvändelse till tidigare ägare av utbudet fordon; förbundets formulär till ordersedel hade utformats på sådant sätt att denna undersökning i möjligaste mån underlättades (i bifogad tryckt ordersedel, som vid försäljning skall undertecknas av köparen, har intagits försäkrans av innehåll, att ev. bytesvaluta är fullt betald samt utgör köparens egendom). - *Beträffande* en vanlig typ av handling till styrkande av fullgjord betalningsförpliktelse, nämligen kvitto av tidigare säljare, har förbundet såsom sin uppfattning framhållit, att sådant på grund av föreliggande risk för förfalskning borde kunna godtagas endast om det utfärdats av t.ex. yrkesmässig bilhandlare å paper upptagande dennes firma och om det av kvittots text framginge att den som hade bilen i sin besittning verkligen blivit ägare till fordonet. Förbundet har slutligen förklarat sig med tillfredsställelse hälsa den utveckling som ägt rum i rättspraxis i riktning mot uppställande av en omfattande undersökningsplikt.

Frågan om avbetalningssäljarens möjligheter att skydda sig mot förluster genom olika åtgärder har även berörts av vissa andra organisationer. Från Svenska bokförläggareföreningen har sålunda framhållits, att den av föreningen genomdrivna omfattande bytesrätten - som gällde även mellan olika förlag — syntes innebära ett skydd mot transaktioner varigenom agenter sålde böcker till personer, som icke behövde dessa. Även förbudet mot upptagande av handpenning vid slutandet av avbetalningskontrakt torde enligt föreningens mening motverka alltför snabba affärer. Vidare syntes bokförlagen i allmänhet vinnlägga sig om att skaffa soliditetsupplysningar angående avbetalningsköpare.

Föreningen för konsumtionskreditinstitut i Sverige har lämnat en redogörelse (särtryck ur tidskriften Motorbranschen 1961 häfte 7) för det härovan nämnda företaget Kreditregister AB och dess verksamhet, av vilken framgår att företagets register omfattade cirka 1,2 miljoner personer samt att upplysningar angående dessas betalningsvanor kunde lämnas omedelbart per telefon. Föreningen har vidare upplyst, att kreditprövning numera jämlikt överenskommelse alltid ägde rum vid avbetalningsförsäljningar inom radio- och televisionsbranschen. Härjämte framhåller föreningen, att det straffrättsliga skyddet för avbetalningssäljare på grund av gällande praxis vid åklagarmyndigheterna vore av mindre betydelse.

6. Organisationernas yttranden. Speciella problem.

Under denna rubrik skola i korthet upptagas några särskilda frågor, som upptagits av vissa organisationer.

Sveriges varubelånarens riksförbund har särskilt uppehållit sig vid de svårigheter som uppstå då omyndigförklarade personer genom pantsättning förfoga över egendom. Då frågor angående bristande rättshandlingsförmåga torde falla utanför utredningens uppdrag, saknas anledning att närmare referera vad i sådant hänseende anförts.

Svenska försäkringsbolags riksförbund har i avgivet yttrande något berört frågan om godtrostförvärv av livförsäkringsbrev. Då denna - som för övrigt av förbundet betecknas såsom föga betydelsefull i praktiken - synes böra hänföras till värdepappersrätten, vilken ej kommer att göras till föremål för lagförslag från utredningens sida, kan den här förbigås. Förbundet har härutöver framhållit rådande rättsosäkerhet beträffande storleken av den lösen ett föremåls ägare har att utgiva till den som gjort ett godtrostförvärv samt erinrat om det problem, som kan uppstå vid skadereglering, därest den egendom som skall ersättas är föremål för vindikationstalan eller annan dylik tvist. Sistnämnda fråga torde enligt förbundets uppfattning icke ge anledning till allvarigare problem, då försäkringsgivaren alltid hade möjligheten att nedsätta försäkringsbeloppet i allmänt förvar.

Sveriges hotell- och restaurangförbund har framhållit, att frågor om godtrostförvärv aktualiserades för förbundets medlemmar huvudsakligen då fråga uppstode om förvärv av retentionsrätt i hotellgästs medförda gods. Hotellvärdarna hade därvid utgått från att retentionsrätt kunde göras gällande endast om egendomen verkligen tillhörde gästen. Förbundet har hänvisat till en artikel i tidskriften Restauratoren (årg. 43 1958 s. 352), där denna ståndpunkt uttalas beträffande såväl stulen egendom som avbetalningsgods.

Svenska lantmännens riksförbund har anfört, att den av förbundet såsom lämplig betecknade utvecklingen mot strängare undersökningsplikt icke syntes ha utsträckts till de fall då gods, som vanligen såldes å avbetalning med äganderättsförbehåll, toges i mät eller förvärvades å exekutiv auktion. Utmätningmännen hade enligt förbundets uppfattning icke någon undersökningsplikt. Icke heller gjordes någon undersökning vid förvärv å exekutiv eller frivillig auk-

tion. Inom det område förbundet företrädde medförde det angivna förhållandet ofta risk för rättsförluster.

7. Organisationernas yttranden. Sammanfattningar, förslag till botemedel mot missförhållanden samt yrkanden.

Som redan något antytts har Svenska antikvariatföreningen förklarat, att föreningens medlemmar hade övervägande gynnsamma erfarenheter av gällande rättsreglers verkan samt att anledning till ändrad lagstiftning härutinnan enligt föreningens bestämda åsikt icke föreläge. I samma riktning uttalar sig Sveriges varubelånarnes riksförbund. En eventuell skärpning av reglerna skulle, framhåller förbundet, måhända medföra skyldighet för pantlånare att utlämna belånade föremål utan lånesummans betalning och därmed innefatta »en ren katastrof» för branschen, som därför önskade på det bestämdaste motsätta sig en dylik skärpning. Ej heller Svenska lantmännens riksförbund har funnit anledning till annan åtgärd än den ovan påyrkade utsträckningen av undersökningsplikten i vissa fall.

De organisationer, som förklarat problemet vara av mindre intresse inom vederbörande branscher, ha i regel icke uttalat sig om eventuella åtgärder mot missbruk och rättsförluster. Här må emellertid erinras om att Svenska bokförläggarföreningen funnit de kontrollåtgärder som vidtagas av antikvariatföreningens medlemmar vara tillräckliga för att hindra avsättning av stulna böcker.

Värdet av kontrollåtgärder inom ramen för gällande rättsregler framhålles särskilt av Föreningen för konsumtionskreditinstitut i Sverige, som uttalat, att en undersökningsplikt av den omfattning som i praxis genomförts inom motorfordonshandeln enligt föreningens mening borde gälla alla varor, som enligt erfarenheten i större utsträckning såldes på avbetalning med äganderättsförbehåll, såsom varaktiga konsumtionsvaror. En sådan rättsutveckling vore ett väsentligt intresse för dem som lämnade kredit mot säkerhet i form av säljarens rätt enligt avbetalningskontrakt. Samtidigt ville föreningen emellertid uttala, att parallelt med en effektiv utformning av rättsreglerna borde gå en strävan från näringslivets sida att begränsa utväxter och missbruk inom kredithandeln - en strävan som enligt föreningens uppfattning kunde ske genom registrering av illojala köpare på det sätt

som praktiserades av Kreditregister AB. En utsträckning av det i fråga om bilaffärer tillämpade stränga godtroskravet - jämte en strängare åtalspraxis beträffande olovligt förfogande med avbetalningsgods — föreslås även av Sveriges köpmannaförbund.

Cykel- och sporthandlarnas riksförbund har som redan antytts i sitt yttrande understrukit betydelsen av kreditupplysning i samband med avbetalningsköp. Främst har förbundet emellertid framhållit önskvärdheten av en ändring i åtalspraxis beträffande olovliga dispositioner med avbetalningsgods. En sådan ändring betecknas såsom »en oerhört stor tillgång» för branschen. Däremot har förbundet icke föreslagit någon ändring i de civilrättsliga reglerna på området.

Motorbranschens riksförbund, som karakteriserat hithörande frågor såsom synnerligen betydelsefulla för bilbranschen, har framhållit, att det icke minst ur rättssäkerhetssynpunkt syntes vara av stort intresse att det civilrättsliga och straffrättsliga ansvar som åvilade förvärvare av begagnade fordon - såväl bilhandlare som annan - bleve fastslaget genom klara rättsregler, vilka emellertid måste utformas på sådant sätt att dylik förvärvare icke kunde undandraga sig ansvar allenast genom att uppträda exempelvis såsom förmedlare i stället för köpare med avseende å begagnat fordon. Enligt förbundets mening erfordrades vidare klara uttalanden i frågan huruvida en invändning om att kvitto företetts kunde godtagas. Förbundet har slutligen framhållit värdet av en registrering - t.ex. genom bilregistren — av gällande äganderättsförbehåll till motorfordon, varigenom fullgörandet av köparens undersökningsplikt i hithörande hänseenden skulle väsentligt underlättas.

Motororganisationernas samarbetsdelegation har anfört, att den i senare rättspraxis uppställda stränga undersökningsplikten vid förvärv av motorfordon framför allt torde åvila köpare som yrkesmässigt handlade med sådana fordon eller köpte fordonet av privatperson. Enligt delegationens mening borde samma stränga krav icke rimligen ställas på privatpersoner i de fall då deras medkontrahenter vore bilhandlare. Slutligen har delegationen förklarat sig vilja begagna tillfället för att hemställa, att man i Sverige införde en officiell handling vilken, som fallet vore i flera andra länder, utfärdades i ett enda exemplar och utgjorde bevis om äganderätten till motorfordonet. Om det därjämte krävdes, att sådan handling ovillkorligen måste

medfölja fordonet vid en försäljning, kunde t. ex. en avbetalningssäljare skydda sig genom att innehålla handlingen tills full betalning erlagts.

8. Polismyndigheternas yttranden.

Kriminalpolisintendenten i Stockholm har i avgivet yttrande med anledning av den i utredningens remisskrivelse först framställda frågan anført, att det på grund av svårigheterna att styrka uppköparens onda tro samt möjligheterna för tjuvar att använda sådana förfälskade legitimationshandlingar, som kunde godtagas av redliga förvärvare, vore svårt för en målsägande att utan lösen återfå stulet gods. Varubelånarnas noggrannhet och polisens kontrollåtgärder hindrade emellertid avsättning av tjuvgods. Därest sådant gods belånats, kunde ägaren få återlösa egendomen tämligen billigt på grund av de låga belåningsvärdena. Ett förfarande som våldade svårigheter för godsets tillrättaskaffande vore att hämlarna förmådde säljare av stulet gods att belåna detta, varefter de förvärvade pant-sedlarna billigt och vid eventuell process lättare kunde hävda god tro under hänvisning till den prövning som verkstälts av varubelånaren. Beträffande en särskild kategori av gods, nämligen obligationer, kunde avyttring ske utan identitetskontroll vid olika växelkontor. Domstolarnas krav på bevisning till styrkande av ond tro syntes emellertid i dessa fall böra godtagas ur rätts-säkerhetssynpunkt. - Vidkommande utredningens frågor nr. 2 och 3 har kriminalpolisintenden-ten framhållit, att försäkringsskyddet oftast hindrade rättsförluster beträffande annan egen-dom än penningar och värdepapper, vilka normalt ej täcktes av försäkring. Den allmänna uppfattningen vid kriminalpolisen i Stockholm vore, att rättstvister av angivet slag förekomme blott i begränsad omfattning. - Kriminalpolis-intendenten har slutligen framhållit, att det vid en översyn av gällande regler vore önskvärt att söka stäv ja den lättvindiga privata handeln med begagnade föremål på allmänna platser, vilken ofta skedde genom mellanhänder, som tillhandahölle legitimationshandlingar.

Enligt polisintendentens uppfattning skulle införandet av en ovillkorlig, långtgående under-sökningsplikt kanske verka hämmande på den legala handeln, liksom en ovillkorlig vindika-tionsrätt möjligen skulle medföra fara för min-skad aktsamhet bland avbetalningssäljare. Med hänsyn härtill syntes en lagändring böra ske endast med iakttagande av största varsamhet.

Enligt kriminalpolisintendentens uppfattning kunde möjligen ifrågasättas en utsträckning av undersökningsplikten till krav på visshet om fångesmannens identitet samt införande av vindikationsrätt i de fall då det ej vore uppenbart, att förvärv skett i god tro.

Kriminalpolisintendenten i Göteborg har såsom eget yttrande ingivit en av kriminalkom-missarien vid stöldroteln Fritz Gustafsson avgi-ven skrivelse, vari anføres att den i utredningens rundskrivelse nämnda utvecklingen mot upp-ställande av en långtgående undersökningsplikt vid förvärv av motorfordon icke kunde förmärkas i Göteborg, där tvärtom en utveckling i mot-satt riktning syntes ha ägt rum, särskilt beträf-fande godtrosförvärv av stulna mopeder. Till stöd för detta påstående anföras i skrivelsen *ett* par fall, där stulna mopeder utan närmare under-sökning förvärvats från privatpersoner men åklagarmyndigheten funnit god tro föreligga och därför icke väckt talan mot förvärvarna. Det anføres vidare, att det icke sällan inträffade att sedan en stulen moped tillrättaskaffats av polisen eller den ursprunglige ägaren, en senare för-värvare uppträdde med anspråk på densamma; där sådan senare innehavare, som alltså måste ha förvärvat fordonet från den förste tjuven eller någon dennes successor och sedermera fränhånts fordonet, befanns ha varit i god tro vid sitt för-värv ägde han företräde framför den ursprung-lige ägaren. Ytterligare anføres beträffande bil-tillgrepp ett exempel på en person som tillgripit tretton bilar i följd och lyckats avyttra dem efter att ha utbytt deras identifieringsdata såsom regi-strerings- chassissnummer o.d.; i samtliga tret-ton fall hade förvärvarna av de tillgripna fordo-nen på grund av god tro fått behålla bilarna. I skrivelsen föreslås att den särskilda under-sökningsplikten skulle avse alla fortskaffningsme-del, icke blott motorfordon. I första hand för-ordas emellertid, att förvärvare av stulna fort-skaffningsmedel skulle ha att utan lösen åter-lämna egendomen därest han ej kunde fram-skaffa fångesman, och det framhålles såsom önskvärt att en sådan regel utsträckes till att gälla all lös egendom som köpts på gatan av okänd säljare. Det vore känt, heter det vidare, att de svenska reglerna på hithörande område i hög grad underlättade avyttringen av tjuvgods. I skrivelsen betecknas pantlånarnas verksamhet såsom övervägande nyttig. Pantlånarna krävde legitimation, vilket underlättade spårandet av förbrytare, och de regelmässigt låga belånings-beloppen medförde att rätt ägare kunde återfå

sin egendom billigt. I fråga om loseskillningens storlek rådde eljest osäkerhet och lagstiftning här om vore av stort värde.

Poliskammaren i Malmö har anført, att gällande regler om godtrostförvärv underlättade hälares verksamhet. Beträffande reseradioapparater, elektriska rakdon o.d. egendom, som ofta tillgreps, vore det regelmässigt mycket svårt att styrka ond tro hos förvärvare. Poliskammaren hade i sin verksamhet icke sällan haft tillfälle att konstatera skillnaden mellan danska och svenska regler på hithörande område och ville meddela, att det på senare tid ej sällan förekommit, att man å dansk sida krävt lösen för utlämnande av stulet gods till svenska ägare, måhända i syfte att »utjämna resultaten av olikheten i fråga om lagregler på området«. Poliskammaren hade i huvudsak goda erfarenheter av den yrkesmässiga handeln med begagnat gods men ville framhålla, att stöldgods och liknande endast i obetydlig omfattning funne vägen till sådana inrättningar, över vilka polismyndighet kunde öva tillsyn. Särskilt oförmånligt vore avbetalningssäljarnas rättsläge, främst beroende på att köp av olovligen försålt avbetalningsgods normalt icke vore häleri i strafflagens mening. I åtskilliga enskilda fall kunde resultaten på detta område - liksom, ehuru i mindre omfattning, i fråga om gods som frånhänts ägaren genom bedrägeri eller förskingring - te sig mindre tillfredsställande. Poliskammaren ville framhålla, att det allmänna rättsmedvetandet syntes särskilja de fall, då egendom frånhänts ägaren genom brott, främst stöld, och ville ifrågasätta om ej denna differentiering borde komma till uttryck i lagreglerna. Det kunde enligt poliskammarens uppfattning även ifrågasättas, om icke ägarens rättsliga möjligheter åtminstone i viss grad gjordes avhängiga av den aktsamhet han ådagalagt. Härigenom skulle vissa av de fall, som tedde sig minst tilltalande för rättskänslan, kunna undvikas utan alltför betydande men för omställningens intressen. Poliskammaren ville slutligen ifrågasätta, huruvida icke bevisskyldigheten borde läggas å part, som gjorde gällande godtrostförvärv i sådana fall, då omständigheterna vid överlåtelsen tedde sig misstänkta eller oklara. Bevisreglerna i den civilrättsliga delen av dylika mål skulle därmed frigöras från samband med motsvarande straffprocessuella regler. En dylik bevisbördefördelning skulle enligt poliskammarens uppfattning ej vara till men för några beaktansvärda omsättningsintressen.

Poliskammaren i Norrköping har såsom eget

yttrande ingivit tjänsteutlåtande från kriminalpolisintendenten i staden, vilken såsom sitt intryck framhållit, att hälare lätt kunde gå strafffria genom att åberopa godtrostförvärv. Någon utökning av det straffrättsliga ansvaret syntes emellertid icke böra ifrågakomma, medan man i civilrättsligt hänseende enligt polisintendentens mening borde lagfästa viss undersökningsplikt, eventuellt preciserad till ett krav på legitimation. En sådan ändring syntes ej behöva innebära något större ingrepp i den fria handeln med begagnat gods.

4. Finland.

I enlighet med det beslut, som fattades vid de nordiska utredningsmännens möte i Stockholm 28.-29. 11. 1961, har en hänvändelse skett till följande organisationer inom näringslivet, vilka beretts tillfälle att avgiva utlåtanden:

Bankföreningen i Finland
Finska Försäkringsbolagens Centralförbund
Finlands Grossistförbund
Allmänna Handelslagsförbundet
Osto- ja Myyntiliikkeiden Liito (Inköps- o. Försäljningsaffärernas Förbund)
Centralförbundet för hantverk och småindustri
Helsingfors Pantlånekontor Ab
Helsingfors Pant Ab
Detaljhandelns Centralförbund

I en skrivelse, vilken 23. 2. 1962 avsändes till ovannämnda samfund med undantag av Detaljhandelns Centralförbund, refererades först i korthet de gällande reglerna om godtrostförvärv av lösöre, varefter följande spörsmål ställdes:

1) Vilka erfarenheter av ifrågavarande stadganden ha erhållits inom den bransch av näringslivet Ni representerar?

2) Bör det rådande systemet anses tillfredsställande eller borde det i något avseende utvecklas? Härvid borde i synnerhet fästas avseende vid möjligen framträdande missförhållanden och deras avlägsnande. Därpå nämndes såsom exempel på frågor, vilka berördes av lagreformen, följande: 1) Borde tredje mans godtrostskydd inskränkas i avseende på gods, som säljes genom avbetalningsköp? 2) Borde lösningsrätten måhända upphävas eller dess tillämpningsområde t.ex. begränsas till sådana fall, där saken för ägaren har affektions- eller annat

individuellt värde? 3) Borde särställningen för stulet o. dyl. gods bevaras?

Bankföreningen i Finland

hade av de därtill anslutna tre störste affärsbankerna inbegärt utlåtanden. *Kansallis-Osake-Pankki* uttalade sig i sin skrivelse av 7.4.1962 dels om panthavares rättsskydd, dels om saker, sålda på avbetalning. Beträffande det förstnämnda spörsmålet framhåller att de nuvarande reglerna äro ändamålsenliga. Godtrosskyddet för panthavare borde bevaras åtminstone i sin nuvarande omfattning. De brott som nämnas i SP § 11 befinna sig likväl icke längre i någon särställning, varför den svenska ståndpunkten i avseende därpå kunde omfattas. Lösningrätten borde bibehållas i avseende på saker med individuellt värde för ägaren; i fall, där saken har ett mycket ringa ekonomiskt värde, borde den återfås utan lösen.

I det senare spörsmålet framhåller banken att säljarens och det finansieringsbolags, till vilket säljaren överlät sitt avbetalningskontrakt, fördel påfordrar en inskränkning av godtrosskyddet. I dessa fall borde en köpare, som förvärvat saken innan den sista raten betalats, få välja mellan att övertaga avbetalningsköparens förpliktelser och att gå med på den i AvbetL § 3 stadgade uppgörelsen. Från denna regel borde dock vissa undantag göras: 1) Den skulle endast gälla då fråga är om saker, vilka höra till de egendoms kategorier, vilka allmänt säljes på avbetalningsvilkor. Härvid borde avbetalningsköparen alltid förete kvitto över att köpeskillingen till fullo erlagts. 2) Ett undantag borde måhända göras beträffande köp, där såsom säljare uppträder innehavaren av en öppen handelsrörelse, vilken gjort näringsanmälan. 3) Fullt godtrosskydd borde ges vid realisering av utmätt egendom.

Av de övriga bankerna har *Helsingfors Aktiebank* instämt i *Kansallis-Osake-Pankkis* utlåtande, varemot *Nordiska Föreningsbanken* (11.4.1962) endast omfattat detta i fråga om panthavares skydd. Beträffande avbetalningsköp uttalas att det icke är skäl att inskränka tredje mans godtrosskydd.

Osto- ja Myyntiliikkeiden Liitto,

vilket företräder handeln med begagnade varor, framhåller i sitt svar 7.4.1962 att det procentuellt sett ganska sällan förekommer att genom

brott tillgripna saker mot eller utan lösen återtagas av rätta ägaren. Enligt förbundets åsikt finnes i själva systemet ej så mycket missförhållanden som i verkställigheten, vilken tar för mycket tid i anspråk. — I fråga om eventuella reformer uttalas följande: I avseende på avbetalningsköp borde tredje mans godtrosskydd icke inskränkas. Avbetalningshandeln har numera fått en osund utbredning, vilken icke borde genom lagstifning befrämmas. - Lösningrätten borde inskränkas. - Beträffande den särställning stulet o.dyl. gods intar är förbundet i princip emot densamma, men medger att till ett upphävande av denna särställning ansluta sig många omständigheter (tidigare nämnes en ökning av polisförhör och rättegångar). Förbundet förhåller sig därför mycket tveksam till en reform.

Aktiebolaget Helsingfors pantlånekontor

betonar i sitt utlåtande, 5.4.1962 att man i möjligaste mån söker undvika att såsom pant emottaga gods, som erhållits genom brott. För året 1961 uppgives att 67 st. panter till ett värde av 139.200 mk utan lösen återställdes till ägaren. Detta motsvarade 0,06 % av lånens antal och 0,034 % av deras markbelopp. Då pantsedeln nästan alltid ställes på innehavaren kommer pantsättaren i allmänhet undan utan att behöva betala skadestånd. - I utlåandet påpekas till sist att det även hos oss kan vara skäl att avlägsna undantagsbestämmelsen i SP § 11.

Detaljhandelns Centralförbund,

vilket närmast är intresserat av frågan i avseende å avbetalningshandeln, har 1.2.1962 anmodats uttala sig om följande särskilda spörsmål:

1) I huru stor utsträckning inträffar det i praktiken att en genom avbetalningsköp inköpt sak överlåtes eller pantsättes till tredje man innan den sista betalningsposten erlagts?

2) Vilka åtgärder tillgripa affärsföretagen i dylika fall och i vilken omfattning fås den vidareöverlåtna saken återställd mot lösen eller på annat sätt samt i vilken mån blir det pris köpevillkoren förutsätta indrivet av avbetalningsköparen?

3) Bör gällande rätts system anses tillfredsställande eller bör det i något avseende utvecklas? Det vore härvid tänkbart att t.ex. utvidga tredje mans undersökningsplikt genom att på

tredje mans goda tro i detta avseende ställa strängare krav än vad nu är fallet.

Frågorna vilka uttryckligen begränsades till att avse avbetalningshandeln, tillställdes av Centralförbundet de medlemsorganisationer, som voro intresserade av avbetalningshandeln och dessa, nämligen Bilhandlarna r.f., Cykelhandlarnas Förbund, Konfektions- och pälsförbundet samt Radioaffärernas förbund avgåvo särskilda utlåtanden. Med tillgång till detta material behandlades spörsmålen därpå av centralförbundets juristkommitté, som 29.3.1962 avgav ett särskilt utlåtande till förbundet, vilket i sin skrivelse av 6.4.1962 förklarat sig instämma i de synpunkter medlemsorganisationerna och juristkommittén framfört.

I utlåtandet från *Cykelhandlarnas förbund* (15.3.1962) konstateras, att det mycket ofta förekommer att godset överlåtes till tredje man innan den sista betalningsraten erlagts. Någon statistik över frekvensen av dylika fall finnes likväl icke. Uppfattningen grundar sig på medlemsaffärernas uppgifter och tidningsnotiser. — Den andra frågan besvaras så att företagens möjligheter att få saken återställd äro synnerligen små. Då handlanden till tredje man nödgas erlagga nästan samma pris som för en ny cykel har han ingen praktisk nytta av lösningsrätten. - Det nuvarande systemet är absolut otillfredsställande. Det bör anses ovillkorligen nödvändigt att utvidga tredje mans undersökningsplikt. Fallen borde likställas med dem, som angå möjligheterna att återfå gods, som tillgripits.

Radioaffärernas Förbund anser att förtida överlåtelse och pantsättning av den sålda saken förekommer i ungefär 1-2 % av fallen. Varan har blott i ringa mån fått tillbaka. - Det är sannolikt att fallens antal ökar. Det är därför önskvärt att det nuvarande systemet preciseras så att möjligheterna att återfå godset i betydlig mån skulle underlättas.

Konfektions- och pälsförbundet påpekar (12.3.1962) att svikligt förfarande inom branschen är synnerligen sällsynt. I princip borde persedeln återfås utan lösen. I praktiken saknar vindikationsrätt likväl betydelse, emedan ett begagnat plagg är värdelöst för handlanden.

Bilhandlarförbundet framhåller (9.3.1962), att missbrukens antal är i stigande. Möjligheterna till missbruk förminskas likväl av att personbilar icke tillsvidare i nämnvärd grad säljas genom avbetalningsköp. En ändring i detta sakläge kan likväl inträda. - Det har i oklara fall förekommit svårigheter att erhålla nödig hjälp

av polismyndigheterna. - Det rådande systemet är icke tillfredsställande, varför en skärpning av lagstiftningen borde genomföras: tillämpningen av SP § 11 borde utvidgas och undersökningsplikten avsevärt skärpas.

Juristkommittén konstaterar, att organisationerna i allmänhet icke synas ha gjort någon statistik i saken. Endast en större affär har uppgjort statistik över på avbetalning sålda artiklar, avsedda för varaktigt bruk. Statistiken omfattade 3.042 fall; i dessa hade i 28 fall eller 0,9 % av de ingångna köpen den sålda varan överlåts vidare innan den sista ratens betalning. Vidare säges av utlåtandena framgå, att återställningsfallen varit ganska sällsynta och härvid har varan endast mot lösen återfåtts.

I avseende på den tredje frågan framhålls att i den mån man ensidigt såge saken ur den ursprungliga ägarens synpunkt det enklaste vore att inkludera bedrägeri- och försnillningsbrotten bland de förmögenhetsbrott, som uppräknas i SP § 11. Det bör likväl beaktas, att det finnes näringsidkare, som få sin utkomst genom försäljning av begagnade saker. Om godtrosskydd fränkandes dessa handlande, t.ex. förrättare av frivilliga auktioner, bleve handel med dylika varor svår, för att inte säga omöjlig. Härvid komme man att diskriminera vissa handelsbranscher till förmån för andra. Vidare skulle en vindikationsregel medföra att den ursprungliga ägaren skulle invagga sig i en tämligen stor säkerhet beträffande utsikterna att få saken tillbaka utan lösen och uppenbarligen icke skulle utöva någon som helst kontroll eller kritik i avseende på köparens person och utan urskiljning sälja hur värdefulla saker som helst nästan till vem som helst. Detta skulle strida mot normala handelskutymmer och vore icke förenligt med vad som anstår en omsorgsfull köpman.

Juristkommittén utgår likväl från den allmänt erkända rättsgrundsatsen att besittning av lös egendom skapar presumption om äganderätt samt att tredje man, vilken genom ett fång eller på annat sätt erhåller saken av besittaren, förmodas vara i god tro. Med hänsyn härtill och då den ursprungliga ägarens rättsskydd i ifrågavarande fall är synnerligen svagt, ligger den tanken nära, att i lagstiftningsväg skärpa de krav, som böra ställas på den tredjes goda tro. Såsom ett förslag framställles att godtrosskyddet skulle inskränkas så, att det i fråga om varor, som allmänt säljas på avbetalning, skulle givas endast då tredje man kan visa att han förvissat sig om såväl sin fångesmans identitet som därom att denne fän-

gesman innebar kvitto eller annan handling, som utgör verifikat på att priset för ifrågavarande gods erlagts. I annat fall vore tredje man utan rättsskydd.

Kommittén betonar till slut vikten av att skaffa fram juridiskt material från Västeuropa och särskilt från U.S.A. samt framhåller att lagreglerna åtminstone borde vara enhetliga i de nordiska länderna.

Centralförbundets ombudsman påpekar i sin skrivelse att det förekommer synnerligen ofta att godset överlåtes innan den sista raten erlagts samt att den förlust detalj handlen härigenom vållas till sin storleksklass är mycket betydande. Ombudsmannen hänvisar till den tidigare omnämnda statistiken 28 fall av 3042. Förbundet förenar sig om juristkommitténs förslag om skärpningen av godtroskravet. En lagreform beträffande ökning av säljarens rättsskydd är med

hänsyn till den expanderande avbetalningshandeln en brådskande uppgift.

Ovannämnda Centralförbund representerar ungefär 60 % av hela landets detaljhandel. Till detsamma hör icke den kooperativa detaljhandeln, som omfattar ungefär 30 % av hela landets detaljhandel och representeras av

Allmänna Handeislagsförbundet.

Detta har 10.4.1962 helt kort uppgivit, att det inom medlemsandelslagen icke yppats sådana fall, vilka skulle kräva reformer eller ändringar i den gällande lagstiftningen.

I saken har hänvändelse skett även till Finlands Centralhandelskammare, men det har från detta håll uppgivits, att det är ändamålsenligare att avgiva utlåtande sedan ett lagförslag färdigställts.

Forkortelser

(danske)

D.L.: Christian V's Danske Lov.
H.R.T.: Højesteretstidende.
H.St.D.: Landsover- samt Hof- og Stadsretsdom
K.B.: Københavns byret.
S.H.D.: Sø- og handelsretsdom.
T.f.R.: Tidsskrift for Rettsvitenskap.
U., U.f.R.: Ugeskrift for Retsvæsen.
V.L.: Vestre landsret.
V.L.D.: Vestre landsretsdom.
V.O.D.: Viborg landsoverretsdom.
Ø.L.: Østre landsret.
Ø.L.D.: Østre landsretsdom.

Litteraturfortegnelse.

(dansk)

Ernst Andersen: Familieret, 1964.
W. E. von Eyben: Formuerettigheder, 2. udg., 1963.
W. E. von Eyben: Panterettigheder, 2. udg., 1963.
Knud Illum: Dansk Tingsret I-II, 1952.
Knud Illum: Ejendomsforbehold, 1946.
Jan Kobbernagel: Forhandlerkonsignation, 1949.
O.K.Magnussen: Læren om ejendomsrettens overgang, U. 1925 B. 277 ff.
Henning Matzen: Forelæsninger over den danske Tingsret, 2. udg., 1884.
Mogens Munch: Formueforholdet mellem ægtefæller, 1955.
Alf Ross: Ejendomsret og Ejendomsøvergang, 1935.
Carl Torp: Dansk Tingsret, 2. udg. ved L.A.Grundtvig, 1916.
Henry Ussing: Aftaler på formuerettens område, 3. udg., 1950.
Henry Ussing: Dansk Obligationsret, almindelig del, 4. udg., 1961.
A. Vinding Kruse: Restitutioner, 1950.
Fr. Vinding Kruse: Ejendomsretten, 3. udg., 1951.

(For *norsk rets* vedkommende henvises til Sjur Brækhus og Axel Hærem: Norsk Tingsrett, Oslo, 1964).

